

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
Jatkotutkinto-osasto
Yleisesikuntaupseerikurssit

SUOMALAISEN PRIKAATIN ESIKUNNAN ORGANISAATION JA ASEMAN
KEHITTYMINEN 1939 - 1952

Diplomityö

Majuri

Pasi Kesseli

Maasotalinja 42

Elokuu 1993

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU

OSASTO JA KURSSI Jatkotutkinto-osasto Yleisesikuntaupseerikurssit	LINJA Maasotalinja 42	OPINTOSUUNTA Yleinen
TEKIJÄ Majuri Pasi Kesseli		
DIPLOMITYÖN NIMI Suomalaisen prikaatin esikunnan organisaation ja aseman kehittyminen 1939 - 1952		
OPPIAINE, JOHON TYÖ LIITTYY Historia		
AIKA Elokuu 1993	TEKSTISIVUJA 79	LIITESIVUJA 84
TIIVISTELMÄ Diplomityön tarkoituksena on ollut asiakirja- ja kirjallisuustutkimuksella selvittää, millaisia olivat prikaatiemme esikunnat ja niiden esikunta- ja viestiyksiköt, miten prikaatien komentajat ja esikunnat johtivat joukkojaan ja millaisia olivat esikuntien johtamis- edellytykset talvi- ja jatkosodan sekä Lapin sodan aikana. Lisäksi on pyritty selvittämään divisioona-/prikaatiorganisaatiomuutosten syitä. Keskeisiä tutkimusongelmia ovat olleet - miksi suojajoukot perustettiin prikaateiksi - miten prikaatien esikuntia koulutettiin 1930-luvulla - millainen kokoonpano ja henkilöstö oli sodanajan prikaatien esikunnissa - millaista oli esikuntapalvelu ja miten prikaatien esikunnat avustivat prikaatien komentajia joukkojen johtamisessa sotien aikana - millainen oli prikaatien esikuntien itsenäisyyden aste - millaisia olivat prikaatien esikunta- ja viestiyksiköt ja miten niitä käytettiin palvelemaan johtamista - millä perusteilla sodanajan prikaatia ja sen esikuntaa kehitettiin sotien jälkeen. Tutkimusmenetelmänä on käytetty ei-kokeellista, kuvailevaa ja osin vertailevaa asiakirjatutkimusta. Työlle ei ole asetettu hypoteesia, vaan vastaus tutkimusongelmaan on pyritty hakemaan vastaamalla asetettuihin kysymyksiin. Tutkimusta on pyritty täydentämään kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen haastattelulla. Asioita tarkastellaan johtamisen näkökulmasta. Talvisodan aikaisissa suojajoukkoryhmissä ja prikaateissa näkyi ensi kerran pyrkimys muodostaa armeijaamme keveitä, itsenäisiä yhtymiä, mutta vasta asemasotavaiheesta alkaen prikaateja alettiin käyttää itsenäisissä tehtävissä. Jatkosodan vetäytymisvaiheessa ja Lapin sodassa prikaateja pääosin käytettiin jo kuten divisioonia: itsenäisiin viivytys-, puolustus- ja hyökkäystehtäviin. Prikaatien johtaminen oli koko ajan komentajakeskeistä. Esikuntia käytettiin enemmän rutiinistöihin kuin operaatioiden suunnitteluun ja johtamiseen. Esikuntatekniikka ei oleellisesti muuttunut edes kenttäarmeijan uudelleenjärjestelyjen yhteydessä syksyllä 1941, vaikka kokoonpanomuutokset olisivatkin jo mahdollistaneet itsenäisten operaatioiden suunnittelun ja johtamisen sekä vahvennusten johtoonoton. Vasta sodan jälkeen organisaatiouudistuksen yhteydessä otettiin huomioon sotakokemukset. Divisioonaorganisaatiosta luovuttiin, ensin sodan ajan kokoonpanoissa ja sitten myös rauhanajan puolustusvoimien kokoonpanoissa. Kokoonpanomuutosten yhteydessä uusittiin myös esikuntapalvelun ohjesäännöt ja laadittiin esikunnille uusi, sotien kokemuksiin perustuva työjärjestys. Diplomityön tärkeimpiä lähteitä ovat olleet - prikaatien esikuntien sotapäiväkirjat - prikaateja johtaneiden yhtymien ja prikaatien operatiivisten toimistojen salainen kirjeistö - valokopiot ja karttapiirokset talvi- ja jatkosodan ajalta - arkistoidut sotakokemukset - diplomityöt, joissa käsitellään yhtymien esikuntia, johtamista ja viestitoimintaa - Pääesikunnan järjestelyalan arkisto - Sotilaisaikakausilehdessä ja Tiede ja Ase -julkaisussa olleet prikaatien johtamisperiaatteita ja johtamista käsittelevät artikkelit sekä - kenraaliluutnantti J. Järventauksen haastattelu.		
AVAINSANAT Suomalainen prikaati, prikaatin esikunta, johtaminen, esikunta- palvelu, viestitoiminta		
SÄILYTYSPIAIKKA Maanpuolustuskorkeakoulun jatkotutkinto-osaston yleisesikunta- upseerikurssien kirjasto		

MAANPUOLUSTUSKORKEAKOULU
Historian laitos

Helsinki

24.9.1993

MAJURI PASI KESSELIN DIPLOMITYÖN 'SUOMALAISEN PRIKAATIN ESIKUNNAN ORGANISAATION JA ASEMAN KEHITTYMINEN 1939 - 1952'

Majuri Pasi Kesselin diplomityö on suomalaisen sotilasorganisaation perustutkimusta. Tutkimustyön kysymyksenasettelu on onnistunut. Tutkimus noudattaa hyvin tehtyä kysymyksenasettelua. Esikunnan kehityksen tarkastelu juuri johtamisen kannalta on onnistunut. Tutkimustyö perustuu lähes kokonaisuudessaan asiakirjoihin ja aikaisempiin johtamista käsitteleviin tutkimuksiin ja kirjoituksiin. Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen haastattelu tukee hyvin tehtyä asiakirjatutkimusta. Tutkimustyön jäsentely on selkeä ja johdonmukainen.

Tutkimustyö osoittaa, että ensimmäisissä suomalaisissa prikaateissa talvisodan alkaessa esikunnan asema oli selkiytymätön, ja sitä käytettiin vain vähän komentajan apuna itse johtamistoiminnassa. Vasta siinä vaiheessa, kun sodassa saatuja kokemuksia pystyttiin käyttämään hyväksi esikuntatyöskentelyä ohjeistettaessa, osattiin myös esikunnan asemaa tässä mielessä korostaa.

Työssä selviää myös kuinka vasta vähitellen jatkosodan aikana prikaatista muodostui itsenäisiin sota-toimiin kykenevä yhtymä, tai paremminkin kuinka prikaateja ryhdyttiin vasta vähitellen käyttämään samalla tavalla kuin aikaisemmin käytettiin divisioonia. Tähän on ehkä eniten vaikuttanut se, että prikaatin esikunta muodostettiin aluksi rykmentin esikunnan vahvuiseksi.

Suomalaisten pyrkimys muuttaa raskaiksi havaitut divisioonat prikaateiksi on oikea. Samaan tulokseen ovat tulleet myös talvisodan vastapuolen kehittäjät. Arkistojen nyt avauduttua Venäjällä on selvinnyt, että heti talvisodan päätyttyä tehdyissä selvityksissä myös venäläiset pitivät divisioonaansa liian raskaana suomalaisissa oloissa.

Työssä on runsaasti liitteitä. Niitä on kuitenkin kaikkia käsitelty itse tutkimuksessa. Turhia liitteitä ei ole. Erityisen kiinnostavia ovat selvitykset esikuntien sijainnista alaisiin ja ylempiin johdoportaisiin nähden. Näyttää siltä, että etäisyyden määrittivät enemmän tilanne ja olot kuin ohjesääntöjen määräykset.

Työ on kokonaisuudessaan tehty huolella ja oikoluku on lähes moitteeton.

Majuri Pasi Kesseli on osoittanut kykenevänsä hyvin vaativaan sotahistorialliseen tutkimustyöhön. Työn toinen valvoja everstiluutnantti Ilkkä Öhman yhtyy tehtyyn arvioon.

Arvosana on h y v ä

Diplomityön valvoja
Everstiluutnantti

Ilmari Hakala

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	1
1.1	Mihin esikuntaa tarvitaan ?	1
1.2	Tutkimusmenetelmä ja työn rakenne	2
1.3	Lähdeanalyysi	3
2	PRIKAATIN ESIKUNTA ENNEN TALVISOTAA	5
2.1	Uhkakuva ja puolustussuunnitelmat 1930-luvulla	5
2.1.1	Uhkakuva	5
2.1.2	Puolustussuunnitelmat	5
2.2	Suomalainen taktiikka ja organisaatiot 1930-luvulla	7
2.3	Prikaatien ja niiden esikuntien kokoonpanot ja työjärjestys	8
2.3.1	Prikaatien ja suojajoukkoryhmien kokoonpanot	8
2.3.2	Prikaatien esikuntien kokoonpanot ja työjärjestys	9
2.3.3	Esikuntapalvelu	10
2.4	Prikaatien esikunta- ja viestiyksiköiden kokoonpanot ja käyttöperiaatteet	11
2.4.1	Esikuntayksiköiden kokoonpanot ja käyttö- periaatteet	11
2.4.2	Viestiyksiköiden kokoonpanot ja käyttö- periaatteet	12
2.5	Esikuntien koulutus	14
2.5.1	Yleisesikuntaupseerikoulutus	14
2.5.2	Muun upseeriston koulutus	15
2.5.3	Sota- ja maastoharjoitukset	16
2.6	Johtopäätöksiä	19
3	YH:N AIKA JA TALVISOTA	20
3.1	YH:n aika	20
3.1.1	Prikaatien keskittäminen	20
3.1.2	Prikaatien johtaminen	22
3.2	Talvisota	24
3.2.1	Prikaatien käyttö talvisodassa	24
3.2.2	Prikaatien johtaminen	26
3.2.3	Viestitoiminta	28
3.3	Johtopäätöksiä	30

4	PRIKAATIN ESIKUNNAN ORGANISAATIO JA ASEMA VÄLIRAUHASTA LAPIN SODAN PÄÄTTYMISEEN	31
4.1	Välirauhan aika	31
4.1.1	Talvisodan kokemuksia	31
4.1.2	Muutoksia organisaatioissa	33
4.1.3	Sodanajan prikaatien suunniteltu käyttö	34
4.2	Jatkosodan hyökkäysvaihe	34
4.2.1	Prikaatien käyttö	34
4.2.2	Prikaatien johtaminen	35
4.2.3	Viestitoiminta	38
4.3	Asemasota	40
4.3.1	Kenttäarmeijan uudelleenjärjestely	40
4.3.2	Prikaatien käyttö	41
4.3.3	Muutoksia esikuntien organisaatioissa ja asemassa	42
4.4	Vetäytymisvaihe	46
4.4.1	Prikaatien käyttö	46
4.4.2	Prikaatien johtaminen	48
4.4.3	Viestitoiminta	50
4.5	Lapin sota	52
4.5.1	Prikaatien käyttö	52
4.5.2	Prikaatien johtaminen	53
4.5.3	Viestitoiminta	54
4.6	Johtopäätöksiä	55
5	PRIKAATIN ESIKUNNAN ASEMA LAPIN SODAN PÄÄTTYMISESTÄ RAUHANAJAN PUOLUSTUSVOIMIEN ORGANISAATIOMUUTOKSEEN 1952	58
5.1	Prikaati- vai divisioonaorganisaatio ?	58
5.2	Sotakokemuksia prikaatien johtamisesta	61
5.3	Sodanajan prikaati syntyy	63
5.4	Arvioita prikaatin esikunnan asemasta ja esikuntatyöskentelyn periaatteista	66
5.5	Prikaatin viestitoiminta	70
5.6	Kehitystyö jatkuu	71
5.7	Johtopäätöksiä	72
6	YHDISTELMÄ	74
	VIITTEET	80
	LÄHTEET	103
	LIITTEET	

KÄYTETYT LYHENTEET

AHSP	= Aunuksen Heimosoturipataljoona
AK	= armeijakunta
AKE	= armeijakunnan esikunta
ak	= asiakirja
Aktupsk	= aktiiviupseerikurssi
As	= asema
A-tarv	= ampumatarvike
Au	= aliupseeri
D	= divisioona
Disponibili- teettihenkilöstö	= sodanuhkavaiheessa ylimääräisiin kertausharjoituksiin kutsuttava reservi- läishenkilöstö
Ellääk	= eläinlääkäri
Ep	= esikuntapäällikkö
Er.K	= erillinen komppania
Er.P	= erillinen pataljoona
EsikJ	= esikuntajoukkue
Esk.	= eskadroona
Hlstö	= henkilöstö
Hpääll	= huoltopäällikkö
HRR	= Hämeen Ratsurykmentti
HTK	= henkilötäydennyskeskus
Itkom	= ilmatorjuntakomentaja
JB 27 JP 27	= Jääkäripataljoona 27
JR	= jalkaväkirykmentti
JP	= jääkäripataljoona
JPr	= jääkäriprikaati
Järj.os	= järjestelyosasto
KaathR	= kaatuneiden huoltoryhmä
KadK	= Kadettikoulu
Kan.A	= Kannaksen Armeija
Kan.Sj.E	= Kannaksen suojajoukkojen esikunta
KeskJ	= keskusjoukkue
Kev.Os.	= Kevyt Osasto
Kev.Pr.T	= Kevyt Prikaati Tiiainen
kirj.	= kirjelmä
Knto	= komento

Kom	= komentaja
Koul.os	= koulutusosasto
Krh	= kranaatinheitin
Kss.	= kaasusuojelu
Ksto ja km.	= kuormasto
KtAK	= Kenttätykistön Ampumakoulu
KTR	= kenttätykistörykmentti
Kulj	= kuljetus
Kväl	= kuljetusväline
Lenn	= lennätin
LKP	= liikekannallepano
L-ryhmä	= Lipolan ryhmä
Lti	= lähetti
Lääk	= lääkäri, lääkintä
MaaRE	= Maaselän Ryhmän esikunta
Maave	= Maavoimien Esikunta
MoottPuhJ	= moottoroitu puhelinjoukkue
M-ryhmä	= Muolaan ryhmä
Op- ja tiedtsto	= operatiivinen- ja tiedustelutoimisto
Pionkom	= pioneerikommentaja
PM	= Päämaja
Pr	= prikaati
PrE	= prikaatin esikunta
PrK	= Prikaati Kuussaari
Prkntop	= prikaatin komentopaikka
PSD	= Panssaridivisioona
PsPr	= Panssariprikaati
Psto	= patteristo
PuhJ	= puhelinjoukkue
PvPE	= Puolustusvoimain Pääesikunta
Pääll	= päällikkö
RA	= rauhanajan
RadJ	= radiojoukkue
Rask.	= raskas
Rats.Ptri	= Ratsastava Patteri
RjPr	= Rajajääkäriprikaati
ROE	= Ryhmä Oinosen Esikunta
RPr	= Ratsuväkiprikaati (ennen talvisotaa ja talvisodan aikana)
R-ryhmä	= Raudun ryhmä
RvPr	= Ratsuväkiprikaati (talvisodan jälkeen)

Ryhmä L	= Ryhmä Lagus
Ryhmä O	= Ryhmä Oinonen
Ryhmä R	= Ryhmä Raappana
SA	= sodanajan
sal.	= salainen
SArk	= Sota-arkisto
SHK	= Sotilashallinnollinen Koulu
SKK	= Sotakorkeakoulu
SKK komksi	= Sotakorkeakoulun komentajakurssi
S.määräv.	= sodanajan määrävahvuus
Sp.	= sotilaspiiri
SPK	= sotapäiväkirja
Spol	= sotilaspoliisi
Tal	= talous
TK kaptk	= Taistelukoulun kapteenikurssi
TK ltnk	= Taistelukoulun luutnanttikurssi
Tsto	= toimisto
Tst.Os.P	= Taisteluosasto Puroma
Tväl	= taisteluväline
TykK	= Tykistökoulu
Tykkom	= tykistökomentaja
U-asema	= puolustusasema Pitkäranta - Loimola
Ups	= upseeri
URR	= Uudenmaan Rakuunarykmentti
U-ryhmä	= Uudenkirjon ryhmä
VahvvirR	= vahvavirtaryhmä
VHSP	= Vienan Heimosoturipataljoona
Vkom	= viestikomentaja
VK 27	= puolustussuunnitelma; Venäjän keskitys vuodelta 1927
VK 1-2	= puolustussuunnitelmia; Venäjän keskitys vaihtoehtoisissa 1 ja 2
VKT-linja	= puolustusasema Viipuri - Kuparsaari- Taipale
Vliik	= viestiliikenne
V.Os	= viestiosasto
VT-linja	= puolustusasema Vammelsuu - Taipale
Vupsk	= viestiupseerikurssi
Vväl	= viestiväline
Ye-ups	= yleisesikuntaupseeri

YH

= asevelvollisten ylimääräinen harjoitus,
joka järjestettiin syksyllä 1939 maamme
puolustusvalmiutta kohotettaessa.

SUOMALAISEN PRIKAATIN ESIKUNNAN ORGANISAATION JA ASEMAN KEHITTYMINEN 1939 - 1952

1 JOHDANTO

1.1 Mihin esikuntaa tarvitaan ?

Esikuntaorganisaatio on pitkäaikaisen kehityksen tulos. Sotatoimen valmisteluihin liittyvä suunnittelu, tiedustelun järjestäminen, joukkojen siirrot sekä huolto ym. asiat vaativat johtajalta runsaasti alaisia. Näiden järjestämiseksi on kehitetty esikuntaorganisaatio.¹

Aseiden ja johtamisvälineiden kehittyminen vaikuttavat johdon organisaatioon. Vastaavasti johdon organisaatio ja johtamistavat vaikuttavat toisiinsa, kuitenkin niin, että organisaatiosta riippuu, millaiset ovat johtamistavat. Mahdollisimman tehokkaan organisaation luominen ei ole mielivaltaisen tehtävä, vaan on sidottu tiettyihin perusvaatimuksiin. Tärkeimpiä niistä ovat kokoonpanojen yksinkertaisuus, selvyys ja joustavuus. Yksinkertainen organisaatio luo selvät johtosuhteet, ja esikuntatyö rationalisoituu.²

Jokaisen johtoportaana ratkaistavaksi tulee kolme peruskysymystä, jotka luovat nykyaikaisen esikuntaorganisaation perustan: Esikunnan on tiedettävä, tahdottava ja kyettävä. Tehtävien kolmijakoisuus edellyttää siten johdolta tietoja hankkivaa, suunnittelevaa, käskevää ja huoltavaa elintä.³

Toisen maailmansodan esikuntaorganisaatioiden juurien väitettään olevan 30-vuotisen sodan Kustaa II Adolfin armeijassa.

Tältä pohjalta erityisesti Saksa ja Ranska ovat kehittäneet esikuntiaan itsenäisimmin ja siten vaikuttaneet eniten myös muiden maiden esikuntien kokoonpanoon. Menneinä aikoina on aina menestynyt heikosti se armeija, jolla on jostain syystä ollut heikko esikuntaorganisaatio tai jonka organisaatioita ei ole kehitetty kokemusten mukaisesti.⁴

1.2 Tutkimusmenetelmä ja työn rakenne

Tässä työssä tutkitaan suomalaisen prikaatin esikunnan organisaation ja aseman kehittymistä aluejärjestelmään siirtymisen ajoista puolustusvoimien rauhanajan organisaatiomuutokseen vuonna 1952. Tutkimusmenetelmänä on käytetty kuvailevaa, osin vertailevaa asiakirja- ja kirjallisuustutkimusta. Työlle ei ole asetettu hypoteesia, vaan tutkimusongelmaa on pyritty selvittämään vastaamalla asetettuihin kysymyksiin. Asioita tarkastellaan johtamisen näkökulmasta.

Keskeisiä tutkittavia asioita ovat prikaatien ja niiden esikuntien organisaatiot ja niissä tapahtuneet muutokset, prikaatien tehtävät ja esikuntien itsenäisyyden aste, esikuntien henkilöstö, komentajien ja esikuntien johtamistoiminta sekä prikaatien esikunta- ja viestiyksiköiden käyttöperiaatteet. Työssä tutkitaan myös sotakokemusten vaikutusta organisaatiouudistukseen ja prikaatin esikuntaan. Työn painopiste on sotavuosissa.

Toisessa luvussa tutkitaan sodanajan prikaatin syntyvaiheita, prikaatien käyttöperiaatteita, prikaatien ja niiden esikuntien, esikuntayksiköiden ja viestiyksiköiden kokoonpanoja sekä esikuntien koulutusta ennen talvisotaa.

Kolmannessa luvussa tutkitaan prikaateille annettuja tehtäviä ja niiden itsenäisyyden astetta, johtosuhteita, esikuntien henkilöstöä ja työjärjestystä, komentajien ja esikuntien johtamistoimintaa, esikuntien sijaintia ja viestitoimintaa sekä kokoonpanomuutoksia YH:n aikana ja talvisodassa.

Neljännessä luvussa tutkitaan edellä mainittuja asiota väli-
rauhan ajasta Lapin sodan päättymiseen.

Viidennessä luvussa tutkitaan sotakokemusten vaikutusta esi-
kuntaorganisaation kehittämiseen ja sodanajan keskijohdon
yhtymän muuttamiseen divisioonasta prikaatiksi. Luvussa kä-
sitellään lisäksi jonkin verran rauhanajan organisaatio-
uudistusta, koska rauhanajan organisaatiomuutos vaikutti
myös sodanajan prikaatin kehittämiseen.

Työssä tutkitaan sodanajan jalkaväkiprikaatin, ratsuväki-
prikaatin ja jääkäriprikaatin esikuntien organisaation ja
aseman kehittymistä. Tutkimuksessa käsitellään edellämait-
tujen lisäksi suojajoukkoryhmiä ja komentajien mukaan nimet-
tyjä, taisteluosastotyyppisiä prikaateja, koska ne olivat
prikaatien edeltäjiä. Rannikkoprikaateja ja kenttätäydennys-
prikaateja ei työssä tutkita. Rauhanajan prikaateja ei myös-
kään tutkita, mutta rauhanajan organisaatiouudistukseen joh-
taneita tekijöitä kuvataan kuitenkin jonkin verran, koska
rauhanajan organisaatiouudistus ja uuden sodanajan prikaatin
kehittäminen liittyivät toisiinsa.

1.3 Lähdeanalyysi

Työssä käytetyn tärkeimmän lähteistön muodostavat

- **sota-arkistossa** olevat prikaatien esikuntien sota-
päiväkirjat
- prikaateja johtaneiden yhtymien ja prikaatien ope-
ratiivisten toimistojen salainen kirjeistö
- valokopiot ja karttapiirroksset talvi- ja jatkosodan
ajalta
- arkistoidut sotakokemukset,
- **diplomityöt**, joissa käsitellään yhtymien esikuntia,
johtamista ja viestitoimintaa,
- **pääesikunnan järjestelyalan arkisto**

- **Sotilasaikakausilehdessä** ja **Tiede ja ase** -julkaisussa olleet prikaatien johtamisperiaatteita ja johtamista käsittelevät artikkelit sekä
- **kenraaliluutnantti J. Järventauksen** haastattelu.

Prikaatien johtamisperiaatteista ja esikuntatyöskentelyn periaatteista sekä komentajien ja esikuntien johtamistoiminnasta on kirjoitettu sellaisenaan hyvin vähän. Työssä onkin pyritty tutkimaan näitä asioita suurehkosta lähdemateriaalista ja muodostamaan tällä tavalla kuva prikaatin johtamisympäristöstä ja siihen vaikuttaneista tekijöistä. Haastatteluita on vain yksi, koska prikaatien esikunnissa toimistopäällikkötasoisessa asemassa olleita ei ole enää elossa. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelulla on pyritty tukemaan ja täydentämään tutkimusta.

Työssä on lähdemateriaalina paljon alkuperäiskappaleita koulutusalan käskyistä ennen sotia sekä sotatoimiyhtymien laatimia käskyjä ja muita asiakirjoja. Näitä voidaan pitää luotettavina lähteinä.

Sotapäiväkirjat on kiivaimpien taistelujen aikaan kirjoitettu jopa päiviä tapahtumien jälkeen, ja niissä lienee virheitä. Prikaatien komentajien ja esikuntien toimintaa tarkasteltaessa näillä asioilla ei kuitenkaan ole ratkaisevaa merkitystä, koska tutkimusta ei ole sidottu päivämäärien tarkkuudella sotatapahtumiin, vaan on pyritty selvittämään lähinnä esikuntien toimintaperiaatteita. Osa prikaatien esikuntien sotapäiväkirjoista on laadittu tiedustelupäiväkirjan muotoon. Niissä kuvataan vain taistelutapahtumia, joten niitä ei voi käyttää tämän työn lähteinä.

Useissa tutkimuksessa käytetyistä kartta- ja peitepiirroksissa ei ole selkeitä merkintöjä alkuperästä. Lisäksi piirroksiakin on tehty tapahtumista jälkeenpäin. Niissä saattaa olla virheitä, mutta tässä työssä ne antavat kuitenkin riittävän tarkkuuden arvioitaessa prikaatin esikunnan sijoittumisesta suhteessa alajohtoportaisiinsa ja ylempään johtoporttaaseen.

Sotien jälkeisen ajan materiaalissa on paljon mielipidekirjoituksia ja asiakirjoja, joista puuttuu tunnistemerkinät. Arkistomateriaali sodan päättymisestä 1950-luvun alkuun on epämääräisessä järjestyksessä. Suurin syy tähän on järjestelyalan arkistokaavan muuttaminen: Kyseisenä aikana ei arkistoinnissa käytetty toimialajaottelua, ja materiaali on siksi vaikeasti tutkittavissa. Lisäksi materiaalia on sekä sota-arkistossa että pääesikunnassa.

2 PRIKAATIN ESIKUNTA ENNEN TALVISOTAA

2.1 Uhkakuva ja puolustus suunnitelmat 1930-luvulla

2.1.1 Uhkakuva

Vuonna 1926 mietintönsä jättänyt puolustusrevisio määritteli maallemme uhkakuvan, joka pääpiirtein pysyi samanlaisena myös 1930-luvulla. Arvion mukaan lähialueella sotaa käyvät maat saattoivat loukata puolueettomuuttamme tai -pahempaan vaihtoehtona - meitä saattoi kohdata suoranaisten hyökkäys, jonka tarkoituksena olisi ollut väkivalloin pakottaa meidät alistumaan vieraan vallan tahtoon.⁵

Venäjää pidettiin vaarallisimpana ja ainoana todellisena vastustajana⁶. Uhka-arvion mukaan Suomen koko raja Venäjää vastaan joutuisi hyökkäyksen kohteeksi, mutta uhka ei olisi kaikkialla yhtä suuri. Uhanalaisimmaksi alueeksi katsottiin Karjalan kannas, jota pidettiin vihollisen päähyökkäyssuuntana. Myös Suojärven - Laatokan alueelle, Laatokan rannikolle sekä Suomenlahden rannikolle saatettiin hyökätä. Mietinnössä korostettiin lisäksi Venäjän laivaston tukikohdattarvetta Suomenlahden saaristossa ja rannikolla.⁷

2.1.2 Puolustus suunnitelmat

Vuonna 1926 työnsä jättäneen puolustusrevisiön mietinnön pohjalta syntyi VK 27 -suunnitelma. Tässä suunnitelmassa suojajoukot jaettiin neljään ryhmään: Uudenkirkon, Muolaan,

Lipolan ja Raudun ryhmään. Näitä ryhmiä voidaan pitää priikaatien edeltäjinä. Ryhmien tehtävänä oli suojata päävoimien keskitys Vuoksi - Suvanto-linjan eteläpuolella ja pidettävä hallussaan eteläiset järvikannakset Muolaanjärven - Valkjärven alueella.⁸

Vuosina 1933 ja 1934 uhka-arviota tarkennettiin. Ensimmäisen arvion mukaan Venäjä pyrki hyökkäämään yllättävästi Kannaksella maatamme vastaan Uudenkirkon ja Kivennavan kautta. Painopisteen arvioitiin olevan Viipurin suunnassa sivuoperaation suuntautuessa itäiselle Kannakselle tavoitteena Vuoksen - Suvannon linja. Toisen arvion mukaan Venäjä oli alkuvaiheessa pakotettu tyytymään Kannaksella puolustukseen. Heidän suojajoukkojensa todennäköisenä tehtävänä oli päävoimien keskityksen ja ryhmittymisen suojaaminen Kannaksen itäosassa. Tässäkin tapauksessa joukkojen arvioitiin kykenevän rajoitettuun hyökkäykseen.⁹ Painopisteen kuviteltiin edelleen olevan Kannaksella. Laatokan pohjoispuoli ja pohjoisempi itäraja olivat sivusuunnassa.¹⁰

Näiden uhka-arvioiden pohjalta syntyivät VK 1 ja VK 2 -suunnitelmat. Kannaksella VK 1 -suunnitelma perustui välittömästi joukkojen keskitystä seuraavaan kenttäarmeijan hyökkäysoperaatioon¹¹. Kannaksella VK 2 -suunnitelma perustui kenttäarmeijan torjuvaan puolustukseen ja voimakkaan reservin luomiseen myöhempää vastahyökkäystä varten¹². Kummassakin suunnitelmassa suojajoukkoina olivat edelleenkin jo VK 27 -suunnitelmassa olleet neljä suojajoukkoryhmää.

Kun Suomelle syksyllä 1939 selvisi, että Neuvostoliitto kykeni suuntaamaan Suomea vastaan muitakin kuin Leningradin sotilaspiirin joukkoja, otettiin YH:ssa joukkojen ryhmittämisen pohjaksi VK 2 -suunnitelma¹³. Tätä suunnitelmaa ei kuitenkaan toteutettu sellaisenaan, vaan sitä tarkennettiin kesän ja syksyn 1939 aikana.

2.2 Suomalainen taktiikka ja organisaatiot 1930-luvulla

Suomalaiseen taktiikkaan ja organisaatioon vaikuttivat 1920- ja 1930-luvulla keskieurooppalaiset, lähinnä saksalaiset ja ranskalaiset opit. Suomalaiset yleisesikuntaupseeritkin koulutettiin ennen oman Sotakorkeakoulumme perustamista ulkomailla.

Keskieurooppalaiset organisaatiot oli suunniteltu siten, että tukevat joukot oli liitetty kiinteästi huomattavan pieniinkin yksiköihin. Vallitsevan käsityksen mukaan meidän oloissamme tuollainen organisaatio aiheutti järjestelmän liiallista pirstomista. Siksi kenttäarmeijamme oli organisoitu divisioonakokoonpanoon, jossa aselajitoiminnot oli keskitetty divisioonan esikunnan johtoon.¹⁴

Vuonna 1933 maassamme otettiin käyttöön ns. aluejärjestelmä, jossa maa jaettiin 9 sotilaslääniiin, 26 sotilaspiiriin ja 4 rajasotilaspiiriin¹⁵. Aluejärjestelmässä kukin sotilaslääni perusti divisioonan. Sodanaikaiset joukko-osastot ja yksiköt perustettiin pitäjittäin ja lääneittäin. Valmisteluja johtivat sotilasläänien ja sotilaspiirien esikunnat, joista liikekannallepanossa tuli divisioonien ja rykmenttien esikuntia. Maavoimien LKP-varastot oli hajautettu koko valtakunnan alueelle.¹⁶

Taistelujen alkuvaiheessa, ennen kenttäarmeijan perustamista ja keskittämistä, oli taistelu pystyttävä aloittamaan suojajoukoilla, jotka tuli varustaa liikuntakykyisiksi ja itsenäiseen taisteluun pystyviksi. Suojajoukkojen oli viivytettävä vastustajaa suunnitellun suojajoukkotaisteluvaiheen ajan ja kyettävä sen jälkeen siirtymään kanttäarmeijan reserviksi.¹⁷

Suojajoukkoryhmät oli suunniteltu kokoonpanoiltaan keveiksi ja itsenäisiksi joukoiksi. Suojajoukkojen, jotka ainakin rungoltaan suunniteltiin muodostettavaksi vakinaisen väen joukoista, tuli suojata kenttäarmeijan perustaminen ja ryhmittäminen. Henkilöstön tuli siirtyä suojajoukkokokoonpanoon siten, että

- vakinaisen väen suojajoukot 10 tuntia käskystä ja
- suojajoukkojen disponibiliteettihenkilöstön tuli saapua 12 tunnissa käskystä ylimääräisiin kertausharjoituksiin.¹⁸

Määrärahojen vähäisyydestä johtuen suojajoukkoryhmien liikuntavälineet, aseistus ja muukin varustus jäivät puutteellisiksi¹⁹. Organisaatioiltaan ryhmät olivat kuitenkin itsenäisiä pienenisyhtymiä.

Pienellä maalla ei ollut varaa suureen, hyvin varustettuun armeijaan. Suomalaista taktiikkaa kehitettiin massamaisen materiaalin ja joukkojen puuttuessa aktiiviseksi, meidän oloihimme sopivaksi taktiikaksi, joka käytti hyväkseen peitteistä maastoa ja yksittäisen sotilaan ominaisuuksia. Vastahyökkäykset olivat olennainen osa taktiikkaa.²⁰

2.3 Prikaatien ja niiden esikuntien kokoonpanot ja työjärjestys

2.3.1 Prikaatien ja suojajoukkoryhmien kokoonpanot

Rauhanajan prikaateja jäi aluejärjestelmään siirryttäessä vain Ratsuväkiprikaati Lappeenrantaan. Sodanajan suojajoukkoihin suunniteltiin perustettavaksi kolme jalkaväkiprikaatia ja kaksi prikaatin esikunnan johtamaa ryhmää.²¹

Prikaatien organisaatiot eivät olleet samanlaisia. Joukot oli muodostettu tulevaa suojajoukkotehtävää varten tarkoituksenmukaiseen kokoonpanoon vakinaisen väen joukoista, täydennettynä disponibiliteettihenkilöstöllä. Suojajoukkokokoonpanoon suunniteltiin siirryttävän sodanuhka-aikana.²²

Ratsuväkiprikaati muodosti Uudenkirkon ryhmän. Siihen kuului rakuunarykmentti ja ratsurykmentti, erillinen pataljoona, jääkäripataljoona, ratsastava patteri ja aselajiyksiköitä. Uudenkirkon ryhmän esikunta muodostettiin Ratsuväkiprikaatin esikunnan vakinaisesta henkilöstöstä.²³

Yks-
Raudun ryhmä, jota johti 3. Prikaatin esikunta, muodostettiin jääkäripataljoonasta, erillisestä pataljoonasta, erillistä komppanioista, patteristosta ja erillisyyksiköistä. Raudun ryhmän esikunnan perusti 3. Divisioonan esikunta Mikkelissä.²⁴

Jalkaväkiprikaatien esikunnat perustettiin vakinaisen väen henkilöstöstä täydennettyinä sodanuhka-aikana disponibiliateettihenkilöstöllä²⁵. 1. Prikaatin esikunnan perusti 1. Divisioonan esikunta Helsingissä. 2. Prikaatin esikunnan perusti 2. Divisioonan esikunta Viipurissa. 4. Prikaatin esikunnan perusti Kannaksen sotilaspiiri Viipurissa.²⁶

Uudenkirjon ja Raudun ryhmät, joiden suojajoukkotehtävät olivat arvioiduissa painopistesuunnissa, olivat muita prikaateja vahvempia. U- ja R-ryhmien esikuntien valmius oli myös muita prikaateja parempi, koska esikunnat olivat rauhanajan joukko-osastojen esikuntien perustamia.

Prikaatien ja suojajoukkoryhmien kokoonpanot YH:n aikana syksyllä 1939 on esitetty liitteessä 1.

2.3.2 Prikaatien esikuntien kokoonpanot ja työjärjestys

Itsenäisten prikaatien esikuntien kokoonpanot ja työjärjestys perustuivat samoihin periaatteisiin kuin vastaavat kokoonpanot ja työskentelymenetelmät divisioonissa²⁷. Kokoonpanoltaan prikaatin esikunta muistutti kuitenkin enemmän rykmentin esikuntaa kuin divisioonan esikuntaa. Prikaatissa ei, kuten ei myöskään rykmentissä, ollut aselajikomentajia eikä yleensä edes kaikkien aselajien henkilöstöä. Prikaateilla ei myöskään ollut täydellisiä esikuntayksiköitä, vaan esikunnan yhteydessä oli pieni toimitus- eli esikuntayksikkö ja viestiyksikkö. Prikaatin esikunnalla ei ilman lisähenkilöstöä ollutkaan kykyä itsenäisten operatioiden johtamiseen kaikkine aselajitoimintoineen.

Jalkaväkiprikaatin ja ratsuväkiprikaatin esikuntien kokoonpanot sekä kalustoa on esitetty liitteessä 2.

Prikaatin esikunnan tehtävänä oli komentajan ohjeiden, käs-
kyjen tai muuten annettujen määräysten mukaisesti avustaa
hänen tehtävissään. Esikuntaa johti esikuntapäällikkö.
Esikunta jakaantui toimistoihin ja toimitusyksikköön.
Toimisto I hoiti komentoalan tehtäviä ja hallintoasioita,
julkaisi päiväkäskyt ja piti yllä vahvuuskirjaa. Toimisto II
oli tiedustelutoimisto ja toimisto III oli operatiivinen
toimisto. Viesti- ja pioneeritoimisto hoiti viesti- ja
pioneerialan suunnittelutehtäviä. Huollon toimistot kuulu-
vat esikunnan osana olevaan huolto-osastoon, jota johti pri-
kaatin huoltopäällikkö. Huoltopäällikkö oli samalla yleisen
huoltotoimiston, toimisto IV:n, päällikkö. Huolto-osastoon
kuului lisäksi taisteluväline- ja kaasusuojelutoimisto,
intendenttitoimisto, joka hoiti raha- ja talousasioita,
lääkintä- ja eläinlääkintätoimisto, oikeudenhoitotoimisto ja
kenttäpostimestari.²⁸

Prikaatin esikunnan tarkempi työjärjestys ja toimistojen
tehtävät on esitetty liitteessä 3.

2.3.3 Esikuntapalvelu

Yhtymien esikuntapalvelu perustui Sotakorkeakoulun opetuk-
seen sekä kertausharjoituskoulutukseen²⁹. Esikuntapalvelun
ohjesääntöjä ei ollut, mutta niiden tarve tiedostettiin.

Vuonna 1935 Armeijakunnan esikunta laati, lähinnä kertaus-
harjoituskäyttöön, esityksen työskentelystä osaston esikun-
nassa³⁰. Kertausharjoituksissa ohjeet todettiin kuitenkin
riittämättömiksi, ja ohjesäännön valmistumista keski- ja
ylijohdon yhtymien esikuntien työskentelyn yhdenmukaistami-
seksi pidettiin kiireellisenä³¹.

Juuri ennen sodan syttymistä valmistui Esikuntaopas³². Kirja
oli kuitenkin kiireessä tehty, ja sillä pyrittiin ratkaise-
maan yhtäaikaan liian monen tason esikuntapalvelun ongelmia.
Näin ohjesääntö jäi kaikilta osin vajavaiseksi eikä se anta-
nut selkeitä ohjeita esikuntapalvelun yhtenäistämiseksi.³³

Edellämainittujen lisäksi vuonna 1939 kirjoitettiin Esikunnan virkaohjeet 1939. Ohjeessa esitettiin yksityiskohtaisesti esikunnan eri toimistojen ja tärkeimpien henkilöiden tehtävät. Lisäksi kirjassa annettiin ohjeita esikunnan siirroista, jakamisesta kahteen portaaseen, asiakirjojen käsittelystä, postin kulusta, kirjejärjestimistä sekä päivystyksestä ja vartioinnista.³⁴

2.4 Prikaatien esikunta- ja viestiyksiköiden kokoonpanot ja käyttöperiaatteet

2.4.1 Esikuntayksiköiden kokoonpanot ja käyttöperiaatteet

Jalkaväkiprikaatin esikunnan toimituskomppania ja ratsuväkiprikaatin esikunnan toimituseskadroona huolehtivat esikunnan turvallisuudesta ja arkirutiineista. Yksikön päällikkönä toimi molemmissa prikaateissa komendantti oman tehtävänsä ohella. Yksiköitä ei ollut jaettu joukkueisiin. Tärkeimmän henkilöstön muodostivat sotilasvartiostot, lähetit ja erilaiset kuljettajat³⁵. Esikuntayksiköiden tehtävänä oli

- järjestää esikunnan majoitus ja muonitus
- järjestää esikunnan lähi- ja ilmapuolustus sekä päivystys ja vartiointi
- huolehtia esikuntaan saapuvista vieraista ja esikunta-alueen järjestelyistä
- järjestää esikunnan lähettipalvelu
- huolehtia esikunnan hevosten ja moottoriajoneuvojen jaosta ja kunnosta
- käskettäessä tiedustella uusi esikunnan alue ja järjestää siellä viestiosaston avustamana viestiyhteydet siten, että esikunnan työskentely ei siirtymisestä häiriintyisi.³⁶

Esikuntien kalusto oli toimitusyksiköillä. Tärkeimmän kaluston muodostivat kuormasto- ja liikuntavälineet, toimistotarvikkeet sekä majoitusvälineet. Huomattavaa kalustoissa oli telttojen puuttuminen jalkaväkiprikaatin esikunnalta, kun taas ratsuväkiprikaatin esikunnan varustukseen kuuluivat

teltat.³⁷ Telttojen puuttuminen jalkaväkiprikaatin esikunnalta lienee osaltaan vaikuttanut esikuntien sijoituspaikoihin ja sitä kautta edelleen prikaatien suunniteltuihin suojajoukkotehtäviin. Talvisodan syttyessä suojajoukkoille oli kuitenkin jo hankittu telttoja.

Esikuntien toimistotarvikkeet oli koottu toimistotarvikelaatikoihin. Määrävahvuuksien mukaan laatikot sisälsivät ohjesääntöjä, kirjoitus- ja piirtämisvälineitä, asiapapereita ja peitepiirrospaperia, karttoja, valaistusvälineitä sekä muuta toimistotyössä tarvittavaa materiaalia. Lisäksi esikunnan sekä operatiiviselle puolelle että huolto-osalle oli yleensä myös kirjoitus- ja monistuskoneet. Ohjesäännöt olivat pääasiassa ase- ja ampumakoulutusohjesääntöjä.³⁸ Kaiken kaikkiaan esikuntatyöskentelyyn varattu välineistö oli vähäinen: Lomakkeita ei ollut, ja materiaali lienee muutenkin ollut aika sekalaista. Sotatoimien suunnitteluun ja käsitykseen tarvittavaa kirjoituspaperia ja karttoja lienee kuitenkin ollut riittävästi.

2.4.2 Viestiyksiköiden kokoonpanot ja käyttöperiaatteet

Jalkaväkiprikaatin viestiosaston ja ratsuväkiprikaatin viestieskadroonan tehtävänä oli rakentaa prikaatien esikuntien johtamisessa tarvitsemat yhteydet. Yleisen periaatteen mukaan jokaisen johtoportaan oli aina järjestettävä yhteys lähinnä alempaan johtoportaaseen ja oikeanpuoleiseen naapuriin. Mahdollisuuksien mukaan muihinkin suuntiin oli pyrittävä aikaansaamaan yhteys.³⁹

Prikaatin esikunnan johtamista palvelevat yhteydet suunniteltiin rakennettavaksi siten, että tärkeimpiin alaisiin rakennettaisiin kenttäkaapeliyhteydet, jotka tarvittaessa varmennettaisiin joko toisella samanlaisella yhteydellä tai sitten yleisen puhelinverkon yhteydellä. Keskuksia prikaatin alueelle perustettaisiin ainakin esikunnan läheisyyteen, mahdolliselle komentopaikalle ja tarvittaessa myös muualle palvelemaan aselajien ja huollon yhteyksiä. Hyökkäyksessä

viestiyksiköiden tuli rakentaa puhelinyhteys/ tai -yhteyksiä hyökkäyksen mukana pataljooniin saakka.⁴⁰

Radioyhteydet olivat varayhteysmenetelmänä. Lisäksi käytettiin lähettejä tärkeimpien ja suuria kokonaisuuksia käsittelevien viestien välittämiseen sekä myöskin varamenetelmänä. Meillä lähetit kuuluivat taktisten johtajien alaisuuteen niinkuin useimmissa maissa. Moottoroimattomien lähettien ja radion käyttörajana pidettiin 5 km.⁴¹

Ohjesääntömääräykset viestipalvelusta varten olivat aika puutteellisia. Erityisesti kaivattiin ohjeita

- viestiyhteysmuodoista eri tilanteissa
- viestitysmenetelmille asetettavista yleisistä vaatimuksista
- viestiyhteyksien tarkoituksesta
- aikavaatimuksista.

Ohjeiden puuttuessa oli viestijohdon määrättävä järjestelyt kulloisessa tapauksessa erikseen. Tämä aiheutti ongelmia, koska keskijohdon yhtymissä viestitoiminnasta vastaavat reservinupseerit eivät vähäisen koulutuksensa takia tunteet riittävästi prikaatien esikuntien viestiyhteystarpeita eivätkä mahdollisuuksia toteuttaa johtamistoiminnan vaatimia yhteyksiä.⁴²

Viestijoukkoihin ryhdyttiin 30-luvulla kiinnittämään enemmän huomiota. Niiden määrää lisättiin kaikissa maissa, vaikka olisi luullut välineiden parantuneen tehon voivan sallia henkilöstön vähentämisen. Suomessa vuonna 1938 kenttäarmeijan viestihenkilöstö oli 8,9 %. Määrä oli vähäinen, kun otetaan huomioon prikaatien tehtävät.⁴³

Todenmukaisin kuva viestijoukkojen toiminnasta olisi saatu yhtymän sotaharjoituksista. Niitä järjestettiin 1930-luvulla kuitenkin vain muutamia. Prikaatien esikunnilla ei siten ollut tarkkaa kuvaa viestiyksiköiden henkilöstön ja kaluston riittävydestä eikä yhteyksien rakentamiseen ja kunnossapitoon kuluvasta ajasta⁴⁴. Viestitoiminnan kokemuksen kannalta parhaat harjoitukset olivatkin Sotakorkeakoulun

esikunta- ja viestisotaharjoitukset, mutta nekin käsittelivät vain osaksi sotatoimiyhtymän viestipalvelusta ja sitäkin hyvin rauhanomaisissa oloissa⁴⁵.

Perushankintaohjelman keskeneräisyydestä johtuen huomattava määrä viestikalustoa puuttui vielä YH:n alkaessa syksyllä 1939. Määrävahvuuksiin verrattuna prikaatien viestikalustossa lienee ollut puutteita vielä talvisodan alkaessa. Suojajoukoilla tilanne oli kuitenkin kenttäarmeijaa huomattavasti parempi, ja joukot olivat lähes määrävahvuisia. Suojajoukkojen viestimateriaalia on käsitelty tarkemmin luvussa kolme.

Jalkaväkiprikaatin viestiosaston ja ratsuväkiprikaatin viestieskadroonan kokoonpanot ja tärkein kalusto ennen talvisotaa on esitetty liitteessä 4.

Viestikaluston puutteet määrävahvuuden edellyttämästä perustarpeesta YH:n alkaessa syksyllä 1939 on esitetty liitteessä 5.

2.5 Esikuntien koulutus

2.5.1 Yleisesikuntaupseerikoulutus

Sotakorkeakoulu aloitti toimintansa Suomessa vuonna 1924. Vuoteen 1939 mennessä yleisesikuntaupseerikoulutuksen oli Suomessa saanut 370 upseeria ja ulkomailla 60 upseeria. Yleisesikuntaupseerikoulutus oli ensisijaisena sijoitusvaatimuksena keskijohdon esikunnissa komentajan lisäksi esikuntapäällikön, toimisto III:n päällikön sekä usein myös huoltopäällikön tehtäviin.⁴⁶

Sotakouluissa annetun opetuksen ja joukko-osastojen jatkokoulutuksen avulla päästiin teoreettisessa johtamiskoulutuksessa ennen sotia varsin hyviin tuloksiin⁴⁷. Kolmekymmentäluvun loppupuolella Sotakorkeakoulu järjesti vuosittain kesä- ja talvikenttäharjoituksia. Niitä pidettiin pääasiassa Karjalan kannaksella ja Laatokan Karjalassa, mutta myös muualla itärajalla aina Lappia myöten. Harjoitukset olivat

esikunta- ja viestiharjoituksia. Niissä ei ollut yhtymien joukkoja. Harjoitusten aiheina olivat ensimmäisellä vuosikurssilla suojajoukkoryhmän taistelu - yleensä viivytys - ja toisella vuosikurssilla divisioonan ja armeijakunnan taistelu.⁴⁸

Harjoituksia pidettiin välttämättöminä Sotakorkeakoulussa annetun teoreettisen opetuksen täydentämiseksi. Vaikka Sotakorkeakoulu oli tehnyt tunnollista työtä, kokemus osoitti kuitenkin pian, että koulutus ei sittenkään ollut riittävää ja että sen laatu ei vastannut täysin todellisuuden vaatimuksia. Erinäisten asioiden vaikutuksesta koulutuksen tulokset jäivät vähäisiksi. Näitä syitä olivat mm.

- kurssien pienet vahvuudet, jotka eivät vastanneet sodanajan yleisesikuntaupseeritarvetta, mikä taas johtui määrärahojen vähäisyydestä⁴⁹
- rauhanaikaiset isohkot harjoitukset puuttuivat 1930-luvulla vuoteen 1937 tyystin, mikä katsottiin suureksi puutteeksi, koska todellinen tottumus ja ennenkaikkea kyky laskea aika ja matkat sekä arvioida kitkatekijät joukkojen käytössä voitiin saada vain joukkojen harjoituksissa⁵⁰
- esikuntien kertausharjoitukset olivat kuuden vuoden välein, ja iso osa henkilöstöstä vaihtui tällä välin⁵¹
- salassapitosyistä kertausharjoituksissa ei käytetty täysin operatiivisen suunnitelman mukaisia tilanteita, vaan harjoitustilanteessa niitä muutettiin⁵².

2.5.2 Muun upseeriston koulutus

Upseeripula oli 1930-luvulla suuri. Siihen olivat pääasiallisena syynä upseerien heikot palkat ja 1920-luvun reserviupseerikurssien pienet vahvuudet. Nämä tekijät vaikuttivat vielä vuonna 1939 erityisesti kenttäarmeijaan⁵³.

Rykmenttien, pataljoonien ja patteristojen komentajat olivat

yleensä koko itsenäisyyden ajan palveluksessa olleita aktiiviupseereita, joilla peruskoulutuksen lisäksi oli sodanajan tehtävää palvelevaa jatkokoulutusta.⁵⁴ Esikuntatyöskentelyä ei kuitenkaan opetettu Kadettikoulussa tai kapteenikursseilla, vaan vasta kertausharjoituksissa⁵⁵.

Reserviupseerit olivat saaneet jatkokoulutusta suojeluskuntajärjestön upseeriharjoituksissa ja kertausharjoituksissa. Siviilielämässä saatu johtajakokemus vaikutti sijoitukseen kuitenkin enemmän kuin kertausharjoitus ynnä muut harjoitukset.⁵⁶

2.5.3 Sota- ja maastoharjoitukset

Keväällä 1934 Yleisesikunta antoi käskyn esikuntien kertausharjoitusten aloittamisesta⁵⁷. Kertausharjoituskierroksi suunniteltiin kuusi vuotta. Kertausharjoitusaika oli upseereilla 30 vrk, aliupseereilla 25 vrk ja miehistöllä 20 vrk.⁵⁸

Esikuntien kertausharjoitusten tarkoituksena oli valmentaa esikunnan henkilöstö sodanajan toimintaan niissä oloissa, joissa esikunta valmiutta kohotettaessa joutuisi alaisiaan johtamaan. Harjoitukset oli rauhanajan olosuhteiden sallimissa muodoissa pyrittävä järjestämään siten, että koulutettavat oppivat hallitsemaan oman alansa, pystyivät tarkoituksenmukaiseen yhteistoimintaan ja olosuhteiden sallimassa määrin perehtyivät todennäköisen toiminta-alueensa sotilasmaantieteeseen.⁵⁹

Harjoitukset jakaantuivat esikuntaharjoituksiin ja esikuntakomppanian harjoituksiin. Esikuntaharjoitukset jakaantuivat kahteen vaiheeseen: esikuntateknillisiin harjoituksiin ja tietyn tilanteen pohjalta pidettävään esikuntaharjoitukseen. Esikuntateknillisessä harjoituksessa aiheina olivat perehdyttäminen, yhteistoiminta ja käskytystekniikka. Esikuntaharjoituksessa tilanne alkoi LKP:sta ja kehittyi vaihteleviin sotatoimiin tietyillä alueilla.⁶⁰

Esikuntayksikön harjoituksissa koulutuskohteita olivat

- esikunnan varmistus
- esikunnan puolustus
- ilma-valvonta ja ilmatorjunta
- salaaminen ilmatiedustelulta
- viestitustoiminta
- lähettitoiminta
- majoitustiedustelu ja majoituksen valmistelu sekä
- kulkuvälineiden hoito.

Prikaatien esikuntien harjoituksia pidettiin 1930-luvulla seuraavasti:

- RPrE:n kertausharjoitus 1. - 30.9.1935 Lappeenrannassa⁶¹
- RPrE:n järjestämä esikunta- ja viestikenttäharjoitus 22. - 26.9.1935 Kirkkojärvi - Terijoki - Suulajärvi alueella⁶²
- prikaatin esikunnan kertausharjoitus 1. - 30.9.1935 Helsingin ympäristössä⁶³
- vuoden 1935 kenttäharjoitus Kannaksella, missä prikaatien esikunnat toimivat sodanajan kokoonpanossaan⁶⁴
- KevPrE:n (perustettiin RPrE:sta) harjoitus talvisotaharjoituksessa Uusikirkko - Halolanjärvi - Kuolemajärvi alueella keväällä 1939⁶⁵
- 5.KevPrE:n (perustettiin RPrE:sta) harjoitus armeijan sotaharjoituksessa 6. - 14.8.1939 Heinjoki - Kurvila - Vuoksen kannas - Suur-Pero - Lintusuo - Leipäsuo alueella⁶⁶

Karjalan kannaksella käytettäväksi suunniteltujen joukkojen ja Kannaksen suojeluskuntapiirin kertausharjoituksia pidettiin myöskin Kannaksella⁶⁷. Lisäksi vuosina 1935, 1937, 1938 ja 1939 pidettiin Armeijakunnan esikunnan ja divisioonien esikuntien kertaus- ja kenttäharjoituksia⁶⁸.

Kolmekymmentäluvulla kertausharjoitettiin joukkojen mukana myös viestiyksiköitä. Vuonna 1939 pidettiin useita

viestiyksiköiden kertausharjoituksia, suuri osa niistä Kannaksella. Harjoituksissa koulutusaiheina olivat mm.

- viestivälineiden ja rakentamiskaluston käyttö sekä rakentamistavat
- käskynanto
- rakennustyön johtaminen ja valvominen sekä
- viestitaktiikka kartta- ja maastoharjoituksissa.⁶⁹

Kaiken kaikkiaan sotapelin muotoisia esikuntapalveluharjoituksia pidettiin onnistuneina. Saatujen kokemusten perusteella harjoitukseen toivottiin kuitenkin seuraavia parannuksia:

- Harjoitukset oli pidettävä lähellä joukon todellista käyttöaluetta⁷⁰.
- Suojajoukkoprikaatien esikuntien vakinaisen väen henkilöstöä haluttiin harjoitukseen kouluttajiksi (sijoitettuina).
- Olemassaolevia varuskuntia ja sotakouluja tuli hyödyntää harjoituksissa peliryhminä ja viestiyhteyksien toteuttajina.
- Sotapeliaika tuli pelata 1:1:een, jolloin voitiin laskea paremmin joukkojen siirtoihin ja taisteluvalmisteluihin kulunut aika.
- Ohje tai ohjesääntö esikuntatyöskentelyn pohjaksi oli kirjoitettava mahdollisimman pian⁷¹.

Määrärahojen puute aiheutti koulutukselle monia rajoitteita: Käytännön harjoittelu jäi pataljoonaa suuremmilta joukoilta vähäiseksi⁷². Suuria sotaharjoituksia yhtymäkokoonsa voitiin 1930-luvulla järjestää vain kaksi kertaa, vuonna 1937 ja 1939. Sotaharjoitusten vähäisyyteen vaikutti määrärahojen lisäksi aluejärjestelmään siirtymisestä aiheutunut ylimääräinen työ⁷³.

Koska prikaatien esikunnat Ratsuväkiprikaattia lukuunottamatta olivat 1930-luvulla vain yhdessä kertausharjoituksessa, ei esikuntatyöskentelyä ollut vielä kunnolla opittu. Myös

vakinaisen väen upseerit olivat tottumattomia työskentelemään yhtymien esikunnissa. Vuoden 1939 kesämanööverin yhteydessä ilmenikin, että keskijohdon yhtymien esikunnillamme ei ollut riittävässä määrin kokemusta, teknillistä tottumusta eikä harjaantumista nykyaikaiseen sodankäyntiin⁷⁴.

2.6 Johtopäätöksiä

Aluejärjestelmään siirryttäessä sodanajan puolustusvoimat organisoitiin divisioonakokoonpanoon. Divisioona oli kuitenkin suojajoukkotehtäviin liian raskas. Tämän vuoksi suojajoukot muodostettiin prikaateiksi ja prikaatien esikuntien johtamiksi suojajoukkoryhmiksi sekä erillisiksi pataljooniksi. Suojajoukkoryhmien ja -prikaatien voidaan katsoa olevan nykyisten prikaatiemme edeltäjiä.

Prikaateja ja prikaatien esikuntien johtamia suojajoukkoryhmiä suunniteltiin käytettävän arvioidussa painopistesuunnassa Karjalan kannaksella. Näiden joukkojen kokoonpanot muodostettiin tarpeen mukaan taisteluosastokokoonpanoon.

Esikunnille sekä niiden toimitus- ja viestiyksiköille oli kuitenkin jo vuodesta 1933 alkaen olemassa sodanajan määrävahvuudet. Kokoonpanot olivat kuitenkin aika vajavaisia, koska vielä ei ollut kokemusta esikuntatyöskentelystä, esikuntien vaatimista palveluista eikä todellisista viestiyhteystarpeista.

Prikaatien esikunnat muistuttivat enemmän rykmenttien esikuntia kuin divisioonien esikuntia. Prikaatien esikunnissa ei ollut aselajikomentajia lukuunottamatta huoltopäällikköä ja ratsuväkiprikaatin viestikomentajaa. Nämä esikunnat eivät pystyneetkään ottamaan johtoonsa lisää aselajijoukkoja ilman esikunnan vahventamista.

Esikuntapalvelu keskijohdon yhtymän esikunnassa oli 1930-luvulla outo asia sekä kouluttajille että koulutettaville. Esikuntatyön opetus pohjautui Sotakorkeakoulun opetukseen. Ohjesääntöjä esikuntatyöskentelystä ei ollut.

Sotakorkeakoulun kenttäharjoitusten periaatteita ryhdyttiin kuitenkin 1930-luvun puolivälin jälkeen soveltamaan myös kertausharjoituskoulutukseen. Kun samanaikaisesti yleisesikunta vielä laati ohjeet yhtymien esikuntapalvelusta ja aloitti määräaikana toistuvat esikuntien kertausharjoitukset, oli perusta esikuntatyöskentelyn koulutukselle luotu.

Talvisota katkaisi kertausharjoituskierron, eikä ennen sotia ehditty kouluttaa kuin muutama prikaatin esikunta. Harjoitusten aikana pystyttiin kuitenkin jo korjaamaan esikuntatyössä esille tulleita virheitä ja osin täydentämään puutteita. Vaikka esikunnilla kokemattomuuttaan ei vielä 1930-luvun lopussa ollutkaan riittävästi kykyä arvioida ja suunnitella kaikkia prikaatin operaatioihin vaikuttavia asioita, esikuntapalvelu ei ollut enää aivan tuntematonta esikuntien henkilöstölle.

3 YH:N AIKA JA TALVISOTA

3.1 YH:n aika

3.1.1 Prikaatien keskittäminen

Syyskuun 23:ntena 1939 annetulla käskyllä käynnistettiin valmistelut suojajoukkoprikaatien siirtämisestä Kannakselle (1., 2., 3. ja 4.Pr).⁷⁵ Prikaatien johdon oli aloitettava viipymättä valmistelut joukkojensa siirrosta ja ryhmittämisestä Karjalan kannakselle.

Yleisesikunta antoi 5.10.1939 Kannaksen Armeijalle käskyn keskityssuunnitelmien toimeenpanosta. Kannaksen suojajoukot, joihin kuuluivat kaikki silloiset prikaatimme, keskitettiin muutamia yksiköitä lukuunottamatta viikon kuluessa VK 2 -suunnitelman mukaiseen ryhmittymiseen Karjalan kannakselle.⁷⁶

Prikaatit ja prikaatin esikuntien johtamat suojajoukkoryhmät saivat seuraavanlaiset tehtävät:

- Uudenkirkon ryhmän tuli viivyttää päätien ja rautatien Kuokkala - Raivola suunnassa, vetäytyä päävoimillaan Vammelsuun - Uudenkirkon suuntaan, pysäyttää vihollisen linjalla Kyrönniemi - Suulajärvi ja varmistaa suojajoukkojen oikea sivusta.
- Raudun ryhmän tuli viivyttää päätien Pienkorkiamäki - Mäkrälä suunnassa ja teiden Raasuli - Rautu, Sirkiänsaari - Palleala, Korlei - Metsäpirtti ja Saaroinen - Metsäpirtti suunnassa, pysäyttää vihollinen linjalla Saijanjoki - Taipaleenjoki - Laatokka, varmistaa suojajoukkojen vasen sivusta Taipaleenjoen laskukohdasta pohjoiseen ja pitää yhteyttä oikealle L-ryhmään.
- 1. Prikaatin tuli valmistautua keskityksestä riippuen toimimaan joko Valkjärveltä Kivennavan - Vuottalan - Kirjasalon - Orjansaaren suuntaan tai Viipurin - Terijoen suuntaan pääasiassa M-ryhmän loholla.
- 2. Prikaatin tuli valmistautua toimimaan Valkjärveltä Kivennavan - Vuottalan - Kirjasalon - Orjansaaren suuntaan.
- Yleisen reservin (4.Pr.) tuli valmistautua toimimaan joko Hatjalahdenjärven - Uudenkirkon - Suulajärven - Muolaajärven suuntaan tai Valkjärven radan suunnassa Kivennavan - Vuottalan - Lipolan - Orjansaaren suuntaan.⁷⁷

9.10.1939 I AK oli ryhmittynyt käskettyjen tehtävien toteuttamiseksi seuraavasti:

- 1.Pr alueelle Hotakka - Kirkkojärven pohjoispää - Kyyrölä
- 2.Pr alueelle Mälkölä - Korpioja - Pasuri
- 4.Pr Säiniön seuduille ja osa Äyräpään
- U-ryhmän pääosat alueelle Uusikirkko - Vammelsuu - Mustamäki ja JP 1 edessä lohokollaan varmistamassa

- R-ryhmän pääosat alueelle Röykkylä - Vehmainen - Mäkrä ja JP 4 edessä varmistamassa Orjansaaren - Maanselän seudulla.⁷⁸

Uudenkirkon ja Raudun ryhmien suunnitelmissa oli vain yksi vaihtoehto, koska laskettiin niin, että näiden joukkojen täytyisi joka tapauksessa olla ryhmittyneinä, ennen kuin vihollinen ylittää rajan. Sitä vastoin suojajoukkoreservin (1., 2., ja 4.Pr) ryhmitystä arvioitiin voitavan muuttella tilanteen mukaan joukkojen saapuessa rajavyöhykkeelle.⁷⁹

Kannaksen suojajoukoille 5.10.1939 annetussa toimintaohjeessa kaikki Kannaksen suojajoukot määrättiin II AK:aan, jonka komentajana toimi Kannaksen suojajoukkojen komentaja. Kannaksen Armeijan komentajan käskystä johtosuhteet järjestettiin myöhemmin siten, että II ja III AK:n lohkoilla toimivat suojajoukot tulivat kyseisten armeijakuntien johtoon väli-rajana Vuoksi - Pasurinlahti - Raakkolanjärvi - Valkjärvi - Latajärvi - Novaja. Aluksi Kan.Sj.E (II AKE) toimi Viipurissa.⁸⁰

Ennen sodan alkua muutettiin johtosuhteita vielä siten, että Karjalan Armeijan reserviksi muodostettiin uusi 1. Divisioonana 1. ja 2. Prikaatista. Pian 1. Divisioonan muodostamisen jälkeen myös 3. Prikaati liitettiin siihen.⁸¹

3.1.2 Prikaatien johtaminen

Esikunnat aloittivat toimintansa perustamisen alkaessa. Komentajat, jotka olivat osallistuneet jo joukkojensa keskityssuunnitelmien tekoon, siirtyivät perustamisen käynnistyttyä Karjalan kannakselle prikaatin tehtävän valmisteluun. Osa esikuntaa siirtyi mukana loppujen jäädessä valvomaan joukkojen perustamista ja keskittämistä.⁸² Prikaatit ja suojajoukkoryhmät ryhmitettiin pääosin valmiiden suunnitelmien mukaisesti. Prikaatien esikuntien tehtäväksi jäi korjata suunnitelmiin tehdyt muutokset ja muokata suunnitelmat käskyiksi.

Prikaatien ja prikaateista muodostettujen suojajoukkoryhmien johtosuhteita muutettiin YH:n aikana. Valmiita esikuntaorganisaatioita hajotettiin muodostamalla 1. Divisioonan esikunta 1.PrE:n, 2.PrE:n ja R-ryhmän esikunnan henkilöstöstä ja kalustosta⁸³. Johtosuhdemuutokset ja suojajoukkojen viivytystehtävä aiheuttivat paljon yhteydenottoja ylempään johtoportaaseen ja naapureihin, mutta myöskin yhteydenottoja näistä johtoportaista prikaatien esikuntiin. Yhteistoiminta-asioita olivat mm. prikaatien saumojen puolustusjärjestelyt, Vuoksen ylityksen järjestelyt, huollon järjestelyt ja epäsuoran tulen vahventamismahdollisuudet. Komentajan ja esikuntapäällikön lisäksi myös toimisto III:n henkilöstöä käytettiin sopimaan yhteistoiminta-asioita.⁸⁴

Esikunnat seurasivat tilannetta alusta alkaen. Tiedustelun tärkeyttä korostettiin, ja rintamavastuussa olevissa suojajoukkoryhmissä perustettiin tiedustelukomennuskuntia tiedusteluvalmiuden kohottamiseksi. Yleistilanteen esikunnat saivat ylemmiltä johtoportailtaan joko käymällä kyseisissä esikunnissa tai ylempään johtoportaaseen komentajilta heidän vieraillessaan prikaatien esikunnissa.⁸⁵

Vaikka esikunnat eivät olleetkaan kovin tottuneita esikuntatyöskentelyyn, niillä oli kuitenkin aikaa valmistella tulevia sotatoimia ja opetella esikunnassa työskentelyä. Operaatiokäskyn ja erikoismääräysten (joita olivat tiedustelu-, viesti- ja huoltoerikoismääräykset) lisäksi esikunnat laativat myös esikuntakäskyjä, päiväkäskyjä, koulutuskäskyjä, ohjeita ja yhteistoimintamuistioita. Heti ryhmittymisen jälkeen aloitettiin myöskin tilanneilmoitusten kokoaminen. Esikuntapäällikkö johti esikunnan kokonaistoimintaa, kun taas toimisto III:n vastasi operatiivisesta suunnittelusta ja käskyjen laatimisesta.⁸⁶

Johtosuhdemuutosten vuoksi prikaatien operaatiokäskyt erikoismääräyksineen valmistuivat vasta marraskuun alussa, ja tämänkin jälkeen niihin tehtiin lisäyksiä taistelujaotusten muuttuessa. Operaatiokäskyjen valmistuttua alajohtoportaiden komentajille annettiin tarkennetut tehtävät yhteiskäskynä prikaatin esikunnassa⁸⁷. Käskyjen

täytäntöönpanon komentajat ja esikuntien upseerit valvoivat tekemällä tarkastuskierrokset alajohtoportaisissa. Lisäksi pidettiin joukkojen ja esikunnan työn yhtenäistämiseksi sekä yleisen tilanteen selvittämiseksi tarpeen mukaan tilanneselostuksia. Tilaisuuksissa olivat läsnä yleensä esikunnan upseerit sekä alajohtoportaiden komentajat.⁸⁸

Sotatoimien ennakoimiseksi valmisteltiin lisäksi esikunnan jakaminen viestiyhteyksineen kahteen portaaseen. Samalla valmisteltiin myös viestinkeräyspaikat tärkeimpiin suuntiin sekä harjoiteltiin lähettitoimintaa. Viestiyhteydet toimivat hyvin YH:n aikana.⁸⁹

3.2 Talvisota

3.2.1 Prikaatien käyttö talvisodassa

Sodan sytyttyä Uudenkirkon ryhmä viivytti venäläisiä niiden läntisessä painopistesuunnassa pääasemaan⁹⁰. Suojajoukkotaisteluvaiheen jälkeen Ratsuväkiprikaati siirrettiin Laatokan Karjalaan IV Armeijakunnan johtoon. Helmikuussa prikaati alistettiin 13. Divisioonalle. Ratsuväkiprikaatin hiihtojoukoiksi muutetut rykmentit osallistuivat itäisen Lemetin motin valtaamiseen. Talvisodan lopulla Ratsuväkiprikaati siirrettiin Viipurinlahden länsipuolelle muodostettuun Haminan Ryhmään. Ratsuväkiprikaatin esikunnasta tuli Haminan Ryhmän esikunta.⁹¹

Raudun ryhmä viivytti venäläisiä niiden itäisessä painopistesuunnassa pääasemaan. Suojajoukkotaisteluvaiheen jälkeen 3. Prikaati liitettiin 1. Divisioonaan. Prikaati osallistui II Armeijakunnan vastahyökkäykseen Perkjärvellä 23. joulukuuta sekä puolusti 3.D:n johdossa Merkin lohkoa ja 1.D:n johdossa lohkoaan Perojoella. Sodan loppupuolella 3. prikaati viivytti vihollista Kämäränjärveltä taka-asemaan Näätälänjärvelle, missä prikaati osallistui Kannaksen torjuntataisteluihin 1.D:n johdossa. Prikaatin joukkojen johtosuhteita muutettiin usein. Prikaatista muodostettiin välillä myös taisteluosastoja.⁹²

Talvisodan syttyessä 1. Prikaati oli 1. Divisioonan johdossa Kopralan - Hotakan alueella. 1. Divisioona oli Kannaksen Armeijan reservinä. 1. Prikaati oli linnoitustöissä, ja se oli saanut tehtäväkseen valmistella vastahyökkäykset edessä olevien 5. ja 11. Divisioonien alueille. Joulukuussa prikaati määrättiin rintamavastuuseen Leipäsuon lohkolle, missä se torjui venäläisten tiedusteluluontoisia hyökkäyksiä. Prikaati osallistui II AK:n joulukuun vastahyökkäykseen 1.D:n reservinä päähyökkäyssuunnan takana Taasionlampien pohjoispuolella. Helmikuussa prikaati torjui venäläisten voimakkaat hyökkäykset Valosuon - Taasionlampien alueella. Väliasemaan vetäytyttäessä prikaati määrättiin jälleen 1.D:n reserviksi, missä tehtävässä se toteutti vastahyökkäyksen Mustalammen - Pien-Peron välillä ja ryhmittyi sen jälkeen puolustukseen Perojoen varteen. Väliaseman murruttua prikaati vetäytyi kolmen viivytyslinjan kautta taka-asemaan. Aivan sodan lopussa prikaati irrotettiin vielä KanA:n reserviksi Ihantalan alueelle.⁹³

2. Prikaati oli myöskin talvisodan syttyessä 1. Divisioonan johdossa Pölläkkälän - Mälkölän alueella linnoitustöissä, ja sekin valmistautui vastahyökkäykseen 5. ja 11. Divisioonien alueille kuten 1. Prikaati. 1.Divisioonan otettua rintamavastuun 2. Prikaati jätettiin 1.D:n selustaan tehtävänä vastahyökkäys Hotakan alueelle. Prikaati osallistui II AK:n joulukuun vastahyökkäykseen tehtävänä hyökätä Perkjärven länsipuolelle Perkosenjärven suuntaan. Vastahyökkäyksen jälkeen 2. Prikaati sai tehtäväkseen varmistaa Muolaajärven pohjoisrannan. Helmikuun lopulla prikaatin joukot vetäytyivät pääosillaan suoraan taka-asemaan Noskuanjärven - Näätälänjärven välille. Osa joukoista viivytti vihollista Suurjärven koillispuolella. Sodan lopulla 2. Prikaati torjui venäläisten hyökkäykset taka-asemassa 1. Divisioonan johdossa. 2. Prikaatin johtosuhteita muutettiin myös sodan aikana ja sen osista muodostettiin välillä taisteluosastoja.⁹⁴

4. Prikaati oli talvisodan syttyessä jaettu pataljoonittain suojajoukkoryhmille. Suojajoukkotaistelujen jälkeen 4. Prikaati koottiin 1. Divisioonan johtoon Kannaksen Armeijan reserviksi. Ennen II AK:n vastahyökkäystä prikaati

alistettiin 11.D:lle ja prikaati sai tehtäväkseen hyökätä Muolaanjärven - Yksjärven kannakselta Parkkilan kylän alueelle. Hyökkäys saavutti vain alkumenestystä. Sen jälkeen prikaati vedettiin taakse ja se otti vastaan Kyyrölän lohkon puolustuksen. Helmikuun puolivälissä 4. Prikaati vetäytyi väliasemaan Muolaanjärven ja Äyräpäänjärven väliselle kannakselle. Helmikuun lopulla prikaati alistettiin 1.D:lle, ja pian tämän jälkeen prikaati muodosti Pääosan I AK:n johdossa olevasta Ryhmä Sihvosta. Väliasemasta Ryhmä Sihvo vetäytyi taka-asemaan Noskuanselän ja Vuoksen välille, missä se torjui venäläiset sodan loppuun asti. Rauhallisen vihollis-tilanteen vuoksi Ryhmä Sihvo joutui luovuttamaan joukkojaan vielä maaliskuussa naapuriyhtymien käyttöön.⁹⁵

Talvisodan aikana muodostettiin myös kaksi taisteluosastotyyppistä prikaatia, Prikaati Siilasvuo ja Prikaati Vuokko. Joulukuun 7. päivänä eversti Siilasvuo sai käskyn muodostaa prikaatin, jonka runkona oli JR 27. Prikaatin tehtävänä oli lyödä Suomussalmelle tunkeutuneet joukot. Prikaati kuului Pohjois-Suomen Ryhmän johtoon. Joulukuun lopussa Prikaati Siilasvuo laajeni divisioonaksi.⁹⁶

Kuhmon suunnalle muodostettiin joulukuussa niinikään Pohjois-Suomen Ryhmän johtoon Prikaati Vuokko komentajanaan everstiluutnantti Vuokko. Prikaatin runkona oli JR 25, ja sen tehtävänä oli hyökätä päävoimin Latvajärven alueelta tavoitteena Sivakan tienhaara, josta oli jatkettava Saunajärven suuntaan. Hyökkäys ei kuitenkaan johtanut asetettuun päämäärään, joten prikaati ryhmitettiin puolustukseen Latvajärvelle. Tammikuussa 1940 Prikaati Vuokko alistettiin 9. Divisioonalle.⁹⁷

3.2.2 Prikaatien johtaminen

Talvisodassa prikaatit, paitsi Ratsuväkiprikaati, saivat tehtävänsä 1. Divisioonan esikunnalta. Tehtävät olivat monesti hyvin yksityiskohtaisia eivätkä antaneet prikaatien

komentajille paljonkaan toiminnanvapautta⁹⁸. Ylempi johtoporras toimitti operaatiokäskynsä yleensä kirjallisena. Toiminnan käynnistämiseksi prikaateille annettiin esikäskyjä. Taistelujen aikana 1.DE käski puhelinsanomilla, mutta prikaatien komentajat kävivät välillä myös divisioonan esikunnassa, jopa taisteluvaiheen aikana. Lisäksi 1. Divisioonan komentaja kävi käskykierroksilla prikaatien esikunnissa.⁹⁹

Prikaatien johtaminen oli komentajakeskeistä. Komentajan apuna operaatioiden suunnittelussa, johtamisessa ja käskyt-
tämässä olivat esikuntapäällikkö ja toimisto III:n pääl-
likkö. Nämä olivat yleensä yleisesikuntaupseereita.

Prikaatien esikuntien keskeisestä henkilöstö ja sen koulutustaso talvisodassa on esitetty liitteessä 6.

Esikuntapäällikkö johti esikuntaa, jota käytettiin apuna suunnittelussa ja johtamisessa. Esikunnan työskentelymenetelmät olivat ne, jotka YH:n aikana oli opittu. Esikunta laati operaatiokäskyjä, jotka muistuttivat nykyisiä komenta-
jan päätöksiä. Ne sisälsivät oleelliset tiedot vihollisesta, lyhyet tehtävät alajohtoportaille, tukemisen sekä jotain viestiyhteyksistä. Operaatiokäskystä komentaja antoi lyhyet taistelukäskyt - yhteiskäskynä - mikäli tilanne sen mahdollisti. Esikunta käynnisti lisäksi aselajitoiminnot, mutta varsinaisena suorittajaportaanä käytettiin kuitenkin ase-
lajiupseereita, esimerkiksi tykistön käytön suunnitteluun ja johtamiseen patteristojen komentajia.¹⁰⁰

Esimerkki prikaatin operaatiokäskystä (taistelukäskystä) on esitetty liitteessä 7.

Taistelujen johtamiseen prikaateissa käytettiin komento-
porrasta, erityisesti viivytyksessä ja hyökkäyksessä. Komentoportaan henkilöstön komentaja määräsi kulloinkin erikseen. Mukana saatoivat olla komentajan lisäksi esimer-
kiksi esikuntapäällikkö, toimisto II:n päällikkö sekä lähet-
tiupseereita.¹⁰¹

Esikunta pidettiin selvillä tilanteesta tilanneselostuksilla, joita pitivät sekä komentaja että esikuntapäällikkö. Taistelujen aikana esikunta seurasi tilannetta, johti komentajan käskemiä joukkoja, piti yhteyttä naapureihin ja ylemmän johtoportaaseen sekä laati erilaisia käskyjä ja suunnitelmia, esimerkiksi vastahyökkäysten aikalaskelmia ja päiväkäskeyjä. Lisäksi esikunta saattoi asettaa yhteysupseereita naapuriyhtymien esikuntiin.¹⁰²

Sodan alkuvaiheessa esikunnat oli sijoitettu rakennuksiin. Taistelujen alettua esikunnat joutuivat kuitenkin siirtymään. Siirrot toteutettiin portaittain viestiyhteyksien ollessa valmiina esikunnan uudessa paikassa. Esikunnan uuden paikan tiedustelua johti toimisto I:n päällikkö. Vetäydyttäessä pääasemasta väliasemaan ja taka-asemaan prikaatien esikunnilla ei enää aina ollut mahdollista sijoittua rakennuksiin, koska niitä ei ollut tai ne olivat palaneet. Joukkojen ryhmitysten muuttuessa ja siirryttäessä talottomille seuduille prikaatien esikuntia jouduttiin sijoittamaan myös teltoihin. Komentopaikoille valmisteltiin lisäksi korsuja¹⁰³.¹⁰⁴

Esikuntien toimistovälineet olivat vähäiset. Tärkeimpiä työskentelyvälineitä olivat kirjoitus- ja monistuskone sekä peitepiirrospaperi ja värikynät. Esikunnilla oli myös jonkin verran erilaisia lomakkeita. Toimistotarvikkeita pystyttiin täydentämään tilausten mukaisesti.¹⁰⁵

3.2.3 Viestitoiminta

II Armeijakunnan toiminta-alueella oleva Kaakkois-Suomen puhelin- ja lennätinverkoston osa muodosti viestiyhteyksien perusrungon. Etummaisat II AK:n viestikeskukset sijaitsivat Johanneksessa, Huumolassa, Kämärällä, Heinjoella ja Äyräpäässä. Ne sijaitsivat keskimäärin 10 km:n päässä pääpuolustuslinjassa olevista prikaateista ja aivan divisioonien esikuntien tuntumassa.¹⁰⁶

Talvisodan syttyessä prikaatien esikunnat tukeutuivat rakennuksiin, joissa oli puhelinkeskus¹⁰⁷. Puhelinyhteydet alajohtoportaisiin olivat joko kiinteitä tai kenttäkaapeliyhteyksiä. Alajohtoportaiden sisällä rakennettiin puhelinyhteydet¹⁰⁸. Puhelinyhteydet II AK:n ja sen alajohtoportaiden välillä oli varmennettu tavallisesti kevyillä kiinteillä yhteyksillä¹⁰⁹. Puhelinyhteydet toimivat yleensä riittävän hyvin. Poikkeuksen teki II AK:n vastahyökkäys 23. joulukuuta: vähäisestä valmisteluajasta johtuen puhelinyhteydet olivat tuolloin poikki lähes kaikkiin hyökkäykseen osallistuneisiin joukkoihin.¹¹⁰

Radioyhteydet olivat selkeästi varaviestimenetelmä¹¹¹. B-radioilla oltiin yhteydessä AKE:aan. C-radioilla yhtymät ja ryhmät järjestivät omat viestiverkkonsa. Verkko oli myös varaverkko II AKE:aan. Koska taajuuksia oli jakaa vain rajoitettu määrä, verkkojen käytössä tuli noudattaa tarkkaa aikasäännöstelyä¹¹². II Armeijakunnan esikunta jakoi joukoille myös sovitut merkit sekä salakieliavaimen. Omille alaisillensa sotatoimiyhtymät ja ryhmät valmistelivat omat salakielimenetelmänsä¹¹³.

Prikaatit käyttivät viestiyhteyksien varmentamiseen lähettiupseereita ja viestiyhteydsparkioita. Lisäksi perustettiin viestinkeräyspaikkoja varsinkin silloin, kun esikunta tai komentopaikka siirtyivät ja niiden tarkka sijainti ei ollut alajohtoportaiden tiedossa¹¹⁴. Yhteyksiä varmennettiin näiden lisäksi vielä vilkkuyhteyksillä ja viestivaatteilla¹¹⁵.

Esimerkkejä prikaatien esikuntien ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista YH:n aikana ja talvisodassa on esitetty liitteessä 8.

Suojajoukkojen viestivälinetilanneilmoituksen mukaan viestikalustossa ei ollut suuria puutteita talvisodan syttyessä¹¹⁶. Prikaatit olivat viestikalustoltaan lähes supistettujen määrävahvuuksien vahvuisia¹¹⁷. Talvisodan aikana viestikalustoa saatiin tuhoutuneen ja viholliselle jääneen kaluston tilalle riittävästi, jos vertailulukuina käytetään

talvisodan alun tilannetta. Eniten jouduttiin korvaamaan kenttäkaapelia, jota jäi vihollisen valtaamalle alueelle. Myös paristoja ja radioiden virtalähteitä jouduttiin täydentämään aika paljon. Muut menetykset olivat pienempiä¹¹⁸.

Prikaatien viestihenkilöstö oli esikuntien toimistopäälliköitä ja Ratsuväkiprikaatin viestikomentajaa lukuunottamatta lähes kokonaan reserviläisiä¹¹⁹.

3.3 Johtopäätöksiä

Suojajoukkoryhmät ja prikaatit ryhmitettiin valmiiden suunnitelmien mukaisesti. Prikaatien tehtävät olivat hyvin yksityiskohtaisia, eivätkä ne antaneet komentajille paljon toiminnanvapautta. Silloiset prikaatit eivät olleet kokoonpanoiltaan kiinteitä, vaan kokoonpanot oli tehtäväkohtaisia. Alajohtoportaita prikaateilla oli paljon verrattuna divisiooniin.

YH:n ajoista alkaen oli nähtävissä pyrkimys muodostaa prikaateja itsenäisiin operaatioihin kykeneviksi yhtymiksi. Kannaksen prikaateille oli alunperin suunniteltu itsenäiset vastahyökkäystehtävät, ja Prikaati Siilasvuo sekä Prikaati Vuokko saivat myös alunperin itsenäiset tehtävät. Vihollisen voima pakotti kuitenkin erilaisiin johtosuhdemuutoksiin. Itsenäisessä tehtävässä oleva prikaati oli liian heikko, eikä prikaatin esikunta pystynyt ottamaan juurikaan lisää joukkoja johtoonsa. Divisioonan esikunta sen sijaan oli kykenevä vastaanottamaan vahvennuksia. Voiman keskittämiseksi prikaatit liitettiinkin divisiooniin.

Poikkeuksen teki U-ryhmä, jonka perustana oli Ratsuväkiprikaati. Se oli jo eräänlainen pienoisdivisioona. Ratsuväkiprikaatiin kuului alusta alkaen kaksi rykmenttiä, ja sen esikunta oli muiden prikaatien esikuntia vahvempi. Ratsuväkiprikaattia käytettiin muita prikaateja itsenäisempiin tehtäviin, vaikka sekin oli välillä divisioonalle alistettu.

Esikunnilla oli kohtalaisen pitkän YH:n aikana aikaa totutella joukkojen johtamiseen. Työskentelyrutiinin saavuttamista häiritsivät kuitenkin muutokset esikuntien organisaatioissa, erityisesti 1. Divisioonan esikunnan muodostaminen jo esikuntakokoonpanoissa olleista 1., 2. ja 3. Prikaatin esikunnista. Johtosuhdemuutokset aiheuttivat runsaasti yhteydenottoja eri johtoportaiden välillä, henkilösiirtoja esikunnista toisiin ja tarkennuksia prikaatien suunnitelmiin ja käskyihin.

U-ryhmän esikunnan voidaan katsoa omaksuneen esikuntapalvelun muiden prikaatien esikuntia paremmin. Tämä johtui siitä, että Ratsuprikaati oli ollut muita prikaatin esikuntia enemmän kertausharjoituksissa, harjoitukset pidettiin Karjalan Kannaksella ja U-ryhmän esikunnasta ei koottu upseereita muiden yhtymien esikuntiin.

Prikaatien johtaminen oli komentajakeskeistä. Vetäytymisen alkaessa komentajat johtivat joukkojaan edestä komento paikalta. Esikunnat - mahdollisuuksiensa mukaan - laativat komentajan päätökset käskyiksi, hoitivat niiden jakelun ja valvoivat täytäntöönpanoa sekä huolehtivat joukkojen huoltovalmiudesta. Vaikka viestiyhteydet toimivat kokonaisuudessaan hyvin, tosiasiallisesti niitä johdettiin kuitenkin taistelussa olevien alajohtoportaiden luona, missä komentaja komentopaikan henkilöstön avustamana johti joukkojaan lyhyin suullisin käskyin.

4 PRIKAATIN ESIKUNNAN ORGANISAATIO JA ASEMA VÄLIRAUHASTA LAPIN SODAN PÄÄTTYMISEEN

4.1 Väli rauhan aika

4.1.1 Talvisodan kokemuksia

Ylipäällikkö ei halunnut yleisesti keskusteltavan talvisodan kokemuksista, saati sitä ennen tai sen aikana tehdyistä virheistä¹²⁰. Käsky kokemusten keruusta annettiin kuitenkin huhtikuussa 1940¹²¹. Talvisodan päätyttyä puolustusvoimien

uudistustyö oli kuitenkin aloitettava heti, eikä järjestelmällistä kokemusten keruuta ei ehditty aloittaa¹²².

Yhtymien organisaatioita tarkistettiin melko pian talvisodan jälkeen. Useimmissa tapauksissa vahvistettiin talvisodassa toteutettu käytäntö, vain harvoin luotiin uutta¹²³.

Operatiivisissa kokemuksissa kiinnitettiin huomiota puolustuksen syvyyteen, reservien tarpeeseen ja kykyyn vaihtaa nopeasti painopistettä¹²⁴. Tähän oli pyritty jo ennen talvisotaakin, kun Kannakselle muodostettiin prikaateja ja suojajoukkoryhmiä.

Sotakokemukset prikaatiorganisaation paremmuudesta olivat ristiriitaisia. Itärajan komentajat pitivät prikaateja parempina, kun taas Kannaksen komentajat suosivat raskaampaa organisaatiota¹²⁵. Prikaateja ei talvisodassa ollut käytettykään suunnitellulla tavalla itsenäisissä tehtävissä. Tämä johtui suurelta osalta niiden puutteellisesta varustuksesta¹²⁶.

Koulutuksessa oli ollut puutteita, jotka näkyivät erityisesti aselajien yhteistoiminnassa ja tiedustelun toteuttamisessa. Uuden kantahenkilökunnan koulutuksella oli kiire, koska sota oli verottanut raskaasti erityisesti nuorempaa upseeristoa. Ylempääkin päällystötä tuli kouluttaa, mutta sen tarvitsemia sotakouluja ei voitu käynnistää, koska kokeneet miehet olivat kentällä ja suunnittelupöytien ääressä¹²⁷. Ylemmille upseereille täydennyskoulutuksen oli riitettävä, ja sen tavoitteeksi asetettiin sotakokemusten taltioiminen¹²⁸.

Talvisodan jälkeen valmistui ennätysmäärä ohjesääntöjä, mutta niistä suurin osa oli edellenkin kalusto-oppaita. Taisteluohjesääntöihin liitettiin täydennysosia.¹²⁹

Prikaatien viestihenkilöstö ja -materiaali oli talvisodassa ollut riittämätön prikaatien tehtäviin nähden. Välirauhan aikana viestijoukkojen määrä kaksinkertaistettiin, mutta viestikaluston puutteita ei pystytty juurikaan täydentämään.

Kenttäkaapelin ja rykmentti - pataljoona tason C-radioiden vähäinen määrä jäivät pahimmiksi puutteiksi.¹³⁰

4.1.2 Muutoksia organisaatioissa

Talvisodan päätyttyä maavoimien taistelujoukoissa oli 31.5. 1940 I Armeijakunnan esikunnan alaisuudessa neljä prikaatia: Ratsuväkiprikaati sekä 1., 2. ja 3. Prikaati¹³¹.

Päämajan järjestelyosasto teki 31.8.1940 esityksen maavoimien rauhanajan kokoonpanosta. Esityksen mukaan puolustusvoimat organisoitiin prikaatikokoonpanoon. Perusteluiksi esitettiin mm. että

- maavoimien rauhanajan järjestelyjen tuli olla sellaiset, että ne vastasivat operatiivisia vaatimuksia ja olivat runkona kenttäarmeijaa varten ja
- vahvuuden tuli riittää suojajoukkotehtäviin ja liikekannallepanossa luovutuksiin kenttäarmeijalle.¹³²

Vuoden 1940 aikana aluejärjestö muodostettiin uudelleen. Aluejärjestö vastasi liikekannallepanon toteuttamisesta. Maamme jaettiin 16 sotilaslääniiin, joista kunkin tuli perustaa divisioona. Liikekannallepanosuunnitelman mukaan rauhanajan prikaatit oli liikekannallepanon sattuessa muodostettava siten, että niihin kuului jalkaväkirykmentti, kenttätykistöpatteristo ja tarvittavat huoltomuodostelmat¹³³. Rauhanaikana aseisiin jätetyt joukot muodostivat suojajoukot¹³⁴. Suojajoukkojen tehtävä oli sama kuin talvisodan alkaessakin, mutta johtosuhteet oli suunniteltu toisenlaisiksi. Suojajoukkojen tuli toimia prikaateina rajan ja päävastarinta-aseman edessä ja divisioonien esikunnat suunniteltiin johtamaan niiden taistelua¹³⁵. Epävarman sotilaspoliittisen tilanteen vuoksi prikaatit ryhmitettiin Virojoelta Savukoskelle asti. Yksi prikaati tuli Hangon vuokraalueen ympärillä merivoimien alaisuuteen¹³⁶.

Prikaatien kokoonpanot ja esikuntien sijoituspaikkakunnat välirauhan aikana on esitetty liitteessä 9.

Syksyllä 1940 muodostettiin määrävahvuuksiin uusi sodanajan keskijohdon yhtymätyyppi, jääkäriprikaati. Talvisodan prikaateista sodanajan määrävahvuuksiin jäi vain ratsuväkiprikaati. Sen organisaatio ei oleellisesti muuttunut.¹³⁷

Jääkäriprikaatin esikunnan ja viestikomppanian kokoonpanot ennen jatkosotaa on esitetty liitteessä 10.

4.1.3 Sodanajan prikaatien suunniteltu käyttö

Prikaatit 1. - 13. määrättiin 10.6.1941 saatettavaksi sotavahvaisiksi ja rauhanajan prikaateista muodostettiin kolmeentoista divisioonaa kuhunkin yksi rykmentti. Rykmentti sai perustavan prikaatin numeron. Kaiken kaikkiaan maa-voimiin tuli 16 divisioonaa. Lisäksi perustettiin kaksi jääkäriprikaatia ja Ratsuväkiprikaati.¹³⁸

1. Jääkäriprikaatin perusti Jääkäriprikaati, ja sen esikunta muodostettiin rauhanajan esikunnan rungosta. 2. Jääkäriprikaatin perusti Maaselän sotilaslääni. Ratsuväkiprikaatin perusti Ratsuprikaati, ja sen esikunta muodostettiin rauhanajan esikunnan rungosta.¹³⁹ Kaikki prikaatit jäivät aluksi Päämajan johtoon¹⁴⁰.

Rauhanajan prikaatien liittyminen sodanajan divisiooniin on esitetty liitteessä 11.

4.2 Jatkosodan hyökkäysvaihe

4.2.1 Prikaatien käyttö

1. Jääkäriprikaati varattiin aluksi Karjalan Armeijan reserviksi, mutta jo ennen Karjalan Armeijan hyökkäyksen alkamista prikaati alistettiin VI Armeijakunnalle, joka edelleen alisti prikaatin 5. Divisioonalle. 1. Jääkäriprikaati

taisteli hyökkäysvaiheen VI AK:n joukkojen mukana Syvärille ja sieltä edelleen Poventsaan asti. Prikaati hyökkäsi VI AK:n kärkijoukkona, ja se oli jatkuvasti taisteluissa.

1. Jääkäriprikaati ei toiminut koko aikaa prikaatikokoonpanossa. Välillä johtosuhteita muutettiin muodostamalla prikaatin osista taisteluosastoja.¹⁴¹

Ratsuväkiprikaatista ja 2. Jääkäriprikaatista muodostettiin Karjalan Armeijan vastuualueen pohjoiselle osalle Ryhmä Oinonen. Ryhmä Oinonen hyökkäsi Ilomantsin alueelta Karhumäkeen. Joukkojen johtosuhteita muutettiin muodostamalla Ryhmä O:sta välillä taisteluosastoja. Ryhmä O oli välillä alistettu myös saksalaiselle 163. Divisioonalle, mutta vielä hyökkäysvaiheen aikana se palautettiin entiseen kokoonpanoonsa ja johtosuhteisiinsa. Ryhmä O:n esikunta muodostettiin Ratsuväkiprikaatin esikunnasta.¹⁴²

Ratsuväkiprikaatin sekä 1. ja 2. Jääkäriprikaatin kokoonpanot on esitetty liitteessä 12.

Jatkosodan hyökkäysvaiheessa muodostettiin edellä mainittujen lisäksi kaksi taisteluosastotyyppistä prikaatia: Prikaati Kuussaari ja Kevyt Prikaati Tiiainen. Prikaati Kuussaari taisteli Karjalan Armeijan vasemmalla sivustalla Porajärven alueella¹⁴³. Kevyt prikaati Tiiainen taisteli Karjalan kannaksella IV ja II Armeijakunnan sekä niiden divisioonien johdossa¹⁴⁴.

Prikaati Kuussaaren ja Kevyt Prikaati Tiiaisen kokoonpanot on esitetty liitteessä 12.

4.2.2 Prikaatien johtaminen

Ryhmä Oinonen johti kahta rykmenttiä ja 2. Jääkäriprikaatia. Ryhmän O:n voidaan katsoa olleen eräänlainen pienoisdivisioona. Ryhmää johti Ratsuväkiprikaatin esikunta. Ryhmä Oinonen sai tehtävänsä hyökkäyssuuntana ja vastuualueen rajana. Ryhmän esikunta laati alajohtoportailleen kirjalliset

operaatiokäskyt. Operaatiokäsky sisälsi yleensä seuraavat asiakokonaisuudet:

- vihollinen
- ylemmän johtoportaan tehtävä
- oma tehtävä
- alajohtoportaiden tehtävät
- tiedustelu
- aselajit (tykistö, pioneeri, huolto)
- tilanneilmoitusten malli ja määrääjät
- komentoportaan paikka ja siirtymiset.

Viestitoiminnasta ja tiedustelusta annettiin lisäksi omat erikoismääräyksensä.¹⁴⁵

1. Jääkäriprikaatin asema 5. Divisioonan osana oli 2. Jääkäriprikaattia itsenäisempi. Tähän lienevät erityisesti vaikuttaneet 5.D:n ja 1.JPr:n komentajien hyvät henkilösuhteet, 1.JPr:n hyvä koulutustaso - 1.JPr oli vakinaisen väen joukko - sekä prikaatin itsenäinen asema VI AK:n kärkijoukkona.¹⁴⁶

Prikaatien organisaatiot mahdollistivat niiden käytön omissa suunnissaan. Prikaateja käytettiin sivustoilla ja erillisissä suunnissa, mutta myös painopistesuunnassa. Niiden taisteluvalmius oli ajoneuvojen puutetta lukuunottamatta hyvä¹⁴⁷. Hyökkäystehtävät lähes tiettomillä taipaleilla ja syvin tavoittein johtivat kuitenkin nopeasti johtosuhteiden muuttamiseen. Esikuntien organisaatiot eivät mahdollistaneet lisäjoukkojen johtoonottoa, eikä prikaateja vahvennettukaan. Mottien vartiointiin sitoutuneita ja johdostaan erilleen joutuneita pataljoonia yhdistettiin taisteluosastoiksi, jotka saivat uusia hyökkäystehtäviä.¹⁴⁸

Prikaatien johtaminen oli jatkosodan alussa talvisodan tapaan hyvin komentajakeskeistä, ja esikunnat työskentelivät pääpiirtein samoin periaattein kuin talvisodassa¹⁴⁹. Alajohtoportaita prikaateilla oli edelleenkin paljon verrattuna divisiooniin. Prikaateilla ei kuitenkaan ollut täydellistä esikuntaa eikä edes kaikkien aselajien edustusta

esikunnissaan kuten divisioonilla¹⁵⁰. Talvisodasta poiketen esikunnilla oli kuitenkin kokemusta joukkojen johtamisesta ja esikuntatyöskentelystä, vaikka välirauhan aikana ei ker- tausharjoituksia tai koulutustilaisuuksia järjestetty- kään¹⁵¹.

Prikaatien esikuntien keskeisin henkilöstö ja sen koulutus- taso hyökkäysvaiheen aikana on esitetty liitteessä 13.

Prikaatista riippumatta oli komentajan ja esikunnan työ- kentely uuden tehtävän saannin jälkeen pääpiirtein seuraavanlaista:

- Toimisto III käynnisti tiedustelun.
- Esikunnalle pidettiin tilanneselostus tilanteesta ja uudesta tehtävästä.
- Esikunta laati operaatiokäskyn.
- Komentaja ja esikunnan upseerit ottivat yhteyttä naapureihin.
- Komentaja ja toimisto III järjestetivät maaston- tiedustelun alajohtoportaiden komentajien ja erillisyksiköiden/-joukkueiden johtajien kanssa.
- Komentaja antoi yhteis- ja/ tai erilliskäskyt alajohtoportaille.
- Komentaja siirtyi johtamaan edestä.¹⁵²

Prikaatien johtamisperiaatteissa ei ollut suuria eroja. Komentajat johtivat painopistesuunnan joukkojaan edestä komentoportaasta suullisin käskyin. He liikkuivat paljon taistelujen valmisteluvaiheessa. Komentoportaan henkilöstön komentaja määräsi kulloinkin erikseen. Valmistellussa hyök- käyksessä komentajat kävivät henkilökohtaisesti maaston- tiedustelussa, 1.JPr:n komentaja kävi jopa seuraamassa naapuriyhtymän hyökkäyksen käynnistymistä. Tällä tavalla komentaja sai mahdollisimman oikean kuvan taistelutilantees- ta ja pystyi vähentämään viestiyhteyksien aiheuttamia vii- peitä.¹⁵³

Ylemmän johtoportaan komentajat antoivat tukensa hyökkäävil- le prikaateille tarkastuskierroksillaan. Ryhmä Oinosessa oli

kuitenkin havaittavissa ryhmän esikunnan pyrkimys vaikuttaa aktiivisesti jopa 2.JPr:n pataljoonille käskettäviin tehtäviin¹⁵⁴.

Esikunnat seurasivat hyökkäävien pataljoonien jäljessä, mutta komentoporrasta taaempaan. Esikunnat pidettiin mahdollisuuksien mukaan selvillä kokonaistilanteesta tilanneselostuksin. Tilanneselostukset eivät kuitenkaan olleet säännöllisiä. Ennen taistelua esikuntien toiminnan painopiste oli taisteluvaiheen suunnittelussa ja käskyttämisessä. Komentaja johti kokonaistoimintaa, mutta mm. esikuntapäällikkö kävi käskemässä joukkoja komentajan ohjeiden mukaan. Taistelujen aikana esikunnat seurasivat tilannetta, johtivat taempaan ja sivustoilla olevia joukkoja sekä vastasivat joukkojen huollosta. Todellisia operaatioita johti komentaja komentopaikaltaan. Viestiyhteyksistä ja vähäisestä henkilöstöstä johtuen esikuntien kyky tukea komentajaa hänen johtamistoiminnassa oli nykyistä paljon heikompi.¹⁵⁵

Esikuntapalvelu oli talvisotaa edeltävien ohjeiden varassa. Uusia ohjesääntöjä tai ohjeita esikuntatyöskentelystä ei ollut laadittu. Taisteluohjesääntöihin oli kuitenkin liitetty täydennysosia, joilla annettiin ohjeita, joista oli tullut totuttu käytäntö jo talvisodassa¹⁵⁶. Esikuntatyöskentelyssä käytetty välineistö ei myöskään ollut oleellisesti kehittynyt talvisodan ajoista. Tärkeimpinä välineinä olivat yhä kartat ja peitepiirrospaperi, värikynät, vähäiset lomakkeet (lähinnä huollon alalta) sekä kirjoitus- ja monistuskoneet¹⁵⁷.

4.2.3 Viestitoiminta

Prikaatien esikuntien ja komentopaikkojen valintaan vaikuttivat oleellisesti viestikaluston ja -henkilöstön määrä ja laatu. Tärkein viestiväline joukkojen johtamisessa oli edelleenkin puhelin radioyhteyksien ollessa varamenetelmänä. Painopistesuunnan pataljooniin käytettiin lisäksi jatkuvaa lähettiyhteyttä.¹⁵⁸

Jatkosodan hyökkäysvaiheen alussa prikaatien esikunnat sijaitsivat kylissä ja yleensä liitettynä kiinteään puhelinverkkoon. Myöhemmin hyökkäysvaiheessa komentopaikat olivat kylien läheisyydessä, missä voitiin edelleen hyödyntää kunnossa olevia kiinteitä yhteyksiä. Kylät olivat yleensä palaneet, ja siksi niitä ei voitu käyttää esikuntien sijoituspaikkoina.¹⁵⁹

Esimerkkejä prikaatien esikuntien ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista on esitetty liitteessä 14.

Jatkosodan alkaessa 30-johtimisia keskuksia oli noin puolet, kenttäpuhelimia 3/4, kenttäkaapelia n. 65 % ja radioita noin puolet määrävahvuudesta. Vakavimpana ongelmana koettiin rykmentti-/pataljoonaradioiden puute (C-radiot).¹⁶⁰ Puute ei kuitenkaan jakautunut tasaisesti, vaan oletettavasti suojajoukot olivat paremmin varustettuja kuin kenttäarmeijan joukot. Esimerkiksi Ryhmä O:lta puuttui elokuussa 1941 B-radioita kolme sekä C- ja D-radioita yhteensä kahdeksan kappaletta (B-radio oli rykmentti-/pataljoonaradio, C-radio sähkötyso radio ja D-radio oli puhe- ja sähkötyso radio)¹⁶¹. Kenttäkaapelia puuttui myöskin jonkin verran koko hyökkäysvaiheen ajan. Kaiken kaikkiaan puutteet määrävahvuuteen verrattuna olivat vähäisiä. Viestialan ongelmat olivatkin lähinnä teknisiä: Rakennetut johdinyhteydet katkeilivat vihollisen tulituksessa ja omien joukkojen tallaamana. Radioyhteyksiä häiritsivät sekavuudet kutsumerkki- ja aaltotaulukon käytössä. Lisäksi syyskesän ukonilmat häiritsivät sekä puhelin- että radioyhteyksiä¹⁶².

Viestitoiminnasta annettiin operaatiokäskyn yhteydessä oma käskynsä¹⁶³. Ryhmä O:lla ja 1. Jääkäriprikaatilla hyökkäysuunnan viestirungoksi rakennettiin kaksi johdinyhteyttä ja siitä haaroituvat yhteydet yhtenä. Puhelinyhteydet varmennettiin radioilla, joita käytettäessä kaikki tärkeät sanomat oli salakirjoitettava. Salakirjoitusmenetelmä oli nimeltään Onnen Pyörä.¹⁶⁴

Yhteydet pataljooniin venyivät välillä pitkiksi ja kulkivat toistensa kautta. Yhteydet pyrittiin kuitenkin varmentamaan¹⁶⁵. Käytännössä puhelinyhteydet katkeilivat aika usein. Monesti radioyhteys oli ainoa yhteysmenetelmä. Radioyhteyksiä käytettiin sekä alaisten johtamiseen että ylempään johtoportaan¹⁶⁶. Luottamus radion käyttöön kuitenkin puuttui, eivätkä esikunnat yleensä siirtyneet ennenkuin puhelinyhteydet uuteen paikkaan olivat valmiina¹⁶⁷. Niinpä komentajien oli johdettava joukkojaan edestä.

Kenttäkaapelia kului viestikalustosta hyökkäysvaiheen aikana eniten, eikä kaapelimääriä koskaan kyetty täydentämään määrävahvuisiksi. Materiaalia oli kuitenkin tarpeeksi tärkeiden yhteysvälien ylläpitämiseen. Radioita hyökkäysvaiheen aikana ei rikkoutunut. Viestikalustotäydennystä kyettiin hyökkäysvaiheen aikana jakamaan riittävästi¹⁶⁸.

4.3 Asemasota

4.3.1 Kenttäarmeijan uudelleenjärjestely

Keväällä 1942 oli työvoiman irrottamiseksi ryhdyttävä kotiuttamaan miehiä. Puolustusvoimat suunniteltiin organisoitavan suojajoukkokokoonpanoon. Suunnitelmassa oli otettava huomioon rintamalle jätettävien suojajoukkojen henkilöstömäärä, reserviläisten kotiuttaminen vanhimmista ikäluokista alkaen sekä mahdollinen uusi liikekannallepano minä ajankohtana hyvänsä.¹⁶⁹

Ylipäällikkö hyväksyi 30.9.1941 ehdotuksen, jonka mukaan palvelukseen tuli jäädä reserviläisikäluokkien 1912 - 1918 sekä varusmiesikäluokkien 1919 - 1922 ja niiden, jotka eivät vielä olleet suorittaneet loppuun asevelvollisuuttaan vakinaisessa palveluksessa¹⁷⁰. Palvelukseen jäävistä joukoista suunniteltiin muodostettavan 16 jalkaväkiprikaattia, yksi jääkäriprikaati, yksi panssariprikaati ja yksi ratsuväkiprikaati. Prikaatien kokoonpanon tuli olla sama kuin sotaa edeltäneissä prikaateissa¹⁷¹. Prikaatien runko tuli muodostaa divisioonien varusmiesjoukko-osastoista (yksi

jalkaväkirykmentti ja yksi kevyt kenttätykistö patteristo) ja prikaatin esikunta kyseisen rykmentin esikunnasta¹⁷².

Prikaatien suunnitellut kokoonpanot kenttäarmeijan uudelleenjärjestelyissä on esitetty liitteessä 15.

Prikaatikokoonpanoon siirtyminen jäi kesken. Päämajan käsityksellä jo prikaatikokoonpanoon siirtyneistä joukoista ei käytetty prikaati -nimitystä. Poikkeuksen tekivät 3. Prikaati ja 16. Prikaati, jotka tilapäisesti toimivat prikaatikokoonpanossa. Keväällä 1942 kenttäarmeijaan kuului kaksi divisioonistaan irrotettua prikaatia, nimittäin 3. Prikaati ja 12. Prikaati sekä 1. Jääkäriprikaati ja Ratsuväkiprikaati. Näistäkin 12. prikaati lakkautettiin tammikuussa 1943.¹⁷³

Asemasodan aikana muodostettiin vielä viisi uutta prikaatia: Panssariprikaati Panssaridivisioonaan kesällä 1942, 15. Prikaati kesällä 1943 sekä 19., 20. ja 21. Prikaati keväällä 1944.¹⁷⁴

Asemasodan aikana perustettujen prikaatien kokoonpanot on esitetty liitteessä 16.

4.3.2 Prikaatien käyttö

3. Prikaati alistettiin talvella 1942 IV Armeijakunnalta Karjalan Armeijalle, joka edelleen alisti prikaatin II Armeijakunnalle. 3. Prikaati puolusti lohkoaan Maaselän Ryhmässä keväeseen 1944 saakka, jolloin se alistettiin Pohjois-Suomeen Kemijärven - Joutsijärven alueelle.¹⁷⁵

15. Prikaati siirrettiin perustamisensa jälkeen keväällä 1943 Ylipäällikön reserviksi Aunuksen Ryhmän alueelle. Myöhemmin asemasotavaiheessa prikaati alistettiin Aunuksen Ryhmän VI Armeijakunnalle, missä se puolusti Panssaridivisioonalta vastaanottamaansa lohkoa Laatokan Kuuttilahden linjalla.¹⁷⁶

19. Prikaati puolusti perustamisensa jälkeen Kannaksen Ryhmässä lohkoaan Lumisuolta Laatokkaan. Ryhmän lakkauttamisen jälkeen tehtävä jatkui III Armeijakunnassa.¹⁷⁷

20. Prikaatia käytettiin perustamisensa jälkeen Aunuksen Ryhmässä Aunuksen kannaksella ryhmän reservinä ja asemasotavaiheen lopussa Ylipäällikön reservinä Karjalan Maaselän alueella.¹⁷⁸

21. Prikaati taisteli perustamisensa jälkeen Maaselän Ryhmässä ja ryhmän lakkauttamisen jälkeen II Armeijakunnassa Maaselän kannaksella Vansjärven lohkolla.¹⁷⁹

Keväällä 1942 Ryhmä Oinonen lakkautettiin ja yhtymän esikunnasta muodostettiin Ratsuväkiprikaatin esikunta. Prikaati jäi edelleen VII Armeijakuntaan. Talvella 1943 Ratsuväkiprikaati siirrettiin Ylipäällikön reserviksi Karjalan kannakselle, missä se vähän myöhemmin alistettiin Kannaksen Ryhmälle. Kannaksen Ryhmän lakkauttamisen jälkeen Ratsuväkiprikaati alistettiin IV Armeijakunnalle.¹⁸⁰

Panssaridivisioona toimi perustamisensa jälkeen Ylipäällikön alaisena yhtymänä kevääseen 1943 asti, jolloin divisioona alistettiin Aunuksen Ryhmälle. Myöhemmin asemasotavaiheen aikana Panssaridivisioona toimi Ylipäällikön reservinä ensin Aunuksen kannaksella ja sitten Karjalan kannaksella.¹⁸¹

4.3.3 Muutoksia esikuntien organisaatioissa ja asemassa

Uudelleenjärjestelyjen yhteydessä jalkaväkiprikaatin ja Ratsuväkiprikaatin esikuntien ja viestiyksiköiden organisaatiota muutettiin. Samalla muodostettiin panssariprikaatin esikunta ja sen viestikomppania. Syksyllä 1942 käskettiin ottaa käyttöön uudet prikaatien esikuntien ja viestikomppanioiden kokeilukokoonpanot¹⁸². Jääkäriprikaatin esikunta ei oleellisesti muuttunut.

Jalkaväkiprikaatin esikunnan kokoonpanoa tarkistettiin. Huomattavin muutos oli aselajikomentajien liittäminen

prikaatien esikuntiin. Aselajikomentajia lisättiin myös Ratsuväkiprikaatin esikuntaan, missä eräitä aselajikomentajia oli jo ennestään. Aselajikomentajat eivät kuuluneet esikuntaan, vaan olivat organisaatiossa prikaatin komentajan alaisuudessa. Osaltaan tämä järjestelmä lienee johtunut aselajikomentajien virkaiästä ja osaltaan siitä, että he yleensä olivat samalla prikaatin oman aselajinsa joukkojen komentajia. Esikunnan toimivuus perustui hyvään yhteistointintaan. Tämän järjestelmän heikkouksia ei kuitenkaan nähty selkeästi koko sodan aikana, koska esikunnilla oli riittävästi yhteistyökykyä.¹⁸³ Panssari- ja jääkäriprikaatin esikunnassa ei aselajikomentajia ollut.

Jalkaväkiprikaatin esikunnan ja sen viestikomppanian kokoonpanot ja tärkein kalusto uudelleenjärjestelyvaiheen jälkeen on esitetty liitteessä 17.

Ratsuväkiprikaatin esikunnan ja sen viestieskadroonan kokoonpanot on esitetty liitteessä 18.

Panssariprikaatin esikunnan ja sen viestikomppanian kokoonpanot on esitetty liitteessä 19.

Koska uudelleenjärjestely toteutui vain osin, mainittuihin esikuntakokoonpanoihin jäivät uudelleenjärjestelyn keskeytyessä 3., 12. ja 16. Prikaatin sekä Panssariprikaatin esikunnat. Näistäkin prikaateista 12. ja 16. Prikaati lakkautettiin tammikuuhun 1943 mennessä.¹⁸⁴ Myöhemmin asemasotavaiheessa perustettujen 15., 19., 20. ja 21. Prikaatin esikunnat perustettiin pääosin rykmenttien esikunnista, joita täydennettiin aselajikomentajilla.¹⁸⁵

Kokoonpanomuutosten jälkeen operatiivinen toimisto ja komentaja vapautuivat aselajien yksityiskohtaisesta suunnittelusta. Prikaatin esikunta saavutti kyvyn johtaa prikaatia itsenäisissä operaatioissa aselajitoimintoihin. Tämä oli tarpeenkin, koska prikaatien organisaatioihin kuului yhä runsaasti aselajijoukkoja. Jo asemasotavaiheessa prikaatit vastasivat omien lohkojensa puolustamisesta samoin kuin divisioonatkin.

Esikuntien henkilöstö oli pyrkimys sijoittaa samoilla periaatteilla kuin aikaisemminkin. Komentajiksi, esikuntapäälliköiksi, operatiivisen toimiston päälliköiksi ja huoltopäälliköiksi oli tarkoitus sijoittaa yleisesikuntaupseeri. Näin ei kuitenkaan useimmiten tapahtunut. Komentajat olivat Sotakorkeakoulun käyneitä. Esikuntapäälliköiden koulutustaso vaihteli Kadettikoulusta Sotakorkeakouluun. Muut upseerit olivat yleensä saaneet tehtävänsä mukaisen jatkokoulutuksen.

Prikaatien esikuntien keskeisin henkilöstö ja sen koulutustaso on esitetty liitteessä 20.

Asemasotavaiheen aikana prikaatien komentajien johtamistavat ja esikuntien työskentelymenetelmät eivät oleellisesti eronneet toisistaan. Komentajat johtivat joukkojaan esikunnista ja tekivät tarkastuskäyntejä joukoissa. Toiminta sai rutiiinomaisen luonteen. Puhutteluita tai tilanneselostuksia pidettiin tarpeen mukaan. Tilanneselostuksia sekä katsauksia vihollistilanteesta koottiin kuitenkin alajohtoportailta säännöllisesti.¹⁸⁶ Koulutusta ei myöskään unohdettu. Esikunnan upseereille, komentajille, aselajikomentajille ja yksiköiden päälliköille pidettiin maastoharjoituksia ja karttajarjoituksia¹⁸⁷. Komentajat ja esikunnan upseerit valvoivat koulutusta ja harjoituksia tekemällä tarkastuskierroksia joukoissa.

Sotatoimista esikunnat laativat kirjalliset käskyt, joita täydennettiin aselajien erikoismääräyksillä. Esikuntatekniikka ei kuitenkaan juuri kehittynyt. Vaikka aselajikomentajien lisääminen kokoonpanoihin olikin tuonut eri aselajien ammattitaitoa esikuntiin, ei heidän osuutensa silti näkynyt esimerkiksi aiempaa täydellisempinä operaatiokäskyinä tai aselajien erikoismääräyksinä.¹⁸⁸ Esikuntavälineistössä ei myöskään tapahtunut kehitystä¹⁸⁹.

Kesällä 1943 Kannaksen, Maaselän ja Aunuksen Ryhmän esikunnat pyysivät alajohtoportailtaan lausunnot rykmentti- ja prikaatikokoonpanoista¹⁹⁰. Molemmilla organisaatioilla oli kannattajia divisioonissa ja prikaateissa, mutta

prikaatiorganisaation kannattajia oli jo tuolloin enemmistö. Prikaatikokoonpanon paremmuutta verrattuna divisioonaan perusteltiin mm. seuraavilla asioilla:

- Rykmentti ei ollut käytännössä enää esiintynyt rykmenttinä, vaan sille oli alistettu aselajijoukkoja, jolloin rykmentistä oli käytännössä tullut prikaati¹⁹¹.
- Divisioonien vähäinen lukumäärä ja suuruus olivat lähes poikkeuksetta aiheuttaneet organisaatioiden rikkomista pienempiin osiin¹⁹².
- Sodan kokemusten perusteella rykmenttien esikuntia oli vahvennettu aselajikomentajilla, jolloin rykmenttien esikunnat olivat jo varsin itsenäisiä¹⁹³.
- Operatiivisessa suhteessa prikaatiorganisaatio oli tehokkaampi kuin divisioona- ja rykmenttiorganisaatio¹⁹⁴.
- Prikaatit organisaatioiltaan divisioonaa kevyempinä sopivat paremmin harvateisille alueille¹⁹⁵.
- Prikaati sopi liikuntasotaan, mutta myös taisteluihin puolustusasemassa¹⁹⁶.

Lausuntojen sisältöön vaikuttivat lausuntoihin käytettävissä ollut vähäinen aika sekä komentajien henkilökohtaisen kokemuksen puute prikaatiorganisaatiosta¹⁹⁷. Kesällä 1943 useimmat komentajat olivatkin sitä mieltä, että prikaatiorganisaatio sopisi divisioonaorganisaatiota paremmin meidän olosuhteisiimme, mutta organisaatiomuutos tulisi tehdä vasta sodan jälkeen¹⁹⁸.

Asemasotavaiheen aikana esikunnat sijoitettiin rakennuksiin. Viestiyhteydet alajohtoportaisiin ja ylempään johtoportaan toteutettiin puhelinyhteyksin radioyhteyksien ollessa edelleen varamenetelmänä. Karjalan kannaksen kiinteä puhelinverkko mahdollisti puhelinyhteyksien järjestämisen melko nopeasti ja vaivattomasti tarvittaviin johtoportaisiin.¹⁹⁹ Laatokan pohjoispuolella jouduttiin rakentamaan yhteydet suurelta osin kenttäkaapeliyhteyksinä. Painopistesuuntien puhelinyhteydet olivat silmukoituja. Tärkeät

viestit varmennettiin edelleenkin moottoripyörällä liikkuvalla upseerilähetillä²⁰⁰.

Asemasotavaiheen lopulla esikuntien suojaamiseen alettiin myös kiinnittää enemmän huomiota. Vaikka joukkojen ryhmitys ei usein muuttunutkaan, prikaatin esikunta saatettiin silti siirtää uuteen paikkaan paljastumisen vuoksi²⁰¹.

Esimerkkejä prikaatien esikuntien ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista asemasotavaiheessa on esitetty liitteessä 21.

4.4 Vetäytymisvaihe

4.4.1 Prikaatien käyttö

3. Prikaati siirrettiin kesäkuussa venäläisten suurhyökkäyksen alettua Pohjois-Suomesta Karjalan Kannakselle. Prikaatia käytettiin 10. Divisioonaan kuuluvana sekä puolustus- että vastahyökkäystehtävissä, IV Armeijakunnan reservinä, 4. Divisioonalle alistettuna, jälleen IV AK:n alaisuudessa VKT-linjalla puolustukseen Viipurissa Tammisuon alueella ja heinäkuussa V Armeijakunnan johdossa puolustukseen Ventelän lohkolla. Prikaatin käytölle oli ominaista lukuisat muutokset prikaatin joukkojen alistuksissa ja prikaatin johtosuhteissa. Tehtävät olivat itsenäisiä puolustustehtäviä ja vastahyökkäystehtäviä ylemmän johtoportaana sota-toimen osana.²⁰²

15. Prikaatia käytettiin VI Armeijakunnan alaisuudessa aluksi puolustukseen Kuuttilahden linjalla sekä viivytykseen Pisin ja Viteleen kautta Uuksunjoelle ja sieltä edelleen U-asemaan Nietjärvelle. Sodan lopulla prikaati puolusti Laatokan rannikkoa Jänisjoen - Koirinojanlahden välillä sekä oli VI AK:n reservinä. Prikaatia käytettiin vetäytymisvaiheen aikana niin lohkonsa puolustukseen kuin vastahyökkäysiinkin. 15. Prikaatillekin oli ominaista useat joukkojen alistusten ja johtosuhteiden muutokset.²⁰³

19. Prikaati puolusti aluksi lohkoaan Lumisuolla Taipaleen rannassa III Armeijakunnan johdossa. Sieltä prikaati vetäytyi Suvannon eteläpuolelle Raajun asemiin, missä sen tehtävänä oli pysyvästi varmistaa Taipaleen kannas. Kesäkuun puolivälissä prikaati vetäytyi Taipaleenjoen pohjoispuolelle VKT-asemaan, missä se puolusti lohkoaan sitkeästi sodan loppuun asti.²⁰⁴

20. Prikaati määrättiin venäläisten suurhyökkäyksen alettua Aunuksesta varustelutöihin ja puolustukseen Viipuriin. Viipurin menetyksen jälkeen prikaati puolusti lohkoaan V Armeijakunnan johdossa Mäyrän - Hornavaaran seudulla ja 17. Divisioonalle alistettuna lohkoaan Juustilankankaalla. Heinäkuun lopussa 20. Prikaati kuljetettiin Tolvajoelle, missä se puolusti lohkoaan sodan loppuun asti 1. Divisioonalle alistettuna.²⁰⁵

21. Prikaati puolusti venäläisten suurhyökkäyksen alkaessa lohkoaan II Armeijakunnan johdossa Vansjärven loholla. Kesäkuun lopulla prikaati aloitti vetäytymisen alueelle Karhumäki - Osterjärvi. Täältä prikaati vetäytyi suunnitelmallisesti puolustukseen Lintujärven - Savastilanjärven alueelle, mistä se heinäkuun alkupuolella vetäytyi edelleen puolustukseen Porajärvelle. Heinäkuun lopussa prikaati vetäytyi puolustukseen Kuolismaan seudulle. Sodan loppuvaiheessa prikaati alistettiin Ilomantsia uhkaavan vihollisen lyömiseksi muodostetulle Ryhmä Raappanalle.²⁰⁶

Ratsuväkiprikaati taisteli Karjalan Kannaksella IV Armeijakunnan johdossa ensin puolustuksessa VT-asemassa Vammelsuon loholla, mistä se vetäytyi Hatjalahdenjärven ja Rokkalanjoen kautta IV AK:n reserviksi Viipurinlahden länsirannalle. Prikaatia käytettiin puolustukseen myös Viipurinlahden saarissa 10. Divisioonan johdossa. Sodan lopulla Ratsuväkiprikaati osallistui vihollisen lyömiseen Ilomantsin - Kuolismaan suunnalla Ryhmä Raappanan johdossa.²⁰⁷

Panssariprikaatia ja Jääkäriprikaatia käytettiin kesä - heinäkuussa Karjalan Kannaksella. Kuuterselässä rynnäkkötykein vahvennettua Jääkäriprikaatia käytettiin

vastahyökkäykseen. Loput Panssariprikaatista puolustivat lohkoaan Suulajärven länsipuolella. Kun 10. Divisioonan puolustus alkoi sortua, Panssaridivisioona sai käskyn ottaa vastaan 10.D:n puolustustehtävät Rokkalanjoella. Sieltä Panssaridivisioona vetäytyi Sommeen alueelle, mistä edelleen Viipurin - Koiviston -tien kautta IV Armeijakunnan reserviksi Saimaan kanavan länsipuolelle Torikan maastoon. Tali - Ihantalan suurtaistelussa Panssaridivisioona osallistui menestyksekkäästi venäläisten suurhyökkäyksen torjuntaan. Heinäkuussa Panssaridivisioonaa käytettiin vastahyökkäykseen vihollisen torjumiseksi Vuosalmen sillanpäässä. Sodan lopulla Panssaridivisioona siirrettiin takaisin IV AK:n lohkolle Kuurmanpohjan suunnalle.²⁰⁸

Rajajääkäriprikaati perustettiin sodan loppupuolella, ja se osallistui vihollisen lyömiseen Ryhmä Raappanassa Ilomantsin - Kuolismaan suunnalla.²⁰⁹

4.4.2 Prikaatien johtaminen

Tyypillistä prikaatien johtamisympäristölle olivat nopeat tilanteiden muutokset, epävarmat viestiyhteydet ja lukuisat johtosuhteiden muutokset. Prikaateilla oli hyökkäysvaiheen tapaan edelleenkin paljon johdettavia²¹⁰. Etupainoisella johtamisella komentajat pysyivät kuitenkin pääosin selvillä tilanteesta ja pystyivät johtamaan tärkeimpiä alaisiaan²¹¹.

Prikaatien johtamistavoissa oli jonkin verran yksilöllisiä eroja. Erot johtuivat lähinnä komentajien johtamistyylistä. Esikunnat työskentelivät eri prikaateissa kuitenkin enimmäkseen samoin periaattein²¹².

Prikaatien esikuntien henkilöstö ei ollut juurikaan muuttanut asematavaiheen ajasta. Vetäytymisvaiheen aikana muutamia prikaatien komentajia vaihdettiin, erityisesti Kannaksella. Komentajavaihdokset eivät kuitenkaan johtuneet kaatumisista tai haavoittumisista. Muu esikuntien upseeristo pysyi lähes samana, ja sen tappiot olivat varsin vähäiset.²¹³

Esikuntien tärkein henkilöstö ja sen koulutustaso on esitetty liitteessä 20.

Esimerkkejä prikaatien esikuntien henkilövahvuuksista jatkosodan vetäytymisvaiheessa on esitetty liitteessä 22.

Työnjako komentajan ja esikunnan välillä oli saman tyyppinen kuin nykyisinkin. Komentajat johtivat painopistesuunnan joukkoja taisteluvaiheen aikana lähes poikkeuksetta komentoportaasta etulinjasta suullisin käskyin, joskus radioin. Komentopaikan pääpiirteinen sijainti ilmoitettiin alajohtoportaille.²¹⁴ Komentopaikan siirryttyä vanhalle paikalle jätettiin yleensä joksikin aikaa viestinkeräyspaikka²¹⁵. Komentopaikan henkilöstö määrättiin usein kykyjensä, ei virka- asemansa, mukaan²¹⁶.

Esikuntapäälliköt liikkuivat usein komentajien mukana, koska varsinaisia taistelujoukkoja johdettiin yhdestä paikasta²¹⁷. Esikuntapäällikön asema vaihteli eri prikaateissa esikunnan päälliköstä komentajan apulaisen tehtäviin²¹⁸.

Taisteluvaiheessa esikuntien tehtäväksi jäi johtaa selustassa ja sivusuunnilla olevia joukkoja, järjestää joukkojen huoltoa ja toimia varajohtamispaikkana²¹⁹. Puolustuksessa, jolloin etäisyydet alajohtoportaisiin olivat aika lyhyet ja johdettaviin oli puhelinyhteydet, komentajat johtivat yleensä esikunnista²²⁰. Esikuntien toimivuus riippui paljon henkilöistä ja siitä, miten komentaja ja esikunta ymmärsivät toistensa ajatuksia. Kun komentaja tunsi esikuntansa, hän pystyi päättämään, mihin tehtäviin esikuntaa saattoi käyttää.²²¹ Esikuntien henkilöstö oli yleisesti ottaen riittävä. Suuri henkilöstö olisi vain hidastanut esikunnan toimintoja.²²²

Esikuntatyöskentely oli opittu pitkän asemasotavaiheen aikana. Esikunnan osuus operaatioiden suunnittelussa oli edelleenkin nykyistä paljon vähäisempi, koska aselajikomentajat eivät kuuluneet esikuntapäällikön alaisuuteen varsinaisessa esikunnassa. Esikunnat laativat operaatioista kirjalliset käskyt, ylläpitivät tilannekuvaa ja laativat tilanne-

ilmoituksia ylemmille johtoportaille sekä mahdollisuuksiensa mukaan pitivät komentajat selvillä alajohtoportaiden ja ase-lajien tilanteesta. Esikuntavälineistö ei ollut muuttunut asematavavaiheen ajasta. Välineistö oli alkeellista, mutta sitä oli kuitenkin riittävästi.²²³

Esimerkki prikaatin operaatiokäskystä jatkosodan vetäytymis-vaiheessa on esitetty liitteessä 23.

Esikunnat sijoitettiin mahdollisuuksien mukaan rakennuksiin, mutta välillä ne olivat myös teltoissa²²⁴. Komentopaikat olivat maastossa. Johdinyhteydet, mikäli niitä ehdittiin rakentaa, rakennettiin yleensä esikuntaan. Esikuntayksiköt pystyivät suojaamaan esikuntaa maasta tapahtuvia hyökkäyksiä vastaan. Esikuntayksiköiden vahvuus oli riittävä suhteessa esikunnan muuhun henkilöstöön. Ilmasuoja perustui näkymättömyyteen ja hajauttamiseen. Ilmatorjunta-aseita esikunnan suo-jana ei ollut, mutta tuliryöppyjä käsiaseilla kuitenkin harjoiteltiin.²²⁵ Vartiomiehet toimivat vartiotehtävän lisäksi oppaina²²⁶. Vetäytymisvaiheen kokemusten perusteella ylemmät johtoportaot antoivat esikunnille lisäksi käskyjä korsu-majoitukseen siirtymisestä aina ajan salliessa²²⁷.

4.4.3 Viestitoiminta

Karjalan kannaksen kiinteä puhelinverkko mahdollisti puhelinyhteyksien järjestämisen melko nopeasti ja vaivatto-masti tarvittaviin johtoportaisiin. Koska yhteydet kulki-vat pääteiden varsilla, ne sitoivat kuitenkin huomattavia voimia vikapartiointiin²²⁸. Muualla itäraajalla runkoyhteydet olivat paljon harvemmat, ja erityisesti Maaselässä oli laajoja alueita, missä kiinteitä yhteyksiä ei ollut lainkaan²²⁹.

Viestiyhteyksien ylläpitäminen liikkeellä oleviin jouk-koihin oli enimmäkseen yleensä radioyhteyksien ja lähetti-upseerien varassa²³⁰. Nopeat joukkojen ja komentopaikkojen siirrot vaikeuttivat puhelinyhteyksien rakentamista ja li-säksi yhteyksien purkaminen ja hävittäminen sekä kaluston evakuointi satoi suuren osan viestivoimasta. Puolustuksessa

puhelin-yhteydet rakennettiin yleensä keskusten kautta, monesti prikaatin alajohtoportaan toisen alajohtoportaan kautta. Vihollisen tykistökeskitykset ja ilmapommitukset pakottivat varmentamaan puhelin-yhteyksiä.²³¹

Radioyhteydet olivat varamenetelmänä. Radioiden arvo viestiyhteysvälineenä kasvoi kuitenkin puhelin-yhteyksien kustannuksella²³². Radioita osattiin käyttää aiempaa paremmin, koska asemasotavaiheen aikana radioiden käyttöä oli opetettu. Radioyhteydet järjestettiin kaksikanavaisina linjoina, ja niissä käytettiin salakirjoitusavaimistoa²³³. Lennätinyhteyksillä järjestettiin yhteydet ylempään johtoportaan. Lisäksi näköviestivälineet muodostivat muiden yhteyksien puuttuessa edes jonkinlaisen viestiyhteyksien etulinjassa²³⁴. Usein sotatoimet olivat kuitenkin sen verran hitaita, että jos yhteydet alaisiin välillä olivatkin poikki, se ei aiheuttanut johtamiselle ylipääsemättömiä ongelmia, koska komentajat johtivat edestä²³⁵.

Esimerkkejä prikaatin esikuntien ja niiden alajohtoportaiden etäisyyksistä jatkosodan vetäytymisvaiheessa on esitetty liitteessä 24.

Taistelujen alettua viestihenkilöstön määrä väheni jatkuvasti. Erityisesti aliupseereista oli pulaa. Huomattava osa henkilöstöstä sitoutui lisäksi vikapartiointiin²³⁶. Viestiyksiköitä oli kuitenkin vahvennettu huomattavasti jatkosodan alkuvaiheista, ja ne kykenivät rakentamaan ja ylläpitämään tärkeimmät prikaatin johtamisessa tarvittavat yhteydet.

Esimerkkejä prikaatin viestiyksiköiden henkilövahvuuksista on esitetty liitteessä 22.

Kalustomäärävahvuudet osoittautuivat yleensä riittäviksi, mutta viestikalustoa porrastettiin kuitenkin ottamalla kalustoa reserviin. Viestiyksiköt varasivat ainakin 50 % kalustomäärästä reserviksi pataljoonille. Kenttäkaapeli-määrissä ei koskaan päästy määrävahvuuteen, mutta kaapelia oli kuitenkin riittävästi tarpeellisten yhteyksien rakenta-

miseen. Viestikaluston korjauksista ja täydentämisestä vastasi viestitäydennyspaikka. Sen materiaalitäydennys- ja korjausmahdollisuudet olivat rajalliset²³⁷.

4.5 Lapin sota

4.5.1 Prikaatien käyttö

15. Prikaati siirrettiin syyskuun alussa 1944 Impilahdelta Pohjois-Suomeen. Prikaati ryhmittyi Päämajan johdossa puolustukseen Oulu - Kempele alueelle tehtävänäään estää saksalaisten mahdolliset etenemisyritykset Ouluun ja torjua saksalaisten Oulujoen ylennyryitykset Oulun ja Oulujärven välillä. Lisäksi prikaatin tuli valmistautua lisävoimia saatuaan hyökkäämään rannikkoa pitkin pohjoiseen ja varmistaa oikea sivustansa Puolangan ja Pudasjärven suuntiin. Prikaati toimi Panssaridivisioonan, 3. Divisioonan ja III AK:n johdossa. Syyskuun lopulla prikaati aloitti etenemisen pohjoiseen. Prikaatista muodostetuista kolmesta taisteluosastosta kaksi osallistui Kemin valtaukseseen ja saksalaisten takaa-ajoon Kemijoen itärantaa Rovaniemelle. Lokakuun lopussa 15. Prikaatin osien hyökkäys pysäytettiin ja prikaatin kotiuttaminen aloitettiin.²³⁸

Syyskuun puolivälissä aloitettiin Jääkäriprikaatin siirtäminen Panssaridivisioonan mukana Ouluun. Jääkäriprikaati aloitti etenemisen syyskuun lopulla Pudasjärven suuntaan ja sai taistelukosketuksen saksalaisiin 28. syyskuuta Pudasjärven lounaispuolella. Täältä prikaati hyökkäsi Portimojärven - Ylimaan kautta Kemijoen yli Vikajärvelle. Vikajärveltä Jääkäriprikaati jatkoi saksalaisten takaa-ajoa Jäämeren tietä pohjoiseen Vuotsoon ja Kaamaseen ja saavutti valtakunnan rajan Karigasniemellä 21.11. Jääkäriprikaati kohtasi ajoittain voimakastakin vastarintaa. Prikaati eteni usein tiettömiä taipaleita pitkin, ja etäisyydet venyivät pitkiksi.²³⁹

Panssariprikaatin pataljoonia käytettiin Panssaridivisioonan joukkojen tukemiseen. Prikaatia ei käytetty kootusti. Omien

joukkojen nopea eteneminen, saksalaisten hävitykset ja vähäinen, syyssateiden pehmentämä tiestö vaikeuttivat panssarijoukkojen käyttöä.²⁴⁰

Rajajääkäriprikaati sai syyskuun lopussa tehtäväkseen edetä Kontiomäeltä Hyrynsalmi - Suomussalmi - Kuusamo tietä ja internoida kohtaamansa saksalaiset sekä järjestää rajan vartiointi. Neuvostoliiton vaatimuksesta eteneminen suunnattiin pois rajan läheisiltä teiltä ja suunnattiin Taivalkosken kautta Kuusamoon, Posiolle, Kemijärvelle ja Pelkoseniemelle. Prikaati ei joutunut taisteluihin saksalaisten kanssa. Marraskuun lopussa aloitettiin Rajajääkäriprikaatin kotiuttaminen.²⁴¹

4.5.2 Prikaatien johtaminen

Lapin sodassa johtamisympäristö oli erilainen kuin jatkosodan vetäytymisvaiheessa. Prikaateilla oli vähemmän alajohtoportaita kuin jatkosodan aikana ja toiminta-alue oli laaja. Lapin sotaan osallistuneiden joukkojen vähäisyyden vuoksi prikaatien tehtävät olivat itsenäisiä antaen komentajille paljon toiminnanvapautta, mutta samalla tehtävät olivat aika vaativia²⁴². Sodan alussa annetuissa tehtävissä näkyy myöskin selkeästi pyrkimys välttää taistelua saksalaisten kanssa²⁴³. Tyypillistä prikaatien johtamisympäristölle oli lisäksi johtosuhteiden rikkominen. Prikaateista muodostettiin tarpeen mukaan taisteluosastoja.²⁴⁴

Prikaatien kokoonpanot Lapin sodassa on esitetty liitteessä 25.

Komentajan ja esikunnan johtamistoiminta oli samanlaista kuin jatkosodan vetäytymisvaiheessa. Pitkistä yhteysväleistä johtuen komentaja joutui useimmiten johtamaan komentopaikalta esikunnan jäädessä kauas taakse. Esikunnan ja komentoportaan väliset viestiyhteydet oli vaikea järjestää, koska radioiden kantama ei riittänyt ja puhelinyhteyksien rakentaminen vei aikaa²⁴⁵. Näin syntyi kaksi selkeästi erillistä johtamissuuntaa.

Komentaja johti prikaatia ja teki päätökset yksin, mutta pohtiessaan eri vaihtoehtoja hän kyllä käytti aselajikomentajien asiantuntemusta hyväkseen kyselemällä mahdollisuuksia tukea eri vaihtoehtoja. Vaihtoehtoja ei esitelty esikunnissa.²⁴⁶

Esikuntapäällikön tehtävä korostui. Komentaja käytti esikuntapäällikköä varsin itsenäisesti apunaan alajohtoportaiden johtamisessa²⁴⁷. Tämä oli tarpeenkin, koska prikaatien toiminta-alueet olivat hyvin laajoja.

Taisteluosastoja muodostettaessa esikuntaa ei jaettu, koska komentaja ja hänen käskemänsä henkilöt johtivat eri operatiivisuuntia ja koska kiireellisissä, nopeasti muuttuneissa tilanteissa se ei olisi ollut perusteltuakaan. Esikunta pidettiin vain tietoisena tapahtumista. Esikunta palveli parhaiten johtamista osallistumalla käskyjen laatimiseen ja jakeluun, järjestämällä joukkojen tukitoimia ja pitämällä yhteyttä ylempään johtoportaan ja naapureihin. Yleensä esikuntien henkilöstö oli kokenutta ja hallitsi esikuntatyöskentelyä.²⁴⁸

Prikaatien esikuntien keskeinen henkilöstö ja sen koulutus-taso Lapin sodassa on esitetty liitteessä 26.

4.5.3 Viestitoiminta

Saksalaiset hävittivät Lapissa perusteellisesti kiinteät puhelinyhteydet, mikä aiheutti suuria vaikeuksia puhelinyhteyksien rakentamisessa²⁴⁹.

Prikaatit rakensivat puhelinyhteydet esikunnasta ainakin ylemmän johtoportaan esikuntaan ja mahdollisuuksien mukaan myös alajohtoportaisiin, jos yhteysvälit eivät olleet kovin pitkiä. Moottoroituja puhelinjoukkueita käytettiin vihollisen jättämien viestiyhteyksien tiedusteluun ja kunnostamiseen. Komentoortaan siirtyessä eteenpäin huoltoporras käytti hyväkseen komentoortaan jättämiä keskuksia ja niihin liittyviä johtoja.²⁵⁰

Koska puhelinyhteyksien rakentaminen oli hidasta, oli radioiden käyttö Lapin sodassa oli jo yleisempää kuin jatkosodassa. Radioyhteydet komentajalta alaisiin toimivat hyvin, mutta pitkällä yhteysväleillä radioiden kantama ei riittänyt. Yhteysvälien pidentyessä oli pakko käyttää välitysasemia²⁵¹. Ylempään johtoportaan oli sähkötysoyhteydet. Radioyhteydet järjestettiin toimintasuunnittain siten, että prikaatit olivat kukin omassa ylemmän johtoportaan radioverkossa.²⁵²

Pitkät yhteysvälit hidastivat tiedon kulkua prikaatin komentopaikalta ja alajohtoportaan prikaatin esikuntaan ja sieltä eteenpäin²⁵³. Aikaviipeen vähentämiseksi lähettiupseereita käytettiin sotatoimikäskyjen ja tilanneilmoitusten perille toimittamiseen sekä siltä varalta, että mitkään muut yhteydet eivät olisi toimineet. Lisäksi pitkille yhteysväleille perustettiin viestinkeräyspaikkoja.²⁵⁴

Esimerkkejä prikaatien ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista Lapin sodassa on esitetty liitteessä 27.

4.6 Johtopäätöksiä

Välirauhan aika

Talvisodassa prikaatien käytöstä ja niiden esikuntien toiminnasta saadut kokemukset olivat ristiriitaisia. Kokemusten pohjalta tehtiin uudistuksia, jotka olivat kuitenkin vähäisiä. Tarkistuksilla pääasiassa hyväksyttiin totuttu käytäntö.

Operatiivisten kokemusten pohjalta korostettiin yhtymien kykyä vaihtaa nopeasti painopistettä, puolustuksen syvyyttä ja reserviä. Prikaatien ja suojajoukkoryhmien käyttö Kannaksella oli ennen sotaa suunniteltu juuri tällaiseen itsenäiseen taisteluun ja nopeisiin ryhmittymismuutoksiin. Vaikka prikaateja ei talvisodassa oltukaan käytetty alunperin suunnitellulla tavalla, tiedostettiin meillä kuitenkin

jo pienten, itsenäisiin operaatioihin kykenevien yhtymien tarve.

Jatkosodan hyökkäysvaihe

Jatkosodan hyökkäysvaiheessa kenttäarmeijassa oli kolme prikaatia: 1. ja 2. Jääkäriprikaati sekä Ratsuväkiprikaati. Näistäkin Ratsuväkiprikaati oli enemmän divisioona kuin prikaati.

Prikaatia pidettiin itsenäisiin operaatioihin liian heikkona. Prikaatien kokoonpanot eivät olleet kiinteitä, vaan ne oli muodostettu tulevia tehtäviä ajatellen. Prikaatit olivat hyökkäysvaiheessa enemmänkin taisteluosastoja kuin prikaateja.

Prikaatien esikunnissa ei ollut aselajikomentajia, mistä johtuen prikaatit eivät pystyneet juurikaan ottamaan johtoonsa vahvennuksia. Johtaminen oli komentajakeskeistä, ja komentajat johtivat alajohtoportaitaan tärkeimpien alaistensa avustamana komentopaikaltaan painopistesuunnan pataljoonien läheisyydestä. Esikuntien tehtäväksi jäi rutiini-asioiden hoitaminen, käskyjen kirjoittaminen ja jakelu joukkojen huollon järjestelyt sekä yhteydenpito ylempään johtoportaan, käskettyihin alaisiin ja naapureihin.

Asemasotavaihe

Asemasotavaiheessa kenttäarmeijaan muodostettiin uusia prikaateja. Alunperin, hyökkäysvaiheen jälkeen, kenttäarmeija oli tarkoitus organisoida suojajoukkokokoonpanoon armeijakuntien johtamiksi prikaateiksi. Tämä järjestely ei toteutunut, mutta prikaatien organisaatioissa tapahtui muutoksia. Prikaateista tuli nelipataljoonaisia, ja niiden aselajijoukkoja vahvennettiin. Uutena joukkona otettiin käyttöön Panssariprikaati.

Prikaatien esikuntien organisaatioihin lisättiin aselajikomentajat. Aselajikomentajat olivat prikaatin komentajan alaisia, eivät esikuntapäälliköiden. Työskentely esikunnassa

perustui yhteistoimintaan. Esikuntapäällikön asema ei ollut selkeä, koska hän johti vain osaa esikuntaa. Prikaatia ei kuitenkaan vielä mielletty yhtymäksi, vaikka se sellainen jo todellisuudessa olikin.

Esikunnat tottuivat työskentelyyn pitkän asemasotavaiheen aikana. Prikaatien esikuntien työtapoja ei kuitenkaan kehitetty asemasotavaiheen aikana, vaikka tähän olisi ollut aikaa. Osaksi tämä lienee johtunut komentajakeskeisyydestä ja halusta pitää prikaatin johtaminen muutaman miehen muodostaman johtoryhmän käsissä. Prikaatin operaatioita johdettiin niin nopeatempoisesti, että suuren esikunnan tarjoamia palveluja ei tarvittu. Esikunnat hoitivat lähinnä rutiini-asioita: tilanteen seurantaa, käskyjen laatimista ja jakelua sekä joukkojen huollon järjestelyjä. Asemasotavaiheen aikana komentajat johtivat pääasiassa esikunnista ja tarpeen vaatiessa tekivät käskytys- ja tarkastuskierroksia alajohtoportaisissa.

Vetäytymisvaihe

Vetäytymisvaiheessa prikaateja käytettiin itsenäisissä tehtävissä sekä painopistesuunnassa Karjalan kannaksella että omissa suunnissaan Laatokan Karjalassa ja Maaselän kannaksella. Prikaatit menestyivät taisteluissaan yleisesti ottaen hyvin.

Johtaminen oli komentajakeskeistä ja etupainoista. Liikkuvissa sotatoimissa komentajien oli pakko valita johtamipaikkansa painopistesuunnan pataljoonien läheisyydestä. Komentopaikan henkilöstöksi komentajat määräsivät tarpeelliseksi katsomansa henkilöt. Varsinaisen taisteluvaiheen johtaminen oli tämän joukon varassa.

Esikuntaa käytettiin, kuten asemasotavaiheen aikana oli opittu. Esikunta pyrittiin sijoittamaan yhteyksien kannalta keskeiselle paikalle, mutta riittävän kauas etulinjasta, jotta se olisi pysynyt toimintakykyisenä. Lukuisat

johtosuhdemuutokset pakottivat prikaatien komentajia kuitenkin jakamaan johtamisvastuuta esikuntapäälliköille ja jopa toimistopäälliköille.

Lapin sota

Prikaatien oli vetäytymisvaiheessa todettu kykenevän itsenäisiin operaatioihin. Lapin sodassa, jossa joukkoja oli vähän, prikaatien tehtävät olivat hyvin itsenäisiä. Prikaatien vastualueet olivat kuitenkin huomattavan laajoja, mistä taas aiheutui viestiyhteys- ja johtamisongelmia.

Prikaatin esikunnan asema oli samanlainen kuin jatkosodan vetäytymisvaiheessakin. Komentajat joutuivat kuitenkin jakamaan yhä enemmän johtamisvastuuta esikuntapäälliköille ja toimistopäälliköille sekä antamaan esikunnille ja alajohtoportaille pitkällekin aikavälille ulottuvia toimintaohjeita. Lapin sodasta alkaen oli myös jo nähtävissä pyrkimys esikunnan johtosuhteiden muuttamiseksi siten, että myös ase-lajikomentajat kuuluisivat esikuntapäällikön alaisuuteen.

5 PRIKAATIN ESIKUNNAN ASEMA LAPIN SODAN PÄÄTTYMISESTÄ RAUHANAJAN PUOLUSTUSVOIMIEN ORGANISAATIOMUUTOKSEEN 1952

5.1 Prikaati- vai divisioonaorganisaatio ?

Kun jatkosodan aikana, syksyllä 1943, kysyttiin armeijakuntien (ml KanR, AunR ja MaaR), divisioonien ja prikaatien komentajilta mielipiteitä prikaati- ja divisioonaorganisaatiosta, mielipiteet vaihtelivat puolesta ja vastaan. Tuolloin ei kuitenkaan ollut vielä paljoa kokemusta prikaatien käytöstä eikä suurimmalla osalla komentajista ollut kokemusta prikaatien sopivuudesta keskijohdon yhtymäksemme.

Sodan jälkeen, kun koko kenttäarmeijamme oli muutosten ja supistusten edessä, sodanajan keskijohdon organisaatio-

aikea
havainta

kysymys tuli jälleen ajankohtaiseksi. Pariisin rauhansopimus rajoitti armeijamme maavoimien miesvahvuuden 41900 mieheen, mikä todettiin liian vähäiseksi, varsinkin, jos joukot perustettaisiin rykmenteiksi ja divisiooniksi. Oli rakennettava järjestelmä, jota täydentämällä saataisiin meidän oloihimme soveltuva armeija. Näin rauhanajan armeijamme ja sodanajan yhtymiemme organisaatiokysymys liitettiin toisiinsa.

Keväällä 1946 jätti Armeijakunnan johdolla toiminut komitea puolustusvoimien komentajalle mietintönsä keskijohdon yhtymäorganisaatiosta. Mietinnön mukaan maasotatoimia varten tarvittiin tietty lukumäärä sotatoimiyhtymiä. Harvasta tieverkostostamme johtuen kukin suunta vaati yleensä oman yhtymänsä. Työryhmän mukaan prikaati divisioonaa pienempänä yhtymänä soveltui meidän oloihimme paremmin. Näin myös rauhanajan armeijan olisi rakennuttava prikaatiorganisaation pohjalle.²⁵⁵

Sotakokemuksissa todettiin prikaatin kelpoisuus ja tarpeellisuus suomalaisissa oloissa. Pienenä yhtymän esikuntana prikaatin esikunta pystyi ottamaan johtonsa vahvennuksiakin ilman tilapäisjärjestelyjä. Lisäksi prikaatien havaittiin soveltuvan suojajoukkovaiheen toimintaan rykmenttejä paremmin.²⁵⁶

Puolustusrevisio esitti divisioonaorganisaatiota. Puolustusrevisio oli perehtynyt perinpohjin erikoisolosuhteisiimme ja niiden asettamiin vaatimuksiin puolustusvoimien järjestelyssä. Revisio ei kuitenkaan katsonut - lähinnä ehkä taloudellista syistä - voivansa noudattaa tutkimuksiensa tuloksia, vaan pyrki säilyttämään ennen sotia olleen organisaation mahdollisimman pienin muutoksin. Puolustusrevisio totesi kuitenkin, että vanha organisaatio ja siihen perustuva revision esitys eivät täytä perusvaatimuksia.²⁵⁷

Puolustusvoimien johto ei pitänyt divisioonaorganisaatiota sellaisenaan operaatiokelpoisena, koska rauhanajan joukkojen (kolmen divisioonan ja panssariprikaatin) täydentäminen suojajoukkotehtävää varten olisi nostanut miesvahvuuden yli

Pariisin rauhansopimuksen määrän. Näin olisi rauhanajan joukoista jouduttu pienin täydennyksin muodostamaan erityisessä suojajoukkokokoonpanossa olevia pienoisyhtymiä. Tämä olisi ollut hankalaa ja vaatinut paljon aikaa sekä siirtoja ja kuljetuksia.²⁵⁸ Lisäksi, kun kysymyksessä oli laajojen rajojemme puolustaminen mahdollisissa korpioloissakin, ei raskas, harvalukuinen divisioonaorganisaatio olisi tarkoituksenmukainenkaan. Sotavalmiuden kannalta olisi ollut parempi, jos rauhanajan runko-organisaatio olisi pääpiirtein vastannut sodanajan organisaatiota²⁵⁹.

Pääesikunnan järjestelyosasto laati vuosina 1946 - 50 kaksi vaihtoehtoa muunnelmiseen, vaihtoehdot "K" ja "V", rauhanajan puolustusvoimien kokoonpanoksi. Kummassakin vaihtoehdossa oli kolmen armeijakunnan alaisena kussakin kaksi prikaatia. Näiden lisäksi oli Panssariprikaati PvPE:n johdossa. Vaihtoehdot laadittiin ottaen huomioon jalkaväen tarkastajan vaatimukset, maavoimien kokoonpano ja vahvuudet, sodanajan prikaatin kokoonpano sekä tykistön rauhanajan sijainti. Vaihtoehdot erosivat toisistaan lähinnä prikaatien alajohtoportaiden kokoonpanoissa.²⁶⁰

Puolustusvoimain komentajan antoi syksyllä 1949 lausunnon puolustusvoimain järjestelyä koskevasta puolustusrevisiokomitean mietinnön osasta. Puolustusvoimain komentaja piti prikaatiorganisaatiota, päinvastoin kuin puolustusrevisio, parempana. Lausunnon mukaan rauhanajan maavoimien perusyhtymäksi esitetty prikaati ei tosin vastannut sotavahvuista prikaatia, mutta organisaationsa puolesta oli sellaisenaan operaatiokelpoinen pienoisyhtymä ja nopeasti sekä joustavasti täydennettävissä rauhansopimuksen sallimaan vahvuuteen. Yhtymien ollessa pieniä, mutta suhteellisen lukuisia, mahdollistuisi myös voimien enempikin joustava ja keskitetty operatiivinen käyttö edullisemmin kuin raskaammassa divisioonaorganisaatiossa. Puolustusvoimain komentajan lausuntoa tukivat lisäksi sotakokemukset. Silloiset tutkimukset sekä valtaosa (95 %) sodanajan komentajista piti prikaatiorganisaatiota oloihimme paremmin soveltuvana.²⁶¹

Tasavallan presidentti 13.3.1948 olleessa esittelyssä antoi luvan ryhtyä liikekannallepanon valmisteluihin²⁶². Pääesikunnan järjestelyosasto laati liikekannallepanosuunnitelman sekä useita ehdotuksia sodanajan armeijan kokoonpanoksi²⁶³. Järjestelyosastokin piti prikaatiorganisaatioon perustuvaa armeijaa parempana, koska tämä mahdollisti rajoitettujen voimien tehokkaan käytön sekä nopean ja joustavan operatiivisen toiminnan. Divisioonaorganisaatiokin esiintyi vielä vaihtoehdoissa.²⁶⁴

Ehdotuksia sodanajan armeijan kokoonpanoista on esitetty liitteessä 28.

Asetuksessa puolustuslaitoksesta, joka annettiin 31.10.1952, rauhanajan puolustusvoimat jaettiin kolmeen divisioonaan, joihin kuhunkin kuului kaksi prikaatia ja tykistömuodostelmia. Lisäksi maavoimiin kuului Panssariprikaati.²⁶⁵

Sodanajan puolustusvoimat oli jo aiemmassa organisaatiossa suunniteltu valmiutta kohotettaessa täydennettäväksi ns. T-kokoonpanoon (T = täydennys), koska rauhanajan joukkojen taisteluarvo oli rauhanajan vahvuudessaan liian heikko. Puolustusvoimien siirtyessä rauhanajan prikaatikokoonpanoon siirryttiin myös T-kokoonpanoissa prikaatikokoonpanoon²⁶⁶. Uudessa T-kokoonpanossa suunniteltiin perustettavan seitsemän prikaatia seuraavasti:

1.D	2.D	3.D	PsPr
- 1.Pr	- 3.Pr	- 2.Pr	- PsPr
	- 4.Pr	- 5.Pr	
		- 6.Pr. ²⁶⁷	

5.2 Sotakokemuksia prikaatien johtamisesta

Toisen maailmansodan aikana oli voitiin eri maiden armeijoiden esikuntia erottaa kahta päätyyppiä:

- suhteellisen pieni, kevyt ja epätäydellinen esikunta

- suuri, raskas ja hyvin täydellinen esikunta.

Suomalainen keskijohdon esikunta (ml. prikaatin esikunta) kuului ns. suurien esikuntien ryhmään, joissa esikunta jakaantui yleisesikuntaryhmään (komentotoimisto, tiedustelutoimisto, operatiivinen toimisto ja huoltotoimisto) ja erikoisesikuntaryhmään (aselajikomentajat ja huoltolajien johtajat). Meidän esikunnissamme oli kuitenkin muutamia poikkeuksia verrattuna muihin suuriin esikuntiin. Aselajikomentajat toimivat meillä suoraan yhtymän komentajan alaisina. Operatiivinen osa oli hyvin pieni. Lisäksi huollon taktinen johto oli esikuntapäällikön alaisella huoltopäälliköllä, mutta huoltopäällikön asema eräisiin huoltolajeihin nähden oli jossakin määrin epäselvä.²⁶⁸

Sodan aikaisten esikuntiemme kokoonpano ja esikuntatyöskentely oli jatkuvien muutosten alaisena alimmista aina ylimpiin johtoportaisiin saakka. Vaikka prikaatit kaiken kaikkiaan selvisivät sodassa tehtävistään hyvin, oli niiden esikuntien toimintaperiaatteissa ja työskentelyssä paljon epämääräisyyttä, joka johtui mm.

- esikuntapäällikön epäselvästä virka- asemasta, jolloin aselajikomentajien yhteistoiminta jäi paljolti heidän oman aktiivisuutensa varaan ja toisaalta sitoi komentajaa liiaksi esikunnan työskentelyyn
- esikuntien henkilömäärän kasvusta (lähinnä diviisioissa ja ylemmissä esikunnissa)
- aiheettoman laajaksi paisuneesta kirjeenvaihdosta, mikä ainakin osin johtui vuonna 1941 vahvistetusta Puolustusvoimain kirjeenvaihto-oppaasta, joka ei täysin täyttänyt sodan ajan esikuntatyöskentelylle asetettavia vaatimuksia
- esikuntatyön heikosta järjestyksestä, joka ainakin osin johtui esikuntaohjesäännön myöhäisestä ilmentymisestä (1939), sen puutteellisuudesta sekä tämän vuoksi esikuntatyöskentelyyn tottumattomasta henkilöstöstä

- työnjaon epäselvyydestä komentajan ja esikuntapäällikön välillä (komentaja joutui järjestelemään joidenkin esikunnan osien toimintaa ja esikuntapäällikkö loppujen)²⁶⁹
- komentajan sijaisuuskysymyksestä, esikuntapäällikkö hoiti komentajan tehtäviä vain hänen lyhytaikaisten poissaolojensa aikana, muutoin määrättiin virkaiältään vanhin komentaja joukoista hoitamaan komentajan tehtäviä tilapäisesti, koska esikuntapäällikkö katsottiin liian nuoreksi²⁷⁰
- operatiivinen osaston vähäisestä henkilöstöstä ja operaatiopäällikön arvovallasta, koska käytettäessä komentopaikkaa operaatiopäällikön piti pystyä toimimaan komentopaikan esikuntapäällikkönä alaisenaan aselajipäälliköitä²⁷¹
- johtosuhteiden rikkomisesta²⁷²
- esikunnan etääntymisestä joukoista²⁷³.

5.3 Sodanajan prikaati syntyy

Vaikka sotakokemuksissa ei juurikaan kirjoitettu yhtymien komentajien ja esikuntien johtamistoiminnasta, aiheutti organisaatiokysymys melko vilkasta kirjoittelua sotilaallisissa julkaisuissa. Sotakorkeakoulussa laadittiin lisäksi organisaatiomuutoksen aikoihin muutamia diplomitöitä, joiden aiheet ainakin osittain käsittelivät sodanajan yhtymien esikuntien organisaatioita ja johtamista. Keskustelu ja kirjoittelu lienevät osaltaan vaikuttaneet sodanajan prikaatin ja sen esikunnan kokoonpanoihin.

Sodan päättyessä prikaatien esikuntien ja niiden esikuntaja viestiyksiköiden sodanajan määrävahvuudet olivat peräisin vuodelta 1941²⁷⁴. Prikaatien kokoonpanot oli tehty kutakin prikaatia varten erikseen. SA-määrävahvuustoimikunta teki 20.4.1949 esityksen sodanajan prikaatin kokoonpanosta²⁷⁵. Prikaatiin kuului esityksen mukaan

- esikunta ja esikuntakomppania
- viestipataljoona

- pioneeripataljoona
- kevyt ilmatorjuntapatteristo
- kenttätykistörykmentti
- 4 jalkaväkipataljoonaa
- raskas pataljoona ja
- huoltomuodostelmat.

Esikunnan kokoonpanoon ei kuulunut esikuntapäällikköä, vaan operaatiopäällikkö oli komentajan apulaisen asemassa. Aselajijoukkoyksiköiden komentajat toimivat oman virkansa ohella prikaatin esikunnassa aselajikomentajina. Aselajikomentajat olivat komentajan alaisia, mutta operaatiopäälliköllä oli operatiivisissa asioissa oikeus komentajan nimissä käskeä aselajikomentajia ja huoltopäällikköä. Esikunta jakaantui 13 toimistoon.

Prikaatin esikunnan, esikuntakomppanian ja viestipataljoonan suunniteltu kokoonpano on esitetty liitteessä 29.

Samoihin aikoihin PvPE:n operatiivinen osasto teki kolme vaihtoehtoa sodanajan prikaatin kokoonpanoksi. Tärkein ero SA-määrävahvuustoimikunnan esitykseen oli aselajikomentajien sijoittaminen esikuntapäällikön alaiseksi. Vaihtoehtot erosivat toisistaan lähinnä alajohtoportaiden joukkojen kokoonpanoissa ja aseistuksessa.

Jalkaväen tarkastaja laati lisäksi oman vaihtoehtonsa, joka poikkesi huomattavasti muista esityksistä. Prikaati muistutti lähinnä vahvennettua rykmenttiä. Jalkaväen tarkastajan esityksessä prikaatiin kuului

- esikunta ja esikuntakomppania
- viestikomppania
- pioneerikomppania
- pioneerikolonna
- kuljetuskomppania
- jääkäripataljoona
- 3 kivääripataljoonaa ja
- raskas pataljoona²⁷⁶ ./

Maaliskuussa 1950 Pääesikunnan järjestelyosastoa pyydettiin tarkistamaan sodanajan prikaatien määrävahvuudet ottaen huomioon mm. seuraavat seikat:

- Sodanajan perusyhtymänä oli prikaati.
- Prikaatin tuli olla operaatiokelpoinen itsenäinen yhtymä.
- Prikaatin esikunnan ja jalkaväen kokoonpanoissa piti noudattaa jalkaväen tarkastajan esittämää prikaatiorganisaatiota.
- Prikaatiin kuului orgaanisesti kenttätykistörykmentti.
- Pioneeri-, viesti- ja huoltojoukkojen vahvuudet oli supistettava minimiin²⁷⁷.

Puolustusvoimien komentaja hyväksyi 22.6.1950 sodanajan prikaatin määrävahvuudet. Tässä määrävahvuudessa prikaatille tuli ensimmäistä kertaa kiinteä kokoonpano ja siitä tuli itsenäinen perusyhtymä aselajeineen²⁷⁸.

Prikaatin esikunnan kokoonpanossa ja johtosuhteissa ei ollut otettu huomioon kaikkia niitä asioita, jotka sotakokemusten perusteella oli todettu epäkohdiksi. Määrävahvuudessa oli säilytetty aselajikomentaja-nimitys, vaikka sitä oli johtosuhteiden selventämiseksi esitetty muutettavaksi aselajipäälliköksi.²⁷⁹ Tärkeämpi asia oli kuitenkin esikuntapäällikön aseman jääminen edelleenkin epämääräiseksi! Aselajikomentajat olivat komentajan alaisia, eikä esikuntapäälliköllä ollut heihin nähden käskyvaltaa, vaan esikuntatyöskentely perustui edelleenkin yhteistoimintaan²⁸⁰. Järjestelyyn lienee eniten vaikuttanut aselajikomentajien toimiminen oman virkansa ohella prikaatin vastaavien joukko-osastojen ja -yksiköiden komentajina ja päälliköinä. Lisäksi prikaatin esikunnasta puuttui edelleenkin selusta-asioita hoitava upseeri ja panssarintorjunta-asioita hoitava upseeri.

Prikaatin esikunta täytti pienuudestaan huolimatta itsenäisen yhtymän esikunnan vaatimukset. Prikaatin esikunnassa oli henkilöstöä 0,6 % prikaatin koko henkilöstön vahvuudesta.

Vastaavat luvut olivat divisioonalla 0,4 % ja rykmentillä 0,5 %²⁸¹. Esikunnassa pystyttiin hoitamaan eri aselajien ja toimialojen tehtävät, vaikkakin niitä osittain jouduttiin yhdistelemään samojen ihmisten hoidettavaksi. Prikaatin esikunta pystyi samalla henkilöstöllä ottamaan myös vahvennuk-
tyisen johdon keskittämistä huoltopäällikön alaisuuteen
 paitsi taisteluvälinehuoltoa, joka oli edelleenkin tykistö-
 komentajan johdettavana²⁸². Esikuntatyöskentelyn toimivuuden
kannalta tärkein tavoite, johtosuhteiden selkeys, jäi kui-
tenkin saavuttamatta.

Hyvä
 huomiota

Prikaatin sekä prikaatin esikunnan, esikuntakomppanian ja viestikomppanian sodanajan kokoonpanot on esitetty liitteessä 30.

Esimerkkejä ehdotuksista prikaatin esikunnan organisaatioksi on esitetty liitteessä 31.

5.4 Arvioita prikaatin esikunnan asemasta ja esikuntatyöskentelyn periaatteista

Prikaatien käyttö

Sotien jälkeen esikuntatyöskentelyä haluttiin kehittää tulevaisuuden sodan vaatimusten mukaisesti. Tekniikan edistymisen arvioitiin johtavan yhä nopeampiin tilannemuutoksiin taistelukentällä, mistä seuraisi aikatekijän yhä ratkaisevampi merkitys. Voidakseen pysyä tapahtumien tasalla oli yhtymän johdon oltava nopea tilanteen selvittämisessä, päätösten teossa sekä käskyjen toimittamisessa alaisille. Näiden vaatimusten perusteella oli kehitettävä yhtymän johdon organisaatiota, työskentelymenetelmiä ja viestiyhteyksiä. Tämä edellytti valmiita johtosuhteita ja aselajien yhteistoimintajärjestelyjä, siis valmista taisteluosasto-organisaatiota. Prikaatiorganisaatio vastasi näitä vaatimuksia. Prikaati, pienenä vahvuudeltaan, mahdollisti useiden perusyhtymien perustamisen. Tämä oli suojajoukkotoiminnan sekä alueellisen puolustuksen kannalta edullista. Se teki

mahdolliseksi myöskin erottaa toisarvoisille suunnille itseenäiseen toimintaan pystyviä yhtymiä joukkojen vahvuuden nousematta tehtävänsä nähden liian suureksi. Sensijaan prikaati ei täyttänyt suurtaistelun painopistesuunnan lujuusvaatimuksia kuten divisioona, mutta armeijakunnan liukuva kokoonpano salli määrätä armeijakunnan esikunnan johtoon tarvittavan määrän prikaateja, jolloin tämäkin vaatimus täyttyi.²⁸³

Esikuntatyöskentely

Esikunnan päätehtävä yhtymäportaassa oli aselajien yhteistoiminnan luominen. Esikunnan toimivuus ja johdon joustavuus riippui erityisesti esikunnan sisäisestä työjärjestyksestä. Mikään aselaji ei saanut olla määräävässä asemassa, kuten esimerkiksi tykistö oli varsinkin jatkosodassa ollut. Aselajien tärkeysjärjestys saattoi vaihdella eri tilanteissa. Esikunnan organisaatio oli rakennettava siten, että aselajien yhteistoiminta ei ainoastaan mahdollistunut vaan johtosuhteet pakottivat yhteistyöhön.²⁸⁴

Esikunnan henkilöstö tuli valita siten, että prikaatin esikunnassa olisi yleisesikuntaupseereita, joilla olisi hyvä kokonaisnäkemys ja upseereita, joilla olisi pätevyys eri toimialoille. Yleisesikuntaupseerien sijoittaminen ei saanut rajoittua vain operatiiviseen osastoon, vaan myös aselajien ja palvelushaarojen paikkoja tuli mahdollisuuksien mukaan täyttää korkeakoulutuksen saaneilla upseereilla. Reservin upseereita tuli esikuntiin valita lähinnä siviilikoulutuksen ja kokemuksen perusteella vanhemmista ikäluokista, koska esikunnan työn teho riippui ennen kaikkea henkilöstön taidoista ja muista henkilökohtaisista ominaisuuksista.²⁸⁵

Komentajan päätöksen oli käynnistettävä esikunnan työskentely. Komentajan ei henkilökohtaisesti tarvinnut olla läsnä päätöstä julkaistaessa. Esikuntapäällikkö saattoi käynnistää esikunnan työskentelyn komentajan valtuuttamana, mikäli komentaja ei ollut esikunnassa prikaatin saadessa uuden tehtävän. Komentajan tuli kuitenkin antaa suuntaviivat uuden tehtävän toteuttamiseksi. Komentajan oli myös mahdollista sanelulla päätöksensä sanelukoneen nauhalle. Johtajana prikaatin

komentajan tuli asettua suunnilleen rykmentin komentajan asemaan.²⁸⁶

Esikunnan tuli laatia kirjallinen yhteiskäsky kaikista tärkeistä sotatoimista. Lisäksi voitiin antaa kirjallisia ja suullisia esi- ja erilliskäskyjä sekä ohjeita. Suullisia käskyjä, jotka olivat tavallisimpina nykyaikaisessa sodankäynnissä, pidettiin varmimpana johtamistapana. Käskynantotilaisuuudet, joita sotien aikana pidettiin useinkin, olivat yleensä mahdollisia vain taistelusta irti oleville joukoille. Lisäksi yhteyksien katkeaminen esikunnan, komentopaikan ja joukkojen välillä oli pyrittävä ennakoimaan antamalla alaisille toimintaohjeita.²⁸⁷

Pataljoonien johtaminen

Puolustuksessa esikunnan oli toimittava yleensä koossa, mutta liikkuvissa sotatoimissa se voitiin joutua jakamaan esikuntaosaan ja operatiiviseen johto-osaan. Sodan rauhallisina ajanjaksoina komentajien, esikuntapäälliköiden ja aselajipäälliköiden oli henkilökohtaisesti tutustuttava joukkojen tilanteeseen. Sodan kiivaissa vaiheissa komentaja saattoi johtaa komentopaikastaan tai esikunnastaan apunaan esikuntapäällikkö, operatiivisen toimiston päällikkö ja aselajipäälliköt. Tarvittaessa, pysyäkseen selvillä tilanteesta, komentajan oli lähetettävä esikuntapäällikkö tai operatiivisen toimiston päällikkö etulinjaan. Siirryttäessä johtamaan komentopaikalta komentajan tuli määrätä mukaansa tarvittava henkilöstö, esimerkiksi operaatiopäällikkö, tarvittavat aselajipäälliköt sekä viestihenkilöstö. Alaisen johtamispaikkaa oli vältettävä valitsemasta komentopaikaksi, koska komentaja saattoi tällöin sitoutua paikallisiin pikkuasioihin ja täten rajoittaa sekä itsensä että alaisen toiminnanvapautta. Viestivälineiden tuli mahdollista komentajan yhteydet liikkuvissa sotatoimissa. Tähän oli oltava radioauto, mieluiten vielä panssaroitu.²⁸⁸

Prikaatin komentajan piti pyrkiä johtamaan kaikkia pataljooniaan eikä muodostamaan taisteluosastoja eri suuntiin. Useampien pataljoonien yhdistäminen taisteluosastoksi

prikaatin sisällä olisi aiheuttanut vain johtohenkilöstö- ja johtamisvälineongelman, koska ne tällöin olisivat yleensä poissa alaiselta. Hyökkäyksessä komentajan oli johdettava prikaatin pääosaa. Jos hyökkäyssuunnat jakaantuivat kaksipataljoonaisiksi, mikä sinänsä jo soti painopisteajattelua vastaan, olisi esikuntapäällikkö voinut komentajan sijaisena johtaa toista suuntaa aiheuttamatta auktoriteettiriitoja. Välineet tehtävän suorittamista varten olisivat olleet irroitettavissa prikaatin esikunnasta. Puolustuksessa johtosuhteet olivat selkeämmät, eivätkä vaatineet erityisjärjestelyjä, vaan pataljoonat tuli johtaa pataljoonina.²⁸⁹

Aselajien johtaminen

Aselajien järjestelyihinkin otettiin kantaa. Orgaanista tykistöä pidettiin hyvänä. Sen etuna oli erityisesti henkilökohtaiseen tuntemukseen perustuva yhteistoiminnan jatkuvuus.²⁹⁰

Ilmatorjuntakomppania täytti huonosti prikaatin ilmatorjuntatarpeen, mutta armeijakunnan ilmatorjuntajoukot mahdollistivat prikaatin vahventamisen tarvittaessa. Tällainen järjestely olisi kuitenkin saattanut aiheuttaa prikaatin ilmatorjuntajohdossa erityisjärjestelyjä, koska esikuntaan ei kuulunut ilmatorjuntatoimistoa.²⁹¹

Prikaatin esikunnan pioneeritoimisto riitti johtamaan vain noin komppanian suuruisia voimia. Jos prikaatin pioneerivoimaa olisi vahvennettu, olisi prikaati tarvinnut pioneeripataljoonan esikunnan. Kitkattoman pioneeritoiminnan johtamisen aikaansaamiseksi prikaatin komentajan tuli järjestää pioneeripataljoonan ja prikaatin pioneerikomentajan välinen työnjako.²⁹²

Viestikomppanian päälliköllä olisi tullut vaikeuksia kaksinaisessa johtajatehtävässään, aselajikomentajana esikunnassa ja viestikomppanian päällikkönä. Viestikomppanian johtaminen olisi jäänyt yleensä apulaisen tehtäväksi. Muuten viestihenkilöstö olisi riittänyt normaalitoimintaa varten. Mikäli prikaatin johtoportaiden lukumäärä olisi kasvanut tai

viestialue huomattavasti laajentunut, olisi tarvittu vahvennuksia.²⁹³

Prikaatin huoltojohdon taktista keskittämistä esikunnassa pidettiin hyvänä. Prikaatin huolto-organisaatiossa muutamien alojen edustus oli kuitenkin puutteellinen (erityisesti kuljetusväline ja lääkintähuolto). Prikaati oli näin ollen heikko pitkäaikaiseen itsenäiseen toimintaan ilman armeijakunnan tukea.²⁹⁴

5.5 Prikaatin viestitoiminta

Viestitoiminnan ja erityisesti viestiyhteystoiminnan määrä ja laatu riippuivat monista tekijöistä. Tärkeimpiä olivat

- yhtymän organisaatio, sen hieno- tai karkeajakoisuus ja johtosuhteet
- taktiikka ja eri aselajien toiminnan järjestelyt
- toiminta-alueen laajuus ja maasto-olosuhteet.

Johtamistekniikan ja viestitoiminnan kannalta alajohtoportaiden määrällä oli keskeinen merkitys. Prikaatin komentajan ja esikunnan välittömässä johdossa oli yhteensä 15 alajohtoporrasta. Jo sotien aikana prikaatin alajohtoportaiden määrä oli ollut suuri, ja nyt se oli vielä kasvanut. Prikaatin komentajan näkökulmasta katsottuna prikaati oli organisaatioltaan hienojakoinen. Tämä edellytti prikaatin komentajalta päteviä alaisia (aselajikomentajia), joista kullakin oli oma osavastuunsa kokonaistoiminnan johtamisesta prikaatin komentajan antamien suuntaviivojen mukaan.²⁹⁵

Prikaatin alajohtoporaat olivat viestitoiminnallisesti varsin omavaraisia. Kenttätykistöllä oli 31 % puhelinryhmistä ja 48 % radioryhmistä, jalkaväellä 16 % puhelinryhmistä ja 30 % radioryhmistä ja viestikomppaniolla 22 % puhelinryhmistä ja 12 % radioryhmistä. Prikaatin johtamisyhteydet olivat siis suurelta osin tykistön yhteyksiä. Vastaavasti noin puolet divisioonan puhelin- ja radioryhmistä oli jalkaväellä.

Puhelinyhteyksissä viestikomppanian rakentamisosuus oli noin 57 %, kun taas rakentajavoimaa oli vain 22 %. Tämä olisi pakottanut puhelinlinjojen suuntaamiseen teiden varsille, mikä taas olisi aiheuttanut jatkuva vikapartointia ja sitonut vielä lisää rakentajavoimaa. Prikaatien johdinyhteyksien todennäköisen epäkunnossaoloajan arvioitiin olevan pahimmassa tapauksessa noin 20 % viestiyhteyksien rakentamisajasta.²⁹⁶

Prikaatin viestiliikenteen järjestelyistä vastasi viestiliikenneupseeri. Prikaatin esikuntaa palvelivat lisäksi salakirjoitusupseeri sekä viestiliikenne- ja lennätinryhmät. Jotta viestiliikenne olisi toiminut tehokkaasti, salaaminen tuli kuitenkin tehdä pääasiassa esikunnan eri toimistoissa. Lisäksi viestikompaniassa oli kuuntelutiedustelua varten viestihenkilöstöä, jonka käytön arvioitiin kuitenkin olevan tehokkaampaa armeijakuntaportaassa operatiivisen johdon alaisuudessa muiden tiedusteluelimien yhteydessä.²⁹⁷

Armeijakunnan ja prikaatien esikuntien väliset viestiyhteydet olivat pääasiassa johdinyhteyksiä, joista tärkeimpiä varmennettiin radioilla.²⁹⁸

5.6 Kehitystyö jatkuu

Kun puolustusvoimat siirtyivät rauhanajan kokoonpanoissa vuonna 1952 prikaatiorganisaatioon, jatkui sodanajan prikaatin kehittäminen. Kirjoittelu, keskustelu ja erilaiset lausunnot lienevät vaikuttaneet siihen, että vuonna 1950 vahvistettu sodanajan prikaatin kokoonpano vanheni hyvin nopeasti. Vuonna 1955 julkaistiin joukoille koulutuskäyttöön tarkoitettu Harjoitusvahvuudet A 1955²⁹⁹. Vaikka Harjoitusvahvuudet A ei sellaisenaan ollutkaan sodanajan määrävahvuus, lienee se kuitenkin keskeisiltä osiltaan ollut samanlainen sodanajan prikaatin kanssa. Tärkeimmät muutokset prikaatin sodanajan määrävahvuuteen 1950 verrattuna olivat aselajikomentajien sijoittaminen esikunnassa esikuntapäällikön alaiseksi aselajipäälliköiden nimisinä, kranaatinheitinpataljoonan muuttuminen tukipataljoonaksi ja erik

Orgaanista ilmatorjuntaa uudessa kokoonpanossa ei ollut ol-
lenkaan.

Harjoitusvahvuudet A:n mukaiset prikaatien sekä prikaatien
esikuntien, esikuntakomppanioiden ja viestikomppanioiden
kokoonpanot on esitetty liitteessä 32.

Heti sotien jälkeen oli vaadittu, että esikuntaorganisaation
uudistamisen yhteydessä olisi laadittava myös ohjeet esi-
kuntatyöskentelyä varten³⁰⁰. Vuonna 1957 julkaistiin Esi-
kuntaohjesääntö 1957³⁰¹. Tässä ohjesäännössä annettiin pe-
rusteet esikuntatyöskentelylle. Kirjassa käsiteltiin varsin
perusteellisesti mm.

- yleisiä asioita esikunnan työskentelyperiaatteista
(mm. esikunnan suhteet ylempiin, naapureihin ja
alaisiin sekä erilaisista puhutteluista, käskyn-
annoista ja esittelyistä)
- esikunnan työjärjestystä pataljoonasta ylijohdon
esikuntiin
- esikunnan sijoittamista ja siirtoja
- kirjeenvaihtoa ja
- salaamista.

Ohjesääntö antoi varsin hyvät perusteet esikuntatyön yhden-
mukaistamiselle ja esikuntapalvelun kouluttamiselle.

5.7 Johtopäätöksiä

Yalum
Sodan jälkeen puolustusvoimat oli muutosten edessä. Kenttä-
armeija oli nopeasti demobilisoitava vuoden 1939 vahvuuteen.
Kun Pariisin rauhansopimus rajoitti lisäksi maavoimien mies-
vahvuuden 41900 mieheen, ei rauhan- eikä sodanaikaisen
armeijamme kokoonpano ollut enää käyttökelpoinen.

Sodan jälkeen asetettiin puolustusrevisiokomitea tutkimaan
puolustuskysymystämme. Revisio, joka oli suurelta osin koot-
tu siviilialan edustajista, pohti puolustusvoimien

organisaatiokysymystä neljä vuotta ja jätti mietintönsä vasta vuonna 1949. Lähes koko revision työskentelyn ajan käytännön toimet puolustusvoimien kehittämiseksi olivat pysähdyksissä. Tämä ei kuitenkaan estänyt tallentamasta sotakokemuksia ja suunnittelemasta uutta yhtymäorganisaatiota.

Divisioonaorganisaatio todettiin pienen maan armeijalle liian raskaaksi. Sotien aikana oli pitkällä itärajallemme jokainen tien suunta vaatinut oman joukkonsa. Koska meidän henkilövoimavaramme mahdollistivat vain tietyn divisioonamäärän perustamisen, oli tapahtumien kulku pakottanut rikkoamaan divisionien johtosuhteita ja perustamaan erilaisia taisteluosastoja. Tähän ei ollut varauduttu, ja taisteluosaston muodostaminen aiheutti aina johtamisongelman: kuka johtaa, mistä esikunta ja mistä johtamisvälineet ?

Prikaatit, joita meillä oli ollut muutamia jo talvisodasta alkaen, olivat valmiita taisteluosastoja. Sotien aikana prikaatin asema kehittyi itsenäiseksi pienoisyhtymäksi. Prikaatien taisteluista saatiin lisäksi pääasiassa hyviä kokemuksia.

Puolustusrevision mietinnössä päädyttiin ehdottamaan sotia edeltäneen organisaation säilyttämistä mahdollisimman pienin muutoksin. Puolustusvoimien suunnitelmissa organisaation tuli olla sellainen, että se voitaisiin helposti täydentää sodanajan vahvuuteen. Koska revision mietintö oli perusteluiltaan hyvin ristiriitainen, päättyi puolustusvoimien ylin johto esittämään, vastoin puolustusrevision mietintöä, prikaatiorganisaatiota.

Kesällä 1950 puolustusvoimien komentaja hyväksyi sodanajan perusyhtymäksi prikaatin. Lokakuussa 1952 annetussa asetuksessa puolustuslaitoksesta rauhanajan puolustusvoimatkin siirtyivät prikaatikokoonpanoon. Näin saatiin järkevä pohja organisaatioiden kehittämiseksi ja valmiusuunnittelulle.

Vuonna 1950 vahvistetussa sodanajan prikaatin esikuntaorganisaatiossa ei ollut otettu huomioon sodan aikana huonoiksi todettuja esikuntapäällikön epäselvää virka-asemaa,

esikunnan johtosuhteita eikä puutteellisia ohjeita esikunnan työskentelystä ja koulutuksesta. Tämä aiheutti voimakkaita kannanottoja sotilasalan lehdissä ja erilaisissa tutkimuksissa, joissa esitettiin useita erilaisia parannusehdotuksia prikaatin esikuntaan.

Paineita prikaatin esikunnan organisaation ja aseman selventämiseen oli. Siksi prikaatin sodanajan määrävahvuus 1950 vanheni nopeasti. Vuonna 1955 julkaistiin Harjoitusvahvuudet A, jossa oli korjattu suurin osa keskusteluissa ja kirjoituksissa havaituista puutteista. Kun vuonna 1957 julkaistiin vielä varsin yksityiskohtainen ja perusteellinen Esikuntaohjesääntö, oli myös sodanajan prikaatin esikunta korjattu sodassa saatujen kokemusten mukaisesti.

6 YHDISTELMÄ

Prikaatien kokoonpanojen ja tehtävien kehittyminen

Suomalaisen prikaatin edeltäjinä voidaan pitää ennen talvisotaa suojajoukoiksi muodostettuja Uudenkirjon ryhmää, Raudun ryhmää sekä 1., 2. ja 4. Prikaatia. Nämä prikaatit oli suunniteltu itsenäisiin suojajoukkotaisteluihin Karjalan kannaksella. Prikaatien kokoonpanot oli suunniteltu prikaatien tehtävien mukaan, ja ne erosivat toisistaan.

Talvisodassa suojajoukkoryhmiä ja prikaateja ei käytetty suunnitellulla tavalla itsenäisiin tehtäviin. Jo ennen sodan alkua prikaatit yhdistettiin 1. Divisioonaksi. Tämä aiheutti valmiiden esikuntaorganisaatioiden rikkomista. Talvisodan aikana prikaatien johtosuhteitakin muutettiin usein muodostamalla prikaateista ja niiden osista taisteluosastoja.

Jatkosodan alkuvaiheessa kenttäarmeijaan kuului kaksi jääkäriprikaatia ja Ratsuväkiprikaati. Tyypillistä prikaatien käytölle olivat edelleenkin lukuisat johtosuhdemuutokset. Prikaatien tehtävät, erityisesti 1. Jääkäriprikaatin, olivat kuitenkin talvisotaa itsenäisempiä.

Jatkosodan hyökkäysvaiheen lopulla Päämaja alkoi suunnitella puolustusvoimien uudelleenjärjestelyä hyökkäyksen saavutettua tavoitteensa. Ennen hyökkäysvaiheen päättymistä annettiin käsky kenttäarmeijan uudelleenorganisoinnista suoja-joukkokokoonpanoon, joka oli prikaatikokoonpano kuten väli-rauhan aikanakin. Uudelleenjärjestelyt eivät kuitenkaan toteutuneet, mutta kenttäarmeijaan jäi muutamia uusia prikaateja. Prikaatien kokoonpanot eivät edellenkään olleet kiinteitä, mutta prikaateista tuli nelipataljoonaisia ja niiden aselajijoukkojen määrää lisättiin. Prikaatien esikuntien kokoonpanot sensijaan uusittiin uudelleenjärjestelyn yhteydessä. Tärkein muutos oli aselajikomentajien lisääminen prikaatien esikuntiin. Asemasodassa prikaatit saivat jo itsenäisiä lohkojen puolustustehtäviä.

Asemasotavaiheen aikana perustettiin vielä lisää uusia prikaateja siten, että vetäytymisvaiheen alkaessa kesällä 1944 kenttäarmeijaan kuului yhteensä viisi jalkaväkiprikaatia, Ratsuväkiprikaati, Panssariprikaati ja Jääkäriprikaati.

Jatkosodan lopulla perustettiin vielä Rajajääkäriprikaati, lähinnä tulevaan rajanvartiointitehtävään. Muutoin, jatkosodan vetäytymisvaiheessa ja Lapin sodan aikana prikaatien kokoonpanot eivät enää kehittyneet. Jatkosodan loppuvaiheissa ja Lapin sodassa prikaateille annettiin itsenäisiä viivytys-, puolustus- ja hyökkäystehtäviä.

Sotien jälkeen puolustusvoimat oli organisoitava uudelleen. Tärkeimmäksi kysymykseksi nousi keskijohdon yhtymäorganisaatio. Sotakokemukset osoittivat prikaatien soveltuvan meidän oloihimme divisioonaa paremmin. Prikaati, pienenä itsenäisenä yhtymänä, oli harvateisessä maastossamme divisioonaa käyttökelpoisempi. Divisioonien täydentäminen suojajoukkokokoonpanoon olisi lisäksi ylittänyt Pariisin rauhansopimuksen miesmäärän. Puolustusvoimien johdon mukaan oli jo rauhanajan armeijan organisaation oltava sellainen, että sitä täydentämällä voitaisiin perustaa suojajoukot. Tämän vuoksi puolustusvoimien ylin johto päätyi suosittamaan prikaatiorganisaatiota, vaikka sotien jälkeen puolustusvoimien uudistuksen käynnistämiseksi perustettu

puolustusrevisiokomitea työssään esittikin armeijaamme edelleen divisioonaorganisaatiota. Näin, vuonna 1950, hyväksyttiin prikaati sodanajan kokoonpanoihin. Samalla prikaatin kokoonpanosta tuli ensimmäistä kertaa kiinteä: neljä pataljoonaa, kenttätykistörykmentti ja aselajijoukkoja. Tämän jälkeen, vuonna 1952, rauhanajan armeijakin organisoitiin prikaatikokoonpanoon.

Johtamisen ja esikuntapalvelun kehittyminen

Talvisodan alkaessa prikaatin esikunta muistutti enemmän rykmentin esikuntaa kuin itsenäisen yhtymän esikuntaa. Ohjesääntöjä esikuntapalvelusta ei ollut ennen syksyä 1939. Esikuntapalvelu perustui Sotakorkeakoulussa annettuun opetukseen ja kertausharjoituksissa annettuun esikuntakoulutukseen. Esikuntatyöskentely 1930-luvulla oli aika vierasta sekä kouluttajille että koulutettaville. Ennen talvisotaa pidetyissä prikaatin esikuntien kertausharjoituksissa pystyttiin esikuntapalvelua kuitenkin harjoittelemaan sen verran, että sodan syttyessä työskentely prikaatin esikunnassa ei enää ollut aivan tuntematonta.

Prikaatin johtaminen oli koko sotien ajan komentajakeskeistä. Komentajat johtivat joukkojaan komentopaikoiltaan painopistesuunnan joukkojen läheisyydestä. Komentopaikan henkilöstön komentajat määräsivät tarpeen mukaan. Esikunnat seurasivat tilannetta, laativat komentaja käskemiä käskyjä ja ohjeita sekä huolehtivat joukkojen huollosta.

Aselajikomentajien liittäminen esikuntien organisaatioihin ei oleellisesti muuttanut esikuntatekniikkaa. Aselajikomentajat olivat organisaatiossa suoraan prikaatin komentajien eivätkä esikuntapäällikön alaisia. Aselajikomentajat eivät suoranaisesti osallistuneet esikuntien työskentelyyn. He olivat enemmänkin prikaatin aselajijoukkojen komentajia kuin esikunnan upseereita. Esikuntatyö perustuikin lähinnä hyviin yhteistoimintasuhteisiin, ei työjärjestykseen. Yhteistyökykyä esikunnilla kuitenkin sotien aikana oli, eivätkä esikuntien epäselvät johtosuhteet ratkaisevasti vaikeuttaneet esikunnan työtä ja prikaatin joukkojen

johtamista.

Vetäytymisvaiheen aikana ja Lapin sodassa prikaatien komentajat joutuivat kuitenkin jo jakamaan johtamisvastuuta esikuntapäälliköille ja esikunnille. Prikaatien itsenäiset tehtävät, nopeasti taisteluissa muuttuneet tilanteet ja laajat vastuualueet pakottivat komentajia käyttämään entistä enemmän esikuntia apuna suunnittelutyössä ja joukkojen johtamisessa.

Sotien jälkeen kirjoiteltiin sotilasalan tutkimuksissa, kirjoissa ja lehdissä paljon keskijohdon yhtymien johdon organisaatiosta. Prikaatien esikuntien epäselvät johtosuhteet oli tiedostettu jo jatkosodan aikana, mutta asian parantamiseksi ei ollut tehty juuri mitään. Vuoden 1950 sodanajan prikaatikokoonpanossa aselajikomentajat kuuluivat edelleenkin prikaatin komentajan alaisuuteen. Lisäksi esikunnassa ei ollut vielä kukaan tarpeellista aselajien edustusta. Runsas kirjoittelu lienee aiheuttanut sen, että sodanajan määrävahvuus vuodelta 1950 vanheni nopeasti ja vuonna 1955 aselajikomentajat liitettiin aselajipäälliköinä prikaatin esikunnassa esikuntapäällikön alaisuuteen.

Esikuntapalvelun ohjesääntöjen vähäisyys ja niiden antamien ohjeiden epäselvyys oli myöskin havaittu jo sotien aikana. Ohjesääntötyön käynnistyessä 1950-luvun alkupuolella ryhdyttiin laatimaan myös uusia esikuntapalvelun ohjeita. Uusi esikuntaohjesääntö valmistui vuonna 1957. Tässä kirjassa ei enää annettu vain yleisluonteisia ohjeita työskentelystä esikunnassa, vaan otettiin huomioon myös eri tasoisten esikuntien esikuntapalvelu.

Esikunta- ja viestiyksiköiden kokoonpanojen ja käyttöperiaatteiden kehittyminen

Prikaatien esikuntayksiköt oli sotaa edeltävältä ajalta alkaen liitetty esikuntien kokoonpanoihin. Esikuntayksikön tehtävänä oli huolehtia esikuntien arkirutiineista: lähettipalveluista, lähiviestiyhteyksistä, muonituksesta sekä esikuntien suojaamisesta ja vartioinnista. Esikuntayksiköiden

henkilövahvuus oli sotien aikana riittävä, kun otetaan huomioon esikuntien vahvuudet. Sotien jälkeen, vuonna 1955, prikaatien esikuntayksiköt erotettiin esikunnista esikuntakomppanioiksi.

Esikuntien tarvitsema kalusto oli esikuntayksiköillä. Esikuntavälineistössä ei tapahtunut oleellista kehitystä. Esikunnissa käytetyt toimistovälineet olivat alkeelliset, mutta riittävät senaikaiselle esikuntatekniikalle. Majoitusvälineiden määrä kasvoi kuitenkin sotien aikana, eivätkä esikunnat enää jatkosodan aikana olleet riippuvaisia toiminta-alueen rakennuksista.

Talvisodan alkaessa viestiyksiköiden henkilöstö- ja kalustomäärät olivat pienet. Viestivälineiden määrä saneli usein esikunnan paikan, niin että esikunnat oli sijoitettava alueille, mistä oli jo olemassa kiinteät puhelinyhteydet. Tämä saattoi pidentää huomattavasti yhteysetäisyyttä alajohtoportaisiin. Radioita oli vähän ja niiden kantama lyhyt. Komentajat joutuivatkin valitsemaan johtamispaikkansa taistelujen aikana alajohtoportaiden läheisyydestä. Puhelin- ja radioyhteyksien lisäksi käytettiin lähettejä ja erilaisia näköviestivälineitä. Vähäisestä materiaalmäärästä huolimatta viestiyksiköt kykenivät rakentamaan ja ylläpitämään yhteydet tärkeimpiin suuntiin.

Jatkosodan syttyessä tilanne oli samanlainen. Viestihenkilöstön määrää oli kuitenkin talvisodan kokemusten perusteella lisätty. Prikaatien esikuntien kokoonpanoja tarkistettaessa uudelleenjärjestelyjen yhteydessä syksyllä 1941 myös viestiyksiköiden kokoonpanoja ja materiaalmääriä tarkistettiin. Asemasodan aikana viestiyksiköiden henkilö- ja kalustomäärien riittävyys ei kuitenkaan tullut esille. Vastavetäytymisvaiheen aikana ja Lapin sodassa määrät todettiin edelleenkin riittämättömiksi. Viestihenkilöstölle tuli vetäytymisvaiheessa lisäksi aika paljon tappioita. Sodan aikana ei ollut kuitenkaan enää aikaa lisätä vahvuuksia, mutta materiaalia varattiin eri johtoportaisiin entistä enemmän reserviksi ja radioiden käyttöä yhteysvälineenä lisättiin. Viestiyksiköt kykenivät kaikesta huolimatta

rakentamaan tärkeimmät prikaatien tarvitsemat yhteydet myös jatkosodassa ja Lapin sodan aikana.

Sotakokemusten perusteella myös prikaatien viestiyksiköihin tehtiin muutoksia. Aselajeille käskettiin osuutensa prikaatien viestiyhteyksien rakentamisesta. Prikaatin viestikomppanian vahvuus ja tehtävät suunniteltiin sellaisiksi, että komppania kykeni liittämään prikaatin alajohtoportaat prikaatin viestiverkkoon ja ylläpitämään rakennetut yhteydet. Viestiyksiköiden vahvuus oli kasvanut noin kaksinkertaiseksi talvisodan ajoista.

Esitys jatkotutkimuksesta

Tässä työssä on käsitelty prikaatiemme esikuntaorganisaatiota, sen kehittymistä ja johtamisperiaatteita alkaen 1930-luvulta ja päättyen prikaatiorganisaation käyttöönottoon keskijohdon yhtymänämme.

Esikuntia kehitetään yleensä kokemusten perusteella. Kokemukset ovat myös osoittaneet, että ne armeijat ovat menestyneet, joilla on tehtäviinsä pystyvät esikunnat. Kehitystyön on siis jatkuttava myös rauhan aikana, unohtamatta kuitenkaan sotien antamia kokemuksia.

Esikuntaorganisaatioitamme on tutkittu varsin vähän. Tämän työn täydentämiseksi kannattaisi tutkia jatkossa suomalaisen yhtymän esikuntaorganisaation kehittymistä ja siihen vaikuttaneita tekijöitä itsenäisyyden alkua ajoista talvisotaan saakka. Tutkittavia asioita tulisi olla ainakin esikuntien kokoonpanot ja niihin vaikuttaneet asiat sekä esikuntatyökentelyn kehittyminen 1920- ja 1930-luvulla. Tutkimuksessa tulisi pyrkiä selvittämään, miksi pienen maan armeijalle rakennettiin niinkin täydellinen esikuntaorganisaatio, kuin meidän yhtymillämme viime sotien aikana oli. Jatkosodan ajalta saattaisi lisäksi olla hyödyllistä tutkia divisioonien esikuntia: niiden rakennetta, henkilöstöä ja komentajien sekä esikuntien johtamistoimintaa, samoin kuin tässäkin työssä.

VIITTEET

1. Pöyhönen K: Yhtymän ja jalkaväkijoukko-osaston organisatio ja johtamistavat nykyaikaisessa sodassa, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1950, s. 4.
2. Sama, s. 9 - 11.
3. Sama.
Vrt. Airo A.F: Suurempien joukkoyksiköiden johdon järjestelyn periaatteita, Sotilasaikakausilehti 1925, s. 361 - 367.
4. Maunula A: Keski johdon esikuntaorganisaatiomme tarkistaminen sotakokemusten valossa, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11.
Vrt. Pöyhönen, emt, s. 5.
Kapt Pöyhösen diplomityön arvosteli evl A Maunula.
5. Puolustusrevision mietintö 1926, s. 1 - 2, 13/ PRArk, SArk.
6. Sama, s. 4 - 7.
Mietinnössä puhuttiin Venäjästä eikä Neuvostoliitosta.
7. Sama, s. 32.
8. YE:n kirj n:o 26/ VK 27/ op. sal./ 24.5.1927, T 2861/ 33, SArk.
9. YE:n ohje n:o 1/ VK 1-2/ op. sal./ 20.12.1933, T 2866/7, SArk.
10. YE:n arvio n:o 8/ op. sal. /3.3.1934, T 2866/5, SArk.
11. YE:n suunn n:o 4/ VK 1/ op. sal./ 28.2.1934, T 2861/ 20, SArk.
12. YE:n suunn n:o 6/ Vk 2/ op. sal./ 28.2.1934, T 2866/7, SArk.
13. YE:n suunn n:o 1/ op 1 sal./ 5.1.1939, T 1588/6, SArk.
14. Halsti W: Keskieurooppalaisesta ja suomalaisesta taktiikasta, Sotilasaikakausilehti 1937, s. 264 - 274 ja 323 - 334.
15. 1) YE:n käsky n:o 25/ VIII/ 32.sal/ 23.1.1932, P 17/ 10 - 12, SArk ja
2) Puolustuslaitosasetus, Ask n:o 213/ 29.6.1933.
16. Halsti Wolf H: Talvisota 1939 - 1940, Suomen Sota 1939 - 1945, 1. osa, (Keuruu 1955), s. 70 - 71.
17. 1) YE:n suunn n:o 4/ VK 1/ op. sal./ 28.2.1934, T 2861/ 20, SArk ja
2) YE:n suunn n:o 6/ Vk 2/ op. sal./ 28.2.1934, T 2866/7, SArk.

18. Sama.

19. Halsti Wolf H: Talvisota, s. 56.

20. Sama, s. 59.

Halsti väitti suomalaista taktiikkaa yksipuoliseksi. Näin ei varmaankaan ollut ! Jo talvisodassa suomalainen taktiikka oli hyvin aktiivista ja olosuhteet huomioon ottavaa. Lisäksi Halsti piti meidän taktiikkaamme Kannakselle huonosti soveltuvana, koska maasto oli hänen mukaansa avointa. Näinkään ei liene ollut kuin tietyillä Kannaksen alueilla. Saattaa tosin olla, että Halsti, joka talvisodassa oli 5.D:n huoltopäällikkönä Kannaksella, arvioi asioita talvisodan kokemusiansa perusteella. Tuolloinhan suomalaisten operaatiot, nimenomaan Kannaksella, olivat neuvostoarmeijan painostaessa pitkälti pakon sanelemia.

21. YE:n ohje n:o 1/ VK 1-2/ op sal./ 20.12.1933, T 2866/7, SArk.

Asiakirjassa on nimiä ja paikannimiä yliviihuttu ja korjattu lyijykynällä asiakirjan laatimisen jälkeen.

Vrt. 1) AKE:n kirj n:o 175/ III/ 239/ op sal./ 10.3.1934, T 2866/7 ja

2) I AKE:n kirj n:o 1/ III/ 54/ sal/ 9.10.1939, T 1588/7, SArk.

22. Sama.

23. Sama.

24. Sama.

25. YE:n käsky n:o 447/ 33. sal./ 1.6.1933, T 10594/14, SArk.

26. Sama.

27. Kenttäohjesääntö (K.O.) I, 2. painos, (Helsinki 1939), s. 15.

28. YE:n os. 1:n ak n:o 1/ VIII/ 2.1.1930, Hh 3, T 22104, SArk.

Vrt. AKE:n kirj n:o 229/ II/ 217 sal./ 7.5.1935, Hb 3, SArk.

29. 1) AKE:n kirj n:o 229/ II/ 217 sal./ 7.5.1935, Hb 3, SArk ja

2) Sotakorkeakoulun kesä- ja talvikenttäharjoituskertomukset vuosina 1937 - 1939, Sota-arkiston sivuarkisto, Hämeenlinna.

30. AKE:n kirj n:o 229/ II/ 217 sal./ 7.5.1935, Hb 3, SArk.

Vrt. 1.DE:n ak n:o 189/ II/ 217 sal./ 12.10.1935, F8, SArk.

Prikaatin esikuntien kertausharjoituksessa 1. - 30.9.1935 harjoitukseen osallistuneille jaettiin kirjallinen ohje esikuntatyöskentelystä. Ohje lienee ollut ainakin pohjaltaan sama kuin edeltävänä keväänä laadittu esitys työskentelystä osaston esikunnassa. Ohjetta pidettiin kuitenkin liian pitkänä ja vaikealukuisena.

31. 2.DE:n ak n:o 12/ II/ 217 sal./ 5.1.1939, F 25, SArk.

32. Esikuntaopas, (Helsinki 1939).
33. Tämän asian voi todeta, kun lukee Esikuntaoppaan. Samaan tulokseen päätyi evl A Maunula sotien jälkeen arvioi-
dessaan keskijohdon esikuntatyöskentelyä sotien aikana. Mau-
nulan arvioita on käsitelty tarkemmin tämän työn viimeisessä
luvussa.
34. Esikunnan virkaohjeet 1939, Maanpuolustuskorkeakoulun
kirjasto, Helsinki.
Kirjasta ei löydy julkaisumerkintöjä. Siinä on leima " PUO-
LUSTUSVOIMAIN PÄÄESIKUNTA KOM. ". Tätä ohjetta ei viralli-
sesti julkaistu, mutta se lienee ollut käytössä keskijohdon
yhtymien esikunnissa, koska mm sota-ajan asiakirjojen dia-
riointi noudatti juuri tämän ohjeen kirjejärjestintä.
35. Kannaksen suojajoukkojen henkilökuntamäärävahvuudet
(Kan. Sj. määräv. 33), 41, SARk.
36. Esikuntaopas, s. 16.
37. Kannaksen suojajoukkojen henkilökuntamäärävahvuudet,
(Kan. Sj. määräv. 33), 41, SARk.
38. Sama.
39. Kenttäohjesääntö I, s. 48 - 49.
40. Saura V: Missä määrin nykyinen viestijohto ja nykyiset
viestijoukot (kokoonpano, kalusto ja liikuntavälineet vas-
taavat tarkoitustaan meikäläisissä olosuhteissa), Sotakor-
keakoulun diplomityö vuodelta 1938, s. 22 - 23.
Kenttäkaapeliyhteyksistä käytettiin nimitystä " suorat yh-
teydet " ja yleisen puhelinverkon yhteyksistä nimitystä
" kaukoyhteydet tai epäsuorat yhteydet ".
41. Sama, s. 28.
Venäläisillä lähetit kuuluivat viestijoukkoihin.
42. Sama, s. 7.
43. Sama, s. 2.
Suurvalta-armeijoissa kenttäarmeijoiden viestihenkilöstö oli
n. 12 - 14 % koko henkilöstöstä, kun se I maailmansodan jäl-
keen oli ollut 8 - 10 %.
44. Sauran diplomityössä arvioitiin viestiyksiköiden tekni-
siä suoritusmahdollisuuksia. Linjanrakennusjoukkueen
rakentamiskyvyksi laskettiin 40 km/vrk. Yhteyksien kunnos-
sapitoon sekä keskuksien ja asemapuhelimien päivystykseen
sitoutuisi koko rakennusjoukkue. Radioiden käyttöä ei juuri-
kaan arvioitu, niistä ei liene ollut tuolloin vielä paljoa-
kaan kokemusta, eikä niihin luotettu.
45. Sama, s. 14.
46. Tervasmäki V: Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana
1939 -1978, Puolustusministeriön historia II, (Hämeenlinna
1978), s. 31.

47. Kytölä T: Johtamistavan ja johtamismenettelyn vertailu rykmentti, prikaati, divisioona, mukaanlukien sotakokemukset, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1958, s. 7 - 8.
48. Sotakorkeakoulun kesä- ja talvikenttäharjoituskertomukset vuosina 1937 - 1939, Sota-arkiston sivuarkisto, Hämeenlinna.
49. Öhqvist Harald: Talvisota minun näkökulmastani, (Porvoo 1951), s. 31 - 32.
50. Sama.
Vrt. 2.DE:n ak n:o 12/ II/ 217 sal./ 5.1.1939, F 25, SArk. Reserviläisillä, eikä myöskään kouluttajilla ollut kokemusta esikuntaharjoitusten pitämisestä. Esikuntaharjoituksissa ei lisäksi ollut todellisia yhteyksiä, ei viestijoukkoja, eikä ajajohtoportaita. Ajankäyttöä ei laskettu 1:1:een, jolloin olisi voitu laskea todellisia aikoja. Lisäksi esikuntaharjoituksissa kaikilla esikunnilla oli sama tilanne. Hyödyllisempää olisi ollut, jos kukin esikunta olisi pelannut omaa johtoporrastaan.
51. 2.DE:n ak n:o 181/ II/ 217 sal./ 10.6.1938, F 21, SArk.
52. YE:n os. 4:n ak n:o 315/ X/ sal./ 2.11.1934, F3, SArk.
53. Öhqvist, emt, s. 19.
54. Sama.
55. Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen haastattelu 7.5.1993.
Tärkeimmät kenrl Järventauksen haastattelun tätä työtä koskevat kysymykset ja vastaukset on esitetty liitteessä 33.
56. Öhqvist, emt, s. 32.
57. YE:n kirj n:o 96/ X/ sal. 34/ 9.4.1934, F 3, SArk.
58. 2.DE:n ak n:o 181/ II/ 217 sal./ 10.6.1938, F 21, SArk.
59. YE:n kirj n:o 96/ X/ sal. 34/ 9.4.1934, F 3, SArk.
60. Sama.
61. AKE:n ak n:o 394/ II/ 217 sal./ 19.9.1935, F 8, SArk. Harjoitukseen sisältyi kiertoajelu Karjalan kannaksella Lipolan - Raudun - Metsäpirtin - Kivennavan alueella sekä rannikkoseudulla. Harjoitukseen osallistuivat myös 1., 2. ja 3. Divisioonan esikunnat.
62. RPrE:n ak n:o 195/ III/ 149 sal./ 11.9.1935, F 8, SArk. Harjoitus lienee liittynyt samaan aikaan olleeseen RPrE:n kertausharjoitukseen.
Ratsuväkiprikaatin nimi lyhennettiin ennen talvisotaa RPr. ja talvisodan jälkeen Rv.Pr.

63. 1.DE:n ak n:o 189/ II/ 217 sal./ 12.10.1935, F 8, SArk. Harjoitusta esitettiin muutettavaksi Viipuriin (Markovillaan), missä yhteydet olisivat olleet valmiit ja oppilaista olisi saatu peliryhmät.

64. AKE:n kirj n:o 229/ II/ 217 sal./ 7.5.1935, F 8, SArk. Asiakirjasta ei selviä, oliko harjoitus jo pidetty vai vain suunniteltu. Harjoitus lienee liittynyt RPrE:n esikunta- ja viestikenttäharjoitukseen samana syksynä. Asiakirjaan oli lisäksi liitetty tarkka koulutusohjelma esikuntapalvelun koulutuksesta yhtymien esikuntien kertausharjoituksissa.

65. AKE:n ak n:o 112/ II/ 217 sal./ 1.3.1939, Hc 11, SArk. Harjoitukseen osallistui koko Ratsuväkiprikaati. Harjoituksen aiheena oli hyökkäys. Komentajaa lukuunottamatta esikunnan kokoonpano oli talvisodassa lähes sama.

66. Sama.

Harjoitukseen osallistuivat Ratsuväkiprikaatin pääosat. Esikunnan kokoonpano oli lähes sama kuin talvisodassa. Harjoituksen aiheina olivat ensin viivytyt, sitten puolustus ja lopuksi hyökkäys.

67. 1) AKE:n ak n:o 202/ II/ 217 sal./ 6.6.1934, F 3, SArk,
2) AKE:n kirj n:o 24/ II/ 217 sal./ 22.1.1934, F 3, SArk ja
3) ViestiR:n ak n:o 127/ II/ 217 sal./ 12.9.1939, F 25, SArk.

68. 1) AKE:n ak n:o 394/ II/ 217 sal./ 19.9.1935, F 8, SArk,
2) 1.DE:n ak n:o 246/ II/ 217 sal./ 14.12.1937, F 17, SArk,
3) 2.DE:n ak n:o 316/ II/ 217 sal./ 15.10.1938, F 21, SArk ja
4) AKE:n ak n:o 112/ II/ 219 sal./ 1.3.1939, Hc 11, SArk.

69. ViestiR:n ak n:o 127/ II/ 217 sal./ 12.9.1939, F 25, SArk.

70. Esikuntien kertausharjoitukset suunniteltiin siten, että niihin liittyi maastontiedustelu Karjalan kannaksella. Harjoituksia oli kuitenkin vähän. Kirjassaan " Talvisota minun näkökulmastani " kenrl Öhqvist, jolle Kannas oli hyvinkin tuttu, arvioi , että koska joukko-osastoilla oli varaa lähettää pieniä ryhmiä kantahenkilökunnastaan kenttäharjoitukseen rajaseudulle ainoastaan kerran pari vuodessa, talvisodan syttyessä oli aika useita sekä vanhempia että nuorempia upseereita, joille Kannas oli varsin tuntematonta. Asia ei liene ollut ihan näin yksiselitteinen. Kertausharjoitusten alettua 1930-luvun puolivälissä suuri osa niistä pidettiin Kannaksella. Esikuntien harjoituksiin liittyivät edellä mainitut maastontiedustelut.

71. 1) 1.DE:n ak n:o 189/ II/ 217 sal./ 12.10.1935, F 8, SArk ja
2) 2.DE:n ak n:o 12/ II/ 217 sal./ 5.1.1939, F 25, SArk.

72. Kytölä, emt, s. 7 - 8.

73. Seppälä Helge: Itsenäisen suomen puolustuspolitiikka ja strategia, (Porvoo 1974), s. 102.

74. Kytölä, emt, s. 8.

Vrt. Halsti ja Ohqvist, emt:t.

Molemmissa kirjoissa kirjoittajat ovat sitä mieltä, että esikuntatyöskentely kangerteli talvisodan alussa, mutta hyvin pian esikunta tottui työhönsä. Esikuntatyöskentely lie-
nee kertausharjoituksissa opittu kuitenkin siten, että aika nopeasti asiat palautuivat mieliin. Osaltaan heikkoon alkuun lienee lisäksi vaikuttanut esikuntien henkilöstön vaihtuvuus kertausharjoituskierron aikana.

75. AKE:n kirj n:o 632/ 23.9.1939, Haa 5, SArk.

76. Talvisodan historia 1. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XVI:1, 3. painos, (WSOY Porvoo 1984), s. 102.

77. AKE:n kirj:n n:o 175/ III/ 239 opsal/ 10.3.1939, T 2862/5, SArk.

78. AKE:n kirj n:o 632/ 23.9.1939, Haa 5, SArk.

79. Ohqvist, emt, s. 21.

80. YE:n kirj n:o 473/ op. 1 sal./ 5.10.1939, Haa 5, SArk.

81. Halsti, emt, s. 77.

Vrt. Ohqvist, emt.

Kummassakin teoksessa kirjoittajat kertovat II AK:n menettäneen iskukykyisimmän reservinsä, kun suojajoukkoprikaatit yhdistettiin 1.D:ksi.

82. AKE:n kirj n:o 632/ 23.9.1939, Haa 5, SArk.

83. 1.DE:n ak n:o 7/ III/ 51./23.10.1939, P 859/9, SArk.

Myös muualta komennettiin henkilöstöä 1.DE:aan.

Vrt. 1.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 5.10.1939 - 4.12.1939, 2665, SArk.

1.D:n muodostaminen aiheutti myöskin sen, että 1., 2. ja 3.PrE:iin komennettiin uutta henkilöstöä seuraavan kuukauden ajan. Muutos ei varmastikaan edesauttanut esikunnan työruutiinin saavuttamista.

84. 1) U-ryhmän sotapäiväkirja ajalta 21.10.1939 - 28.11.1939, 3134, SArk,

2) U-ryhmän ak n:o 145/ III/ 39./ 27.10.1939, P 859/9, SArk,

3) Tsto III/E/3.Pr:n sotapäiväkirja ajalta 7.10.1939 - 7.12.1939, 2726, SArk ja

4) 1.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 5.10.1939 - 4.12.1939, 2665, SArk.

85. Sama.

86. Sama.

Prikaatilla ei ollut tuolloin nykyisen kaltaista operatiokäskyä, vaan käsky oli lähinnä alajohtoportaan komentajalle annettavan erilliskäskyn tyyppinen. Käsky saatettiin kuitenkin antaa alajohtoportaiden komentajille yhteiskäskynä.

87. Prikaatien alajohtoportaille oli kuitenkin jo annettu tehtävät, koska prikaatit ryhmitettiin pääosin VK 2-suunnitelman mukaisesti.

88. 1) SPK:t 2665, 2726 ja 3134 sekä

2) U-ryhmän ak n:o 145/ III/ 39./ 27.10.1939, P 859/9, SArk.

89. Sama.

90. Tässä työssä käytetään neuvostoliittolaisista nimitystä venäläiset niissä kohdin, missä alkuperäislähteissäkin on käytetty venäläiset-nimitystä.

91. Talvisodan historia 2. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XVI:2, (WSOY Porvoo 1978) U-ryhmän ja Ratsuväkiprikaatin taistelut.

92. Sama, 1.D:n, 3.D:n ja I AK:n taistelut.

93. Sama, 1.D:n taistelut.

94. Sama.

95. Sama, II AK:n, 1.D:n ja 11.D:n (myöh 2.D) ja Ryhmä Sihvon taistelut.

96. Halsti: Talvisota 1939-1940, s. 133 ja 205 - 212.

97. Talvisodan historia 3. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja 16:3, (WSOY, Porvoo 1978), s. 211- 219.

98. Ylempien johtoportaiden alkuperäisten operaatiokäskyjen avulla ei pysty tutkimaan prikaateille annettujen tehtävien itsenäisyyden astetta. Käskyt ovat muodoltaan paljon yksityiskohtaisempia kuin nykyisin. Parhaiten prikaatien tehtävien itsenäisyyttä pystyy tutkimaan tarkastelemalla prikaatien johtosuhteita, käyttöalueita ja prikaatien taistelujen liittymistä ylemmän johtoportaan taisteluihin. Käskyt ovat saman tyyppisiä koko sota-ajan.

99. 1.PrE:n sotapäiväkirjat n:o 1 ajalta 5.10.39 - 4.12.39, 2665, SArk,

n:o 2 ajalta 6.12.39 - 29.12.39, 2666, SArk,

n:o 5 ajalta 16.2.40 - 26.2.40, 2669, SArk ja

n:o 6 ajalta 27.2.40 - 11.3.40, 2670, SArk,

R-ryhmän sotapäiväkirja ajalta 29.11.39 - 7.12.39, 2900, SArk,

3.PrE:n sotapäiväkirjat n:o 1a ajalta 6.12.39 - 23.12.39, 2717, SArk,

n:o 1b ajalta 23.12.39 - 25.1.40, 2718, SArk,

n:o 3 ajalta 18.2.40 - 20.2.40, 2721, SArk,

n:o 4 ajalta 21.2.40 - 3.3.40, 2722, SArk ja

n:o 5 ajalta 3.3.40 - 13.3.40, 2723, SArk sekä

Tsto III/4.PrE sotapäiväkirja ajalta 11.10.1939 - 20.3.1940, 2770, SArk.

Ratsuväkiprikaatin sotapäiväkirjat on kirjoitettu kuten tiedustelupäiväkirjat. Niissä on hyvin lyhyesti selvitetty tapahtuneet, eikä niiden perusteella voi tutkia komentajan

tai esikunnan johtamista eikä heidän toimintaansa vaikuttaneita tapahtumia.

2.PrE:n sotapäiväkirjoja ei ole Sota-arkistossa.

100. Sama.

Kenraaliluutnantti Jorma Järventaus kertoi haastattelussa 7.5.1993 samaa. Talvisodassa aselajien komentajat hoitivat tukemisjärjestelyt, koska esikunnissa ei ollut aselajikomentajia.

101. SPK:t 2900, 2717, 2718, 2721, 2722 ja 2723.

102. Sama.

103. II AK:n ak n:o 57/ Int./ 140 sal/ 28.10.1939, P 3161/3, SArk.

Vrt. Intendenttitoimisto/ KanAE:n lähetysilmoitukset ja tilaukset, P 3161/3, 297 g, SArk.

Kannaksen suojajoukoilla oli telttoja, mutta ne olivat jo osittain rikki ja huollon tarpeessa. Joulukuussa joukoille ryhdyttiin toimittamaan Enson pahviteltoja. Teltat olivat kuitenkin painavia, paljon tilaa vieviä ja ajan kuluessa ne vuotivat. Ne eivät soveltuneet liikkuviin sotatoimiin, ja II AK vaatikin joukoilleen myöhemmin täydennykseksi kangasteltoja.

Haastattelussaan 7.5.1993 kenrl J. Järventaus kertoi, että prikaatien alajohtoportailta ei kuitenkaan ollut talvisodan alkuvaiheissa vielä teltoja.

104. SPK:t 2900, 2717, 2718, 2721, 2722 ja 2723.

105. KanAE:n lähetysilmoitukset P 3161/14, SArk.

106. II AK:n viestikäskey n:o 2, ak n:o 273/ VKom/ 72 sal./ 24.10.1939, P 460/ 4-5, SArk.

107. II AK:n ak n:o 28/ VKom/ sal./ P 762/3, SArk.

108. K.D. n:o 550/ P-V/ 72./ 29.11.1939 (1.Pr), P 460/4-5, SArk.

109. II AK:n ak n:o 453/ VKom/ 72. sal/ 7.11.1939, P 762/3, SArk.

110. SPK:t 2665, 2666, 2669, 2670, 2900, 2717, 2718, 2721, 2722 ja 2723.

111. Sama.

112. I AK:n viestikäskey n:o 1, n:o 16/ VKom/ 72 sal./ 12.10.1939, P 460/4-5, SArk.

113. II AK:n viestikäskey n:o 2, ak n:o 273/ VKom/ 72 sal./ 24.10.1939, P 460/4-5, SArk.

114. SPK:t 2665, 2666, 2669, 2670, 2900, 2717, 2718, 2721, 2722 ja 2723.

115. III/1.PrE K.D. n:o 78/ P-V/ 39.sal./ 10.11.1939,
P 460/4-5, SArk.

Asiakirjassa on peitepiirros vilkkuyhteyksistä, jossa yhteys naapuriin on järjestetty vilkuilla, jotka ovat 2 - 3 km:n päässä toisistaan selvästi toisilleen näkyvillä paikoilla. Taaimmalle vilkkuasemalle tulee johdinyhteys prikaatin esikunnasta/ komentopaikasta.

116. KanAE:n ak kirj n:o 269/ VKom./ 51 sal/ 22.11.1939,
P 762/3, SArk.

Suojajoukkojen viestivälinetilanneilmoituksen mukaan 25.10. 1939 kenttäkeskuksia puuttui muutama, kenttäkeloja 10 % ja tykistön käyttämiä D-radioita 25 %.

117. Sama.

Tilanneilmoituksen mukaan esim 1.Pr oli lähes supistettujen määrävahvuuksien mukainen, siltä puuttui vain jonkin verran kevyttä kenttäkaapelia ja kaapelikeloja, muutama keskus sekä jonkin verran paristoja.

118. KanAE:n ak n:o 382/ VKom./ 241/ 2 sal./ 10.12.1939,
P 762/4, SArk.

119. KanAE:n saapunut ak n:o 220/ VKom.tsto/ 238/ 1 sal./
14.11.1939, P 762/3, SArk.

Ratsuväkiprikaatin, jonka runkona oli rauhanajan Ratsuväkiprikaati, viestieskadroonan joukkueenjohtajat olivat myös kaaderihenkilöstöä.

Prikaateissa viestikoulutuksen saanut henkilöstö oli lähes poikkeuksetta sijoitettu koulutustaan vastaaviin tehtäviin.

120. Suomen sotahistorian komissio R.Y.: Talvisodasta
jatkosotaan, (Gummerrus, Jyväskylä 1991), s. 29.

Mannerheim ei halunnut, että sotakokemuksista keskusteltaisiin julkisesti lehdissä tai asioista julkaistaisiin kirjoja. Hän piti kuitenkin sotakokemusten keruuta tarpeellisena tehtyjen virheiden korjaamiseksi ja antoi heti talvisodan jälkeen päämajalle tehtäväksi koota talteen talvisodan kokemukset.

121. Päämajan kirj n:o 940/ koul.1/ 40.sal/8.4.1940,
T 14240/5, SArk.

122. Suomen sotahistorian komissio R.Y., Talvisodasta jatkosotaan, s. 29.

123. Sama, s. 32.

124. Sama, s. 33.

125. Jatkosodan historia 1. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisu XXV:1, (WSOY, Porvoo 1988), s. 48 ja s. 108.

126. Sekä Öhqvist Talvisodan päiväkirja -teoksessaan että Halsti Talvisota 1939 - 1940 -teoksessaan kritisoivat prikaatien yhdistämistä 1. Divisioonaksi. He kertovat suojajoukkoprikaatien yhdistämisellä 1.D:ksi olleen suuren merkityksen II AK:n taistelulle. Heidän mukaansa prikaatien käyttö oli suunniteltu siten, että niiden ryhmitystä voitiin

muutella vihollisen saapuessa rajalle. Kun 1.D muodostettiin Karjalan Armeijan reserviksi, II AK menetti näin oman isku-
kykyisen reservinsä.

127. Taktillisen toimiston päällikön evl V Nordgrenin p.m. vihollisen taktiikasta ja omista vastatoimenpiteistä keväällä 1940, T 15709/2, SArk.

128. Maavoimien esikunnan koulos:n kirj n:o 473/ XIII/ 12/ 40 sal./ 1.6.1940, T 14240/12, SArk.

129. Jatkosodan historia, 1. osa, s. 111.

130. Jatkosodan historia, 1. osa, s. 158.

131. MaavE:n Os. 2:n ak n:o 1813/ V/ 23/ sal/ 4.6.1940, Hh 81/ T 22104, SArk.

132. Päämajan järjos:n ak 31.8.1940, Hh 13/ T 22104, SArk.

133. Haaki T.W: Suomen puolustusvoimien saattaminen sodan kannalle ja niissä tapahtuneet tärkeimmät muutokset sekä pääosien kotiuttaminen 1944, s. 74.

134. Sama, s. 8.

135. Jatkosodan historia, 1. osa, s. 97.

136. Suomen sotahistorian komissio R.Y., Talvisodasta jatkosotaan, s. 106.

137. 1) PV:n PE:n ak n:o 2800/ 40. järj. 1. sal/ 4.10.1940, Hh 75/ T 22104, SArk ja
2) Keski johdon esikuntien ja erinäisten joukkojen sodan-ajan määrävahvuudet v 1940, Hh 75/ T 22104, SArk.

138. Haaki, emt, s. 72.

139. Sama, s. 90 - 91.

140. Sama, s. 43.

141. Jatkosodan historia, 1. osa, s. 241 - 246.

142. Ryhmä O:n sotapäiväkirja ajalta 7.6. - 18.11.1941, T 3834, SArk.

Vrt. Jatkosodan historia, 1. osa, s. 241 - 246.

143. Jatkosodan historia, 2. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:2, (WSOY, Porvoo 1989), s. 272.

Prikaati K kuului aluksi 14.D:aan ja 28.7. alkaen prikaati kuului Karjalan Armeijan johtoon.

144. Sama, s. 106.

145. ROE:n ak n:o 499/ III/ 151. b. sal/ 3.9.1941, T 22827, SArk.

146. 1) 1.JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.6. - 25.7.1941, 14048, SArk,
2) 2.JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 18.6.1941 - 7.3.1942, 14051, SArk ja
3) Jatkosodan historia, 1. ja 2. osa, Ryhmä O:n ja VI AK:n taistelut.
147. Ryhmä O:n ak n:o 86/ III/ 152 sal/ 4.7.1941, T 2213/9, SArk.
148. Jatkosodan historia, 1. ja 2. osa, Ryhmä O:n ja VI AK:n taistelut.
149. SPK:t 14048 ja 14051.
Esikuntien työskentelystä ei esikuntien sotapäiväkirjoissa mainita kuin silloin tällöin, kun joku esikunnan upseeri on ollut komentajan mukana tai saanut erityistehtävän.
150. SPK 14048.
Yhdenentoista heinäkuuta 1.JPr:lla oli 5 pataljoonaa, 1 Panssarijääkäripataljoona ja 3 patteristoa sekä erillisyksiköitä, mutta esikunnassa ei ollut aselajikomentajia.
151. Maavoimien esikunnan koulos:n kirj n:o 473/ XIII/ 12/ 40. sal/ 1.6.1940, T 14240/12, SArk.
152. SPK:t 14048 ja 14051.
153. Sama.
154. Jatkosodan historia, 2. osa, s. 42.
155. SPK:t 14048 ja 14051.
156. Jatkosodan historia, 1.osa, s. 111.
Talvisodan jälkeen valmistui ennätysmäärä ohjesääntöjä, mutta niistä suurin osa oli edellenkin kalusto-ohjesääntöjä. Silloinen evl T. W. Haaki sai 1939 käskyn kirjoittaa keski-johdon esikuntapalveluohjesäännön. Ohjesääntö lienee otettu luonnoksena käyttöön jatkosodan aikana. Kyseistä ohjesääntöä tai luonnosta ei kuitenkaan ole sota-arkistossa eikä Maanpuolustuskorkeakoulun kirjastossa.
157. Jalkaväen ja keveiden joukkojen sodanajan määrävahvuudet (S.määräv. 1940), 35, SArk.
Lähteessä ei ole mainintaa esikuntavälineistön muuttumisesta.
158. SPK 14048.
159. SPK:t 14048 ja 14051.
160. Jatkosodan historia, 1. osa, s. 158.
161. ROE:n kirj n:o 59/ V/ 19.8.1941, T 2223/6, SArk.
162. SPK T 3834.
163. Sama.

164. 1) ROE:n ak n:o 499/ III/151. b. sal/ 3.9.1941,
T 22827, SArk ja
2) Jatkosodan viestipiirroksia kansio 20, peitepiirroksset 12
ja 13, SArk.
165. Jatkosodan viestipiirroksia kansio 20, peitepiirros 15,
SArk.
Vrt. SPK 14051.
166. SPK:t T 3834 ja 14051.
167. Gummerus P-J: Sotakokemukset sotatoimiyhtymän viesti-
toiminnasta (erityisesti viestivälineet ja -yhteydet, nii-
den käyttö ja liikenne) ja miten k.o. toimintaa olisi kehi-
tettävä tulevia suurtaisteluja silmällä pitäen, Sotakorkea-
koulun diplomityö vuodelta 1948, s. 5.
168. RO:n viestitilanneilmoitukset T 2223/6, SArk.
Vrt. SPK:t T 3834 ja 14048.
169. Suomen sota 1941 - 1945, 6. osa, Sotahistoriallisen
tutkimuslaitoksen sotahistoriallisen toimiston julkaisuja IX
6, (Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki
1956), s. 49.
170. Sama.
171. Päämajan järj.os:n ak n:o 2965/ Op.1/ 6/ 9.9.1941,
T 15707/4, SArk.
172. Päämajan järj.os:n ak n:o / Järj. 3. sal./ . 9.1941,
Hh 88/T 22520, SArk.
Asiakirjasta puuttui numero ja päiväys.
173. Suomen sota 1941 - 1945, 6. osa, s. 79.
Vrt. Haaki, emt.
174. 1) Suomen sota 1941 - 1945, 6. osa, s. 79,
2) Haaki, emt, s. 98 - 101 ja
3) Kokoonpanomuutokset D 16/2, PE:n järjestelyalan arkisto.
175. Haaki emt, s. 134 - 140.
Vrt. Optsto/MaaRE salaista kirjeistöä, T 9073/6, SArk.
176. Haaki, emt, s. 137 - 140.
Vrt. Suomen sota 1941 - 1945 8. osa, Sotahistoriallisen
tutkimuslaitoksen sotahistoriallisen toimiston julkaisuja
IX 8, (Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki
1956), s. 16.
177. Haaki, emt, s. 138 - 140.
Vrt. Suomen sota 1941 - 1945 7. osa, Sotahistoriallisen
tutkimuslaitoksen sotahistoriallisen toimiston julkaisuja
IX 7, (Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki
1956), s. 22.
178. Haaki, emt, s. 138 - 140.
Vrt. Suomen sota 1941 - 1945 8. osa, s. 21 - 23.

179. Haaki, emt, s. 138 - 140.
Vrt. Suomen sota 1941 - 1945, 8. osa, s. 152.
180. Haaki, emt, s. 136 - 140.
181. Haaki, emt, s. 137 - 139.
182. PM:n ak n:o 2067/ Lkp. sal/ 25.10.1941, T 22520/F 23, SArk.
183. Maunula A, Sotilasaikakausilehti 4/1948.
Tätä asiaa käsitellään tarkemmin viidennessä luvussa.
184. Haaki emt, s. 134 - 140.
185. 1) Haaki emt, s. 98 - 101,
2) Päämajan järj.os:n ak n:o / Järj. 3. sal./ . 9.1941, Hh 88/T 22520, SArk ja
3) Kokoonpanomuutokset D 16/2, PE:n järjestelyalan arkisto.
Vrt. Suomen sota 1941 - 1945, 6. osa.
186. 1) 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20211, SArk,
2) Optsto/RvPr:n sotapäiväkirja ajalta 14.5.-43 - 14.6.-44, 22705, SArk ja
3) 19.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20589, SArk.
187. 1) 20.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 16.11.1943 - 31.7.1944, 20688, SArk ja
2) 21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 17.6.1944, 20713, SArk.
188. SPK:t 20713 ja 22705 sekä 21.Pr:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 1.1. - 17.6.1944, 20714, SArk.
189. S.määräv. 40.
Lähteessä ei ole mainintoja muutoksista.
190. 1) AunRE:n op.os:n ak n:o 3983/ op.III b/ 43 sal./ 23.8.1943, T 18002/2, SArk ja
2) MaaRE:n op.os:n ak n:o 2877/ III/ 7 sal./ 26.8.1943, T 18002/2, SArk.
191. MaaRE:n op.os:n ak n:o 2877/ III/ 7 sal./ 26.8.1943, T 18002/2, SArk.
192. 1) VI AKE:n ak n:o 2399/ op.III/ 10 sal./ 13.8.1943, T 18002/2, SArk,
2) 17.DE:n ak n:o 1100/III/ 20 sal./7.8.1943, T 18002, SArk ja
3) 3.PrE:n ak n:o 1662/ op./ 8 sal./ 19.8.1943, 18002/2, SArk.
193. Sama.
194. 1) 4.DE:n ak n:o 1402/ III/ 23 sal./18.8.1943, T 18002/2, SArk,
2) VI AKE:n ak n:o 2399/ op.III/10 sal./ 13.8.1943,

T 18002/2, SArk,
3) 11.DE:n ak n:o 546/ III/ 23 e sal./ 9.8.1943,
T 1902 /2, SArk,
4) 17.DE:n ak n:o 1100/ III/ 20 sal./7.8.1943, T 18002, SArk
ja
5) 3.PrE:n ak n:o 1662/ op./ 8 sal./ 19.8.1943, 18002/2,
SArk.

195. 1) 6.DE:n ak n:o 983/ III/ 3 sal./ 19.8.1943,
T 18002/2, SArk,
2) 18.DE:n ak n:o 1066/ III/ 4 sal./ 14.8.1943, T 18002/2,
SArk ja
3) 3.PrE:n ak n:o 1662/ op./ 8 sal./19.8.1943, 18002/2,
SArk.

196. 3.PrE:n ak n:o 1662/ op.8 sal./ 19.8.1943, 18002/2,
SArk.

197. 1) AunRE:n op.os:n ak n:o 3983/ op.III b/ 43 sal./
23.8.1943, T 18002/2, SArk ja
2) MaaRE:n op.os:n ak n:o 2877/ III/ 7 sal./ 26.8.1943,
T 18002/2, SArk.

198. 1) AunRE:n op.os:n ak n:o 3983/ op.III b/ 43 sal./
23.8.1943, T 18002/2, SArk,
3) MaaRE:n op.os:n ak n:o 2877 / III/ 7 sal./ 26.8.1943,
T 18002/2, SArk ja
4) VI AKE:n ak n:o 2399 / op.III/ 10 sal./ 13.8.1943,
T 18002/2, SArk.

199. PM:n ak n:o 7779/ viesti 1/ 12 sal./ 23.8.1944 PsD:n
viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310, SArk.

200. II AKE:n ak n:o 2092/ Vkom./ 107 sal./ 5.10.1944 vies-
titoiminnan sotakokemuksista, T 8310/2, SArk.

201. SPK 20668.

202. Suomen sota 1941 - 1945, 7.osa.

203. Suomen sota 1941-1945, 8. osa, VI AK:n taistelut.

204. Suomen sota 1941 - 1945, 7. osa, III AK:n taistelut.

205. Suomen sota 1941 - 1945, 7. osa IV ja V AK:n taistelut
ja 8. osa II AK:n taistelut.

206. Suomen sota, 8. osa, II AK:n ja Ryhmä R:n taistelut.

207. Suomen sota 1941 - 1945, 7. osa IV AK:n ja 10.D:n tais-
telut sekä 8. osa, Ryhmä R:n taistelut.

208. Suomen sota 1941 - 1945, 7. osa, Panssaridivisioonan
taistelut.

209. Suomen sota, 8. osa, Ryhmä Raappanan taistelut.

210. 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20212, SArk.

Tässä sotapäiväkirjassa on V AK:n sotajaotus, jossa RvPr:lla 11 johdettavaa, joista 2 rykmenttiä ja 2 pataljoonaa; 20.Pr:lla 11 johdettavaa, joista 4 pataljoonaa ja 3.Pr:lla 11 johdettavaa, joista 4 pataljoonaa. Loput johdettavat olivat aselajijoukkoja, jopa joukkueen suuruisia.

211. 1) 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20211, SArk,

2) 3.PrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20212, SArk,

3) 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 22.4.1944 - 24.6.1944, 20472, SArk,

4) 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 24.6.1944 - 20.7.1944, 20473, SArk,

5) 19.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.6.1944 - 31.7.1944, 20584, SArk,

6) 20.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 16.11. 1943 - 31.7.1944, 20668, SArk,

7) 20.PrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 31.12.1943 - 24.10.1944, 20670, SArk,

8) 21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 19.6.1944 -16.7.1944, 20715, SArk,

9) 21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.7.1944 - 19.8.1944, 20716, SArk,

10) Optsto/RvPrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.5.1943 - 14.6.1944, 22705, SArk,

11) Optsto/RvPrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.6.1944 - 4.8.1944, 22700, SArk,

12) Optsto/ RvPrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 14.6.1944 - 4.8.1944, 22701, SArk,

13) PsDE:n sotapäiväkirja liitteineen ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 19039, SArk,

14) PsDE taistelukertomukset v 1944, 19058, SArk,

15) JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 28.7.1944 - 8.10.1944, 14041, SArk ja

16) VK/JPr:n taistelukertomus ajalta 10.6.1944 - 21.7.1944, 14047, SArk.

Lähteiden mukaan muistiot 20.Pr:n sotapäiväkirjaa varten tuhoutuivat Viipurin taisteluissa ja tapahtumat on koottu kirjalliseen muotoon myöhemmin.

Ratsuväkiprikaatin esikunnan sotapäiväkirjat ajalta 9. - 14.6. tuhoutuivat prikaatin esikuntarakennuksen palossa Vammeljärvellä, kun rakennus poltettiin vihollisen saarrettua komentopaikan.

212. Sama.

213. 1) 20.Pr:n vahvuusilmoitukset 16 ja 17/44, T 13119/8, SArk,

2) SPK 20670, SArk,

3) 21.Pr:n vahvuusilmoitukset 18 ja 19/44, T 13119/8, SArk,

4) RvPr:n vahvuusilmoitukset 16 ja 17/44, T 13119/8, SArk ja

5) RjPr:n vahvuusilmoitukset 4 ja 5/44, T 13119/8, SArk.

Kenrl Järventaus kertoi haastattelussa tappioita tulleen

kuitenkin jonkin verran, koska esikunta taisteli usein aivan etulinjassa.

214. SPK:t 14041, 14047, 19039, 19058, 20211, 20212, 20472, 20473, 20584, 20688, 20670, 20715, 20716, 22700, 22701 ja 22705.

215. Kotanen H: Joukkojen johtaminen ja esikuntapalvelu suomalaisten armeijakuntien ja perusyhtymien esikunnissa Karjalan Kannaksella kesällä 1944, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1977, s. 7.

216. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993. Kenraaliluutnantti Järventaus mainitsi, että vetäytymisvaiheessa prikaatin esikunnan henkilöstöä käytettiin jopa kokoamaan vetäytyviä joukkoja uuteen tehtävään sen mukaan, kuin heitä edestä tuli. AK:n komentaja antoi kartan, jossa oli pilttuita (vastuualueita), mutta ei joukkoja. Sitä mukaa, kuin joukkoja tuli, niillä täytettiin tärkeimpiä pilttuita.

217. SPK:t 14041, 14047, 19039, 19058, 20211, 20212, 20472, 20473, 20584, 20688, 20670, 20715, 20716, 22700, 22701 ja 22705.

Haastattelussaan kenrl Järventaus sanoi aivan samaa.

218. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993. Kenraaliluutnantti Järventaus kertoi, että esikuntapäällikkö saattoi itsenäisesti käskyttää ja johtaa prikaatin alajohtoportaiden taisteluja komentajan toiminta-ajatuksen mukaisesti.

219. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993. Kenraaliluutnantti Järventaus kertoi prikaatin esikunnan olleen sellainen organisaatio, että sen johtaminen taistelussa oli pienen tiimin työtä. Esikunnan tehtäväksi jäi hoitaa huoltoa ja taisteluja tukevia toimia. Taistelujen johtamisessa ja suunnittelussa esikunta toteutti komentajan käskyt. Komentajan piti vain antaa riittävän selviä tehtäviä esikunnan kaikille osille ja kontrolloida, miten ne tehtävänsä täyttivät sekä muistaa pitää esikunta tilanteen tasalla.

220. SPK:t 14041, 14047, 19039, 19058, 20211, 20212, 20472, 20473, 20584, 20688, 20670, 20715, 20716, 22700, 22701 ja 22705.

221. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993. Sama koski reservin upseereita. Reservin upseerit pystyivät monesti hoitamaan tehtäviään jopa aktiiviupseereita paremmin, koska heitä eivät sitoneet sotaväen säännökset samalla tavalla kuin aktiivipalveluksessa olevia (käytännössä reservin upseerit eivät tunteneet monia määräyksiä tai eivät halunneet tuntea niitä).

222. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993.

223. SPK:t 14041, 14047, 19039, 19058, 20211, 20212, 20472, 20473, 20584, 20688, 20670, 20715, 20716, 22700, 22701 ja 22705.

224. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993. Kenraaliluutnantti Järventaus mainitsi, että yleensä esikunta oli korsussa. Vetäytymisvaiheen aikana oltiin hyvin paljon teltoissa. Teltat olivat hyviä ja niitä oli riittävästi.

225. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993.

226. Sama.
Vrt. Kotanen H, emt.

227. Kotanen H, emt, s. 7.
Tästä asiasta mainitaan mm IV AKE:n kirj:ssä n:o 1174/ 209 b sal/ 23.8.1944, SArk.

228. PM:n ak n:o 7779/ viesti 1/ 12/ sal./ 23.8.1944 PsD:n viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310, SArk.

229. II AKE:n ak n:o 2092/ Vkom./ 107 sal./ 5.10.1944 viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310/2, SArk.

230. SPK 20472.
Vrt. SPK 22701.

231. Gummerrus P-J, emt, s. 7 - 17.

232. Sama, s. 18.

233. 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 26.7.1942 - 22.1.1943, 20204, SArk.
Vrt. SPK 22701.

234. Gummerrus P-J: emt, s. 12.

235. SPK 20204.
Muissakin sotapäiväkirjoissa on samantyyppisiä mainintoja viestiyhteyksien käyttömahdollisuuksista.
Myös kenrl Järventaus korosti haastattelussaan, että yhteydenpito oli vaikeata, mutta ei ylivoimaista, koska komentajat valitsivat johtamispaikkansa siten, että heillä oli mahdollisuus johtaa joukkojaan nopeasti vaihtuvissa tilanteissa.

236. PM:n ak n:o 7779/ viesti 1/ 12/ sal./ 23.8.1944 PsD:n viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310, SArk.
Vrt. Gummerrus, emt.

237. 1) II AKE:n ak n:o 2092/ Vkom./ 107 sal./ 5.10.1944 viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310/2, SArk ja
2) PM:n ak n:o 7779/ viesti 1/ 12/ sal./ 23.8.1944 PsD:n viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310, SArk.
Vrt. SPK 22701.

238. Jatkosodan historia 5. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja 25:5, (WSOY, Porvoo 1992), 7. luku.

239. Sama.

240. Sama.

241. Sama, s. 410.

242. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993. Kenraaliluutnantti Järventauksen mukaan 15. Prikaati pystyi ja joutui itsenäisiin operaatioihin.

243. Sama.

Lapin sodan alussa näkyivät selvästi Päämajan neuvottelemat järjestelyt saksalaisten vetäytymisestä. Alussa ei ollut taisteluita.

244. 1) Päämajan Op-os:n ak n:o 3025 /Op.1/ 5d/ sal./ 18.9.1944, T 7520, SArk,

2) Ryhmä L:n ak n:o 1/ III/ 301 sal./ 23.9.1944, T 7520, SArk,

3) Ryhmä L:n ak n:o 3/ III/ 301 sal./ 25.9.1944, T 7520, SArk,

4) Ryhmä L:n ak n:o 936/ III/ 301 sal./ 27.9.1944, T 7520, SArk,

5) Ryhmä L:n puh san n:o 2983/ 947/ III/ 301 sal./ 28.9.1944, T 7520, SArk,

6) 3.DE:n ak n:o 2357/ III/ 2a sal./ 30.9.1944, T 7520, SArk,

7) 3.DE:n ak n:o 2342/ III/ 2a sal./ 30.9.1944, T 7520, SArk,

8) Ryhmä P:n ak n:o 2681/ III/ 2b sal./ 16.10.1944, T 7520, SArk,

9) III AKE:n ak n:o 3748/ III/ 3b sal./ 17.10.1944, T 7520, SArk,

10) Kev.Pr:n sotapäiväkirja ajalta 15.12.1944 - 4.1. 1945, 17369, SArk,

11) PsDE:n sotapäiväkirja ajalta 3.10.1944 - 15.10.1944, 19046, SArk ja

12) PsDE:n sotapäiväkirja ajalta 8.11.1944 - 10.12.1944, 19047, SArk.

245. Kenraaliluutnantti Järventauksen haastattelu 7.5.1993.

246. Kenrl Järventauksen haastattelu 7.5.1993.

Samanlaista menettelyä lienee käytetty koko jatkosodan ajan. Prikaatin johtaminen oli pienen johtoryhmän työtä.

247. Sama.

Kenraaliluutnantti Järventaus 15.Pr:n esikuntapäällikkönä johti prikaatin operaatioita varsin itsenäisesti komentajan toiminta-ajatuksen "hengessä". Hänen asemansa ei ollut vain esikunnan päällikkö, vaan esikuntapäällikkö, jonka alaisena toimivat myös aselajikomentajat. Esikuntapäällikkö oli myös komentajan apulainen.

248. 1) 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.10.1944 - 13.11.1944, 20470, SArk sekä

2) SPK:t 17369, 19046 ja 19047.

Vrt. kenrl Järventauksen haastattelu.

249. Gummerrus P-J, emt, s. 3.

250. Sama, s. 4.

251. Sama, s. 5.

252. PsDE:n ak n:o 1550/ v. kom./ 1. sal./ 3.10.1944,
T 9423/27, SArk.

253. III AKE:n ak n:o 3844/ III/ 1a. sal./ 22.10.1944,
T 7520, SArk.

Vajavaisten ja liian harvoin tulleiden tilanneilmoitusten vuoksi III AKE antoi ohjeet tilanneilmoitusten laatimisesta. Ohjeessa käskettiin ilmoitettavat tiedot ja ilmoitusten määräjät sekä painotettiin kaikkien yhteysmenetelmien käyttöä. Välillä III AK oli jopa vuorokauden ilman minkäänlaisia tietoja alajohtoportaistaan. Tilanneilmoitukset käskettiin antaa päivittäin aamulla ja illalla ensisijaisesti puhelimella.

254. SPK:t 17369, 19046 ja 19047.

255. AK:n koul- ja järjos:n ak n:o 299/ III/ 64./ 2.4.1946,
T 22104/ Hh 55, SArk.

Armeijakunnan johdolla toimineen komitean (mukana mm. ev Savonjousi ja kenrl Laatikainen) mietinnössä puolustusvoimain komentajalle perusteltiin prikaatiorganisaatiota käytettävissä olevan reservin määrällä sekä sotakokemuksilla. Lisäksi prikaatiorganisaatio olisi jo rauhan aikana antanut paremman mahdollisuuden tykistön ja jalkaväen yhteistoiminnan kouluttamiseen.

256. 3.DE:n ak n:o 283/ III/ 64./ 18.5.1946, T 22104/Hh 54,
SArk.

257. Pv:n PE:n Järj.os:n ak 7.11.1949, Hh 21, T 22104, SArk.

258. Pv.PE:n järjos:n muistio 26.4.1950, T 22104/ Hh 52,
SArk.

259. PvPE:n Op.os:n ak n:o 10/ Op. 1/ 10 sal./ 3.3.1949,
Db 5 sal./ 1954 - 59, PE:n järjestelyalan arkisto.
Vrt. Pv:n PE:n Järj.os:n ak 7.11.1949, Hh 21, T 22104, SArk.

260. 1) Maavoimien joukko-osastojen sijoitussuunnitelma
22.10.1946, Hh 13, T 22104, SArk,

2) PvPE:n järj.os:n kaavio 16.12.1949, Hh 21, T 22104, SArk,

3) PvPE:n järj.os:n kaavio 20.1.1950, Hh 21, T 22104, SArk

4) PvPE:n järj.os:n kaavio 1.2.1950, Hh 21, T 22104, SArk.

1946 esityksessä armeijakuntien tilalla oli 3 maanpuolustuspiiriä.

Vaihtoehto "V" oli PvPE:n ehdotus rauhanajan puolustusvoimien yleiskokoonpanoksi. Kokoonpano oli seuraava:

- PsPr Hämeenlinna, Parola, Riihimäki, Tampere,
PrE Hämeenlinna -Parola

- I AKE Oulu

- 1.JPr Oulu, Kontiolahti, Nurmes, Ylämylly,

PrE Oulu

- 2.JPr Kuopio, Mikkeli, PrE Kuopio

II AKE Turku

- 3.JPr Turku, Niinisalo, Santahamina, PrE Turku

- 4.JPr Dragsvik

III AKE Kouvola

- 5. JPr Lahti, Kouvola, Hyrylä, PrE Lahti

- 6. JPr Lappeenranta, Hamina, Ravijoki,
PrE Lappeenranta

261. PvPE:n järj.os:n ak K 19/ Dc 10 a/ 1949, Dg 1 sal./
1948 - 60, PE:n järjestelyalan arkisto.

262. PvPE:n järj.os:n muistio n:o 4/ 15.7.1949, Muistioita
1949 - 64, De 3 sal., PE:n järjestelyalan arkisto.

263. PvPE:n järj.os:n ak n:o 48/ Järj. 2/ sal./ 8.2.1949,
Db 5 sal./ 1954 - 59, PE:n järjestelyalan arkisto.

264. PvPE:n järj.os:n muistio n:o 4/ 15.7.1949, Muistioita
1949 - 64, De 3 sal., PE:n järjestelyalan arkisto.

265. Asetus puolustuslaitoksesta n:o 358, 31.10.1952, Suomen
asetuskokoelma 1952, (Helsinki 1952).
Ratsuväkiprikaatin korvasi Panssariprikaati (kenrl Aatos
Maunulan esitelmä 16.2.1958, PK 1273/9, SARk).

266. PvPE:n järj.os:n ak K 8/ Dc 10 c 2 sal./ 7.1.1952, Dg 1
sal./ 1948 - 60, PE:n järjestelyalan arkisto.

267. PE:n järj.os:n ak K 2/ Dc 10 c 2 sal./ 18.1.1955, Dg 1
sal./ 1948 - 60, PE:n järjestelyalan arkisto.

268. Maunula A, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11.
Suomalaisen keskijohdon esikunnan mallina oli ranskalainen
esikunta.

Vrt. Pöyhönen K, emt, s. 9 - 11.

Kapt Pöyhösen diplomityön arvosteli evl A Maunula.

269. Maunula A, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11.
Sota-aikana esikunnat tottuivat kuitenkin esikuntatyöskente-
lyyn. Puutteet lienevät olleen lähinnä menettelytavoissa,
työjärjestyksessä ja tehtävien jakamisessa esikunnan ja ko-
mentopaikan välillä. Tämä johtui suurelta osin vähäisestä
esikuntatyön koulutuksesta, mutta myös esikunnan henkilöstön
epäselvistä virka-aseamista.

Vrt. Pöyhönen K, emt, s. 23.

270. Pöyhönen K, emt. s. 25.

271. Sama, s. 40 - 41.

272. Ehrnrooth G: Eräitä keskijohdon esikuntaorganisaatioon
sovellettavia sotakokemuksia, Sotilasaikakausilehti 6/1948,
s. 2 - 4.

Ryhmä Oinosen perustamisen jälkeen mm. HRRE johti käytännös-
sä koko Ratsuväkiprikaattia, mutta esikuntaa ei vahvennettu,

vaikka esikuntahenkilöstöä jouduttiin jakamaan. Taisteluosastoja muodostettaessa vastaavanlaisia esimerkkejä sotaajalta on useita. Tähän asiaan oli hänen mukaansa kiinnitettävä huomiota jo rauhan aikana esikuntaorganisaatiota suunniteltaessa ja harjoiteltaessa sotatoimiyhtymän johtamista, koska viime sodissa jouduttiin siksi usein rikkomaan johtosuhteita, ettei niitä voi enää pitää minään tilapäisinä ilmiöinä.

273. Sama.

Seuraavansisältöisenä luettiin 13.10.1939 III AKE:n esikuntakäskey Räsälään kokoontuneelle esikuntaväelle: "**Meillä on erittäin tärkeä ja vastuunalainen tehtävä avustaa tämän sotatoimiyhtymän komentajaa hänen johtaessaan huomattavaa osaa Suomen puolueettomuuden suojaksi palvelukseen kutsuista joukoista. Sanottakoon heti, että esikunta, kuten kaikki muutkin johto- ja huoltoelimet, ovat olemassa avustukseen ja palvelukseen taistelevia joukkoja, joista loppujen lopuksi kaikki riippuu. Rintaman tuntematon sotilas olkoon veljemme.**"

274. Jalkaväen ja keveiden joukkojen sodanajan määrävahvuudet (S.määräv.1940), 35, SArk.

Määrävahvuudet otettiin käyttöön vuonna 1941.

275. Jv.tark/PvPE:n salainen kirjeistö 1948, T 22230/1, SArk.

276. Sama.

277. PE:n op.os:n ak n:o 27/ Op.1/ 10/ sal./ 4.3.1950, T 22104/Hh 17, SArk.

278. Prikaatin S-määräv. 1950 n:o 1/ järj. 1/ OT 10 b sal./ 22.6.1950, T 22230/1, SArk.

Tähän määrävahvuuskirjaan lienee aika pian tehty muutoksia, koska kirjan päällä oli lyijykynällä tehty merkintä " vanha 5.3.53 ".

Sotien jälkeisiä määrävahvuuskirjoja on saatettu julkaista muitakin. Sota-arkistossa niitä ei kuitenkaan ole, ja PE:n entinen järjestelytoimisto on arkistonhoito-ohjeen mukaisesti polttanut vanhat sodanajan määrävahvuuskirjat. Tämänkin kirja löytyi "yllättäen " jalkaväen tarkastajan salaisen kirjeistön joukosta.

Vrt. Ehrnrooth G, Sotilasaikakausilehti 6/1948, s. 2 - 4.

279. Maunula A, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11. Everstiluutnantti Maunula halusi aselajikomentajista käytettävän nimitystä aselajipäällikkö. Saman kannan otti myös puolustusrevisio. Lisäksi hän halusi liittää aselajipäälliköt esikuntapäällikön alaisuuteen, koska operatiivinen työskentely tuli hänen mukaansa tapahtua esikuntapäällikön alaisuudessa ja toisaalta itsenäisillä aselajikomentajilla asetie saattaisi muodostua liian voimakkaaksi ja heikentää komentajan asemaa.

280. Sama.

Vrt. 1) Ehrnrooth G, Sotilasaikakausilehti 6/1948, s. 2 - 4 ja 2) Pöyhönen K, emt, s. 23 - 25.

Kapteeni Pöyhönen esitti diplomityössään, että esikuntapäällikön virka-asema oli järjestettävä siten, että kaikki esikunnan johto-osat oli alistettu esikuntapäällikölle.

281. Simelius S: Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta, s. 35, Tiede ja ase, Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu n:o 9, (Otava, Helsinki 1951).

282. Maunula, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11. Huollon taktinen johto oli keskitetty esikunnassa jo sotien aikana.

283. Simelius S, emt. s. 33 - 35.

Vrt. 1) PvPE:n järj.os:n muistio n:o 4/ 15.7.1949, Muistioita 1949 - 64, De 3 sal., PE:n järjestelyalan arkisto ja

2) PvPE:n järj.os:n ak K 19/ Dc 10 a/ 1949, Dg 1 sal./ 1948 - 60, PE:n järjestelyalan arkisto.

Puolustusvoimien ylin johto perusteli prikaatiorganisaatiota samoilla perusteilla.

284. Pöyhönen, emt, s. 9 - 11.

Sotien aikana tykistökomentaja ja joskus muutkin aselajikomentajat olivat virkaiältään esikuntapäällikköä vanhempia, ja he olivat tämän vuoksi komentajan alaisia.

Vrt. Simelius, emt. s. 33 - 34.

285. Maunula A, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11.

286. Pöyhönen, emt, s. 47 - 55.

Vrt. Simelius S, emt. s. 36.

Eversti Simelius varoitti prikaatin komentajaa asettumasta liian korkealle "jalustalle", johon täydellinen esikunta ja yhtymä -nimitys saattaisivat johtaa.

287. Pöyhönen, emt, s. 47 - 55.

288. Sama.

289. Simelius S, emt. s. 35 - 37.

290. Sama, s. 38 - 41.

291. Sama.

292. Sama.

293. Sama.

294. Sama.

295. Oiva K Aro: Yhtymäorganisaatiot ja viestitoiminta, Sotilasaikakausilehti 7/1953.

Eversti Aro kirjoitti artikkelin lähinnä armeijakunnan näkökulmasta. Hän piti prikaatiarmeijakuntaa johtamisen kannalta takapainoisena ja piti tärkeänä armeijakunnan holhoavaa otetta prikaatin viestijärjestelmää suunniteltaessa ja rakennettaessa.

Kirjoituksessa puhutaan prikaatin viestipataljoonasta. Prikaatin sodanajan määrävahvuus 1950 vanheni ilmeisen nopeasti, ja uuteen prikaatiin suunniteltiin jossain vaiheessa viestipataljoonaa.

Eversti Aro korosti erityisesti, että ennenkuin operatiivisen johdon välitöntä palvelemista ja hyödyttämistä voidaan ryhtyä yksityiskohtaisesti tutkimaan, olisi tutkittava, mikä on nopeiden ja varmojen viestiyhteyksien osuus ja merkitys perusyksikön, pataljoonan ja tykistön välittömässä johtamisessa, mikä on viestiyhteyksien avulla saavutettava ajanvoitto eri johtoportaisissa ja mitä se merkitsee joukkojen käytölle.

296. Sama.

297. Sama.

298. Sama.

299. Harjoitusvahvuudet A (Harjvahv A) 1955, Pääesikunnan koulutusosasto n:o 1987/ Ohjeststo/ 8 b/ 7.7.1955, (Helsinki 1955).

Harjoitusvahvuuksissa oli vielä mukana myös divisioonaorganisaatio.

300. Maunula A, Sotilasaikakausilehti 4/1948, s. 1 - 11.

Vrt. 1) Ehrnrooth, Sotilasaikakausilehti 6/1948, s. 2 - 4 ja
2) Pöyhönen, emt. s. 23.

301. Esikuntaohjesääntö (EsikO) 1957, N:o 970/

Ohjeststo/ 8b, Helsinki 23.2.1957, (Oy Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1957).

LÄHTEET**1 JULKAISEMATTOMAT LÄHTEET****1.1 Sota-arkisto****Asiakirjat ennen talvisotaa**T 1588

YE:n suunn n:o 1/ op 1 sal./ 5.1.1939, T 1588/6.

T 2861

YE:n kirj n:o 26/ VK 27/ op. sal./ 24.5.1927, T 2861/ 33.

YE:n suunn n:o 4/ VK 1/ op. sal./ 28.2.1934, T 2861/ 20.

T 2862

AKE:n kirj:n n:o 175/ III/ 239 opsal/ 10.3.1939, T 2862/5.

T 2866

YE:n ohje n:o 1/ VK 1-2/ op. sal./ 20.12.1933, T 2866/7.

YE:n suunn n:o 6/ Vk 2/ op. sal./ 28.2.1934, T 2866/7.

YE:n arvio n:o 8/ op. sal. /3.3.1934, T 2866/5.

AKE:n kirj n:o 175/ III/ 239/ op sal./ 10.3.1934, T 2866/7.

T 10594

YE:n käsky n:o 447/ 33. sal./ 1.6.1933, T 10594/14.

T 22104

YE:n os. 1:n ak n:o 1/ VIII/ 2.1.1930, Hh 3, T 22104.

F 3

AKE:n kirj n:o 24/ II/ 217 sal./ 22.1.1934, F 3.

YE:n kirj n:o 96/ X/ sal. 34/ 9.4.1934, F 3.

AKE:n ak n:o 202/ II/ 217 sal./ 6.6.1934, F 3.

YE:n os. 4:n ak n:o 315/ X/ sal./ 2.11.1934, F3.

F 8

RPrE:n ak n:o 195/ III/ 149 sal./ 11.9.1935, F 8.

AKE:n ak n:o 394/ II/ 217 sal./ 19.9.1935, F 8.

1.DE:n ak n:o 189/ II/ 217 sal./ 12.10.1935, F 8.

F 17

1.DE:n ak n:o 246/ II/ 217 sal./ 14.12.1937, F 17.

F 21

2.DE:n ak n:o 181/ II/ 217 sal./ 10.6.1938, F 21.

2.DE:n ak n:o 316/ II/ 217 sal./ 15.10.1938, F 21.

F 25

2.DE:n ak n:o 12/ II/ 217 sal./ 5.1.1939, F 25.

ViestiR:n ak n:o 127/ II/ 217 sal./ 12.9.1939, F 25.

Haa 5

AKE:n kirj n:o 134/ III/ 239/ op sal./ 25.4.1939, Haa 5.

AKE:n kirj n:o 632/ 23.9.1939, Haa 5.

Hb 3

AKE:n kirj n:o 229/ II/ 217 sal./ 7.5.1935, Hb 3.

Hc 11

AKE:n ak n:o 112/ II/ 217 sal./ 1.3.1939, Hc 11.

AKE:n ak n:o 112/ II/ 219 sal./ 1.3.1939, Hc 11.

P 17

YE:n käsky n:o 25/ VIII/ 32.sal/ 23.1.1932, P 17/ 10 - 12.

Asiakirjat YH:n ajalta ja talvisodastaP 460

I AK:n viestikäskey n:o 1, n:o 16/ VKom/ 72 sal./ 12.10.1939, P 460/4-5.

II AK:n viestikäskey n:o 2, ak n:o 273/ VKom/ 72 sal./ 24.10.1939, P 460/4-5.

III/1.PrE K.D. n:o 78/ P-V/ 39.sal./ 10.11.1939, P 460/4-5.

K.D. n:o 550/ P-V/ 72./ 29.11.1939 (1.Pr), P 460/4-5.

P 762

KanAE:n ak n:o 44/ 244/ 1. sal/ 19.10.1939, P 762/5.

II AK:n ak n:o 453/ VKom/ 72. sal/ 7.11.1939, P 762/3.

KanAE:n saapunut ak n:o 220/ VKom.tsto/ 238/ 1 sal./
14.11.1939, P 762/3.

II AK:n ak n:o 28/ VKom/ sal./ 22.11.1939, P 762/3.

KanAE:n ak kirj n:o 269/ VKom/ 51 sal/ 22.11.1939, P 762/3.

KanAE:n ak n:o 382/ VKom/ 241/ 2 sal./ 10.12.1939, P 762/4.

II AK:n ak n:o 28/ VKom/ sal./ P 762/3.

P 859

1.DE:n ak n:o 7/ III/ 51./23.10.1939, P 859/9.

U-ryhmän ak n:o 145/ III/ 39./ 27.10.1939, P 859/9.

P 3161

II AK:n ak n:o 57/ Int./ 140 sal/ 28.10.1939, P 3161/3.

Intendenttitoimisto/ KanAE:n lähetysilmoitukset ja tilauk-
set, P 3161/3, 297 g.

KanAE:n lähetysilmoitukset P 3161/14, 297 g.

P 10983

2.Pr:n ak n:o 213/ III/ 60/ 1.372./27.2.1940, P 10983/10.

T 1588

I AKE:n kirj n:o 1/ III/ 54/ sal/ 9.10.1939, T 1588/7.

Haa 5

YE:n kirj n:o 473/ op. 1 sal./ 5.10.1939, Haa 5.

Sota-arkiston sivuarkisto, Hämeenlinna

Sotakorkeakoulun kesä- ja talvikenttäharjoituskertomukset
vuosina 1937 - 1939.

Asiakirjat välirauhan ajalta, jatkosodasta ja Lapin sodasta

T 2213

Ryhmä O:n ak n:o 86/ III/ 152 sal/ 4.7.1941, T 2213/9.

T 2223

ROE:n kirj n:o 59/ V/ 19.8.1941, T 2223/6.

RO:n viestitilanneilmoitukset T 2223/6.

T 4753

II AKE:n vahvuusilmoituksia, T 4753/3.

T 7520

Päämajan Op-os:n ak n:o 3025 /Op.1/ 5d/ sal./ 18.9.1944,
T 7520.

Ryhmä L:n ak n:o 1/ III/ 301 sal./ 23.9.1944, T 7520.

Ryhmä L:n ak n:o 3/ III/ 301 sal./ 25.9.1944, T 7520.

Ryhmä L:n ak n:o 936/ III/ 301 sal./ 27.9.1944, T 7520.

Ryhmä L:n puh san n:o 2983/ 947/ III/ 301 sal./ 28.9.1944,
T 7520.

3.DE:n ak n:o 2357/ III/ 2a sal./ 30.9.1944, T 7520.

3.DE:n ak n:o 2342/ III/ 2a sal./ 30.9.1944, T 7520.

Ryhmä P:n ak n:o 2681/ III/ 2b sal./ 16.10.1944, T 7520.

III AKE:n ak n:o 3748/ III/ 3b sal./ 17.10.1944, T 7520.

III AKE:n ak n:o 3844/ III/ 1a. sal./ 22.10.1944, T 7520.

T 7999

19.Pr:n ak n:o 801/III/100 sal./17.6.1944, T 7999/26.

19.Pr:n ak n:o 1019/III/100 sal./9.7.1944, T 7999/26.

T 8310

PM:n ak n:o 7779/ viesti 1/ 12 sal./ 23.8.1944 PsD:n viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310.

II AKE:n ak n:o 2092/ Vkom./ 107 sal./ 5.10.1944 viestitoiminnan sotakokemuksista, T 8310/2.

T 9073

Optsto/MaaRE salaista kirjeistöä, T 9073/6.

T 9423

PsDE:n ak n:o 1550/ v. kom./ 1. sal./ 3.10.1944, T 9423/27.

T 13119

20.Pr:n vahvuusilmoitukset 16 ja 17/44, T 13119/8.

21.Pr:n vahvuusilmoitukset 18 ja 19/44, T 13119/8.

RvPr:n vahvuusilmoitukset 16 ja 17/44, T 13119/8.

RjPr:n vahvuusilmoitukset 4 ja 5/44, T 13119/8.

T 14240

Päämajan kirj n:o 940/ koul.1/ 40.sal/8.4.1940, T 14240/5.

Maavoimien esikunnan koulos:n kirj n:o 473/ XIII/ 12/ 40 sal./ 1.6.1940, T 14240/12.

T 15707

PM:n järjos:n kirj n:o 2068/Lkp. sal/25.10.1941, T 15707/4.

Päämajan järj.os:n ak n:o 2965/ Op.1/ 6/ 9.9.1941,
T 15707/4.

T 15708

PM:n järjos:n kirj n:o 1391/ järj. 1 /4a/ sal./23.10.1941,
T 15708/1.

T 15709

Taktillisen toimiston päällikön evl V Nordgrenin p.m. vihollisen taktiikasta ja omista vastatoimenpiteistä keväällä 1940, T 15709/2.

T 18002

17.DE:n ak n:o 1100/III/ 20 sal./7.8.1943, T 18002.

11.DE:n ak n:o 546/ III/ 23 e sal./ 9.8.1943, T 18002/2.

18.DE:n ak n:o 1066/ III/ 4 sal./ 14.8.1943, T 18002/2.

AunRE:n op.os:n ak n:o 3983/ op.III b/ 43 sal./23.8.1943,
T 18002/2.

MaaRE:n op.os:n ak n:o 2877/ III/ 7 sal./ 26.8.1943,
T 18002/2.

VI AKE:n ak n:o 2399/ op.III/ 10 sal./ 13.8.1943, T 18002/2.

4.DE:n ak n:o 1402/ III/ 23 sal./18.8.1943, T 18002/2.

3.PrE:n ak n:o 1662/ op./ 8 sal./ 19.8.1943, 18002/2.

6.DE:n ak n:o 983/ III/ 3 sal./ 19.8.1943, T 18002/2.

T 22104

MaavE:n Os. 2:n ak n:o 1813/ V/ 23/ sal/ 4.6.1940, Hh 81,
T 22104.

Päämajan järjos:n ak 31.8.1940, Hh 13, T 22104.

PV:n PE:n ak n:o 2800/ 40. järj. 1. sal/ 4.10.1940, Hh 75,
T 22104.

T 22520

Päämajan järj.os:n ak n:o / Järj. 3. sal./ . 9.1941,
Hh 88/ T 22520.

PM:n ak n:o 2067/ Lkp. sal/ 25.10.1941, T 22520/F 23.

T 22825

Ryhmä O:n ak n:o 78/ III/ 152 sal/ 4.7.1941, T 22825.

T 22827

ROE:n ak n:o 499/ III/ 151. b. sal/ 3.9.1941, T 22827.

Asiakirjat sotien jälkeiseltä ajaltaPK 1273

Kenrl Aatos Maunulan esitelmä 16.2.1958, PK 1273/9.

T 22104

PE:n järjos:n ak 20.1.1945, Hn 17, T 22104.

AK:n koul- ja järjos:n ak n:o 299/ III/ 64./ 2.4.1946,
Hh 55, T 22104.

3.DE:n ak n:o 283/ III/ 64./ 18.5.1946, Hh 54, T 22104.

Maavoimien joukko-osastojen sijoitussuunnitelma
22.10.1946, Hh 13, T 22104.

Pv:n PE:n Järj.os:n ak 7.11.1949, Hh 21, T 22104.

PvPE:n järj.os:n kaavio 16.12.1949, Hh 21, T 22104.

PvPE:n järj.os:n kaavio 20.1.1950, Hh 21, T 22104.

PvPE:n järj.os:n kaavio 1.2.1950, Hh 21, T 22104.

PE:n op.os:n ak n:o 27/ Op.1/ 10/ sal./ 4.3.1950, Hh 17,
T 22104.

Pv.PE:n järjos:n muistio 26.4.1950, Hh 52, T 22104.

T 22230

Jv.tark/PvPE:n salainen kirjeistö 1948, T 22230/1.

SotapäiväkirjatYH:n aika ja talvisota

- 1.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 5.10.1939 - 4.12.1939, 2665.
- 1.PrE:n sotapäiväkirja n:o 2 ajalta 6.12.39 - 29.12.39, 2666.
- 1.PrE:n sotapäiväkirja n:o 5 ajalta 16.2.40 - 26.2.40, 2669.
- 1.PrE:n sotapäiväkirja n:o 6 ajalta 27.2.40 - 11.3.40, 2670.
- R-ryhmän sotapäiväkirja ajalta 29.11.39 - 7.12.39, 2900.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja n:o 1a ajalta 6.12.39 - 23.12.39, 2717.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja n:o 1b ajalta 23.12.39 - 25.1.40, 2718.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja n:o 3 ajalta 18.2.40 - 20.2.40, 2721.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja n:o 4 ajalta 21.2.40 - 3.3.40, 2722.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja n:o 5 ajalta 3.3.40 - 13.3.40, 2723.
- Tsto III/E/3.Pr:n sotapäiväkirja ajalta 7.10.1939 - 7.12.1939, 2726.
- Tsto III/4.PrE sotapäiväkirja ajalta 11.10.1939 - 20.3.1940, 2770.
- U-ryhmän sotapäiväkirja ajalta 21.10.1939 - 28.11.1939, 3134.

Välirauhan aika, jatkosota ja Lapin sota

- Ryhmä O:n sotapäiväkirja ajalta 7.6. - 18.11.1941, T 3834.
- 1.JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.6. - 25.7.1941, 14048.
- 2.JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 18.6.1941 - 7.3.1942, 14051.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 26.7.1942 - 22.1.1943, 20204.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20211.
- 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20212.
- 3.PrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20212.
- 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 22.4.1944 - 24.6.1944, 20472.
- 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 24.6.1944 - 20.7.1944, 20473.
- 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.10.1944 - 13.11.1944, 20470.

15.PrE:n sotapäiväkirjan liitteet ajalta 22.6.1944 - 19.7.1944, 20474.

19.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.6.1944 - 31.7.1944, 20584.

19.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 20589, SArk.

20.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 16.11. 1943 - 31.7.1944, 20668.

20.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 16.11.1943 - 31.7.1944, 20688.

20.PrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 31.12.1943 - 24.10.1944, 20670.

21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 17.6.1944, 20713.

21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 19.6.1944 -16.7.1944, 20715.

21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.7.1944 - 19.8.1944, 20716.

21.Pr:n sotapäiväkirjan liitteet ajalta 1.1. - 17.6.1944, 20714.

Optsto/RvPr:n sotapäiväkirja ajalta 14.5.1943 - 14.6.1944, 22705.

Optsto/RvPrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.5.1943 - 14.6.1944, 22705.

Optsto/RvPrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.6.1944 - 4.8.1944, 22700.

Optsto/ RvPrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 14.6.1944 - 4.8.1944, 22701.

JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 28.7.1944 - 8.10.1944, 14041.

Kev.Pr:n sotapäiväkirja ajalta 15.12.1944 - 4.1. 1945, 17369.

VK/JPr:n taistelukertomus ajalta 10.6.1944 - 21.7.1944, 14047.

PsDE:n sotapäiväkirja liitteineen ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944, 19039.

PsDE:n sotapäiväkirja ajalta 3.10.1944 - 15.10.1944, 19046.

PsDE:n sotapäiväkirja ajalta 8.11.1944 - 10.12.1944, 19047.

PsDE taistelukertomukset v 1944, 19058.

Tutkimukset

Puolustusrevision mietintö 1926, 13/ PRArk.

Haaki T.W: Suomen puolustusvoimien saattaminen sodan kannalle ja niissä tapahtuneet tärkeimmät muutokset sekä pääosien kotiuttaminen 1944.

Määrävahvuuskirjat

Kannaksen suojajoukkojen henkilökuntamäärävahvuudet (Kan. Sj. määräv. 33), 41.

Keskijohdon esikuntien ja erinäisten joukkojen sodan-ajan määrävahvuudet v 1940, Hh 75, T 22104.

Jalkaväen ja keveiden joukkojen sodanajan määrävahvuudet (S.määräv. 1940), 35.

Prikaatin S-määräv. 1950 n:o 1/ järj. 1/ OT 10 b sal./ 22.6.1950, T 22230/1.

Kartat ja piirroksset

II AKE:n KD n:o 203/ III/ 61/ 25.10.1939. Karttoja talvisodan ajalta, kartta 27.

I AKE:n kirj n:o 305/ III/ 14/ 13.3.1940. Talvisodan aikaisia piirroksia ja valokopioita 39/8.

Asemasotaa koskevia piirroksia 1942 - 44, kansio 14.

Jatkosodan viestipiirroksia, kansio 20.

Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 19.

Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 27.

Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 28.

Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 33.

Suomen sotaa 1941 - 1944 koskevia piirroksia ja tilannekarttoja, kansio 30.

Suomen sotaa 1941 - 1944 koskevia piirroksia ja tilannekarttoja, kansio 32.

Suomen sotaa 1944 koskevia valokopioita ja piirroksia, kansio 24.

1.2 Pääesikunnan järjestelyalan arkisto

Kokoonpanomuutokset D 16/2.

PvPE:n Op.os:n ak n:o 10/ Op. 1/ 10 sal./ 3.3.1949,
Db 5 sal./ 1954 - 59.

PvPE:n järj.os:n ak K 19/ Dc 10 a/ 1949,Dg 1 sal./
1948 - 60.

PvPE:n järj.os:n muistio n:o 4/ 15.7.1949, Muistioita
1949 - 64, De 3 sal.

PvPE:n järj.os:n ak n:o 48/ Järj. 2/ sal./ 8.2.1949,
Db 5 sal./ 1954 - 59.

PvPE:n järj.os:n ak K 8/ Dc 10 c 2 sal./ 7.1.1952, Dg 1
sal./ 1948 - 60.

PE:n järj.os:n ak K 2/ Dc 10 c 2 sal./ 18.1.1955, Dg 1 sal./
1948 - 60.

2 JULKAISTUT LÄHTEET

Asetuskokoelmat: Ask n:o 213/ 29.6.1933.

Asetuskokoelmat: Ask n:o 358, 31.10.1952.

Esikuntaohjesääntö (EsikO) 1957, N:o 970/ Ohjeststo/ 8b,
Helsinki 23.2.1957. Oy Länsi-Savon kirjapaino, Mikkeli 1957.

Esikuntaopas. Helsinki 1939.

Harjoitusvahvuudet A (Harjvahv A) 1955, Pääesikunnan kou-
lutusosasto n:o 1987/ Ohjeststo/ 8 b/ 7.7.1955. Helsinki
1955.

Kenttäohjesääntö (K.O.) I, 2. painos. Helsinki 1939.

3 KIRJALLISUUS, OPINNÄYTTEET JA ARTIKKELIT

Artikkelit

Airo A.F: Suurempien joukkoyksiköiden johdon järjestelyn
periaatteita. Sotilasaikakausilehden vuosikerta 1925.

Aro Oiva K.: Yhtymäorganisaatiot ja viestitöiminta. Sotilas-
aikakausilehti 7/1953.

Ehrnrooth G: Eräitä keskijohdon esikuntaorganisaatioon so-
vellettavia sotakokemuksia. Sotilasaikakausilehti 6/1948.

Halsti W: Keskieurooppalaisesta ja suomalaisesta taktiikas-
ta. Sotilasaikakausilehti 1937.

Maunula A: Keskijohdon esikuntaorganisaatiomme tarkistaminen
sotakokemusten valossa. Sotilasaikakausilehti 4/1948.

Simelius S: Näkökohtia prikaatin ja prikaateista muodostetun armeijakunnan johtamisesta. Tiede ja ase , Suomen sotatieteellisen seuran vuosijulkaisu n:o 9. Otava, Helsinki 1951.

Kirjallisuus

Backström Åke: Upseerimatrikkeleita 1919 - 1935 ja 1923 - 1939, Sotahistoriallisen seuran julkaisuja VI. Pohjois-Karjalan kirjapaino Oy, Joensuu, 1986.

Halsti Wolf H: Talvisota 1939 - 1940, Suomen Sota 1939 - 1945, 1. osa. Otava, Keuruu 1955.

Jatkosodan historia 1. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:1. WSOY, Porvoo 1988.

Jatkosodan historia 2. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:2. WSOY, Porvoo 1989.

Jatkosodan historia 5. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:5. WSOY, Porvoo 1992.

Jääkäriliitto r.y.: Suomen jääkärien elämäkerrasto, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XIV. Vaasa Oy:n kirjapaino, Vaasa 1975.

Kadettikunta r.y.: Kadettiupseerit 1920 -1970. Arvi A: Karisto Oy, Hämeenlinna 1971.

Seppälä Helge: Itsenäisen suomen puolustuspolitiikka ja strategia. WSOY, Porvoo 1974.

Suomen sota 1941 - 1945 6. osa, Sotahistoriallisen tutkimuslaitoksen sotahistoriallisen toimiston julkaisuja IX 6. Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki 1956.

Suomen sota 1941 - 1945 7. osa, Sotahistoriallisen tutkimuslaitoksen sotahistoriallisen toimiston julkaisuja IX 7, Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki 1956.

Suomen sota 1941 - 1945 8. osa, Sotahistoriallisen tutkimuslaitoksen sotahistoriallisen toimiston julkaisuja IX 8. Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki 1956.

Suomen sotahistorian komissio R.Y.: Talvisodasta jatkosotaan. Gummerrus, Jyväskylä 1991.

Talvisodan historia 1. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XVI:1, 3. painos. WSOY, Porvoo 1984.

Talvisodan historia 2. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XVI:2. WSOY, Porvoo 1978.

Talvisodan historia 3. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XVI:3. WSOY, Porvoo 1978.

Tervasmäki V: Puolustushallinto sodan ja rauhan aikana 1939 -1978, Puolustusministeriön historia II. Hämeenlinna 1978.

Öhqvist Harald: Talvisota minun näkökulmastani. Porvoo 1951.

Opinnäytteet

Gummerus P-J: Sotakokemukset sotatoimiyhtymän viestitoiminnasta (erityisesti viestivälineet ja -yhteydet, niiden käyttö ja liikenne) ja miten k.o. toimintaa olisi kehitettävä tulevia suurtaisteluja silmällä pitäen. Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1948.

Kotanen H: Joukkojen johtaminen ja esikuntapalvelu suomalaisten armeijakuntien ja perusyhtymien esikunnissa Karjalan Kannaksella kesällä 1944. Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1977.

Kytölä T: Johtamistavan ja johtamismenettelyn vertailu rykmentti, prikaati, divisioona, mukaanlukien sotakokemukset. Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1958.

Myyryläinen P: Arvosteleva selostus viestikalusto- ja tarvikkehankinnoista talvi- ja jatkosodassa. Kotimaisen viestiteollisuuden kehitys, suoritukset ja tuotantokyky sodan lopulla. Raaka-ainekysymyksen ratkaisu. Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä vastaisuuden varalta ? Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1952.

Pöyhönen K: Yhtymän ja jalkaväkijoukko-osaston organisaatio ja johtamistavat nykyaikaisessa sodassa. Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1950.

Saura V: Missä määrin nykyinen viestijohto ja nykyiset viestijoukot (kokoonpano, kalusto ja liikuntavälineet vastaavat tarkoitustaan meikäläisissä olosuhteissa). Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1938.

4 HAASTETTELUT

Järventaus, Jorma, kenraaliluutnantti, 15. Prikaatin esikuntapäällikkö 1944. Haastattelu 7.5.1993. Ääninauha tekijän hallussa.

5 MUUT LÄHTEET

Esikunnan virkaohjeet 1939, Maanpuolustuskorkeakoulun kirjasto. Helsinki.

LIITTEET

- Liite 1: Prikaatien ja suojajoukkoryhmien kokoonpanot YH:n aikana syksyllä 1939
- Liite 2: Prikaatien esikuntien kokoonpanot ja kalustoa ennen talvisotaa
- Liite 3: Prikaatin esikunnan työjärjestys ja toimistojen tehtävät
- Liite 4: Jalkaväkiprikaatin viestiosaston ja ratsuväkiprikaatin viestieskadroonan kokoonpanot ennen talvisotaa
- Liite 5: Viestikaluston puutteet määrävahvuuden edellyttämästä perustarpeesta YH:n alkaessa syksyllä 1939
- Liite 6: Prikaatien ja prikaateista muodostettujen suojajoukkoryhmien esikuntien keskeisin henkilöstö ja sen koulutustaso talvisodassa
- Liite 7: Esimerkki prikaatin operaatiokäskystä (taistelukäskystä) talvisodassa
- Liite 8: Esimerkkejä prikaatien ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista YH:n aikana ja talvisodassa
- Liite 9: Prikaatien kokoonpanot ja niiden sijoituspaikkakunnat välirauhan aikana
- Liite 10: Jääkäriprikaatin esikunnan ja viestikomppanian kokoonpanot ennen jatkosotaa
- Liite 11: Rauhanajan prikaatien liittyminen sodanajan divisiooniin kesällä 1941
- Liite 12: Prikaatien kokoonpanot hyökkäysvaiheen alkaessa kesällä 1941
- Liite 13: Prikaatien esikuntien keskeisin henkilöstö ja sen koulutustaso jatkosodan hyökkäysvaiheen aikana
- Liite 14: Esimerkkejä prikaatien ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista jatkosodan hyökkäysvaiheen aikana
- Liite 15: Prikaatien suunnitellut kokoonpanot kenttäarmeijan uudelleenjärjestelyissä vuonna 1942
- Liite 16: Asemasotavaiheen aikana muodostettujen prikaatien kokoonpanot

- Liite 17: Prikaatin esikunnan ja viestikomppanian kokoonpanot ja tärkein kalusto puolustusvoimien uudelleenjärjestelyvaiheen jälkeen syksyllä 1942
- Liite 18: Ratsuväkiprikaatin esikunnan ja viestieskadroonan kokoonpanot puolustusvoimien uudelleenjärjestelyvaiheen jälkeen syksyllä 1942
- Liite 19: Panssariprikaatin esikunnan ja viestikomppanian kokoonpanot puolustusvoimien uudelleenjärjestelyvaiheen jälkeen syksyllä 1942
- Liite 20: Prikaatin esikuntien keskeisin henkilöstö ja sen koulutustaso vuonna 1944
- Liite 21: Esimerkkejä prikaatin ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista asemasotavaiheessa
- Liite 22: Esimerkkejä prikaatin esikuntien ja niiden viestiyksiköiden vahvuuksista jatkosodan vetäytymisvaiheessa
- Liite 23: Esimerkkejä prikaatin operaatiokäskystä jatkosodan vetäytymisvaiheessa
- Liite 24: Esimerkkejä prikaatin ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista jatkosodan vetäytymisvaiheessa
- Liite 25: Prikaatin kokoonpanot Lapin sodassa
- Liite 26: Prikaatin esikuntien keskeisin henkilöstö ja sen koulutustaso Lapin sodassa
- Liite 27: Esimerkkejä prikaatin ja niiden alajohtoportaiden sijainneista ja välimatkoista Lapin sodassa
- Liite 28: Esimerkkejä puolustusvoimain pääesikunnan järjestelyosaston ehdotuksista sodanajan armeijan kokoonpanoksi
- Liite 29: SA-määrävahvuustoimikunnan esitys prikaatin esikunnan, esikuntakomppanian ja viestipataljoonan kokoonpanoiksi vuonna 1949
- Liite 30: Prikaatin, prikaatin esikunnan, esikuntakomppanian ja viestikomppanian sodanajan kokoonpanot vuonna 1950
- Liite 31: Esimerkkejä ehdotuksista prikaatin esikunnan organisaatioksi
- Liite 32: Esimerkkejä Harjoitusvahvuus A 1955:n kokoonpanoista
- Liite 33: Kenraaliluutnantti Jorma Järventauksen haastattelu 7.5.1993

**PRIKAATIEN JA SUOJAJOUKKORYHMIEN KOKOONPANOT YH:N AIKANA
SYKSYLLÄ 1939**

1. Prikaati

- esikunta
- I P
- II P
- III P
- Psto/1.Pr
- 1.VOs.
- 3.Er.Pion.J
- huoltoyksiköt

2. Prikaati

- esikunta
- I P
- II P
- III P
- Psto/2.Pr
- 2.VOs.
- 2.Er.Pion.J
- huoltoyksiköt

4. Prikaati

- esikunta
- I P (Er.P 1)
- II P (Er.P 2)
- Psto/4.Pr
- huoltoyksiköt

Uudenkirkon Ryhmä

- esikunta (Ratsuväkiprikaatin esikunta)
- URR
- HRR
- JP 1
- Er.P 3
- Er.P 7
- 1.Er.K
- 2.Er.K
- Moott.Os.
- 1.Er.KK.Os.
- Rats.Ptri
- VEsK.
- 1.Er.Pion.K
- huoltojoukot

Raudun Ryhmä

- esikunta (3. Prikaatin esikunta)
- I P
- II P
- III P
- JP 4
- Er.P 6
- 6.Er.K
- 7.Er.K
- 8.Er.K
- 9.Er.K
- Psto/3.Pr
- 1.Er.Ptri
- 2.Er.Ptri
- 3.VOs.
- 1.Er.Pion.J

**PRIKAATIEN ESIKUNTIEN KOKOONPANOT JA KALUSTOA ENNEN
TALVISOTAA****Jalkaväkiprikaatin esikunnan kokoonpano****KOMENTAJA****ESIKUNTAPÄÄLLIKÖ**

TOIMISTO I (henk)	TOIMISTO II (tied)	TOIMISTO III (operat)	VIESTI- JA PIONEERI- TOIMISTO
Tstopääll	Tstopääll	Tstopääll	Tstopääll
<u>Vahvuus</u> 4 ups Pastori	<u>Vahvuus</u> 2 ups Tulkki 1 au	<u>Vahvuus</u> 2 ups	<u>Vahvuus</u> 2 ups

KESKUSKANSLIA

4 au

KARTTAVARASTO

2 au

HUOLTOPÄÄLLIKÖ**HUOLTO-OSASTO**

TOIMISTO IV	TAISTELU- VÄLINE JA KAASUNSUO- JELUTOIMISTO	INTENDENTTI- TOIMISTO	LÄÄKINTÄ- JA ELÄIN- LÄÄKINTÄ TOIMISTO
Tstopääll	Tstopääll (tykistöups)	Tstopääll	
<u>Vahvuus</u> 2 ups	<u>Vahvuus</u> 2 ups 2 kirjuria	<u>Vahvuus</u> 3 ups 2 au	<u>Vahvuus</u> 2 lääkups 1 ellääkups 2 lääkau

KENTTÄPOSTIMESTARI**OIKEUDENHOITOTOIMISTO** 3 + 1 + 1 = 5Esikunnan vahvuus 30 + 11 + 3 = 44**KOMENDANTTI****TOIMITUSKOMPPANIA** 0 + 6 + 55 = 71

Ratsuväkiprikaatin esikunnan kokoonpano

KOMENTAJA

ESIKUNTAPÄÄLLIKÖ

TOIMISTO I (henk) Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 4 ups Pastori	TOIMISTO II (tied) Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 2 ups Tulkki	TOIMISTO III (operat) Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 2 ups
--	--	---

KESKUSKANSLIA

4 au

HUOLTOPÄÄLLIKÖ

TOIMISTO IV Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 2 ups 2 au	TAISTELUVÄLINE- TOIMISTO Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 2 ups 1 au	INTENDENTTI- TOIMISTO Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 2 ups 1 au
--	---	--

LÄÄKINTÄTOIMISTO <u>Vahvuus</u> Lääkäri Lääkau	ELÄINLÄÄKINTÄ- TOIMISTO <u>Vahvuus</u> Eläinlääkäri Ellääkau	OIKEUDENHOITO- TOIMISTO Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 2 ups
--	--	--

Esikunnan vahvuus $23 + 10 + 0 = 31$

KOMENDANTTI

ESIKUNTAESKADROONA $1 + 4 + 59 = 64$

Jalkaväkiprikaatin ja ratsuväkiprikaatin esikunnan kuormastovälineet ja moottoriajoneuvot

	JvPr	RvPr
Henkilöauto	2	3
Kuorma-auto	6	3
Sivuvaunumoottoripyörä	4	2
Polkupyörä	16	45
Ratsuhevonen	10	28
Ratsusatula	10	28
Hiihtoratsastusvaljaat	10	-
Vetohevonen	23	17
Kuormakärryt	10	14
Henkilökärryt	12	2

Kesäaikana jalkaväkiprikaatin esikunnasta poistettiin 10 ajohevosta henkilöajoneuvoineen ja muine välineineen ja liisättiin niiden tilalle 10 ratsuhevosta välineineen.

Karttojen jako suojajoukoille

	1:100 000	1:50 000	1:20 000	1:400 000
JvPrE	5	5	5	5
RPrE	5	5	5	5
PatlE (ml EK)	3	4	3	3
Kompp	-	1	-	-
RR	4	4	3	3
Eskd	1	1	-	-
PstonE (ml EPtri)	3	4	3	3
Ptri	-	1	-	-
VK (VEskd)	-	1	-	-
VOs/JvPr	-	1	-	-
LinjanrakK	-	1	-	-

Lähde: AKE:n kirj n:o 134/ III/ 239/ op sal./ 25.4.1939,
Haa 5, SArk.

PRIKAATIN ESIKUNNAN TYÖJÄRJESTYS JA TOIMISTOJEN TEHTÄVÄT**Esikunnan yleiset tehtävät**

Esikunnan tehtävänä oli komentajan ohjeiden, käskyjen tai muuten annettujen määräysten mukaisesti avustaa häntä tehtävissään

- hankkimalla, kokoamalla ja järjestämällä ne tiedot, jotka komentaja tarvitsi päätöksen tekoa varten sekä tehdä valmistavat työt päätöksen toteuttamista varten
- valmistamalla komentajan päätös käskyiksi
- huolehtimalla käskyjen jakelusta
- valvomalla käskyjen toteuttamista
- valvomalla joukkojen tilannetta ja pyrkiä ylläpitämään niiden taisteluvälmiyttä 1)

Esikuntapäällikön tehtävät

Esikuntapäällikkö oli komentajan lähin apulainen. Hänen tuli

- pitää itsensä selvillä tilanteesta kyetäkseen antamaan komentajalle tämän tarvitsemat tiedot
- tehdä perusteltuja esityksiä komentajalle
- saattaa komentajan päätökset käskyiksi
- koordinoida esikunnan eri toimistojen työtä
- pitää esikunta selvillä tilanteesta
- esikunnan toimiessa kahdessa portaassa pitää II porras (huolto) selvillä tilanteesta
- antaa ohjeet viestiupseerille ja hyväksyä viestisuunnitelma
- pitää aselajikomentajat selvillä komentajan aikoimuksista (prikaateilla ei tässä vaiheessa vielä ollut aselajikomentajia)
- olla läsnä aselajikomentajien (vast) esitellessä komentajalle sotatoimia koskevia asioita
- allekirjoittaa erikoismääräykset ja varmentaa sota-toimikäskyt 1)

Toimistojen tehtävät 2)

Toimisto I	Toimisto II
Päällikkö adjutantti	Päällikkö tiedustelupseeri
Tehtävinä	Tehtävinä
<ul style="list-style-type: none"> - komentoala, hallinto, päiväkäskyt ja vahvuuskirja 	<ul style="list-style-type: none"> - vihollistilanteen ylläpito - tiedustelusuunnitelma (ja - käskyt) - (tietojen muokkaaminen ja jakaminen)

Toimisto III	Viesti- ja pioneeri-toimisto
Päällikkönä	
ye-upseeri	
Tehtävinä	
<ul style="list-style-type: none"> - operaatioiden valmistelu - komentajan päätösten toimeenpano - (käskyjen laatiminen, jakelu, valvonta) - (yhteistoiminta muiden toimistojen kanssa erikoismääräysten laadinnassa) - (tiedustelujärjestelyt yhdessä tsto II:n kanssa) - (a-tarvikekulutuksen ja tappioiden arviointi, tiedottaminen ja yhteistoiminta tsto IV:n kanssa) - (tilanteen seuraaminen ja tilannekarttojen ylläpito yhdessä tsto II:n kanssa) - (sotapäiväkirjan ylläpito) - (taistelukertomusten laatiminen) - (joukkojen rintama- ja erikoiskoulutuksen suunnittelu) 	<p>Hoiti viesti ja pioneeri-alan suunnittelua</p>

HUOLTO-OSASTO

Toimisto IV	Tväl- ja kss-toimisto	Intendent-titoimisto	Lääk- ja eläinlääk-toimisto	Oikeudenhoito-toimisto
Päällikkö hpääll				
Tehtävinä	Tehtävinä	Tehtävinä	Tehtävinä	Tehtävinä
- huolto-suunnitelma - liikenne- taulukot	- tväl-huollon ja kaasun-suojelun suunnit-telu	- raha- ja talous-asioiden hoito	- lääkin-tä- ja eläin-lääkintä-huollon suunnit-telu ja toteutus	- esi-tutkinnat ja seuraa-musten täytän-töönpanot

Esityksessä työskentelystä osaston esikunnassa täydennettiin tätä työjärjestystä täsmentämällä toimistojen II ja III tehtäviä. Taulukossa suluissa olevat asiat on otettu esityksestä työskentelystä osaston esikunnassa.

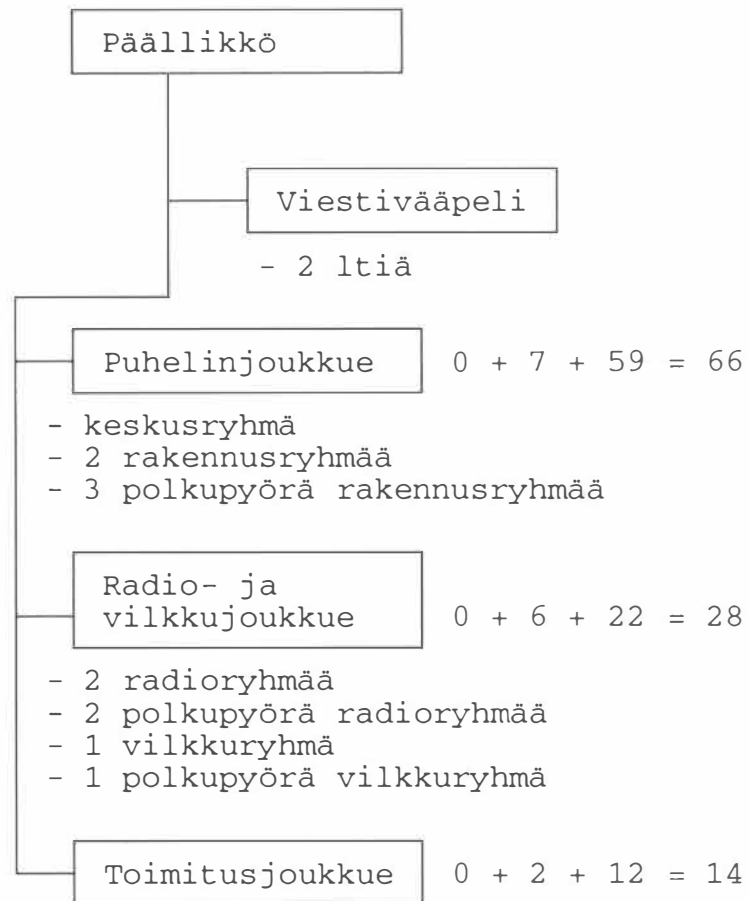
Lähteet: 1) AKE:n kirj n:o 229/ II/ 217 sal./ 7.5.1935, Hb 3, SArk ja
2) YE:n os 1:n ak n:o 1/ VIII/ 2.1.1930, Hh 3, T 22104, SArk.

**JALKAVÄKIPRIKAATIN VIESTIOSASTON JA RATSUVÄKIPRIKAATIN
VIESTIESKADROONAN KOKOONPANOT ENNEN TALVISOTAA**

Jalkaväkiprikaatin viestiosasto

Viestiosaston vahvuus 2 + 14 + 68 = 84

Ratsuväkiprikaatin viestieskadroonan kokoonpano

Viestieskadroonan vahvuus 2 + 21 + 88 = 112

Jalkaväkiprikaatin viestiosaston ja ratsuväkiprikaatin viestieskadroonan viestimateriaalimäärävahvuudet

	VOs/JvPr	VEsk/RvPr
Kenttäpuhelin	27	30
Keskusosa	-	8
Kenttäkeskus 5-j	3	2
Kenttäkeskus 10-j	2	2
Kenttäkeskus 30-j	1	1
Kenttäkaapeli km	69	100
Kenttäjohto km	30	100
Vilkkulamppu	2	8
B-radioasema	1	1
C-radioasema	2	2
Tunnusvaate	2	4
Viestivaate	2	2

Lisäksi JvPr:lla on kenttäkaapelia keloilla 70 km ja RvPr:lla 80 km.

**VIESTIKALUSTON PUUTTEET MÄÄRÄVAHVUUDEN EDELLYTTÄMÄSTÄ
PERUSTARPEESTA YH:N ALKAESSA SYKSYLLÄ 1939**

-	Kenttäpuhelimia	45,2 %
-	Kenttäkeskuksia	47,2 %
-	Keskusosia	35,0 %
-	Kenttäkaapelia	47,3 %
-	Kevyttä kenttäkaapelia	56,0 %
-	Kenttäkaapelikeloja	49,6 %
-	Kantolaitteita	21,8 %
-	Johdintankoja	52,2 %
-	Lennätinkoneita	26,8 %
-	AB-radioita	100 %
-	B-radioita	57,6 %
-	C-radioita	64,4 %
-	D-radioita	84,5 %
-	Taskulampun paristoja	89,2 %

Lähde: Myyryläinen P: Arvosteleva selostus viestikalusto- ja tarvikehankinnoista talvi- ja jatkosodassa. Kotimaisen viestiteollisuuden kehitys, suoritukset ja tuotantokyky sodan lopulla. Raaka-ainekysymyksen ratkaisu. Mitä johtopäätöksiä voidaan tehdä vastaisuuden varalta ? Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1952.

**PRIKAATIEN JA PRIKAATEISTA MUODOSTETTUJEN SUOJAJOUKKORYHMIEN
ESIKUNTIEN KESKEISIN HENKILÖSTÖ JA SEN KOULUTUSTASO
TALVISODASSA**

TEHTÄVÄ	JOUKKO		
	U-Ryhmä	R-Ryhmä	1.PR
Kom	Kenrm Palmroth - SKK komksi Ev Alfthan - SKK komksi	Ev Kaila - SKK (Saksa) 6.12. Evl Kääriäinen - SKK	Ev Vihma - SKK 16.12. Ev Sihvonen - SKK (Saksa ja Suomi)
Ep	Evl Stackel- berg - Kadk kuunt-ups ksi	Maj Kuitunen - SKK	Maj Kajaani - SKK
Tsto III pääll	Ratsumest Palmgren - SKK	Kapt Vähätupa - SKK	Kapt Palkama - SKK
Huolto- pääll	Maj Nessler - SHK	Maj Nordensvahn - JB 27	Maj Hannuksela - SHK
		2.PR	4.PR
Kom	Ev Svensson - SKK 28.1. Evl Maskula - SKK	Ev Sihvo - SKK (Italia) Helmikuussa Maj Pöyry - Sk komksi	
Ep	Maj Särmä - SKK	Evl Inkala - SKK	
Tsto III pääll	Kapt Tiainen - SKK	Kapt Kettunen - SKK	
Huolto- pääll	Maj Saarnio - SHK	Maj Hellman	

Lähteet: 1) KanAE:n ak n:o 44/ 244/ 1. sal/ 19.10.1939,
P 762/5, SArk,

2) Backström Åke: Upseerimatrikkeleita 1919 - 1935 ja
1923 - 1939, Sotahistoriallisen seuran julkaisuja VI,
(Pohjois-Karjalan kirjapaino Oy, Joensuu, 1986),

3) Kadettikunta r.y.: Kadettiupseerit 1920 -1970,
(Arvi A: Karisto Oy, Hämeenlinna 1971) ja

4) Jääkäriliitto r.y.: Suomen jääkärien elämäkerrasto,
Sotatieteen laitoksen julkaisuja XIV, (Vaasa Oy:n kirja-
paino, Vaasa 1975).

Lähteistä ei selviä taulukoista puuttuvat henkilöt eikä up-
seerimatrikkeleista kaikkien koulutus.

**ESIMERKKI PRIKAATIN OPERAATIOKÄSKYSTÄ (TAISTELUKÄSKYSTÄ)
TALVISODASSA**

2.Pr:n taistelukäskyn runko

1. Taisteluosasto M:n tehtävä (runkona 2.Pr)

- taisteluosaston joukot
- tehtävä (siirtyy viivytystaistelua käyden puolustukseen linjalle)
- naapurit

2. Viivytyskaista

- vasen ja oikea raja

3. Viivytyslinjat

- I viivytyslinja
- vastaanottoasema
- II viivytyslinja
- III viivytyslinja
- III a viivytyslinja
- IV viivytyslinja
- V viivytyslinja
- viivytysalueen takaraja
- eteentyönnetyt tukikohdat

4. Taisteluosastot ja niiden tehtävät

- tehtävät alajohtoportaille
- taistelujaotusten muutokset

5. Viivytystaistelun suoritus

- viivytyksen vaiheistus aikamäärineen

6. Saumavarmistus

7. Tykistö

- tuliasemien sijainti

8. Panssarintorjunta

- vain lyhyt käsky pst-aseiden suojaamisesta jalkavä-
kivoimalla

9. Sulutukset

- ylemmän johtoportaan sulutustyöt
- tehtävät alajohtoportaille

10. Tiedustelu (liitteenä olevassa EM:ssä, 1 sivu)

11. Viestipalvelus (liitteenä olevassa EM:ssä, 1 sivu)

12. Huolto (liitteenä olevassa EM:ssä, 1 sivu)

13. Käsky valmistelujen salaamisesta (yksi lause)

Käskyssä oli 4 sivua ja 3 liitettä. Siinä ei ollut mainintoja jakelusta.

**ESIMERKKEJÄ PRIKAATIEN JA NIIDEN ALAJOHTOPORTAIDEN
SIJAINNEISTA JA VÄLIMATKOISTA YH:N AIKANA JA TALVISODASSA**

U-Ryhmä			
<u>YH:n aikana</u>			
U-ryhmän E Uusikirkko	----->	II AKE Viipuri	n 50 km
U-ryhmän E	----->	URR	15 km
U-ryhmän E	----->	HRR	4 km
U-ryhmän E	----->	ErP 3	15 km

R-Ryhmä			
<u>YH:n aikana</u>			
R-ryhmän E Nurmijärvi	----->	II AKE	n 70 km
R-ryhmän E	----->	I - III P	4-10 km
R-ryhmän E	----->	ErP 6	17 km

1.PR			
<u>YH:n aikana</u>			
1.PrE Hotakan kansakoulu	----->	II AKE	n 30 km
1.PrE	----->	I - III P	12-18 km
<u>24.12.</u>			
1.PrE Leipäsuon pohjpuol	----->	1.DE	9 km
1.PrE	----->	patl:t	7-10 km

2 . PRYH:n aikana

2.PrE Mälkölä -----> II AKE n 40 km

2.PrE -----> patl:t 5-15 km

24.12.

2.PrE -----> 1.DE Kämärä 3 km

2.PrE -----> I - III P 4-7 km

13.3.

2.PrE -----> 1.DE 8 km

2.PrE -----> patl:t 3-4 km

3 . PR24.12.

3.PrE Kämärän kylä -----> 1.DE 2 km

3.PrE -----> I - III P 3-5 km

13.3.

3.PrE -----> 1.DE 13 km

3.PrE -----> patl:t 3-4 km

4 . PRYH:n aikana

4.PrE Säiniö -----> II AKE 12 km

4.PrE -----> patl:t 3-4 km

24.12.

4.PrE Muolaanjärvi -----> 11.DE 15 km

Pölläkkälä

4.PrE -----> patl:t 5-8 km

13.3.

4.PrE -----> patl:t 5-6 km

Lähteet: 1) II AKE:n KD n:o 203/ III/ 61/ 25.10.1939
Kartta 27, SArk,

2) II AK:n ak n:o 28/ VKom/ sal./ 22.11.1939, P 762/3, SArk,

3) I AK:n kirj n:o 305/ III/ 14/ 13.3.1940. Talvisodan aikaisia piirroksia ja valokopioita 39/8, SArk.

**PRIKAATIEN KOKOONPANOT JA NIIDEN SIJOITUSPAIKKAKUNNAT
VÄLIRAUHAN AIKANA**

**Päämajan järjestelyosaston esitys rauhanajan maavoimien
koonpanoksi 31.8.1940**

5 Armeijakunnan esikuntaa

13 Prikaatia, joissa kussakin

- esikunta
- 2 jalkaväkipataljoonaa
- 1 kenttätykistöpatteristo
- tykkikomppania
- viestikomppania
- yhdessä lisäksi pioneerikomppania

Yksi prikaati kuuluisi merivoimiin.

Jääkäriprikaati, jossa

- esikunta
- 3 jääkäripataljoonaa
- tykkikomppania
- viestikomppania

Ratsuväkiprikaati, jossa

- esikunta
- 2 ratsurykmenttiä
- jääkäripataljoona
- tykkikomppania
- viestikomppania
- ratsukoulu

Armeijakuntien ja prikaatien esikuntien sijoituspaikat
vuonna 1940

- I AKE Mikkeli
- 1. PrE Lemminkylä
 - 2. PrE Taipalsaaren kirkonkylä
- II AKE Lahti
- 3. PrE Sippola, Pyhäntö
 - 4. PrE Hamina
 - 5. PrE Luumäki, Kiviniemi
- III AKE Savonlinna
- 6. PrE Sulkava
 - 7. PrE Savonlinna, Pääskylähti
- IV AKE Kuopio
- 8. PrE Joensuu, Höytiäinen
 - 9. PrE Kontiolahti
 - 10. PrE Nurmes
- V AKE Oulu
- 11. PrE Hyrynsalmi
 - 12. PrE Rovaniemi

Lähde: Haaki T.W: Suomen puolustusvoimien saattaminen sodan kannalle ja niissä tapahtuneet tärkeimmät muutokset sekä pääosien kotiuttaminen 1944, s. 8 - 14.

**JÄÄKÄRIPRIKAATIN ESIKUNNAN JA VIESTIKOMPPANIAN KOKOONPANOT
ENNEN JATKOSOTAA****Jääkäriprikaatin esikunta****KOMENTAJA****ESIKUNTAPÄÄLLIKÖ**

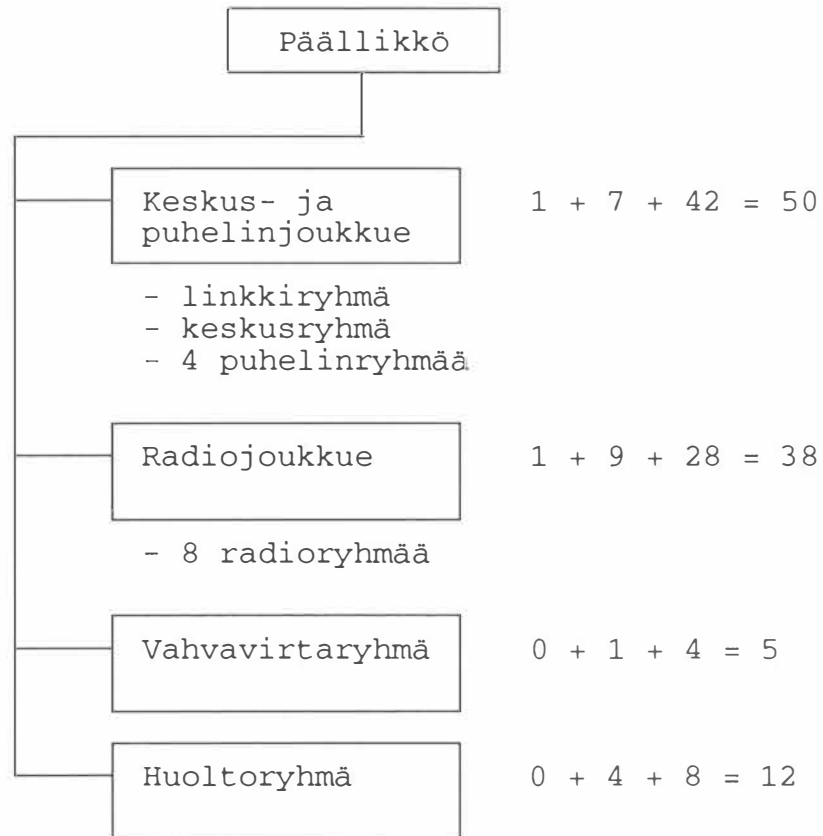
KOMENTO- JA HENKILÖASIAN- TOIMISTO (TSTO I) Päällikkönä adjutantti <u>Vahvuus</u> 2 ups	OPERATIIVINEN- JA TIEDUSTELU- TOIMISTO (TSTO III) Päällikkönä esipuseeri tai ye-upseeri <u>Vahvuus</u> 4 ups	VIESTI- JA VIESTITYS- TOIMISTO Päällikkönä viestiupseeri <u>Vahvuus</u> 2 ups 1 au
--	--	--

HUOLTOPÄÄLLIKÖ**HUOLTO-OSASTO**

TALOUSTOIMISTO (TSTO VI) Toimistopääll <u>Vahvuus</u> 3 ups 1 au	KULJETUSVÄLINE TOIMISTO (TSTO V) <u>Vahvuus</u> 2 ups 2 au	LÄÄKINTÄ- TOIMISTO (TSTO VII) <u>Vahvuus</u> 2 ups 1) 1 au	TAISTELU- VÄLINE- TOIMISTO <u>Vahvuus</u> 1 ups 2 au
---	--	--	--

1) = 1 lääkäri, 1 hammaslääkäri

PIONEERIJOUKKUE (4 ryhmää)**KOMENTO- JA LÄHETTIJOUKKUE****HUOLTORYHMÄ**Esikunnan vahvuus 21 + 27 + 74 = 122

Jääkäriprikaatin viestikomppania

Viestikomppanian vahvuus $3 + 21 + 82 = 106$

Lähde: Keskijohdon esikuntien ja erinäisten joukkojen sodanajan määrävahvuudet v 1940, Hh 75/ T 22104, SArk.

**RAUHANAJAN PRIKAATIEEN LIITTYMINEN SODANAJAN DIVISIOONIIN
KESÄLLÄ 1941**

IV AK	8.D 12.D 4.D	4.Pr 3.Pr 5.Pr
V AK	10.D 5.D	1.Pr 2.Pr
II AK	18.D 2.D	6.Pr 7.Pr
VII AK	11.D 7.D 14.D	8.Pr 9.Pr 10.Pr
III AK	3.D 6.D	11.Pr 12.Pr
Merivoimat	17.D	13.Pr

Lähde: Haaki T.W: Suomen puolustusvoimien saattaminen sodan kannalle ja niissä tapahtuneet tärkeimmät muutokset sekä päävoimien kotiuttaminen 1944, s. 72.

PRIKAATIEN KOKOONPANOT HYÖKKÄYSVAIHEEN ALKAESSA KESÄLLÄ 1941

Ratsuväkiprikaati

- esikunta
- Uudenmaan Rakuunarykmentti
- Hämeen Ratsurykmentti
- Jääkäripataljoona 1
- tykkieskadroona
- viestieskadroona
- Ratsastava patteri
- Kevyt patteristo 12
- huoltomuodostelmat

1. Jääkäriprikaati

- esikunta
- Jääkäripataljoona 2
- Jääkäripataljoona 3
- Jääkäripataljoona 4
- Kevyt patteristo 11
- tykkikomppania
- pioneerijoukkue
- huoltomuodostelmat

2. Jääkäriprikaati

- esikunta
- Jääkäripataljoona 5
- Jääkäripataljoona 6
- Jääkäripataljoona 7
- Kevyt patteristo 13
- tykkikomppania
- pioneerijoukkue
- huoltomuodostelmat

Lähde: Jatkosodan historia 2. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja XXV:2, (WSOY, Porvoo 1989), s. 40.

Prikaati Kuussaari

- esikunta
- Vienan heimosoturipataljoona (VHSP)
- Aunuksen heimosoturipataljoona (AHSP)
- II/JR 10
- Sissipataljoona 2
- Erillinen pataljoona 21
- erillisiä komppanioita

Lähde: Suomen sota 1941 - 1945, 6. osa, (Suomalaisen kirjallisuuden kirjapaino Oy, Helsinki 1956), s. 98 - 101.

Kevyt prikaati Tiainen

- esikunta
- Kevyt osasto 9
- Kevyt osasto 14
- 10. Tykkikomppania
- 2./Raskas patteristo 26
- 2 rajajääkärikomppaniaa
- pioneerikomppania

Myöhemmin prikaatia vahvennettiin mm esikuntakomppanialla, kahdella pataljoonalla ja kranaatinheitinosastolla sekä neljällä panssarintorjuntakomppanialla. Alunperin prikaatiin oli tarkoitus liittää lisää myös tykistöä ja hyökkäyksen alkaessa vielä panssaripataljoona.

**PRIKAATIEN ESIKUNTIEN KESKEISIN HENKILÖSTÖ JA SEN
KOULUTUSTASO JATKOSODAN HYÖKKÄYSVAIHEEN AIKANA**

TEHTÄVÄ	JOUKKO		
	ROE	RvPr	1. JPr
Kom	Kenrm Oinonen - SKK	Kenrm Oinonen Ev G Ehrnrooth - SKK	Ev Lagus - SKK komksi Evl Merikallio - SKK komksi Kenrm Lagus
Ep	Ratsumest Lindeman - TK ltnk	Maj Palmgren - SKK	Maj Sandström - SKK
Tsto III pääll	Ratsumest Vetre - KadK		Kapt Paavola - TK lntk
Huolto- pääll		Maj Itkonen	

	2. JPr	PrK	KevPrT
Kom	Ev Sundman - SKK komksi	Evl Kuussaari - SKK	Ev Tiainen
Ep	Kapt Lammetmaa - KadK		

- Lähteet: 1) Jatkosodan historia, osat 1-3,
 2) 1.JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.6.1941 - 25.7.1941, 14048, SArk,
 3) 1. JPrE:n sotapäiväkirjan liitteet ajalta 17.6.1941 - 25.7.1941, 14050, SArk,
 4) 2.JPrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.6.1941 - 25.7.1941, 14051, SArk,
 5) Ryhmä O:n sotapäiväkirja ajalta 7.6. - 18.11.1941, T 3834, SArk,
 6) Backström Åke: Upseerimatrikkeleita 1919 - 1935 ja 1923 - 1939, (Joensuu 1986),
 7) Kadettikunta r.y.: Kadettiupseerit 1920 -1970, (Hämeenlinnan 1971) ja
 8) Jääkäriliitto r.y.: Suomen jääkärien elämäkerrasto, (Vaasa 1975).

Lähteistä ei selviä taulukoista puuttuvat henkilöt, eikä upseerimatrikkeleista kaikkien koulutus.

**ESIMERKKEJÄ PRIKAATIEN ESIKUNTIEN JA NIIDEN ALAJOHTO-
PORTAIDEN SIJAINNEISTA JA VÄLIMATKOISTA JATKOSODAN
HYÖKKÄYSVAIHEESSA**

RYHMÄ OINONEN		
<u>4.7.1941</u>		
ROE (Ilomantsi)	----> 1. JPrE	30 km
	Eimisjärven koulu	
ROE	----> 2. JPrE	30 km
	Kuuksenvaaran koulu	
Prikaatien joukot olivat prikaatien esikuntien läheisyydessä		
<u>24.9.1941</u>		
ROE	----> RvPrE	40 km
RvPrE	----> HRR ja URR	7-15 km
ROE	----> 2. JPrE	6 km
2. JPrE	----> pataljoonat	2-7 km

Lähteet: 1) Ryhmä O:n ak n:o 78/ III/ 152 sal/ 4.7.1941, T 22825, SArk,
2) SPK:t 14048 ja 14051, SArk sekä
3) Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 27 peitepiirros 22, SArk.

PRIKAATI KUUSSAARI		
<u>10.8.1941</u>		
PrE	----> PrKntop	30 km
PrKntop	----> patl:t	n 4 km
<u>25.9.1941</u>		
PrE	----> PrKntop	15 km
PrKntop	----> patl:t	2-4 km
Prikaatin vastualueen leveys 20 km, joista ryhmitys kattoi 15 km ja tiedustelulla valvottiin loput		

Lähteet: 1) Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 19 peitepiirros 7 ja kansio 27 peitepiirros 15, SArk sekä
2) SPK:t 14048 ja 14051, SArk.
Tutkituissa lähteissä ei ollut tarkempia merkintöjä 1. Jääkäriprikaatin ja Kevyt Prikaati Tiiaisen johtamispaikkojen sijainneista. Taulukon etäisyydet lienevät suuntaa antavia myös näille prikaateille.

**PRIKAATIEN SUUNNITELLUT KOKOONPANOT KENTTÄARMEIJAN
UUELLEENJÄRJESTELYISSÄ VUONNA 1942****Prikaatit 1. - 10.**

- esikunta
- 4 pataljoonaa
- kevyt patteristo
- raskas patteristo
- kranaatinheitinkomppania
- tykkikomppania
- viestikomppania
- pioneerikomppania
- huoltokomppania
- kenttäsairaala
- lääkintäjoukkue
- kolonna

Prikaatit 11. - 16. suunniteltiin muutoin samanlaisiksi, mutta niiden raskaissa patteristoissa oli vain kaksi patteria.

Jääkäriprikaati

- esikunta
- 3 jääkäripataljoonaa
- kevyt patteristo
- pioneerijoukkue
- kenttäsairaalaosasto

Panssariprikaati

- esikunta (muod 2. JPr:n esikunnasta)
- 3 panssaripataljoonaa
- panssari-ilmatorjuntapatteri
- korjaus- ja huoltojoukot

Ratsuväkiprikaati

- esikunta
- 2 ratsuväkirykmenttiä
- jääkäripataljoona
- tykkieskadroona
- viestieskadroona

**ASEMASOTAVAIHEEN AIKANA MUODOSTETTUJEN PRIKAATIEN
KOKOONPANOT**

3. Prikaati

- esikunta (muod JR 3:sta)
- 3 pataljoonaa (muod JR 3:sta)
- IV P (muod I/JR 47:stä)
- tykkikomppania (muod JR 3:sta)
- kranaatinheitinkomppania (muod JR 3:sta)
- tykistö (muod Rspsto 25:stä ja I/KTR 37:stä)
- viestikomppania
- pioneerikomppania
- huoltomuodostelmat

15. prikaati

- esikunta (muod Lin.P 15:sta)
- I P (muod SissiP 3:sta)
- II P (muod Kev.Os.3:sta)
- III P (muod I/JR 34:stä)
- IV P (muod I/JR 29:stä)
- tykkikomppania (muod JR 47:stä)
- kranaatinheitinkomppania (")
- tykistö (muod KTR 7:stä pl I psto)
- viestikomppania
- pioneerikomppania
- huoltokomppania
- kolonna
- 2 kenttäsairaalaosastoa
- lääkintäjoukkue
- eläinlääkintäjoukkue
- kenttäpostikonttori

19. prikaati

- esikunta (muod JR 16:sta)
- 3 pataljoonaa (muod JR 16:sta)
- IV pataljoona (muod I/JR 46:sta)
- tykistö (muod Kev.Psto 19:sta ja Rask.Psto 39:stä)
- tukiyksiköt kuten 15. prikaatilla

20. prikaati

- esikunta (muod JR 22:sta)
- 3 pataljoonaa (muod JR 22:sta)
- IV pataljoona (muod II/JR 46:sta)
- tykistö (muod Kev.Psto 20:stä ja Rask.Psto 40:stä)
- tukiyksiköt kuten 15. prikaatilla

21. prikaati

- esikunta (muod JR 101:stä)
- I P (muod I/JR 54:stä)
- II P (muod III/JR 5:stä)
- III P (muod III/JR 56:sta)
- IV P (muod JR 101 HTK:sta)
- tykistö
- tukiyksiköt kuten 15. prikaatilla

Prikaateille alistettiin vetäytymisvaiheen aikana lisäksi erillisiä yksiköitä.

Jääkäriprikaati

- esikunta
- JP 2
- JP 3
- JP 4
- JP 5
- Panssarijääkäripataljoona
- viestikomppania

Panssariprikaati

- esikunta
- 2 panssaripataljoonaa
- Rynnäkkötykkipataljoona
- erillinen panssarikomppania
- viestikomppania

Ratsuväkiprikaati

- Uudenmaan Rakuunarykmentti
- Hämeen Ratsurykmentti
- JP 1
- JP 6
- tykkieskadroona
- Kevyt patteristo 12
- ratsastava patteri
- viestieskadroona
- pioneerikomppania

Lähteet: 1) Suomen sota 1941 - 1945, 6. osa,
(Helsinki 1956), s. 79,
2) Haaki T.W : Suomen puolustusvoimien saattaminen sodan
kannalle ja niissä tapahtuneet tärkeimmät muutokset sekä
pääosien kotiuttaminen 1944, s. 98 - 101 ja
3) Kokoonpanomuutokset D 16/2, PE:n järjestelyalan arkisto.

**PRIKAATIN ESIKUNNAN JA VIESTIKOMPPANIAN KOKOONPANOT JA
TÄRKEIN KALUSTO PUOLUSTUSVOIMIEN UDELLEENJÄRJESTELYVAIHEEN
JÄLKEEN SYKSYLLÄ 1941**

Prikaatin esikunta

KOMENTAJA

ESIKUNTAPÄÄLLIKKÖ

KOMENTOTOIMISTO	OPERATIIVINEN JA TIEDUSTELUTOIMISTO
Päällikkönä adjutantti	Päällikkönä esipuseeri tai ye-upseeri
<u>Vahvuus</u> 3 ups	<u>Vahvuus</u> 2 ups

ASELAJIKOMENTAJAT
TYKISTÖKOMENTAJA
VIESTIKOMENTAJA
PIONEERIKOMENTAJA

HUOLTOPÄÄLLIKKÖ

HUOLTO-OSASTO

TAISTELU- VÄLINE- TOIMISTO 1)	TALOUS- TOIMISTO	LÄÄKINTÄ- TOIMISTO	ELÄINLÄÄKINTÄ- TOIMISTO
Toimisto- päällikkö		Toimisto päällikkö	
<u>Vahvuus</u> 2 ups ja 3 au	<u>Vahvuus</u> 1 ups	<u>Vahvuus</u> 3 ups 2) 1 au	<u>Vahvuus</u> 1 ups 2 au

1) Tykistökomentajan alainen

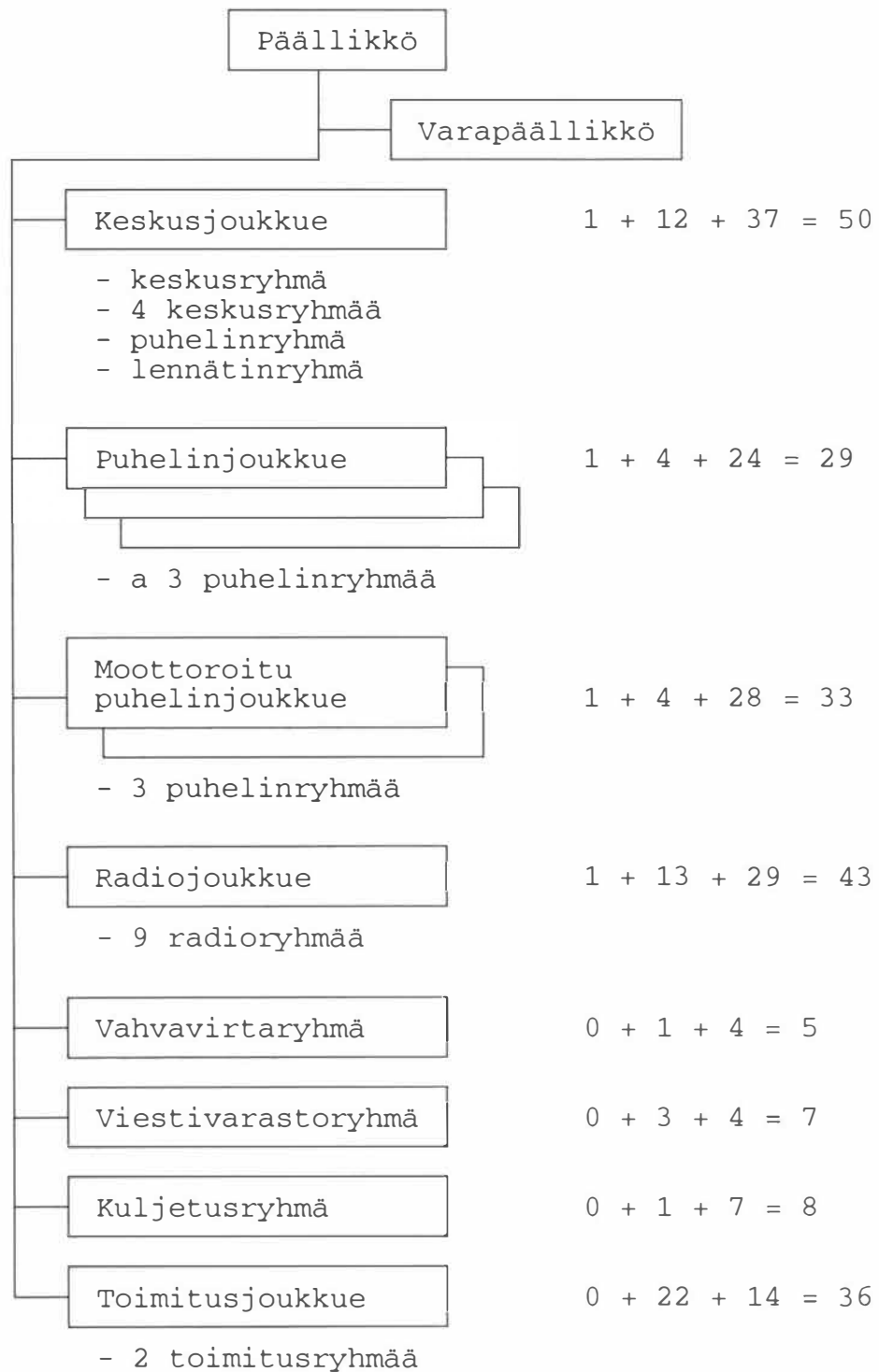
2) 2 lääkäriä, 1 hammaslääkäri

KOMENTO- JA LÄHETTIJOUKKUE 0 + 6 + 28 = 34

TOIMITUSJOUKKUE 0 + 3 + 5 = 8

Esikunnan vahvuus 17 + 15 + 33 = 65

Lähde: PM:n järjos:n kirj n:o 2068/Lkp. sal/25.10.1941,
T 15707/4, SArk.

Prikaatin viestikomppania

Viestikomppanian vahvuus yhteensä 9 + 57 + 238 = 304

Prikaatin viestikomppanian tärkein kalusto

	KESKJ	PUHJ a	MOOTTPUHJ
Kenttäpuhelin	20	14	14
10-j keskus		2	2
30-j keskus	2		
Keskus 50-160-j	1		
Keskusosa		6	6
Kenttäkaapeli km	60	52	52
Vilkkuja		2	2
Viestivaattei- ta		1	1
Lennätinkone	1		
B-radioita			
B-C-radioita			
C-radioita			
D-radioita			
Lyhytaalto- puhelimia		6	6

	RADJ	VARASTOSSA	YHTEENSÄ
Kenttäpuhelin		20	110
10-j keskus		4	14
30-j keskus		1	3
Keskus 50-160-j			1
Keskusosa			30
Kenttäkaapeli km		100	420
Vilkkuja			10
Viestivaattei- ta			7
B-radioita	3	2	4
B-C-radioita	2	1	2
C-radioita	6		8
D-radioita		2	2
Lyhytaalto- puhelimia		2	30

Lähde: PM:n järjos:n kirj n:o 1391/ järj. 1 /4a/ sal./
23.10.1941. T 15708/1, SArk.

**RATSUVÄKIPRIKAATIN ESIKUNNAN JA VIESTIESKADROONAN KOKOON-
PANOT PUOLUSTUSVOIMIEN UDELLEENJÄRJESTELYVAIHEEN JÄLKEEN
SYKSYLLÄ 1941****Ratsuväkiprikaatin esikunta**

KOMENTAJA

ESIKUNTAPÄÄLLIKÖ

KOMENTOTOIMISTO JA HENKILÖ- ASIAINTOIMISTO (TSTO I) Toimistopäällikkö <u>Vahvuus</u> 5 ups 1 au 4 kirjuria Pappi Sotatuomari	OPERATIIVINEN JA TIEDUSTELU- TOIMISTO (TSTO II) Päällikkönä esipuseeri tai ye-upseeri <u>Vahvuus</u> 2 ups Tulkki
--	---

ASELAJIKOMENTAJAT
TYKISTÖKOMENTAJA
VIESTIKOMENTAJA
PIONEERIKOMENTAJA

HUOLTOPÄÄLLIKÖ

YLEINEN HUOLTO- TOIMISTO (TSTO IV) <u>Vahvuus</u> 1 ups 2 au	KULJETUSVÄLINE- TOIMISTO (TSTO V) <u>Vahvuus</u> 2 ups 1 au	TALOUSTOIMISTO (TSTO VI) <u>Vahvuus</u> 1 ups 2 au Rahastonhoitaja
--	---	---

LÄÄKINTÄTOIMISTO (TSTO VII)	ELÄINLÄÄKINTÄ- TOIMISTO (TSTO VIII)	TAISTELUVÄLINE- TOIMISTO
<u>Vahvuus</u> Lääkäri Hammaslääkäri 1 au	<u>Vahvuus</u> Eläinlääkäri 1 au	Toimistopäällik- kö <u>Vahvuus</u> 2 ups 3 au

ESIKUNTAESKADROONA

KOMENTOJOUKKUE 0 + 4 + 24 = 28

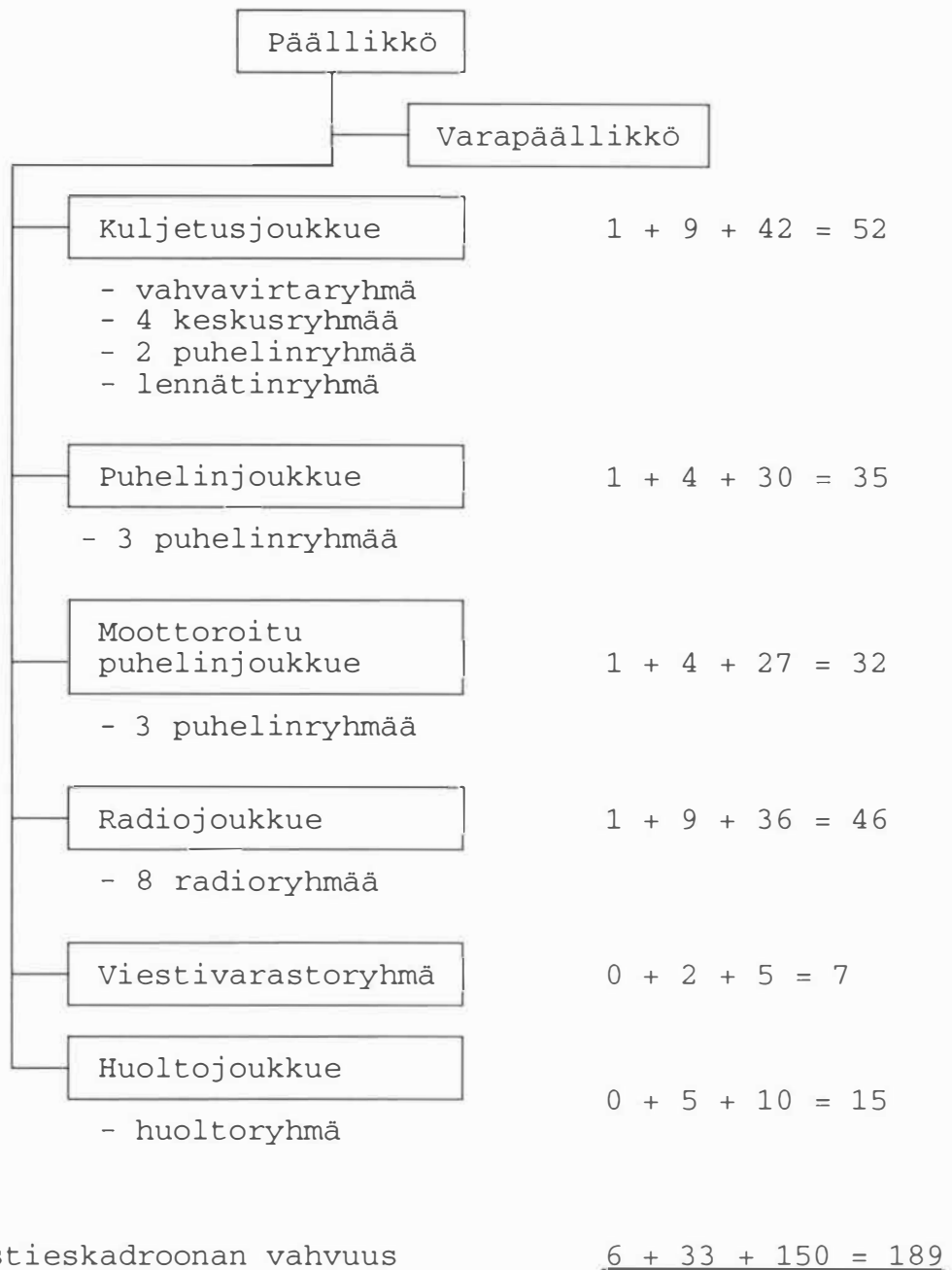
LIIKENNEJOUKKUE 0 + 3 + 16 = 19

KULJETUSJOUKKUE 0 + 2 + 13 = 15

HUOLTOJOUKKUE 0 + 3 + 6 = 9

Esikunnan vahvuus 29 + 17 + = 46

Esikuntaeskadroonan vahvuus 1 + 12 + 59 = 72

Ratsuväkiprikaatin viestieskadroona

Lähde: Jalkaväen ja keveiden joukkojen sodanajan määrävahvuudet (S.määräv. 1940) 35, SArk.
 Vuosiluvusta huolimatta vahvuudet otettiin käyttöön vasta 1941.

**PANSSARIPRIKAATIN ESIKUNNAN JA VIESTIKOMPPANIAN KOKOONPANOT
PUOLUSTUSVOIMIEN UDELLEENJÄRJESTELYVAIHEEN JÄLKEEN SYKSYLLÄ
1941**Panssariprikaatin esikunta

KOMENTAJA

ESIKUNTAPÄÄLLIKÖ

KOMENTOTOIMISTO JA HENKILÖASIAIN- TOIMISTO (TSTO I)	OPERATIIVINEN JA TIEDUSTELUTOIMISTO (TSTO III)	VIESTI- JA VIESTITYS- TOIMISTO
Päällikkönä adjutantti	Päällikkönä esiupseeri tai ye-upseeri	
<u>Vahvuus</u> 4 ups Pappi	<u>Vahvuus</u> 3 ups	<u>Vahvuus</u> 1 ups 1 au

HUOLTOPÄÄLLIKÖ

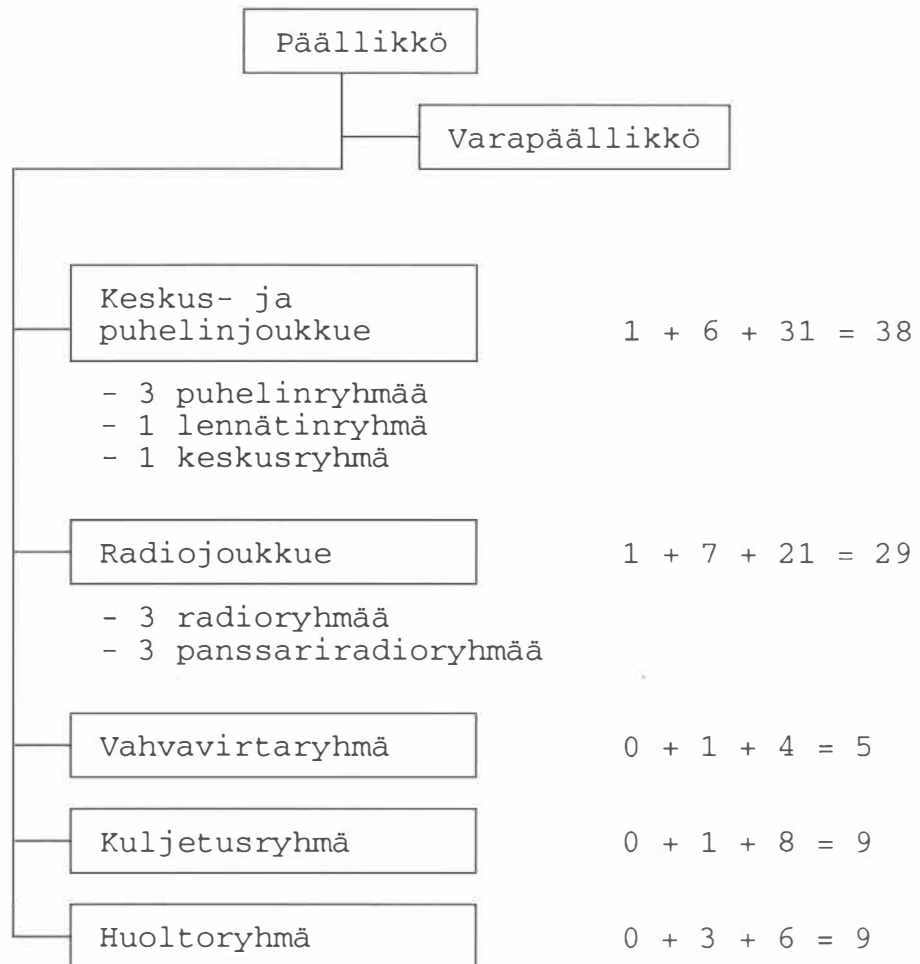
HUOLTO-OSASTO

TALOUSTOIMISTO (TSTO IV)	KULJETUSVÄLINE TOIMISTO (TSTO V)	LÄÄKINTÄ- TOIMISTO (TSTO VI)	TAISTELU- VÄLINE- TOIMISTO
<u>Vahvuus</u> 2 ups 1 au	<u>Vahvuus</u> 1 ups 2 au	<u>Vahvuus</u> Lääkäri Hammaslääkäri 1 au	<u>Vahvuus</u> 1 ups 2 au

KOMENTO- JA LÄHETTIJOUKKUE 0 + 6 + 26 = 32

HUOLTORYHMÄ 0 + 4 + 11 = 15

Esikunnan vahvuus 17 + 17 + 37 = 71

Panssariprikaatin viestikomppania

Viestikomppanian vahvuus

$3 + 22 + 71 = 96$

Lähde: Keskijohdon esikuntien ja erinäisten joukkojen sodanajan määrävahvuudet (S.määräv. 40) 64, SArk.

PRIKAATIEEN ESIKUNTIEN KESKEISIN HENKILÖSTÖ JA SEN
KOULUTUSTASO VUONNA 1944

TEHTÄVÄ	JOUKKO		
	3.PR	15.PR	19.PR
Kom	Ev Kääriäinen - SKK 29.2. Ev Hannula - SKK --> Ev Savonjousi - SKK 22.6. Ev Haanterä - SKK	Ev Kuistio - SKK	Ev Maskula - SKK komksi
Ep	Maj Rinne - Kaptk	Evl Heitto - Aktupsk 17.7. Maj Järventaus - TK kaptk ja pstkomk sekä pkomk	Maj Honkanen - TK lntk
Op- ja tiedtston pääll	Kapt Railon- koski M.Y - KadK	Kapt Salmela - KadK	Ltn Kerkkonen myöh Kapt Lahtela
Huolto- pääll	Maj Jako G.V	Maj Ikonen G - SHK	Maj Hyvärinen
Tykkom	Evl Ilva A.E - SKK:n komksi	Evl Huhtala - SKK	Maj Metsola - TK kaptk myöh Evl Gyllenbögel - TK kaptk
Viestikom	Kapt Katiska J - Vupsk	Kapt Tolonen - KadK	Kapt Reunanen - Vupsk
Pionkom		Kapt Knorring - KadK	Kapt Lahtela

	20.PR	21.PR	RVPR
Kom	Ev Kemppe - SKK komksi 22.6. Ev Sora - SKK	Ev Ekman T.E - SKK 13.8. Ev Tähtinen - SKK	Kenrm Melander - SKK 17.6. Ev Tähtinen 7.8. Ev Ikonen - SKK
Ep	Maj Viiri - KadK	Maj Rysä O - SKK	Evl Palmgren - SKK
Op- ja tiedtston pääll	Maj Nurmi - JB 27	Kapt Virtanen - KadK	Maj Lindeman - TK lntk
Huolto- pääll	Kapt Kurjenrauma - vakanssilla	Maj Auer B.E - Kaptk Maj Silanterä - SHK	Maj Itkonen Maj Esselström - SHK
Tykkom	Evl Arra - KadK	Evl Kraemer H - SKK	Maj Mattila A - KtAK
Viestikom	Maj Heikkilä - vakanssilla	Kapt Mönkkönen - Vkaptk 18.8. Kapt Nousiainen - Vkaptk	Ratsumest Aumo R - Vupsk
Pionkom	Kapt Korhonen - vakanssilla	Maj Keinänen	Kapt Suhonen - KadK Inskapt Väre

	JPR	PSPR	RJPR
Kom	Ev Puroma - SKK komksi 7.8. Ev Nordgren - SKK	Ev Björkman - SKK	Ev Inkala - SKK
Ep	Maj Kaukolahti - TK lntk Kapt Pöyhönen - KadK	Maj Sovijärvi - TK lntk	Evl Virkkunen - SKK komksi
Op- ja tiedtston pääll	Ltn Auramo		Kapt Tuovinen Maj Västi R - Kaptk
Hpääll	Maj Niementaus		Kapt Deyperlund 2.8. Maj Mäki - SHK
Tykkom			Evl Väinämö - Tykk
Viestikom	Kapt Kurkela (viestiups)		Maj Larkas - Vkaptk
Pionkom			Kapt Pakkanen Kapt Kala E.E

Lähteet: 1) Jatkosodan historia, osat 1-3 ja 5,
2) II AKE:n vahvuusilmoituksia, T 4753/3, SArk,
3) 3.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.1.1944 - 31.7.1944,
20211, SArk,
4) 3.PrE:n sotapäiväkirjojen liitteet ajalta 1.1.1944 -
31.7.1944, 20212, SArk,
5) 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 22.4.1944 - 24.6.1944,
20472, SArk,
6) 15.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 24.6.1944 - 20.7.1944,
20473, SArk,
7) 19.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 1.6.1944 - 31.7.1944,
20584, SArk,
8) 20.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 16.11.1943 - 31.7.1944,
20668, SArk,
9) 21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 19.6.1944 -16.7.1944,
20715, SArk,
10) 21.PrE:n sotapäiväkirja ajalta 17.7.1944 - 19.8.1944,
20716, SArk,
11) Optsto/RvPrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.5.1943 -
14.6.1944, 22705, SArk,
12) Optsto/RvPrE:n sotapäiväkirja ajalta 14.6.1944 -
4.8.1944, 22700, SArk,
13) Backström Åke: Upseerimatrikkeleita 1919 - 1935 ja
1923 - 1939,
14) Kadettikunta r.y.: Kadettiupseerit 1920 -1970 ja
15) Jääkäriliitto r.y.: Suomen jääkärien elämäkerrasto.
Lähteistä ei selviä taulukoista puuttuvat henkilöt eikä
upseerimatrikkeleista kaikkien koulutus.

**ESIMERKKEJÄ PRIKAATIEN ESIKUNTIEN JA NIIDEN ALAJOHTO-
PORTAIDEN SIJAINNEISTA JA VÄLIMATKOISTA ASEMASOTAVAIHEESSA****3 . PR**Krivi tammikuun lopussa 1943

- vastualueen leveys 10 km
- 4 pataljoonaa rintamavastuussa

Lähde: Asemasotaa koskevia piirroksia 1942 - 44, kansio 14 piirros 20, SArk. Lähteestä ei selviä esikuntien ja komentopaikkojen sijainnit.

JPRÄänisen rannassa tammikuussa 1942

JPrE ----> pataljoonat 6-15 km

- vastualueen leveys 18 km
- 3 pataljoonaa rintamavastuussa

Lähde: Asemasotaa koskevia piirroksia 1942 - 44, kansio 14 piirros 3, SArk.

21 . PRMaaselässä 3.Pr:n jälkeen

- vastualueen leveys 12 km
- 3 pataljoonaa rintamavastuussa
- reservipataljoona 4 km etummaisista pataljoonista

Lähde: Asemasotaa koskevia piirroksia 1942 - 44, kansio 14 piirros 25, SArk. Lähteistä ei selviä esikuntien ja komentopaikkojen sijainnit.

15.PRAunuksen kannas 9.6.1944

PrKntoP	----> VI AKE	45 km
PrKntoP	----> pataljoonat	6-12 km
- vastualueen leveys 12 km		
- 4 pataljoonaa rintamavastuussa		
- reservipataljoona 3 km esikunnan takana		

Lähteet: Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 33 piirros 13 ja kansio 28 piirros 54, SArk.

19.PRSuurhyökkäyksen alussa kesällä 1944

- vastualueen leveys 15 km
- 3 pataljoonaa rintamavastuussa
- reservipataljoona 15 km etummaisista pataljoonista

Lähde: Suomen sotaa 1944 koskevia valokopioita ja piirroksia, kansio 24 piirros 34, SArk. Lähteestä ei selviä esikuntien ja komentopaikkojen sijainnit.

ESIMERKKEJÄ PRIKAATIEN ESIKUNTIEN JA NIIDEN VIESTIYKSIKÖIDEN VAHVUUKSISTA JATKOSODAN VETÄYTYMISVAIHEESSA

	PRE	VIESTIYKSIKKÖ
20.PRE 1) ja 2)	<u>20.6.</u> 108, joista 30 ups <u>31.8.</u> määrävahvuus 28+23+40= 91, rivissä 30+29+59=118 <u>15.9.</u> vahvuus lähes sama	<u>2.8.</u> määrävahvuus 5+43+137=185, rivissä oli 5+27+128=160
21.PRE 3)	<u>31.5.</u> rivissä oli 25+19+33= 77 <u>3.7.</u> lähes sama <u>31.8.</u> kolmen upseeri vajuus, muuten sama <u>15.9.</u> määrävahvuus 28+20+33= 81, rivissä 29+21+51=101	<u>31.8.</u> määrävahvuus 8+40+134=182, rivissä oli 5+27+139=171 <u>2.9.</u> rivissä oli 6+30+123=166
RVPRE 4)	<u>2.8.</u> määrävahvuus 31+30+59=120, rivissä 31+24+52=107 <u>17.8.</u> lähes sama, ali- upseereita korvattu upseereilla <u>31.8.</u> muutaman aliup- seerin ja miehen vajuus <u>15.9.</u> lähes sama	<u>31.8.</u> määrävahvuus 6+33+150=189, rivissä oli 5+21+137=163
RJPRE 5)	<u>2.9.</u> määrävahvuus 28+20+ 33= 81, rivissä 35+32+116=183 <u>15.9.</u> lähes sama	<u>15.9.</u> ei suuria vajauk- sia

Lähteet: 1) 20.Pr:n vahvuusilmoitukset 16 ja 17/44, T 13119/8, SArk
 2) 20.PrE:n sotapäiväkirjan liitteet ajalta 31.12.1943 - 24.10.1944, 20670, SArk,
 3) 21.Pr:n vahvuusilmoitukset 18 ja 19/44, T 13119/8, SArk,
 4) RvPr:n vahvuusilmoitukset 16 ja 17/44, T 13119/8, SArk ja
 5) RjPr:n vahvuusilmoitukset 4 ja 5/44, T 13119/8, SArk.

**ESIMERKKEJÄ PRIKAATIN OPERAATIOKÄSKYSTÄ JATKOSODAN
VETÄYTYMISVAIHEESSA**

19.Pr:n puolustuskäsky 17.6.1944

1. Vihollinen

2. Tehtävät

- kuvaus lähiajan tapahtumista ja nykyhetken tilanteesta
- naapurit
- ei selkeätä prikaatin tehtävää

3. Pääpuolustuslinjan kulku

- yksityiskohtaisesti paikannimiin sidottuna

4. Lohkojako ja joukot

- lohkojako ja niillä käytettävät joukot
- vastuualueen rajat
- ei selkeätä tehtävää alajohtoportaille

5. Taisteluvartioasemat

- lohkoittain käsketty tarkat paikat

6. Eteentyönnetyt tukikohdat

- tässä oli tehtävät yksilöity alajohtoportaille

7. Reservit

- sijainti
- käyttöajatus

8. Panssarintorjunta

- painopiste karttaniminä
- määrätty vastuullinen johtaja (Tyk.K:n pääll)

9. Tykistö

- tukipatteristojen jako alajohtoportaille
- taistelujaotuksen muutokset

10. Ilmatorjunta

- määrättiin ilmatorjuntatukipatteristo
- tehtävä itpstolle (Taipaleenjoen ylimeron ja VT-asemassa olevien joukkojen suojaaminen)

11. Pioneeri

- tehtävä PionK:lle
- taistelujaotus
- pioneerireservi
- ylimerotoiminta
- hävitystyöt
- pioneerihuolto

12. Huolto

- huoltolaitosten paikat (niitä oli paljon ja ne olivat eri paikoissa)

13. Viesti

- radioyhteydet
- puhelinyhteydet
- viestihuolto

14. Prikaatin komentopaikan sijainti

Käskyssä oli yksi liite, joka oli peitepiirros runko-puhelinyhteyksistä. Kokonaissivumäärä oli 3 sivua ja 1 liite.

Jakelu oli esikunnan toimistoille, alajohtoportaille, ylemmälle johtoportaalle ja naapureille kaikille samantyyppisenä, yhteensä 24 kpl (naapureille ja ylemmälle johtoportaalle tiedoksi).

Lähde: 19.Pr:n ak n:o 801/III/100 sal./17.6.1944, T 7999/26, SArk.

Vrt. 15.PrE:n ak n:o 1543/ III/ 24 b sal./ 19.7.1944, 15.PrE:n sotapäiväkirjan liitteet ajalta 22.6.1944 - 19.7.1944, 20474, SArk.

15.Pr:n käsky oli rakenteeltaan täysin samanlainen kuin 19.Pr:nkin käsky.

19.Pr:n viivytyskäsky 9.7.1944

1. Yleistä

- irtautumiseen varaudutaan
- peitenimi irtautumiselle (" Perunamultaus ")
- irtautumisen aloittaminen (annettiin kellonaika tunteina ja minuuttina 4:llä numerolla, josta vähennettiin 3 tuntia, mistä sitten saatiin irtautumisaika)

2. Prikaatin viivytysalueen rajat

- oikea ja vasen raja
- naapurit

3. Toiminta-ajatus

- jako viivyttävään osaan ja irtautuvaan osaan

4. Viivytysasemat

- I viivytysasema
- vastaanottoasema
- saumatukikohdat
- II viivytysasema
- viivytysalueen takaraja

5. Viivytysasemien miehitys

- tehtävät alajohtoportaille (hyvin yksityiskohtainen, jopa vaikeaselkoinen)
- tehtävät erikseen eri viivytysasemissa (sekä viivyttävälle että irtautuvalle joukolle)
- myös tykistölle viivytystehtävä

6. Viivytyksen toteutus

- irtautumisluvat
- viholliskosketuksen säilyttäminen

7. Panssarintorjunta

- suojaryhmien määrääminen pst-tykeille

8. Pioneeritoiminta

- perustui hävitys- ja suluussuunnitelmaan, joka jaettiin erikseen

9. Yhteydet

- perustui erikoismääräykseen, joka jaettiin erikseen
- ohjeet kaapeliyhteyksien purkamisesta ja mukaanottamisesta

10. Huolto

- perustui erikoismääräykseen, joka jaettiin erikseen

11. Komentopaikan sijainti

12. Ohjeita

- korostettiin väärinkäsitysten välttämiseksi, että tämä on suunnitelma, jonka toteuttamiseen ryhdytään vasta tilanteen niin vaatiessa

Käskyssä oli 4 sivua. Siinä ei ollut liitteitä.

Jakelu oli esikunnan toimistoille, alajohtoportaalle, ylemmälle johtoportaalle ja naapureille kaikille samantyyppisena, yhteensä 24 kpl (naapureille ja ylemmälle johtoportaalle tiedoksi).

**ESIMERKKEJÄ PRIKAATIEN ESIKUNTIEN JA NIIDEN ALAJOHTO-
PORTAIDEN SIJAINNEISTA JA VÄLIMATKOISTA JATKOSODAN
VETÄYTYMISVAIHEESSA****3.PR**VKT-linjalla

PrE (kansakoulu) ----> pataljoonat 2-3 km

- vastuualueen leveys 5 km
- 3 pataljoonaa rintamassa

Lähde: 3.PrE:n sotapäiväkirja 26.7.1942 - 22.1.1943, 20204, SArk.

15.PR22.6.1944

PrE ----> VI AKE n 45 km

PrE ----> pataljoonat 8-18 km

- vastuualueen leveys n 15 km
- 2 - 4 pataljoonaa etulinjassa

16.7.1944

PrE ----> VI AKE 15 km

PrE ----> pataljoonat 5-8 km

- vastuualueen leveys 7 km
- paljon johdettavia (4 pataljoonaa ja JR 44)

26.8.1944

PrE ----> patl:t (tstos:t) 20-24 km

- johtosuhteita muutettu
- kiinteät yhteydet

Lähteet: Suomen sotaa 1944 koskevia valokopioita ja piirroksia, kansio 28 piirroksia 65 ja 68, kansio 30 piirros 52, kansio 32 piirros 24 ja kansio 33 piirros 20, SArk.

19.PRVenäläisten suurhyökkäyksen alussa

- vastuualueen leveys 15 km
- 3 pataljoonaa etulinjassa
- reservipataljoona 15 km etummaisista pataljoonista

Taipaleella

- vastuualueen leveys 5 km
- 3 pataljoonaa etulinjassa
- reservipataljoona 6 km etummaisista pataljoonista

Lähteet: Suomen sotaa 1944 koskevia valokopioita ja piirroksia, kansio 24 piirroksia 21 ja 34, SARk.
Lähteistä ei selviä prikaatien esikuntien sijainnit.

20.PRViipurissa

PrE PYP kellari ----> pataljoonat 1-2 km

- vastuualueen leveys 2 - 4 km

3.8.1944

PrE ----> pataljoonat 3-4 km

- vastuualueen leveys 12 km
- 3 pataljoonaa etulinjassa
- reservi 5 km etummaisista pataljoonista

Lähteet: 1) Suomen sotaa 1944 koskevia valokopioita ja piirroksia, kansio 24 piirros 9, SARk ja
2) 20.PrE:n sotapäiväkirjan liitteet ajalta 31.12.1943 - 24.10.1944, 20670, SARk.

21.PRMaaselässä 3.Pr:n jälkeen

- vastuualueen leveys 12 km
- 3 pataljoonaa etulinjassa
- reservipataljoona 4 km etummaisista pataljoonista

Kuolismaassa

PrE -----> Ryhmä RE 20 km
 PrE -----> pataljoonat 5 km

- vastuualueen leveys 15 km, joukot hajallaan pieninä osastoina motteja vartioimassa

Lähteet: 1) Asemasotaa koskevia piirroksia 1942 - 44, kansio 14 piirros 25, SArk ja
 2) Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 33, SArk.

RVPR3.8.1944

RvPrE -----> Ryhmä RE 20 km
 RvPrE -----> rykm:t ja patl:t 15-20 km
 - vastuualueen leveys 15 km

11.8.1944

RvPrE -----> rykm:t ja patl:t 3-8 km

Lähde: Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 33 piirroksiset 21 ja 23, SArk.

RJPR3.8.1944

RjPrE -----> II AKE 40 km
 RjPrE -----> pataljoonat 15-20 km
 - vastuualueen leveys 8 km
 - 3 pataljoonaa etulinjassa

Lähde: Piirroksia ja valokopioita jatkosodan ajalta, kansio 33 piirros 21, SArk.

JPR

Polviselkä 11.6.1944

JPrE	----> PsDE	6 km
JPrE	----> pataljoonat	3-5 km

Rokkalanjoki 19.6.1944

JPrE	----> pataljoonat	5-15 km
------	-------------------	---------

- vastualueen leveys 15 km
- 3 pataljoonaa etulinjassa

Portinhoikka 25. - 27.6. 1944

JPrE	----> PsD kntop	4 km
JPrE	----> pataljoonat	2-4 km

Vuosalmi 11.7. 1944

JPrE	----> pataljoonat	2-4 km
JPr kntop	----> pataljoonat	1-2 km

PRIKAATIEN KOKOONPANOT LAPIN SODASSA

15. Prikaati

- esikunta
- I/15.Pr
- II/15.Pr
- III/15.Pr
- IV/15.Pr
- Er.P 5
- Er.Os.Sau
- III/KTR 7

Jääkäriprikaati

- esikunta
- JP 2
- JP 3
- JP 4
- JP 5
- Ps.JP

Panssariprikaati

- esikunta
- I PsP
- II PsP
- Rynn.tki.P

Rajajääkäriprikaati

- esikunta
- RajaJP 4
- RajaJP 5
- RajaJP 7
- RajaJP 8
- Kev.Psto 17

**PRIKAATIENTEN ESIKUNTIEN KESKEISIN HENKILÖSTÖ JA SEN
KOULUTUSTASO LAPIN SODASSA**

	15.PR	JPR
Kom	Ev Kuistio - SKK	Ev Nordgren - SKK
Ep	Maj Järventaus - Tk kaptk, pkomk	Evl Lammetmaa - KadK
Tykkom	Ev Huhtala - SKK	
Huolto- pääll		Maj Niementaus

	PSPR	RJPR
Kom	Ev Björkman - SKK	Ev Inkala - SKK 9.10. Ev Juva
Ep	Maj Kaukolahti - TK ltnksi	Evl Virkkunen - TK kaptk

Lähteet: 1) Jatkosodan historia 5. osa, Sotatieteen laitoksen julkaisuja 25:5, (WSOY, Porvoo 1992),
2) Backström Åke: Upseerimatrikkeleita 1919 - 1935 ja 1923 - 1939 (Joensuu 1986) ja
3) Kadettikunta r.y.: Kadettiupseerit 1920 -1970, (Hämeenlinna 1971).

Lähteistä ei selviä taulukoista puuttuvat henkilöt eikä upseerimatrikkeleista kaikkien koulutus.

**ESIMERKKEJÄ PRIKAATTIEN JA NIIDEN ALAJOHTOPORTAIDEN
SIJAINNEISTA JA VÄLIMATKOISTA LAPIN SODASSA**

15.PR			
<u>19.9.1944</u>			
15.PrE Oulussa	---->	patl:t Oulun lähistöllä, 1 patl Muhoksella	
<u>30.9.</u>			
15.PrE	---->	III AKE	n 40 km
15.PrE	---->	pataljoonat	20-24 km
<u>15.10.</u>			
15.PrE Tervolassa	---->	pataljoonat	15-20 km

Lähteet: Suomen sotaa 1941 - 1944 koskevia piirroksia ja tilannekarttoja, kansio 30 piirros 52 ja kansio 32 piirroksia 44 ja 46, SArk.

JPR			
<u>28.9.1944</u>			
JPrE	---->	PsDE	n 70 km
JPrE Ylikiimingissä	---->	pataljoonat	10-20 km
<u>15.10.</u>			
JPrE Rovaniemen eteläp	-->	patl:t Rovaniemellä	
<u>18.11.</u>			
JPrE Inarissa	---->	patl:t Inarin lähistöllä	

Lähteet: Suomen sotaa 1941 - 44 koskevia piirroksia ja tilannekarttoja, kansio 30 piirros 52 ja kansio 32 piirroksia 45, 46 ja 49, SArk.

PSPR			
<u>15.10.</u>			
PsPrE Pudasjärvellä	---->	patl:t Pudasjärveltä Ranuan pohjoispuolelle	

Lähde: Suomen sotaa 1941 - 44 koskevia piirroksia ja tilannekarttoja, kansio 32 piirros 46, SArk.

RJPR28.9.1944RjPrE Kontiomäellä ----> pataljoonat välillä Kontio-
mäki - Suomussalmi15.10.RjPrE Taivalkoskella ----> pataljoonat Taivalkoskelta
Kemijärven eteläpuolelle

Kntop Posiolla

18.11.RjPrE Taivalkoskella ----> pataljoonat Suomussalmelta
Savukoskelle

**ESIMERKKEJÄ PUOLUSTUSVOIMAIN PÄÄESIKUNNAN JÄRJESTELYOSASTON
EHDOTUKSISTA SODANAJAN ARMEIJAN KOKOONPANOKSI****Esitys panssariprikaatin SA-kokoonpanosta vuonna 1945****PsPr**

- esikunta
- viestipataljoona
- pioneeripataljoona
- krh-patteristo
- kenttätykistörykmentti
- 4 jääkäripataljoonaa
- panssaripataljoona
- panssarintorjuntakomppania
- huoltopataljoona

PsPrE

- esikuntapäällikkö
- kom.os, jossa komtsto ja oik.hoitotsto
- op.os, jossa optsto ja tiedtsto
- huolto-os, jossa yl.huoltotsto, tekn- ja kväl-
tsto, taltsto ja lääktsto
- tyk.os, jossa tyktsto ja tvältsto
- piontsto
- viesti-os, jossa v.yhteyststo ja yl.vtsto

Suoraan esikunnan johdossa olivat esikuntakomppania ja tiedustelukomppania.

Lähde: PE:n järjos:n ak 20.1.1945, Hn 17, T 22104, SArk.

Ehdotus sodanajan armeijan kokoonpanoksi 8.2.1949

Joukko	Perustaja	Vahvuus
1.PrE + EK	JR 1/1.D	23+25+74 = 122
2.PrE + EK	JR 2/1.D	"
3.PrE + EK	LR	"
4.PrE + EK	JR 4/2.D	"
5.PrE + EK	JP/JR 5/2.D	"
6.PrE + EK	JR 6/2.D	"
7.PrE + EK	JR 7/3.D	"
8.PrE + EK	JR 8/3.D	"
9.PrE + EK	JP 1/1.D	"

Prikaatiin kuului:

- 4 pataljoonaa
- jääkärikomppania
- 2 kranaatinheitinkomppaniaa
- tykkikomppania
- kenttätykistörykmentti (2 patteristoa, joista toinen moottoroitu)
- kevyt ilmatorjuntapatteristo
- pioneeripataljoona
- viestikomppania
- huoltomuodostelmat

Prikaatin vahvuus oli 7304 miestä.

Lähde: PvPE:n järj.os:n ak n:o 48/Järj. 2/sal./8.2.1949, Db 5 sal./1954-59, PE:n järjestelyalan arkisto.

Suunnitelma A:

Liikekannallepano jakaantui kolmeen vaiheeseen, joissa perustettiin joukkoja seuraavasti:

- täydennysvaihe (vahvuus 41900 miestä, joka oli Pariisin rauhansopimuksen sallima enimmäismäärä)
- suojavaihe 11 prikaatia (runkona rauhanajan rykmentit, jotka perustavat 9 prikaatia ja Kevyt Prikaati, joka tuli perustaa kaksi prikaatia)
- liikekannallepanovaihe 7 divisioonaa

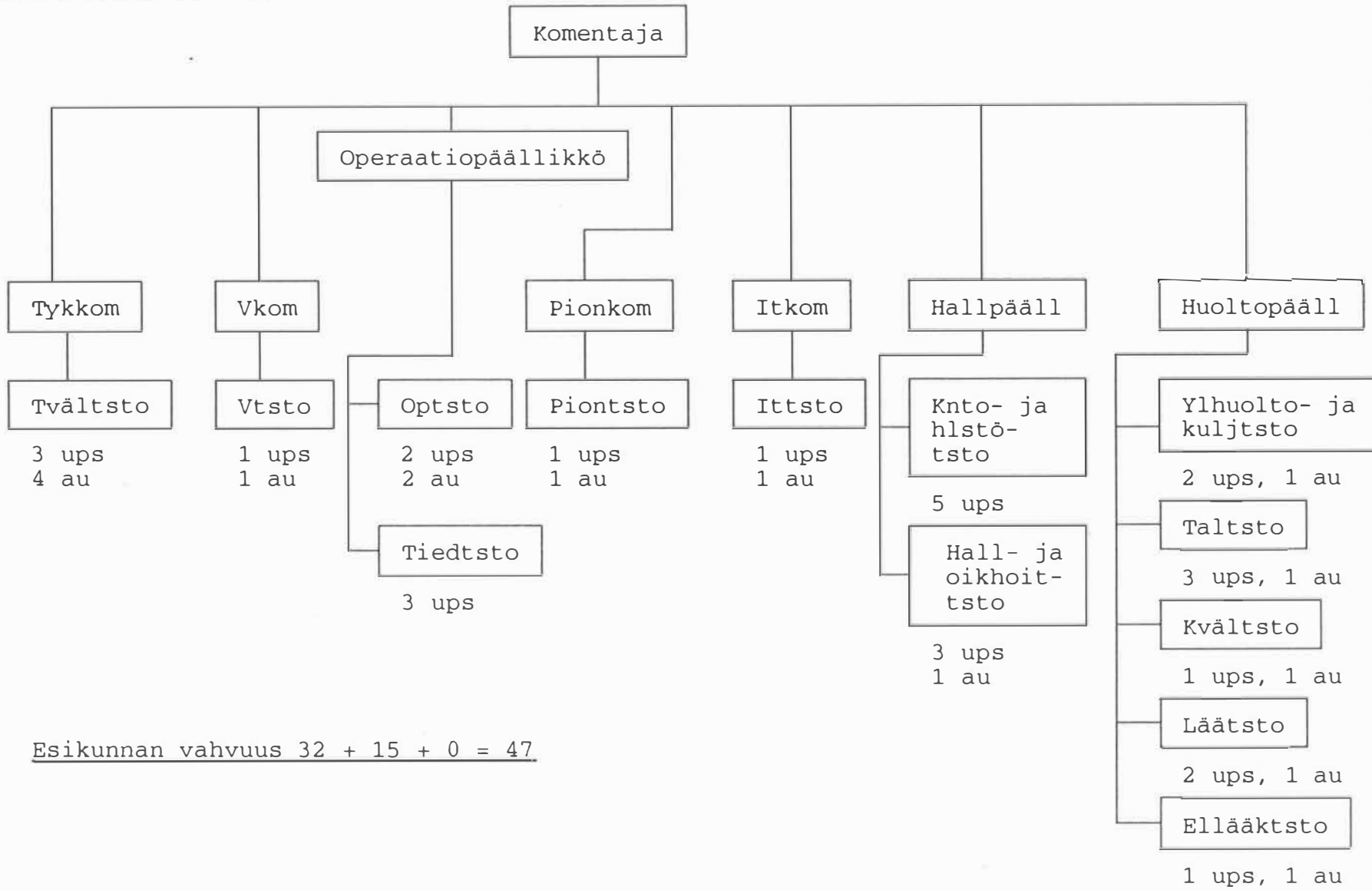
Suunnitelma B:

Liikekannallepano jakaantui kahteen vaiheeseen, joissa perustettiin joukkoja seuraavasti:

- suojavaihe 41900 miestä, joista perustetaan 4 jääkäriprikaatia (runkona rauhanajan divisioonat ja Kevyt Prikaati)
- liikekannallepanovaihe 14 uutta prikaatia

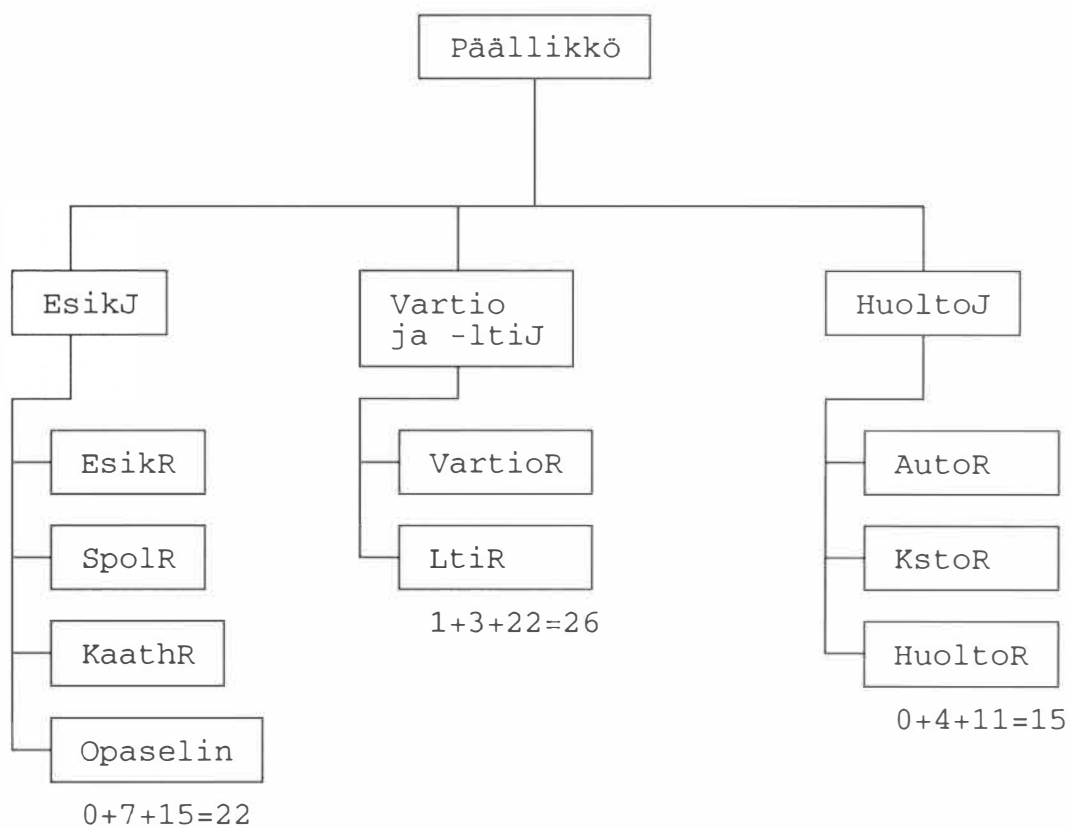
Lähde: PvPE:n järj.os:n muistio n:o 4/15.7.1949, Muistioita 1949 - 64, De 3 sal., PE:n järjestelyalan arkisto.

Prikaatin esikunta

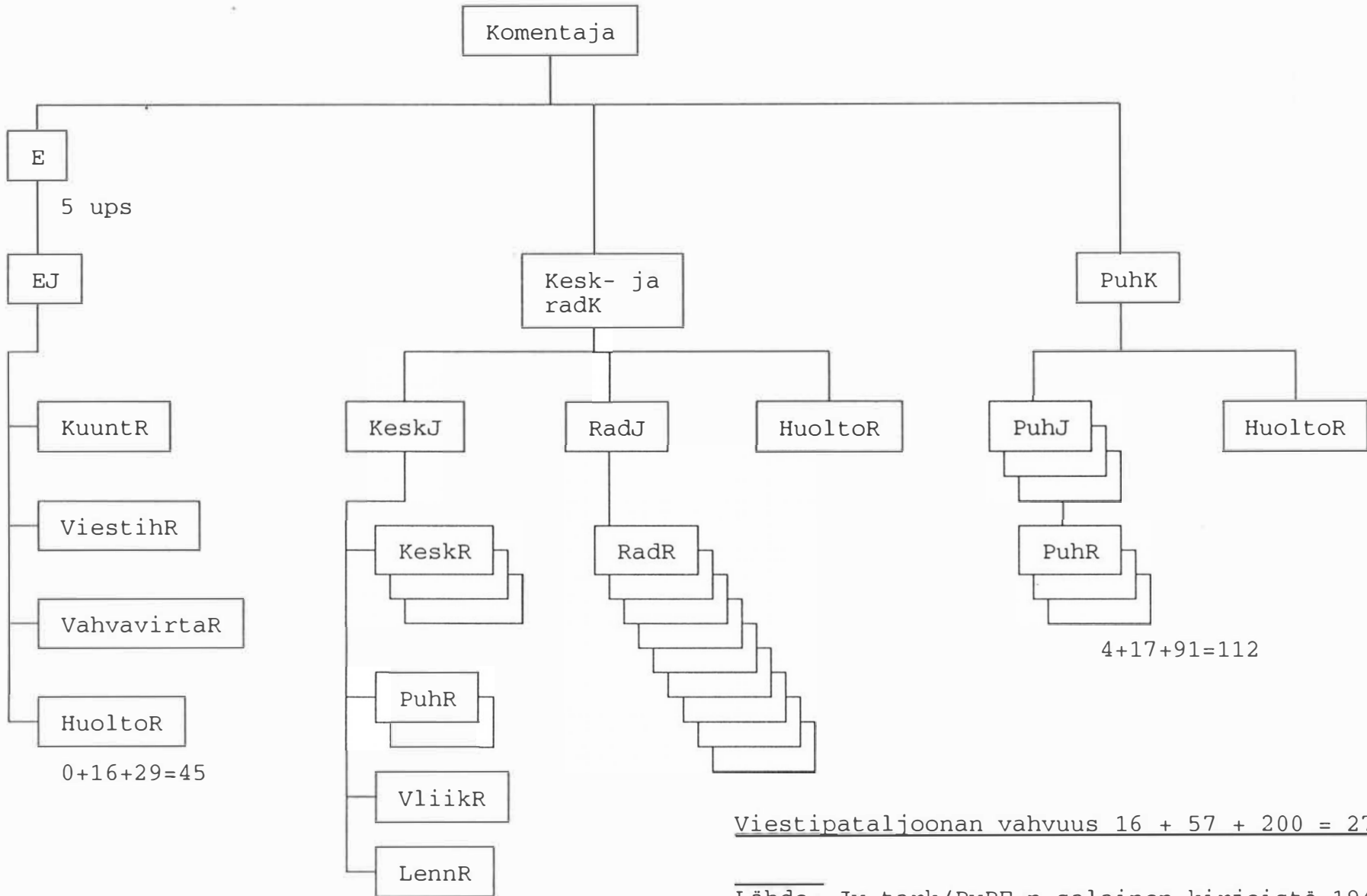
Esikunnan vahvuus 32 + 15 + 0 = 47

SA-MÄÄRÄVAHVUUSOIMIKUNNAN ESITYS PRIKAATIN ESIKUNNAN, ESIKUNTAKOMPPANIAN JA VIESTIPÄTÄLJÖÖN KOKOONPANOIKSI VUONNA 1949

Prikaatin esikuntakomppania

Esikuntakomppanian vahvuus $1 + 14 + 48 = 63$

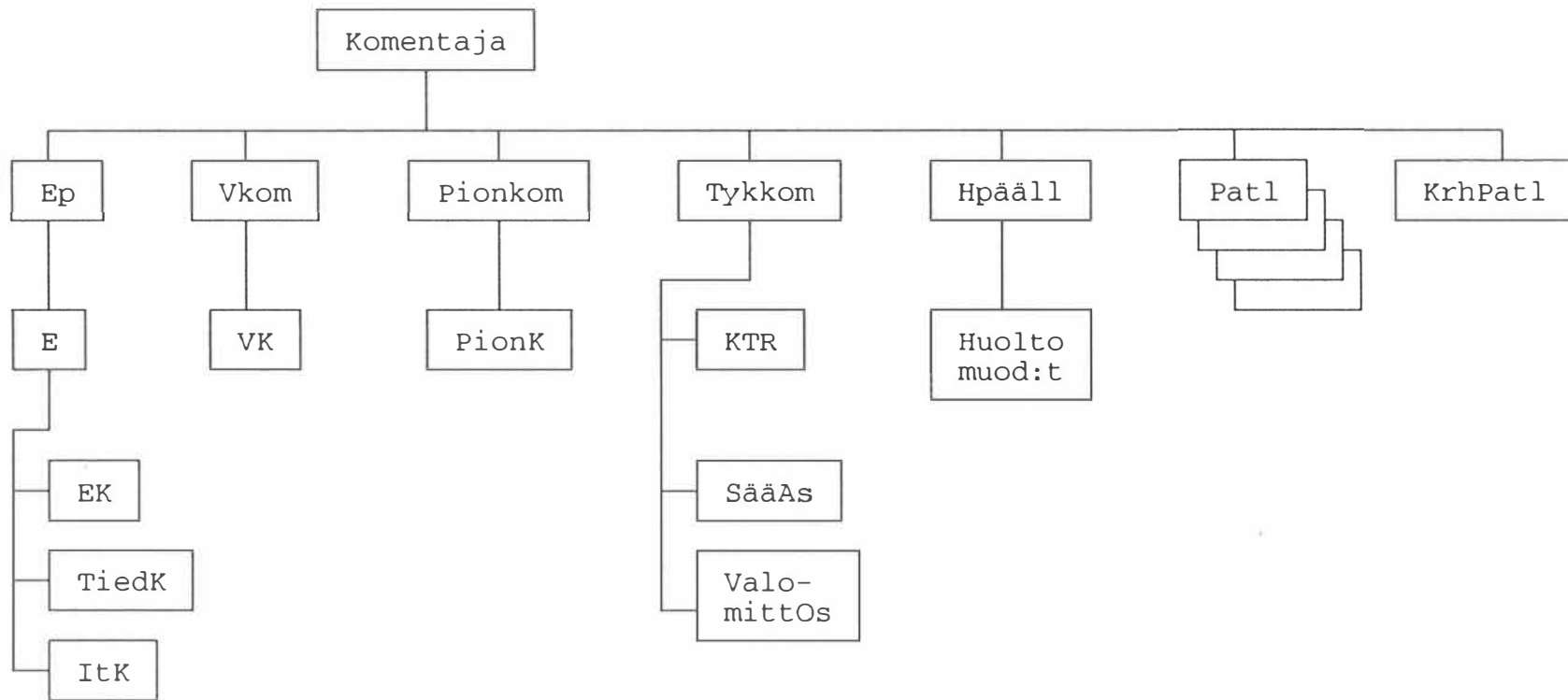
Prikaatin viestipataljoona

Viestipataljoonan vahvuus 16 + 57 + 200 = 273

Lähde: Jv.tark/PvPE:n salainen kirjeistö 1948, T 22230/1, Sark.

Prikaatin kokoonpano

Aselajikomentajina toimivat aselajien joukkoyksiköiden (vastaavien) komentajat ja päälliköt.

Prikaatin esikunta

Komentaja

Esikuntapäällikkö

Huoltopäällikkö

KNTOTSTO	OPTSTO	HUOLTOTSTO
Toimistopäällikkö	Toimistopäällikkö	
Adjutantti	Toimistoupseeri	Toimistoupseeri
Lähettiupseeri	2 tiedustelu-ups	Kuljetusupseeri
Valistusupseeri	Tulkki	Kväl-upseeri
Pastori	Toimistoaliupseeri	Kväl- aliupseeri
Oikeusupseeri	Piirtäjä	Intendentti
		Rahastonhoitaja
		Tilitysaliupseeri
		Lääkäri
		Eläinlääkäri

Viestikomentaja

Pioneerikomentaja

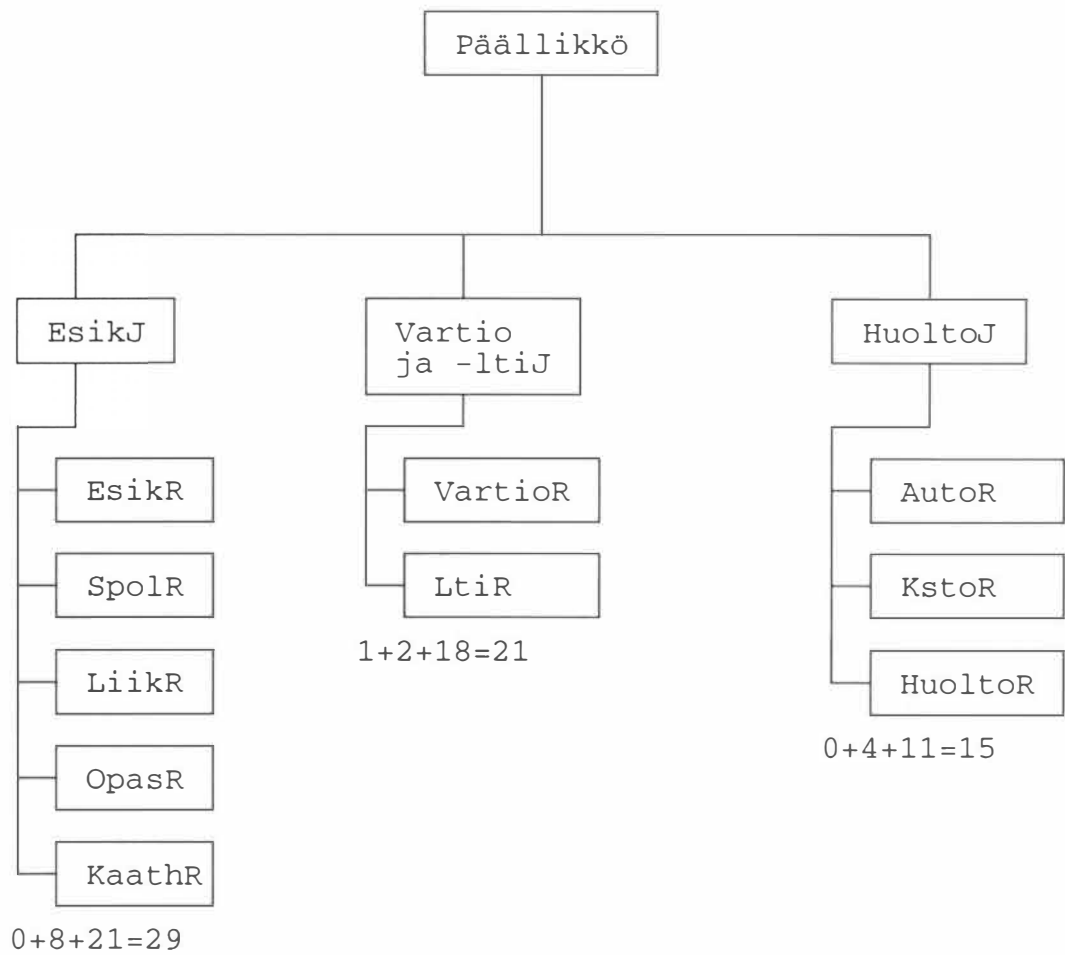
Tykistökomentaja

VIESTITSTO	HUOLTOTSTO	TVÄLTSTO
		Toimistopäällikkö
Puhelinupseeri	2 pioneeriupseeria	Tied- ja ltiups
Radioupseeri	Toimistoaliupseeri	Aseupseeri
Toimistoaliupseeri		Asealiupseeri
		2 ase- ja a-tarv-au
		Toimistoaliupseeri

Esikunnan vahvuus $28 + 10 + 0 = 38$

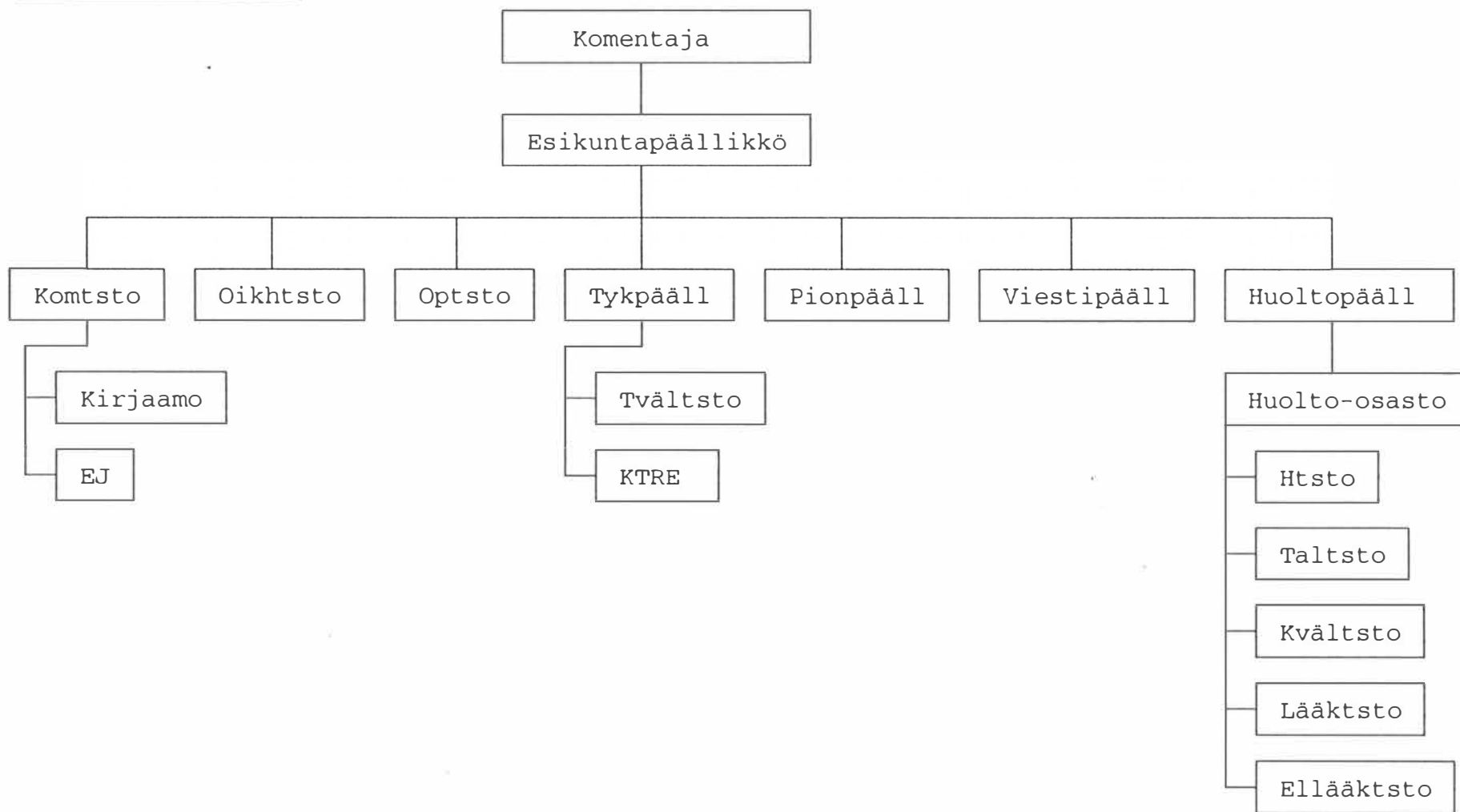
Aselajikomentajat olivat prikaatin komentajan alaisuudessa.

Huoltopäällikkö oli esikuntapäällikön alaisuudessa.

Prikaatin esikuntakomppania

Esikuntakomppanian vahvuus 2 + 14 + 50 = 66

Prikaatin esikunta

1) Tykistöpäällikkönä toimi KTR:n komentaja.

Lähde: Maunula A: Keskijohdon esikuntaorganisaatiomme tarkistaminen sotakokemusten valossa, Sotilasaikakausilehti 4/1948.

Prikaatin esikunta

Komentaja

Esikuntapäällikkö

KOMENTOTOIMISTO	HALLINTOTOIMISTO
<ul style="list-style-type: none"> - Adjutantti - Komendantti (Ek:n pääll) - kirjaamo (hlstö Ek:ssa) 	<ul style="list-style-type: none"> - Toimistopäällikkö - Toimistoupseeri - Sotatuomari

Operatiivinen osasto

OPERATIIVINEN TOIMISTO	MIELIALATOIMISTO
<ul style="list-style-type: none"> - Toimistopäällikkö - Toimistoupseeri - Tiedustelu-upseeri - Panssarintorjuntaupseeri - Suojelu-upseeri - Lähettiupseeri - Piirtäjä 	<ul style="list-style-type: none"> - Toimistopäällikkö - Toimistoupseeri - Pastori

Huoltopäällikkö

Huolto-osasto

HUOLTOTOIMISTO	TALOUSTOIMISTO	KULJETUSVÄLINE TOIMISTO
<ul style="list-style-type: none"> - Tstopääll - Tstoups - Kenttäpostiups 	<ul style="list-style-type: none"> - Tstopääll - Tstoups - Rahastonhoit - Tilitys-au 	<ul style="list-style-type: none"> - Tstopääll - Autontark - Km.väline-au
LÄÄKINTÄTOIMISTO	ELÄINLÄÄKINTÄTOIMISTO	
<ul style="list-style-type: none"> - Lääkäri - Hammaslääkäri - Lääkintä-au 	<ul style="list-style-type: none"> - Eläinlääkäri - Eläinlääkintä-au 	

Tykistöpäällikkö	1)
-------------------------	----

Pioneeripäällikkö	2)
--------------------------	----

<p>TAISTELUVÄLINETOIMISTO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toimistopäällikkö - Aseupseeri - Asemestari - Ase- ja a-tarv-au 2 	<p>PIONEERITOIMISTO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toimistopäällikkö - Toimistoupseeri
---	---

Viestipäällikkö

Ilmatorjuntapäällikkö	3)
------------------------------	----

<p>VIESTITOIMISTO</p> <ul style="list-style-type: none"> - Toimistopäällikkö - Puhelinupseeri - Radioupseeri - Toimistoaliupseeri 	
--	--

Esikunnan vahvuus 37 + 8 + 0 = 45

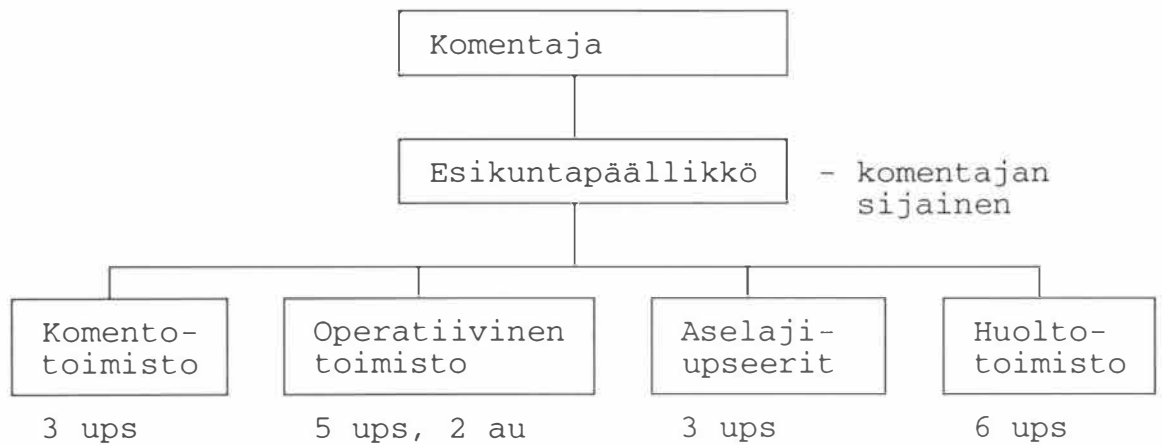
1) Prikaatin tykistöpäällikkönä toimii tykistörykmentin komentaja ovo

2) Prikaatin pioneeripäällikkönä toimii pioneeripataljoonan komentaja ovo

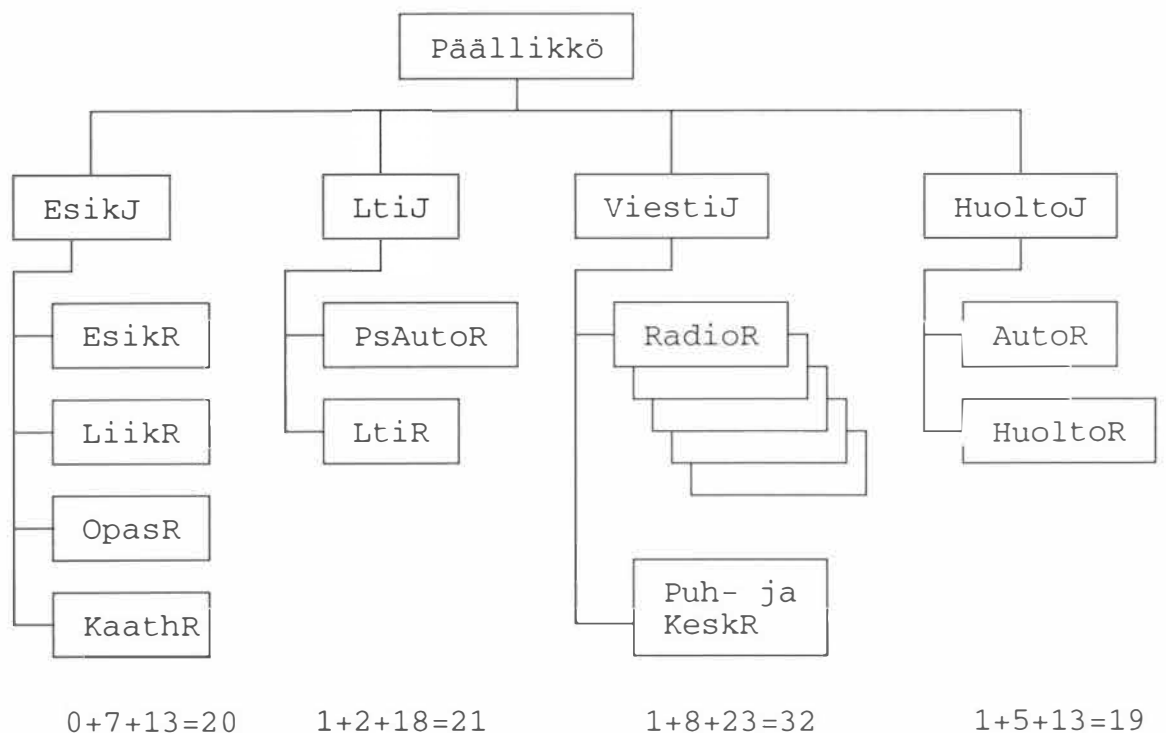
3) Prikaatin ilmatorjuntapäällikkönä toimii ilmatorjuntapatteriston komentaja ovo

Kaikki esikunnan osat tuli olla esikuntapäällikön johdossa.

Lähde: Pöyhönen K: Yhtymän ja jalkaväkijoukko-osaston organisaatio ja johtamistavat nykyaikaisessa sodassa, Sotakorkeakoulun diplomityö vuodelta 1950, liite.

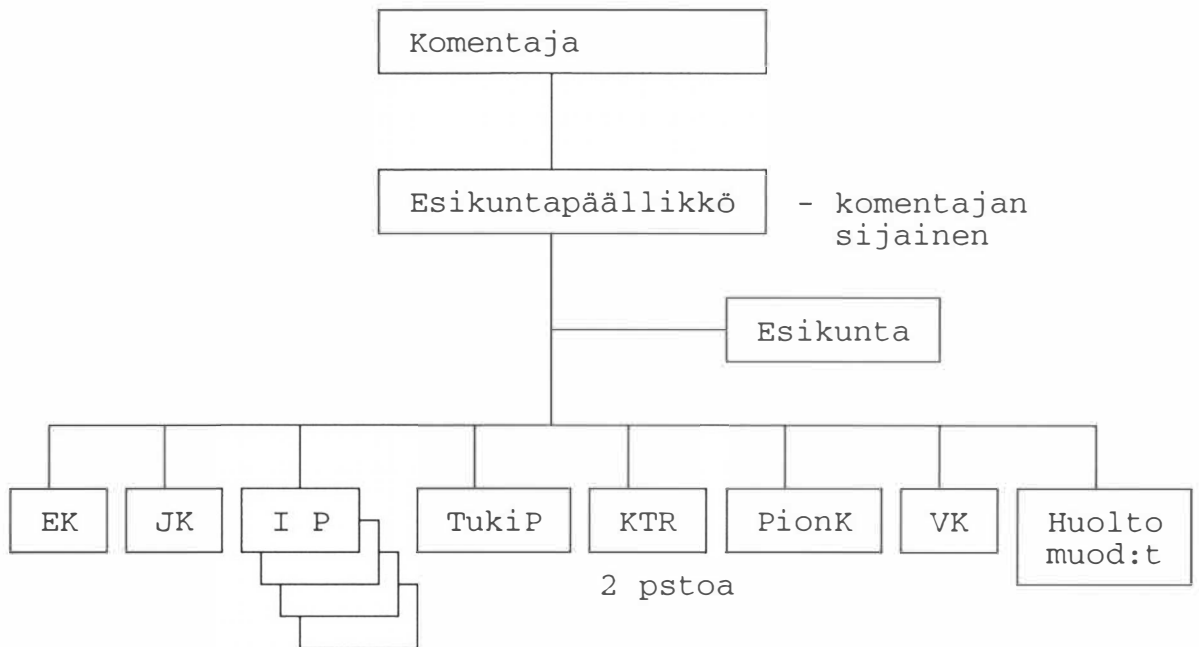
ESIMERKKEJÄ HARJOITUSVAHVUUS A 1955:N KOKOONPANOISTA**Jääkäriprikaatin esikunta**

Esikunnan vahvuus $19 + 2 + 0 = 21$

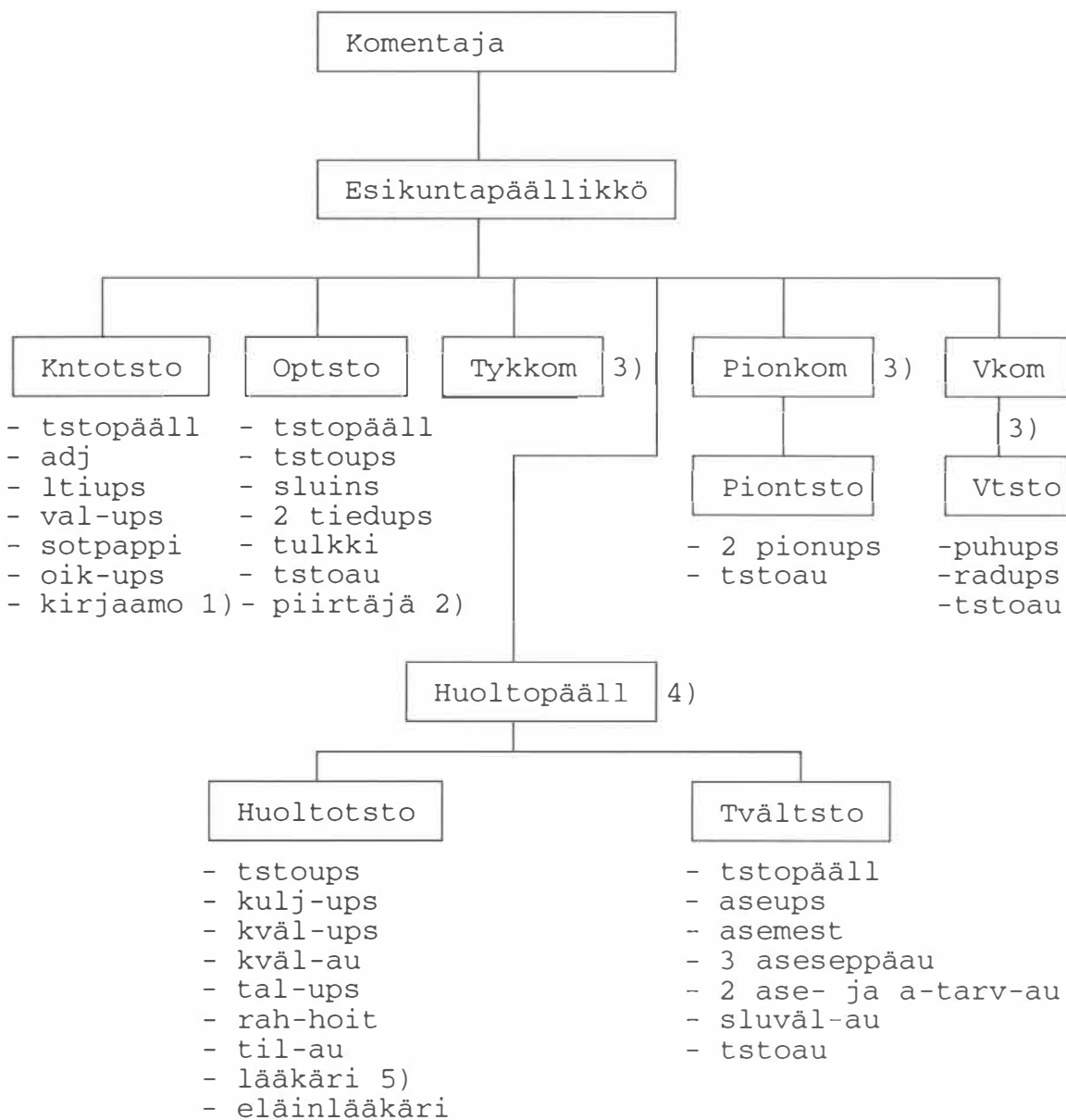
Jääkäriprikaatin esikuntakomppania

Esikuntakomppanian vahvuus $4 + 22 + 67 = 93$

Lähde: Harjoitusvahvuus A 1955, s. 6.
Jääkäriprikaatin kokoonpanoa ei ollut määritetty.

Prikaatin kokoonpano

Prikaatin vahvuus 6476 miestä

Prikaatin esikunta

1) Henkilöstö EK:ssa

2) Samalla karttavaraoston hoitaja

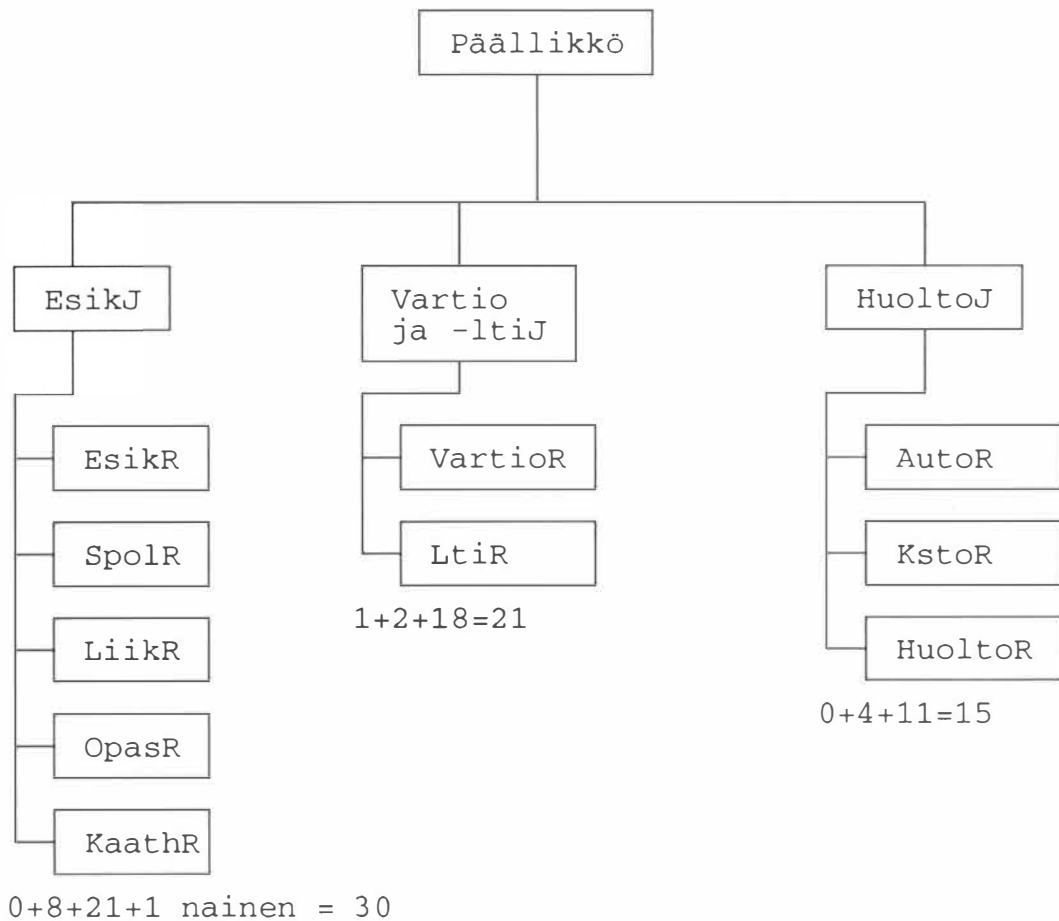
3) Samalla j-os:n komentaja tai yksikön päällikkö

4) Samalla huoltotoimiston päällikkö

5) Samalla SHoitoK:n päällikkö

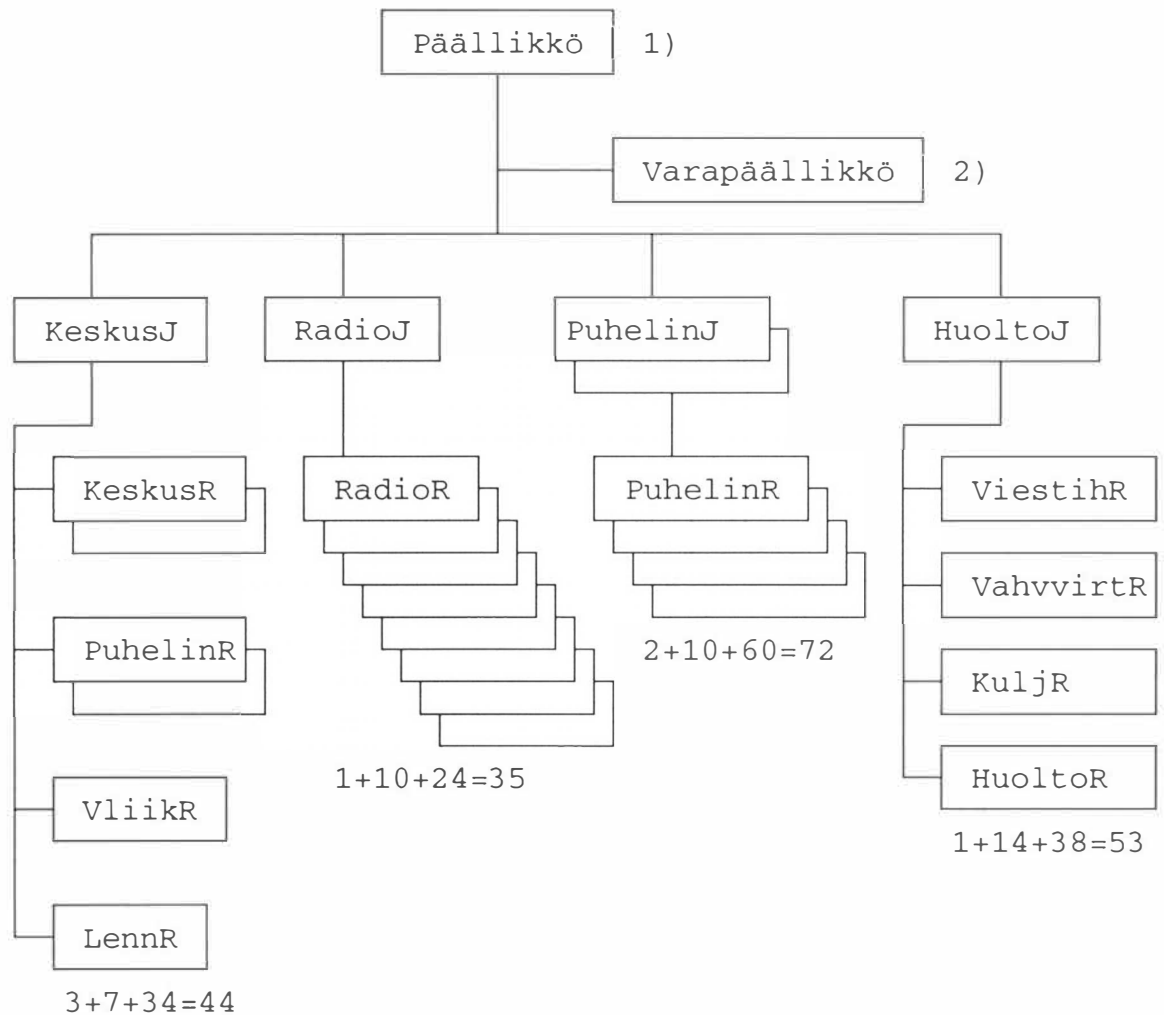
Prikaatin esikunnalle kuului 13 telttaa (EK:lla).

Esikunnan vahvuus 28 + 14 + 0 = 42

Prikaatin esikuntakomppania

Esikuntakompanialla oli 10 telttaa itselleen.

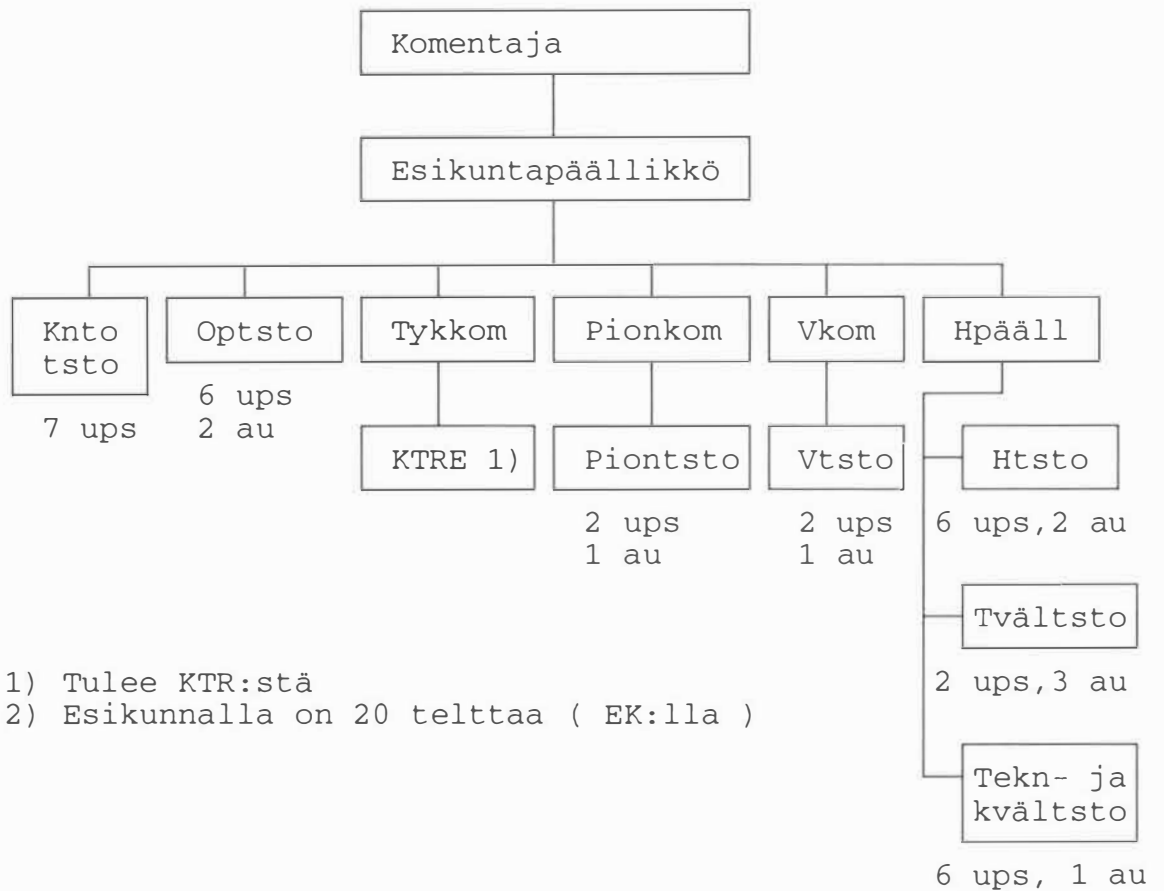
Esikuntakompanian vahvuus 2 + 14 + 50 + 1 nainen = 67

Prikaatin viestikomppania

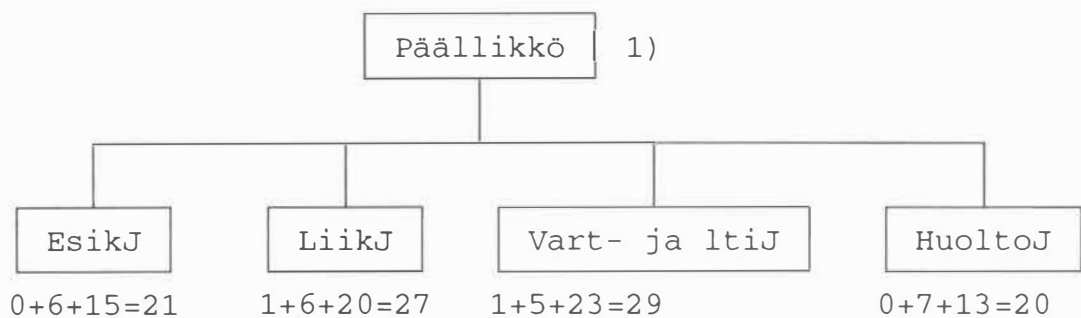
- 1) Samalla prikaatin viestikomentaja
 2) Samalla suojele-upseeri

Viestikompanialla oli 12 telttaa.

Viestikompanian vahvuus $9 + 41 + 156 = 206$

Panssariprikaatin esikunta

Esikunnan vahvuus $36 + 10 + 0 = 46$

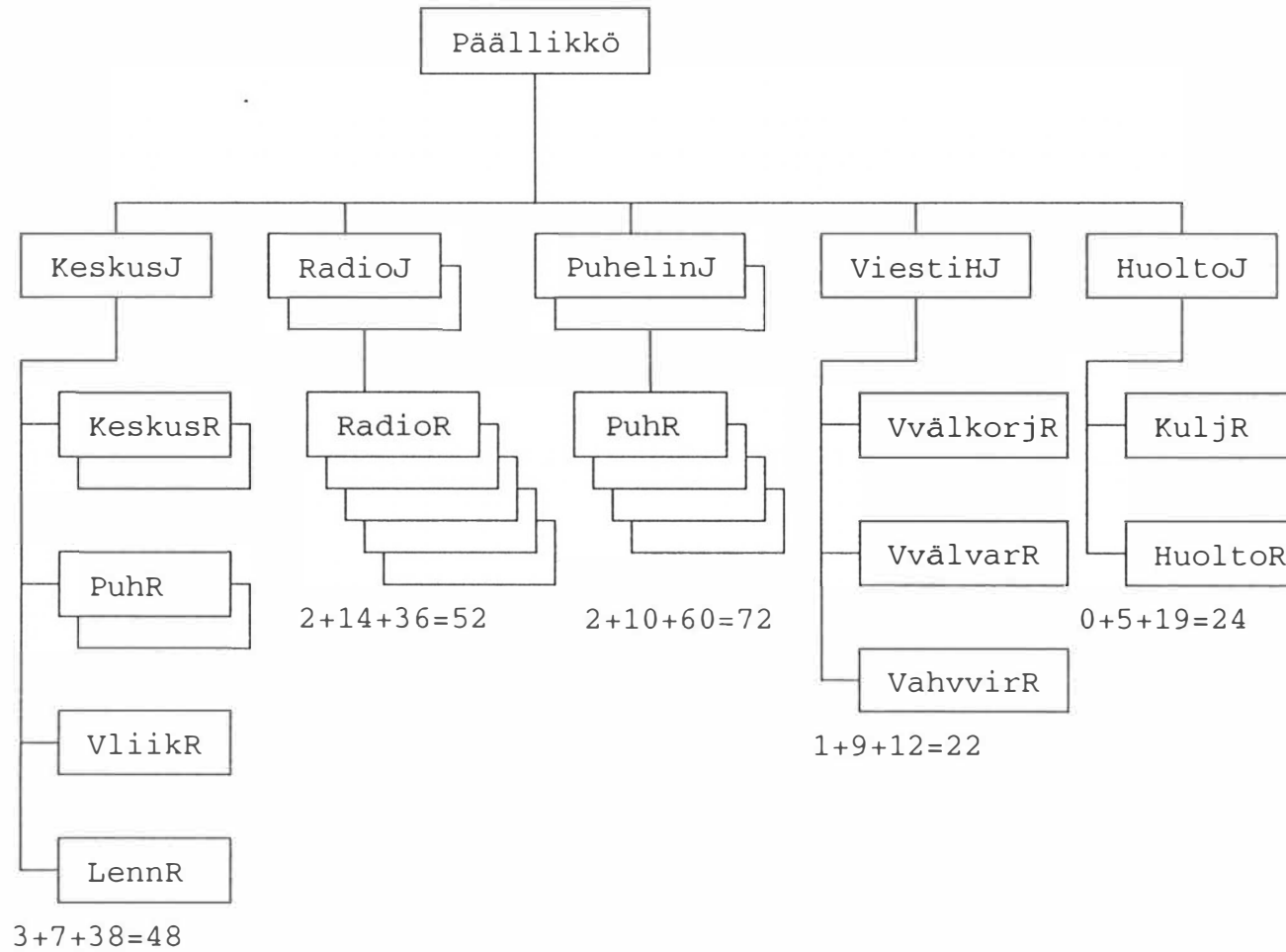
Panssariprikaatin esikuntakomppania

1) Samalla esikunnan komendantti ja suojelu-upseeri

Esikuntakomppanian vahvuus $3 + 24 + 71 = 98$

Lähde: Harjoitusvahvuus A 1955, ss. 36 - 38.

Panssariprikaatin viestikomppania

Viestikompanialla on 13 telttää.

Viestikompanian vahvuus 9 + 45 + 165 = 219

Lähde: Harjoitusvahvuus A 1955, s. 43 - 44.

KENRAALILUUTNANTTI JORMA JÄRVENTAUKSEN HAASTATTELU 7.5.1993

Kenrl Järventaus sai haastattelun kysymykset etukäteen, noin kaksi viikkoa ennen haastattelua. Hän oli perehtynyt kysymyksiin ja aloitti haastattelun kertomalla ensin toiminnastaan 15. Prikaatin esikuntapäällikkönä Lapin sodassa. Tämän jälkeen hän vastasi diplomityön laatijan tekemiin täydentäviin kysymyksiin.

Koska vastaukset ja kysymykset eivät noudattaneet etukäteen laadittua järjestystä, on kysymykset ja vastaukset esitetty tässä liitteessä erillisinä.

Haastattelussa käytettiin pienoishauhuria. Kenrl Järventauksen puheenvuorot on tulostettu nauhalta tässä liitteessä oleviksi vastauksiksi. Nauha on diplomityön tekijän hallussa.

Kysymykset

1. Millaista oli esikuntapalvelun ja esikuntatyöskentelyn koulutus
 - a) ennen talvisotaa
 - b) talvisodan jälkeen
 - c) jatkosodan aikana ?
2. Mihin esikuntatyöskentelyn koulutus perustui
 - a) ohjesääntöihin
 - b) Sotakorkeakoulun opetukseen
 - c) esikuntien kertausharjoituksiin ?
3. Jos esikuntatyöskentelyä harjoiteltiin, miten sitä harjoiteltiin ?
4. Kuka hoiti aselajiasioita talvisodan aikana ja jatkosodan alkuvaiheissa, kun esikunnissa ei ollut aselajikomentajia ?
5. Tekikö komentaja päätökset ja ratkaisut yksin vai esiteltiinkö hänelle vaihtoehtoja, jotka hän mahdollisesti otti huomioon tehdessään päätöstä taistelutehtävän toteuttamisesta ?
6. Mikä oli esikuntapäällikön rooli ?
7. Mikä oli operatiivisen- ja tiedustelutoimiston päällikön rooli operaatioiden suunnittelussa ja toteutuksessa ?

8. Mikä oli esikunnan rooli
 - a) taistelutehtävän suunnittelussa
 - b) taistelujen aikaisessa johtamisessa ?
9. Millainen oli reservin upseerien osuus esikunnan henkilöstöstä ja millaisia tehtäviä he hoitivat ?
10. Millainen oli prikaatin kyky toimia itsenäisenä yhtymänä ja toisaalta esikunnan kyky johtaa itsenäisiä operaatioita ?
11. Olivatko prikaatien taistelutehtävät itsenäisiä ?
12. Miten esikunta selviytyi tehtävistään ?
13. Mikä oli työnjako esikunnan ja komentopaikan välillä ?
14. Ketä kuului komentopaikan henkilöstöön ?
15. Miten johtosuhdemuutokset vaikuttivat esikunnan toimintaan (esimerkiksi taisteluosastojen muodostaminen) ?
16. Oliko esikunnalla päivittäisiä rutiinitehtäviä kuten tilanneselostukset tai yhteydenotot naapureihin ?
17. Miten yhteydet järjestettiin ylempään johtoportaaseen ja alajohtoportaisiin
 - a) esikunnasta
 - b) komentopaikalta
 - c) esikunnan ja komentopaikan välillä ?
18. Miten yhteyksien katkeaminen vaikutti johtamistoimintaan ?
19. Millainen oli esikuntavälineistö (lomakkeet, kirjoitus-koneet, kartat yms) ?
20. Työskentelikö esikunta teltoissa tai korsuissa ja jos työskenteli, niin miten eri toimistot oli sijoitettu maastossa ?
21. Miten esikuntia ja sen henkilöstöä suojattiin
 - a) vihollisen mahdolliselta hyökkäykseltä
 - b) ilmasta tapahtuvia hyökkäyksiä vastaan ?
22. Esiintyikö tarvetta perustaa prikaatille oma esikuntayksikkö ja jos esiintyi, niin mitä tehtäviä varten ?

Vastaukset

Organisaation toimivuus riippui hyvin paljon henkilöistä. Henkilöt tekivät esikunnasta toimivan tai toimimattoman.

Ennen silloisen majuri Järventauksen tuloa 15. Prikaatin esikuntapäälliköksi, esikuntapäällikkö johti esikuntaa ja aselajikomentajat hoitivat asiansa suoraan komentajan kanssa.

Majuri Järventausta halusi muuttaa järjestelyjä. Hän ei halunnut tulla esikunnan päälliköksi vaan esikuntapäälliköksi. Hän esitti työjärjestystä muutettavan siten, että aselajikomentajat esittäisivät asiansa esikuntapäällikölle ja esikuntapäällikkö sitten komentajalle. Ev Kuistio piti tätä järjestelyä erittäin hyvänä ja näin tehtiin. Aselajikomentajil-lakaan ei ollut mitään sitä vastaan.

Prikaati pystyi ja joutui itsenäisiin operaatioihin, erityisesti Lapin sodassa. Lapin sodan alkuvaiheessa näkyi Päämajan neuvottelemat järjestelyt saksalaisten kanssa.

Esikuntapäällikkö johti ja käskytti prikaatin taisteluoja itsenäisesti komentajan ajatusten mukaisesti. Esikuntapäälliköllä oli hyvin keskeinen osa taistelujen johtamisessa, hän oli komentajan apulainen, ei vain esikunnan päällikkö. Esikuntapäällikkö johti varsin itsenäisestikin taisteluoja. Esikuntapäällikön asema perustui esim 15. Prikaatissa esikuntapäällikön ja komentajan hyvään suhteeseen ja keskinäiseen luottamukseen.

Komentaja johti prikaatia ja teki päätökset yksin, mutta pohtiessaan eri vaihtoehtoja käytti kyllä aselajikomentajia hyväkseen kyselemällä heiltä, miten tukeminen eri vaihtoehtoisissa oli toteutettavissa (esim tykistökomentajalta, miten tulta oli eri vaihtoehtoisissa saatavissa käyttöön tai miten viesti tai huolto pystyivät tukemaan eri vaihtoehtoisissa). Nopean hyökkäyksen johtaminen oli enemmän tai vähemmän yhden tai kahden miehen käsissä. Mitään vaihtoehtojen esittelyjä esikunnassa ei ollut, esimerkiksi operatiivisen toimiston päällikkö tai esikuntapäällikkö eivät esitelleet komentajalle mitään vaihtoehtoja.

Saksalaiset toimivat itärintamalla samalla tavalla hyvin pienellä esikunnalla ja komentajakeskeisesti (kenrl Järventauksella oli kokemusta tästä, koska hän vieraili saksalaisten luona mm Moskovon lähellä).

Esikuntapäällikön virkaikä ei aiheuttanut vaikeuksia yhteistoiminnassa aselajikomentajien kanssa.

Mm evl Maunula piti hyvinä Järventauksen kokemuksia prikaatin esikuntapäällikön asemasta nimenomaan esikuntapäällikkönä, siis myös kaikkien aselajikomentajien esimiehenä. Pieneenä yhtymänä prikaatin johtaminen olisi ollut liian raskassoutuista, jos aselajikomentajat eivät olisi kuuluneet esikuntaan.

Prikaati oli kooltaan sellainen organisaatio, että sen johtaminen taistelussa oli pienen tiimin työtä. Esikunta hoiti huoltoa ja taisteluja tukevia toimia.

Kun komentaja tunsu esikuntansa, prikaatin saamista tehtävistä riippui, mihin tehtäviin esikunta määrättiin. Ei ollut ratkaisevaa, millä " postilla " kukin istui, vaan mihin kunkin kyvyt viittasivat. Henkilöitä määrättiin, erityisesti operaatioita johtavan komentopaikan henkilöstöön heidän kykijensä, ei virka-asemansa mukaan.

Kadettikoulussa ei ollut esikuntakoulutusta.

Esikunnan työn teho riippui esikunnan henkilöstön ominaisuuksista, miten he ymmärsivät komentaja ajatuksia ja toisiaan.

Talvisodassa aselajien komentajat hoitivat tukemisjärjestelyt, koska esikunnissa ei ollut aselajikomentajia.

Taistelujen johtamisessa ja suunnittelussa esikunta toteutti komentajan käskyt, komentajan piti vain antaa riittävän selviä tehtäviä.

Komentajan tuli pystyä antamaan riittävän selkeät tehtävät esikunnan kaikille osille ja lisäksi kontrolloida, miten ne tehtävänsä täyttivät.

Reservin upseereita esikunnassa eivät " painaneet säännökset " ja he pystyivät monesti hoitamaan tehtäviään hyvin ennakkoluulottomaksi.

Esikunnan henkilöstö oli riittävä, suuri henkilöstömäärä olisi vai lisännyt hitautta.

Tappioita tuli jonkin verran, koska joukkoja oli johdettava edestä.

Esikunnan henkilöstöä käytettiin vetäytymisvaiheessa jopa kokoamaan vetäytyviä joukkoja uuteen tehtävään sitä mukaan, kun heitä edestä tuli (AK:n komentaja antoi kartan, jossa oli " pilttuita ", mutta ei joukkoja ja sitä mukaan, kun joukkoja tuli, niillä tilkittiin tärkeimpiä pilttuita).

Komentaja ja esikuntapäällikkö liikkuivat yhdessä, koska varsinaisia taistelujoukkoja johdettiin yhdestä paikasta.

Komentaja (Järventaus puhui Talvelasta) käskytti yleensä edessä ja esikuntaan palatessaan kertoi esikunnalle, mitä oli käskenyt. Jos komentaja unohti esikunnan, hän teki väärin.

Esikunnan ja komentoportaan väliset viestiyhteydet erityisesti Lapin sodassa olivat vaikeat, koska yhteydet olivat pääasiassa puhelinyhteyksiä pitkistä välimatkoista johtuen ja niiden rakentaminen vei aikaa.

Kiireisessä tilanteessa taisteluosastojen muodostaminen ei yleensä aiheuttanut esikunnan jakamista, koska käskyt annettiin suullisesti. Esikunta sai vain tiedon tapahtuneesta ja laati osan käskyistä kirjallisina ja pysyi näin selvillä tapahtuneesta.

Komentajan päätös kirjoitettiin paperille. Karttoja oli riittävästi, samoin kirjoituskoneita, paperia ja kelmuja (eräänlaista peitepiirrospaperia).

Esikuntavälineistö oli primitiivinen verrattuna nykyiseen.

Esikunta oli yleensä korsussa, jos niitä vain suinkin oli aikaa rakentaa. Vetäytymisvaiheessa oltiin teltoissa. Teltat olivat hyviä ja niitä oli riittävästi. Talvisodan aikana taloja yleensä kartettiin, koska vihollisella oli ilmaherruus ja jäljet talon ympärillä näkyivät hyvin.

Talvisodassa kaikilla prikaatien alajohtoportailta ei ollut telttoja.

Toimituskomppania kykeni suojaamaan esikunnan maasta tapahtuvilta hyökkäyksiltä. Muutenkin sen henkilöstö oli riittävä suhteessa esikunnan henkilömäärään.

Viestikomppania oli ylityöllistetty ja materiaalia oli vähän. Viestiyhteyksien hoito vaati mielikuvitusta ja improvisointia. Komppania oli varsin pieni suhteessa prikaatin tehtäviin.

Ilmatorjunta-aseita esikunnan suojana ei ollut, mutta esimerkiksi tuliryöppyä harjoiteltiin. Tärkein ilmasuojelukeino oli aktiivinen suojautuminen. Esikunnat pyrittiin kuitenkin hajauttamaan ja maastouttamaan.

Historian tutkimuksen ongelma on se, että teorian tuoksu on sitä voimakkaampi, mitä kauempana tapahtumista ollaan.

Punainen lanka esikuntatyöskentelyssä on

- oikein valitut henkilöt
- saumaton yhteistyö
- yksinkertaiset menetelmät
- valppaus ja kyky pysyä selvillä nykytilanteesta ja kyky arvioida tulevaa
- komentajakeskeisyys, jossa esikuntapäällikkö on komentajan lähin apulainen, mutta voi toteuttaa varsin itsenäisesti komentaja käskemiä tehtäviä.